Drumul copilăriei mele de la Prund, cu imaginea încă neștearsă de goana vieții a unor vechi clădiri cu magazine și restaurantul „La Vrăsmaș”, al unchiului meu Ion, astăzi un modern centru cu materiale de construcție, îmi aduce aminte și de oamenii care au trăit aici, în această capitală a Bârgaielor, suferințe și bucurii, sau care doar au trecut pe acest „Drum Împărătesc”, denumit „Drumul Țării” de către localnici, care făcea legătura Transilvaniei cu Moldova, începând din vremuri străvechi, într-o continuă transformare și modernizare.

Niculae Vrăsmaș

ISSN 2247 – 4072

ANUARUL BÂRGĂUAN
ȘTIINȚĂ, CULTURĂ, ARTE ȘI LITERATURĂ
Anul VII, Nr. 7, 2017

FUNDAȚIA CULTURALĂ „VALEA BÂRGĂULUI”

ANUARUL BÂRGĂUAN

ŞTIINȚĂ, CULTURĂ, ARTE ŞI LITERATURĂ

Anul VII, Nr. 7, 2017

Redactor fondator: Niculae Vrăsmaş

RETROSPECTIVE ŞI PERSPECTIVE BÂRGĂUANE

Volum coordonat, îngrijit şi prefațat de
Niculae Vrăsmaş

EDITURA ȘCOALA ARDELEANĂ

Proiect editorial apărut cu sprijinul
Consiliului Județean Bistrița-Năsăud
(Președinte Emil Radu Moldovan)
prin
Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud
(Director Gavril Țărmure)
și
Biblioteca Județeană „George Coșbuc”
(Director Ioan Pintea)

Editura ŞCOALAARDELEANĂ
Cluj-Napoca, str. Mecanicilor nr. 48
Redacția: tel 0364-117.252; 0728.084.801
e-mail: office@scoalaardeleanacluj.ro, redactie@scoalaardeleanacluj.ro
Difuzare: tel/fax 0364-117 246; 0728.084.803
e-mail: difuzare@scoalaardeleanacluj.ro, esadifuzare@gmail.com
www.scoalaardeleanacluj.ro

Editor: Vasile George Dâncu

Lector de carte: Niculae Vrăsmaș

ISSN 2247 – 4072

Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud

Reviste culturale

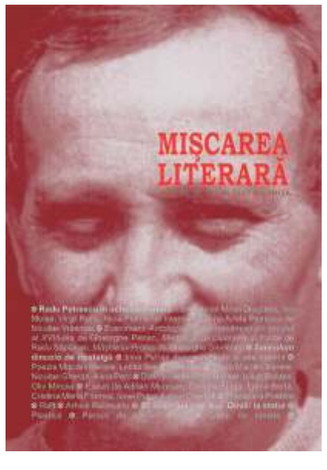

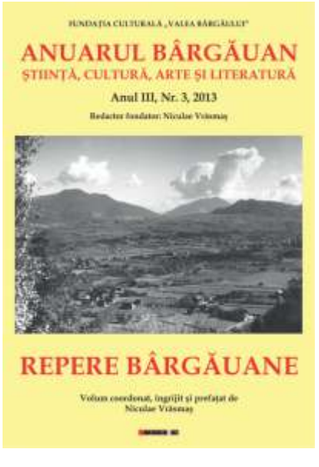

FUNDAŢIA CULTURALĂ „VALEA BÂRGĂULUI”

ANUARUL BÂRGĂUAN

ŞTIINŢĂ, CULTURĂ, ARTE ŞI LITERATURĂ
Anul VII, Nr. 7, 2017
Redactor fondator: NICULAE VRĂSMAŞ

RETROSPECTIVE ŞI PERSPECTIVE BÂRGĂUANE

Volum coordonat, îngrijit şi prefaţat de Niculae Vrăsmaş

Cluj-Napoca, 2017

SUMAR

„Anuarul Bârgăuan” este o publicaţie culturală care cuprinde domeniile: ştiinţe, cultură, arte şi literatură, cu privire la ţinutul bârgăuan şi zonele adiacente, editată în cadrul Fundaţiei Culturale „Valea Bârgăului” începând din anul 2011 de redactorul fondator Niculae Vrăsmaş.

Primul volum, intitulat: „Despre Ţara Bârgaielor şi oamenii ei”, coordonat şi îngrijit de Niculae Vrăsmaş, a fost lansat cu ocazia jubileului de 40 de ani de la înfiinţarea Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului şi a inclus, în principal, lucrări, inedite, apărute în ultimii ani, dar şi comunicări mai vechi, susţinute în cadrul simpozionului.

Volumul al doilea, intitulat „Bârgaiele în spaţiu şi timp (Exerciţii de trecut... cu privire spre viitor)”, a apărut în anul 2012, cel de al treilea, intitulat „Repere bârgăuane”, a apărut în anul 2013, cel de al patrulea, sub denumirea „Bârgaiele între istorie și prezent”, a apărut în 2014, cel de al cincilea, întitulat „Bârgaiele între trecut și viitor”, a apărut în 2015, iar cel de al șaselea, întitulat „Bârgaiele la răscruce”, a apărut în 2016.

Volumele publicate, la fel ca și cel de faţă, al şaptelea, întitulat „Retrospective și perspective bârgăuane”, au fost alcătuite într-o structură asemănătoare, sub aceeaşi coordonare, îngrijire și prefațare, în ideea completării cunoaşterii, cu noi date despre Ţinutul Bârgăuan şi a continuării publicării acestora, într-o lucrare de referință viitoare.

SUMMARY

„The Year-Book of Bârgău” is a cultural publication which includes works from different domains: sciences, ethnography, arts and literature, all related to the region of Bârgău and its contiguous, published by the Cultural Foundation „Valea Bârgăului” in 2011, by the editor of the foundation, Niculae Vrăsmaş.

The first volume, entitled „Despre Ţara Bârgaielor şi oamenii ei” („About the Country of Bârgău and its People”) coordinated and arranged by Niculae Vrăsmaş, was launched on the occasion of the Jubilee for 40 years since setting up of the Cultural Symposium of the Borgo Valley and included, mainly, new works which have appeared in the recent years as well as some old works held within the Symposium.

The second volume, entitled „The Borgo Land in Space and the Time” („The Exercise about the Past Times with a look to the Future”), has appeared în 2012, the third entitled „Repere Bârgăuane” („Borgo Marks”), has appeared in 2013, and the fourth with the name „Bârgaiele între istorie și prezent” („The Borgo Land between the History and Present”) has appeared in 2014, and the fifth, entitled „Bârgaiele între trecut și viitor”,(The Borgo Land Between Past and Future) was published in 2015 and the sixth, entitled „The Borgo Land at a Crossroad” was published în 2016.

The published volumes, like this one, the seventh, entitled „Retrospectives and Perspectives în the Borgo Land” were edited on a similar structure, under the same coordination, editorship and prefacing, în the idea of completing the knowledge with new data about the Borgo District and going on publishing these data în a future book of reference.

CUPRINS

PREFAȚĂ **7**

1. CADRUL NATURAL AL ȚĂRII BÂRGAIELOR **10**

Niculae VRĂSMAȘ, *Călimanii, munții mei cei mai dragi* 10

Cornel C. Costea a evocat Munţii Bârgăului într-un studiu de geografie umană 13

Lia-Maria CIOANCA, Ioan BÂCA, *Geosituri cu importanță cultural-istorică pentru comunitățile de pe Valea Bârgăului Studiu de caz: Monumentul eroilor de pe Gruiul Mare (1882 m) din Munții Călimani* 14

Constantin SVOBODA, *Opera botanică a cavalerului academician Florian de Porcius* 18

Nadia Elena REBREAN, *Excursia geografică în Ținutul Bârgăului - implicații metodico-științifice* - 20

Sandu DRAGOTĂ, *Regele brazilor supranumit și Molid candelabru Picea (abies) excelsa forma monstruosus* 29

Timea Melinda DARLACZI, *Evoluţia administrativ-teritorială a „Ținutului Bârgăului”* 31

2. ISTORIE **39**

Niculae VRĂSMAȘ, *Pasul Borgo, vechea poartă a Transilvaniei* 39

Adrian ONOFREIU, *„Glasul pământului” în documente referitoare la satele bârgăoane în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.* 44

Adrian ONOFREIU, Așa vă place istoria? Petiția cercului Bârgău din 1864 adresată Dietei Transilvaniei 61

Adrian ONOFREIU, *Trecutul de lângă noi* 66

Dorin DOLOGA, *Aspecte economice, politico-administrative și militare privind Valea Bârgăului* 70

Dorin DOLOGA, *Aspecte militare privind Valea Bârgăului* 73

Dorin DOLOGA, *Aspecte istorice și economice privind Valea Bârgăului* 79

Dorin DOLOGA, *Gărzile naționale românești de pe Valea Bârgăului* 81

Florin VLAȘIN, *Locuitori din Susenii Bârgăului participanți la Primul Război Mondial* 86

Din prevederile Tratatului de la Luțk, încheiat la 13 aprilie 1711, între Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei și Petru cel Mare, țarul Rusiei, ca urmare a negocierilor purtate pe picior de egalitate 90

Ioan CORDOVAN, *Vasile MĂGERUȘAN, Războiul de independență și declararea independenței de stat a României, 9 mai 1877* 98

Adrian L. MĂNARCĂ, *Gânduri în prag de Uriașă Sărbătoare a României* 103

Adrian MĂNARCĂ, *Vânătorii de munte! La înălțime ca militari, dar și ca oameni, deosebiți, ai cetății.* 104

Adriana OROS-MĂNARCĂ, *Sfinții închisorilor (pe urmele martirilor din închisorile comuniste)* 110

Ioan CORDOVAN, *Comemorarea celor 7 martiri din Valea Bârgăului* 113

3. ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR 115

Menuț MAXIMINIAN, *Retrospective și perspective etnografice bârgăuane* 115

Simona SIMIOANCA RETEGAN, *Crăciunul – miraculoasa sărbătoare a creștinătății* 130

Simona SIMIOANCA RETEGAN, *Tradiții și obiceiuri pascale românești* 133

Vasile V. FILIP, Spiritul local prin ochi străin 135

Sandu DRAGOTĂ, *Tradiții de ieri și de azi de pe* 141

Valea Bârgăului Vânătoarea, veșnica îndeletnicire a omului 141

La cronica balului din Prundu-Bârgăului în 14 februarie 1869* 145

Retrospectiva activităților cultural-artistice, desfășurate la Căminul Cultural din Prundu Bârgăului, în decursul anului 2016 146

ALBUM 152

4. REPERE 156

BISERICA 156

Zorin DIACONESCU, *De la biserica din suflet, la biserica din spital* 156

ȘCOALA 158

Dorin DOLOGA, *Monografia Școlii triviale din Prundu Bârgăului scrisă de Ilarion Bosga* 158

Din corespondența învățătorului Iacob ONEA 164

Onorată redacție! 164

Maria-Marilena TOXIN, Tradiții și obiceiuri văzute prin ochii copiilor de la Tureac (Școala altfel la Tureac) 166

Elevii din Josenii Bârgăului, cu activități deosebite, în cadrul Proiectului Porți Verzi 170

CUVÂNTARE Rostită la deschiderea cursului supletoriu din Dej în 16 august 1877 de conducătorul I. Onea 171

Pavel STIRBU, *Revedere '50.* 173

„Cu ocazia aniversării a 50 de ani de la absolvirea Liceului de cultură generală a primei promoții – cursuri de zi, 1965" 173

CASA REGALĂ ROMÂNĂ 177

Clubul Monarhiştilor Bistriţeni – activităţi eficiente şi multiple în 2016, proiecte deosebite în 2017 177
PANTEONUL PERSONALITĂȚILOR 179
Managerul RAAL, Paul Ilieş: „Titlul de Cetăţean de Onoare nu mă scoate la pensie” 179
Cluburile Rotary Bistrița: Paul Ilieș, ... 183
„Omul anului” 183
Simion CRISTEA, *Părintele Vasile Deac (1905-1963)* 185
Niculae VRĂSMAȘ, *Geologul Zaharie Albu,* 188
un explorator merituos 188
Colonel (r) Iorgu S. HAIDĂU, *O rotiță foarte mică în istoria lumii* 189
(CURRICULUM-VITAE) 189
Un important pion al geofizicii românești, Ing. Mircea P. Suceavă Date autobiografice 194
Portret de bârgăuan: Octogenarul Gheorghe Gîța 197

5. EVOCĂRI 199
Niculae VRĂSMAȘ, Petru Creția – 90 199

IN MEMORIAM 201
In memoriam prof. Titus Wachsmann –Hogiu 201
Ultimul drum al lui Tany. Condoleanţe colegului nostru Nicu Vrăsmaş 203
Grigore Vlad pe ultimul său drum 207

6. BÂRGĂUL LITERAR ARTISTIC 209
ANIVERSĂRI 209
Scriitorul Niculae Vrăsmaș, la 77 de ani, un apărător al reperelor bârgăuane 209
Liviu Păiuș, apărătorul tradiţiilor someşene, la 75 de ani! Supliment special în Răsunetul! 218
Liviu Păiuș – 77 de ani 219

CRONICI LITERARE 220
Zorin DIACONESCU, *Învăţatul Septimus şi cealaltă faţă a lumii* 220
Adrian ONOFREIU, ISTORIE LITERARĂ: *Fragmentarium – Coşbuc* 150 222
Adrian MĂNARCĂ, *Poetul Nepereche omorât pe Altarul Unirii* 226
Zorin DIACONESCU, *Mircea Gelu Buta, despre istoria spitalelor bistriţene* 229
David DORIAN, *Jurnale paralele; întâlnirea lor în eternitate* 231

Pavel Costea jr., *Fereastra* 235
Virginia BRĂNESCU, „Anuarul Bârgăuan” (într-o nouă ediție, 2016) O oglindă vie a spiritualității Văii Bârgaielor 239
Adrian L. MĂNARCĂ, Argument 241
POEZIILE ANUARULUI 243
Gheorghe MIZGAN, *Roua din cuvânt* 243
Acrostih pentru Niculae Vrăsmaş 245
EVENIMENTE CULTURALE 246
Menuț MAXIMINIAN: *„Conexiuni” sub semnul Papei Francis* 246
Virgil RAȚIU, *Întâlnirile Coşbook* 247
Victor ȘTIR, Serviciul Județean al Arhivelor Statului, lăudat pentru tezaurul păstrat 248
Adrian ONOFREIU, *Rostul nostru* 250
Olimpiu Nușfelean în revistele literare 252
Distincție importantă primită de preotul scriitor Ioan Pintea din partea Patriarhului Daniel 253
Andrei MOLDOVAN, *Mediocritatea literară și succesele ei* 255
Stoicul „Vrăjmaș” al lui Liviu Ioan Stoiciu, văzut de Niculae Vrășmaș 256

7. INTERVIU 262
Niculae Vrăsmaş a vrut să fie actor, a ajuns geolog şi a devenit cunoscut ca scriitor 262

PREFAȚĂ

„Anuarul Bârgăuan”, periodic de știință, cultură, arte și literatură, dedicat arealului nord-est transilvan, cu privire specială asupra Țării Bârgaielor, a intrat în rândul revistelor de cultură în anul 2011, cu ocazia jubileului de 40 de ani al Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului, ajungând în anul 2017 la nr. 7, odată cu împlinirea a 46 de ediții, neîntrerupte, ale simpozionului bârgăuan.

Tematica aleasă în acest demers cultural a fost comprehensivă și generoasă, lăsând o poartă larg deschisă unei multitudini de date care au fost cuprinse în următoarele titluri ale volumelor apărute până acum: „Despre Ţara Bârgaielor şi oamenii ei” (vol. I, 2011), „Bârgaiele în spaţiu şi timp… Exerciţii de trecut cu privire spre viitor” (vol. II, 2012), „Repere bârgăuane” (vol. III, 2013), „Bârgaiele între istorie și prezent” (vol. IV, 2014), „Bârgaiele între trecut și viitor” (vol. V, 2015), „Bârgaiele la răscruce” (vol. VI, 2016), la care se adaugă numărul de față, intitulat „Retrospective și perspective bârgăuane” (vol. VII, 2017), lucrările fiind coordonate și organizate în aceeași structură, cu scopul realizării unei acțiuni utile cunoașterii Ținutului Bârgăuan și în speranța continuării acestei acțiuni în publicațiile viitoare.

Considerat drept un necesar act de cunoaștere a civilizației, sub aspect spiritual și material, a locurilor și oamenilor acestui minunat ținut românesc, păstrător de datini și tradiții, cu o istorie multimilenară mai puțin cercetată și prea puțin cunoscută, „Anuarul Bârgăuan” și-a propus publicarea lucrărilor prezentate, anual, în cadrul Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului, începând cu ediția 40, din 2011, dar și a lucrărilor susținute la edițiile din anii anteriori, pe măsura posibilităților de recuperare ale acestora, în paralel cu alte materiale prezentate direct la redacție, precum și a unor lucrări interesante, referitoare sau tangente arealului, afine scopului cultural propus, preluate din unele publicații, cu specificarea surselor.

Eforturile oamenilor de cultură bârgăuani și a multor alți cercetători și specialiști, din întreaga țară, au condus la tezaurizarea, în cele șase volume publicate, precum și în cel prezent, a unor importante date de cunoaștere, sub multiple aspecte, ale civilizației din arealul bârgăuan și a zonelor adiacente, cuprinse în lucrările din fiecare număr, în variate și specifice capitole, care se continuă și în numărul de față.

Despre volumele publicate, poetul Aurel Rău afirma că „Am răsfoit cu plăcere Anuarul Bârgăuan (Anul 1, Nr. 1, 2011), volum cu un cuprins bogat şi divers, grupând un număr mare de colaborări şi semnatari, oameni de cultură, scriitori, profesori, cercetători în arhive, texte acoperind domenii ca istorie, etnografie, învăţământ, economie, literatură şi arte, topografie, creaţie populară, unele dintre ele foste comunicări ştiinţifice sau abordări cu alte prilejuri publice, totul preluat în cunoştinţă de cauză, realizat sub îngrijirea şi cu o mare dăruire sufletească şi cu un Cuvânt înainte de Niculae Vrăsmaş. Acest gest editorial e unul reprezentativ şi prin recurs la modalităţi şi forme revuistice şi publicistice diverse, studiul ştiinţific sau monografic, articolul aniversar sau evocativ, profilul de scriitor, interviul şi reportajul, recenzia, fotografia cu portrete şi port popular şi formaţii artistice şi peisaj.”…()… „Evident, un astfel de început ar trebui continuat. Cu o preocupare sporită pentru o construcţie concertantă şi o problematică specifică. Eventual cu fixări pe rubrici (câteva s-au şi conturat), care să permită o cuprindere mai conformă cu exigenţele şi cerinţele unei publicaţii periodice. Situaţie în care şi-ar avea rostul ei şi constituirea unui comitet de redacţie, care să se implice atât în arhitecturarea sumarelor, cât şi în lărgirea cercului de colaboratori, inclusiv la personalităţi din întreaga ţară, care au o tangenţă cu istoria sau locurile fostei plase Bârgău, cum şi ale întregului judeţ Bistriţa - Năsăud. Poate atunci ar fi justificată şi o schimbare de titlu, prin preluarea sintagmei propuse, într-un elan, de Vasile Netea, dar cu acest plural, de Ţara Bârgaielor – ca pentru o publicaţie a tuturor locuitorilor de pe un sistem de „axe geografice” atât de frumos dăruit de natură şi de forţe de peste vieţi.”

Cele propuse de poetul Aurel Rău s-au pus parțial în aplicare, urmând ca începând cu numărul 8 care va urma, în anul viitor, să se treacă la „constituirea unui comitet de redacţie, care să se implice atât în arhitecturarea sumarelor, cât şi în lărgirea cercului de colaboratori,”

Despre anuar a mai scris și profesorul universitar Vasile Dobrescu, remarcând următoarele: „Apariţia unui nou periodic în arealul cultural al judeţului Bistriţa Năsăud, *Anuarul Bârgăuan* dedicat Ţării Bârgaielor se constituie într-un ales şi notabil act de cultură, menit să circumscrie civilizaţia spirituală şi materială a locuitorilor unei zone cu frumoase tradiţii istorice şi etnografice, din păcate uneori uitată sau marginalizată până acum de lipsa unor introspecţii sistematice care să-i releve valorile specifice şi autentice.”

Despre primele două volume, scriitorul Ștefan Borbely scria: „ Îmi plac cărţile bine făcute, din care ai ce învăţa. Am stat mai multe zile cu creionul în mână, notându-mi informaţii din *Anuare*. Ştiam de Oarcăsu, de Rău sau de Flămând, tot aşa cum avusesem privilegiul de a-i întâlni pe câţiva dintre marii oameni de litere din Ţara Bârgaielor, pentru care patriotismul local nu e numai subiect de orgoliu, ci şi unul de smerenie participativă, altruistă. Fiindcă – aşa cum sugerează unul dintre autorii pe care i-am citit aici -, esenţial nu e să-ţi iubeşti ţinutul din care provii, ci să faci ceva pentru el ca semn al acestei iubiri. Îl respect pe dl. Vrăsmaş pentru altruismul de a lucra mai mult pentru ceilalţi, decât pentru el însuşi. Totodată, îi admir pe constructori.”

Scriitorul Ion Buzași nota despre primele anuare următoarele: „Din Anuarul Bârgăuan – au apărut până acum trei volume: vol. I, *Despre Ţara Bârgaielor şi oamenii ei*; vol. II, *Bârgaiele în spaţiu şi timp* şi vol. III, *Repere bârgăuane.* Tustrele aceste titluri sunt cuprinzător monografice despre unul din cele mai frumoase ţinuturi româneşti din nordul transilvan, cuprins administrativ actualmente în judeţul Bistriţa-Năsăud, alcătuit din două „Ţări”: „Ţara Năsăudului” şi „Ţara Bârgaielor”. Poate mai mult decât primele două, acest al treilea volum are un mai accentuat caracter monografic, justificând interesul pe care Nicolae Iorga îl dădea cuvântului ţară – de entitate geografică, istorică, etnografică şi social culturală cu un specific bine conturat.”

Despre al patrulea volum, Virginia Brănescu scria: „Volumul „Bârgaiele între istorie şi prezent” este o oglindă fidelă a întregii activităţi cultural-ştiinţifice care s-a desfăşurat în zonă într-un an de zile, dar nu numai. Figurile oamenilor deosebiţi, născuţi în zonă, şi faptele lor în scrierile unor oameni de cultură sunt absorbite şi redate în acest anuar spre a nu fi date uitării. Şi ca inginer geolog care a fost, nu uită să facă loc dintru început şi unor relatări despre „Cadrul natural al Ţării Bârgaielor”. Apoi, figuri de dascăli, literaţi, ctitori de instituţii culturale, martiri ai neamului, viaţa spiritual-religioasă, figuri de primari merituoşi etc., întregesc conţinutul anuarului, care devine totodată şi o carte de istorie. O istorie a Ţinutului Bârgăuan. Vrednic este cel care munceşte pentru obşte!”

Scriitoarea Jenița Naidin notează, referitor la Anuarul Bârgăuan nr.4, despre „Bucuria pe care o simţim, atunci când citim o publicaţie de ştiinţă, cultură, arte şi literatură de înaltă ţinută aşa cum este Anuarul bârgăuan, este un balsam al sufletului şi minţii. Când ai în mâinile tale aşa o publicaţie voluminoasă, mai întâi mergi la cuprins să alegi ce să citeşti mai întâi. Parcurgi titlurile şi eşti tentat să citeşti fiecare text.” (…) „Recomand cu căldură această operă, apărută cu sprijinul Consiliului Judeţean Bistriţa-Năsăud (Preşedinte Emil Radu Moldovan) prin Centrul Judeţean pentru Cultură Bistriţa-Năsăud (Director Gavril Ţărmure), operă ce sper că se găseşte în biblioteci. Anuarul bârgăuan este o lucrare din care ai multe de învăţat.”

Victor Știr scria, sub „semnele perenității”, că „Harnicul scriitor și publicist Niculae Vrăsmaș, inițiatorul publicației,,Anuarul Bârgăuan”, a ajuns în acest an să ofere cititorilor săi cel de-al cincilea volum al așteptatului tom. Subintitulat,,Bârgaiele între trecut și viitor”.

Scriitoarea Virginia Brănescu notează în ziarul Răsunetul că „De curând a apărut (la Ed. Școala Ardeleană) Anuarul Bârgăuan nr 6, care...”Este o publicație culturală, ce cuprinde domeniile științe, cultură, artă și literatură, cu privire la ținutul bârgăuan și zonele adiacente, editată în cadrul Fundației Culturale „Valea Bârgăului” de redactorul fondator, Niculae Vrășmaș. (…) „Volumul de față, al șaselea, întitulat „Bârgaiele la răscruce”, cuprinde numeroase și inedite lucrări, aparținând unor importanți specialiști în domeniu, cunoscători ai zonei, printre care și mulți tineri pasionați de

cunoașterea Țării Bârgaielor", ne spune domnul Niculae Vrășmaș în „Prefață". Și iată, că prin intermediul acestor 6 volume, istoria Văii Bârgaielor are o oglindă vie a spiritualității ei specifice din zonă. Și nu e puțin, căci cine nu are istorie e nimeni. Și Bârgăul are istorie, imortalizată de un vrednic fiu al său, inginerul scriitor, Niculae Vrășmaș."

Volumul de față, al șaptelea, întitulat „Retrospective și perspective bârgăuane", cuprinde numeroase și inedite lucrări, aparținând unor importanți specialiști în domeniu, cunoscători ai zonei, printre care și mulți tineri, pasionați de cunoașterea Țării Bârgaielor.

Am ales ca temă, la cea de a 46-a ediție a Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului din acest an, 2017, problema evoluției prin care trece omenirea, aflată la răscruce odată cu schimbarea de milenii, când trecutul este reevaluat, prezentul devine mereu altfel iar viitorul amenință cu radicale schimbări, naturale, geopolitice, economice dar mai ales culturale, fiind greu de prevăzut care este perspectiva Bârgaielor noastre în viitorul care ne așteaptă.

Anuarele au apărut la Editura „Școala Ardeleană" din Cluj-Napoca (director Vasile George Dâncu), sub egida Fundației Culturale „Valea Bârgăului" (președinte Niculae Vrăsmaș), în cadrul unui proiect editorial girat de Consiliul Județean Bistrița-Năsăud (președinte Emil Radu Moldovan), prin Centrul Județean pentru Cultură (director dr. Gavril Țărmure) și Biblioteca Județeană „George Coșbuc" (director Ioan Pintea), dar și cu sprijinul RAAL Bistrița (director general ing. Paul Ilieș), ICPE Bistrița SA (director general Grigoriță Vlad) și al Primăriei și Căminului Cultural din Prundu Bârgăului (primar Doru Toader Crișan și referent cultural Ioana Suciu), cărora le mulțumim și pe această cale.

Niculae VRĂSMAȘ

1. CADRUL NATURAL AL ȚĂRII BÂRGAIELOR

Niculae VRĂSMAȘ, *Călimanii, munții mei cei mai dragi*[1]

Am cunoscut Munții Călimani încă din copilărie, fiind născut în vestul acestora, la Prundu Bârgăului, de unde îi cutreieram vara prin locurile de gospodărie montană ale părinților, adesea urcând în poienile din zonele înalte, la stânele îndepărtate pe unde vărau oile.

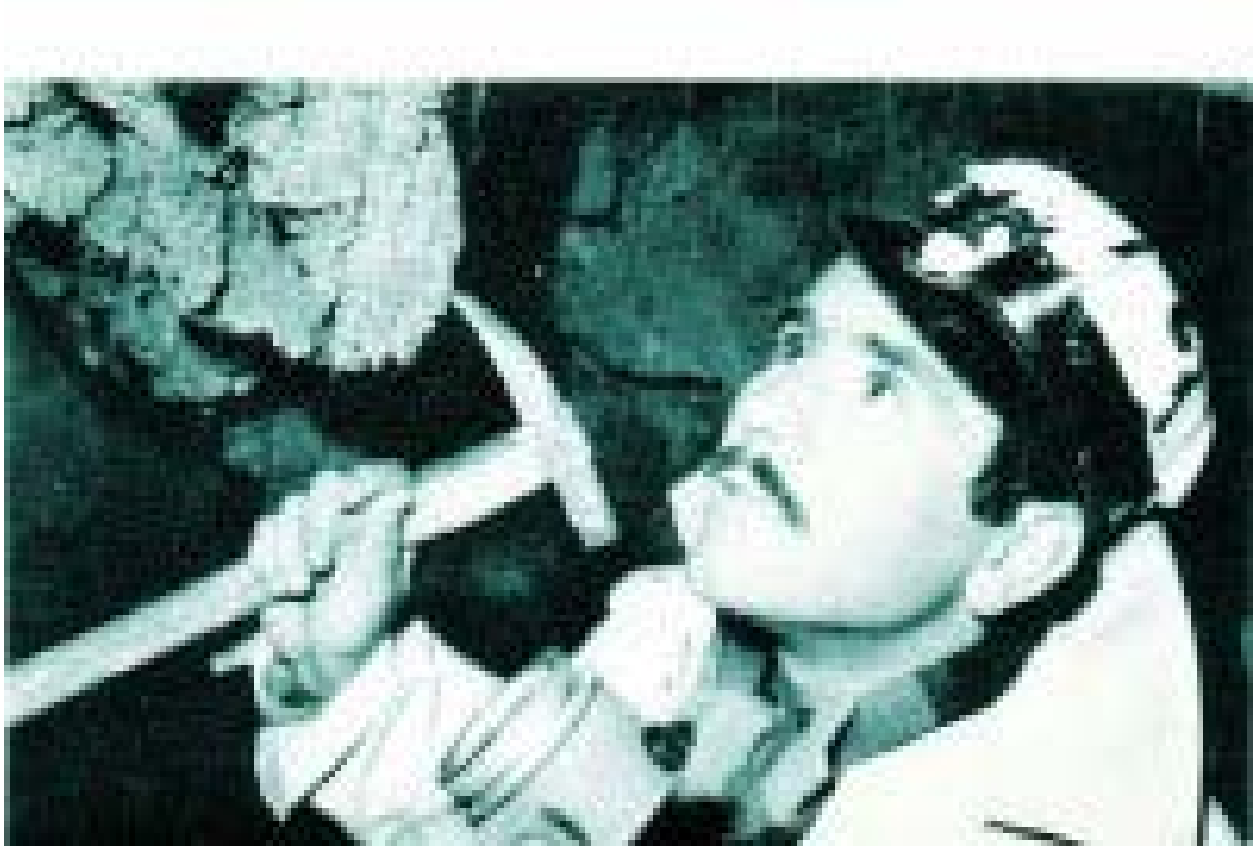

Frumusețea acestora, a munților, a devenit o adevărată obsesie pentru viața care a urmat, vizitându-i ca om al locului și apoi ca student și cercetător geolog, căutând să le dezvălui secretele, iubindu-i și apărându-i întotdeauna.

Am intrat cu adevărat în cercetarea geologică după absolvirea facultății, în anul 1964. Am fost repartizat la ISEM (Întreprinderea de Stat pentru Explorări Miniere), cu sediul pe Bd. N. Bălcescu 26, București, în cadrul căreia am fost atașat echipei din Munții Călimani, condusă de Emil Butnaru, unde i-am avut colegi pe Cristian Prishack și Ioan Coriolan Balintoni, cu care am urmărit lucrările și am efectuat documentațiile geologice privind rezultatele explorării, cu galerii și foraje, pentru sulf nativ (1964-1967), eu având și responsabilitatea cercetării hidrogeologiei zăcământului.

[1] Crai nou, 8 septembrie 2014

Ulterior am efectuat, în cadrul Întreprinderii „Prospecțiuni” București, lucrări de prospecțiune geologică în extinderea eruptivului neogen, având ca obiectiv prioritar mineralizațiile din Munții Călimani și Bârgău.

Activitatea mea profesională, ca geolog, a fost oglindită și în presa vremii, alături de cea a altor colegi, în numeroase articole, reportaje, emisiuni radiofonice și de televiziune, dintre care amintesc „Geologii din Călimani”, reportaj de Platon Pardău, în „Zori noi”, Suceava, 1965 (la vremea aceea scriitorul Platon Pardău era redactorul șef al ziarului „Zori noi” Suceava – n. red.), „Căutătorii de comori”, de Pavel Aioanei, „Scânteia Tineretului”, 15.10.1966, „Reporter în nord”, de Platon Pardău, în „România liberă”, 24.11.1967, precum și în emisiuni radiofonice inițiate de Ion Vulcan, filme documentare realizate de Horia Vasiloni, la TVR și în volumul de reportaje „8 aldin de noapte”, Editura Eminescu, București, 1973, al lui Mihai Caranfil, capitolul „Altfel de călătorii spre centrul pământului” etc.

Lucrările de prospecțiune geologică efectuate în Munții Călimani au identificat „pălăria de fier” din Negoiul Românesc, a cărei explorare geologică a început prin Șantierul ISEM Gura Haitii, cu lucrări miniere și de foraj care au condus la descoperirea unor mineralizații de sulf nativ, situate în adâncime, a căror cercetare s-a accentuat în anii ’60-’80, zăcământul conturat intrând ulterior în exploatare. Rezervele calculate prin lucrările de explorare sunt considerabile, iar zăcământul de sulf din Călimani, la care se mai adaugă și alte câmpuri solfatariene din vecinătate, este unul dintre cele mai mari din lume. Din păcate însă, metoda de preparare aleasă de conducerea comunistă a fost neadecvată și falimentară. S-au cheltuit sume enorme, care nu au contribuit la o valorificare superioară a investițiilor, din contră au produs o poluare asupra întregului bazin hidrografic și a drumurilor din frumoasele stațiuni bucovinene, spre diferite locuri din țară, violentând și mutilând natura și distrugând mirificul peisaj al acestor locuri.

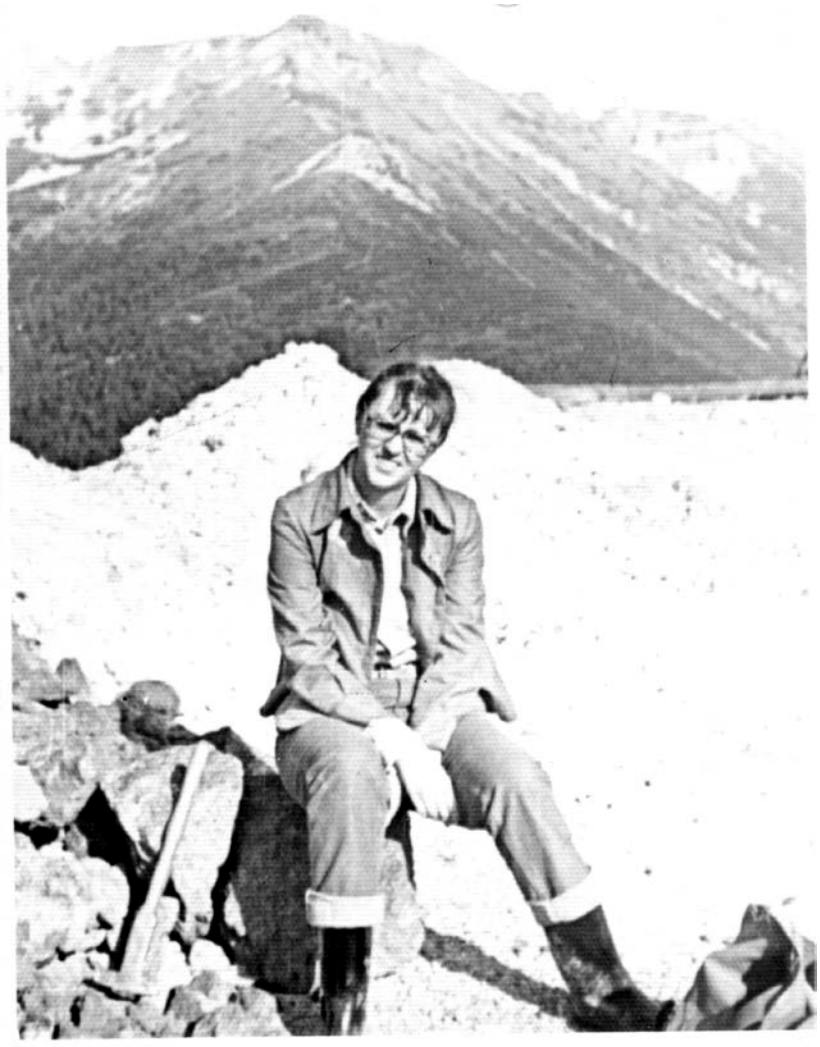

Munții Călimani sunt cuprinși astăzi, poate din fericire, într-o importantă rezervație naturală. Afirm asta în apărarea munților mei dragi, având totuși o ușoară părere de rău că importantele lor zăcăminte vor rămâne în continuare ascunse. Dar munții cei frumoși nu vor mai putea să fie distruși, legea rezervației apărându-i, la fel ca pe Munții Rodnei sau ca alte regiuni frumoase din țară.

Ceea ce nu se va putea ușor proceda cu zonele unor zăcăminte precum Roșia Montană, Roșia Poeni sau prezumtivele perimetre cu gaze de șist, care vor putea intra în exploatare neavând protecția necesară.

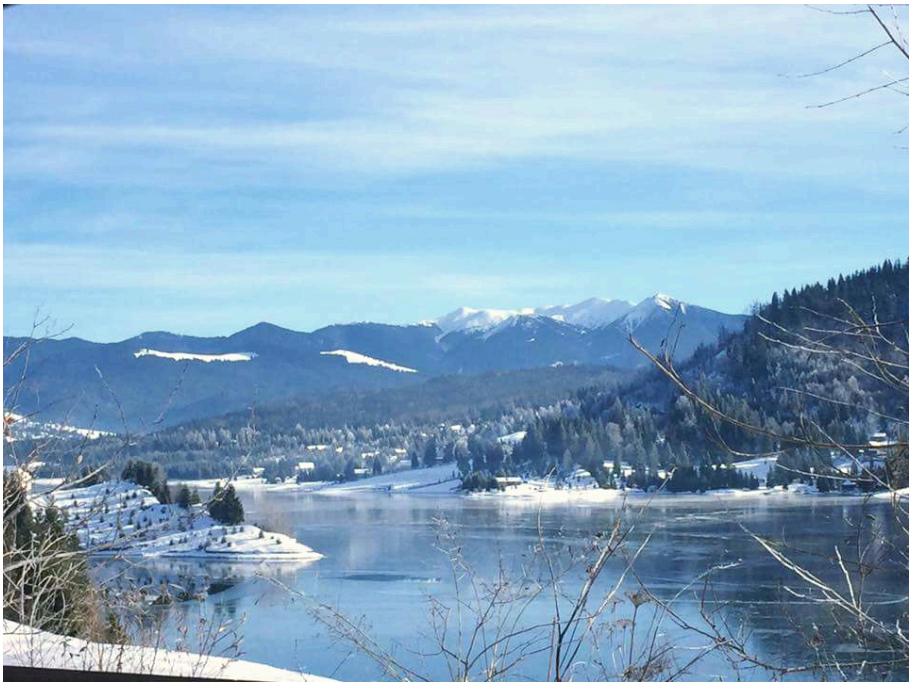

Țara noastră și lumea întreagă au o nevoie acută de substanțe minerale utile, necesare dezvoltării industriei. Dar o mare parte a lumii se comportă ca un om însetat, ori setea nu poate fi potolită cu apă otrăvită.

Cornel C. Costea a evocat Munţii Bârgăului într-un studiu de geografie umană[2]

O carte reprezentativă şi cu o documentare minuţioasă despre Munţii Bârgăului ne oferă Cornel C. Costea în lucrarea „Munţii Bârgăului – Studiu de geografie umană”, apărută la cunoscuta Editura Karuna din Cluj-Napoca, în colecţia „Identităţi”, în anul 2016, având 276 pagini, un consilier editorial deosebit – dr. Mariana Irimia şi valoroşii referenţi ştiinţifici: prof. univ. dr. Nicolae Ciangă şi conf. univ. dr. Voicu Bogdan.

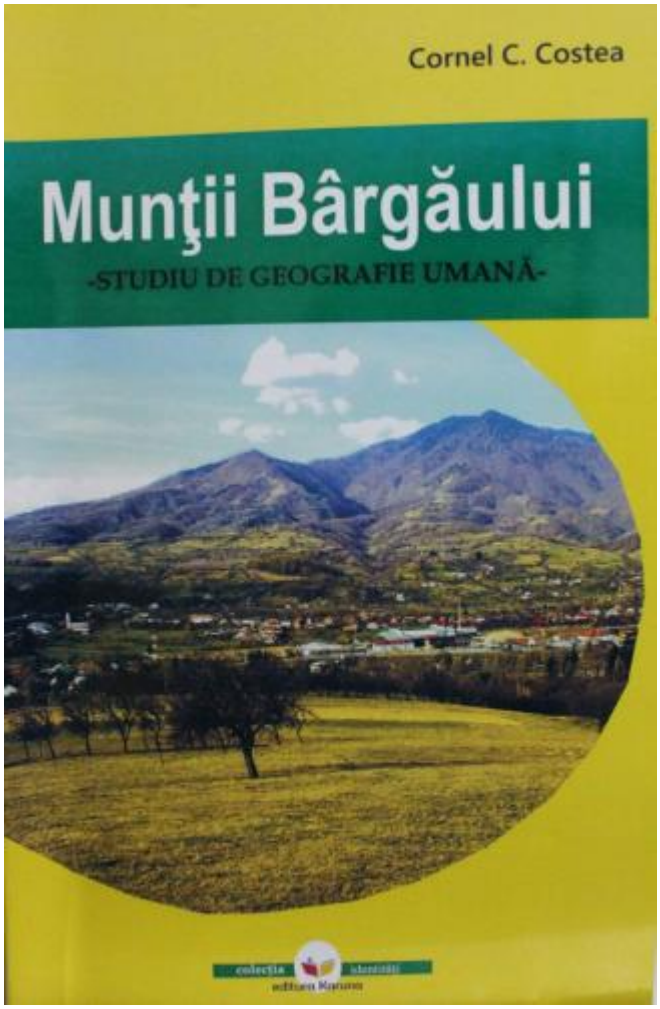

Volumul a apărut cu sprijinul Ocolului Silvic Comunal Josenii Bârgăului, Ocolul Silvic Plaiurile Heniului Ilva Mică, Primăriei Tiha Bârgăului, Primăriei Măgura Ilvei şi Centrului Naţional de Formare Profesională Romtraining, pentru care autorul le aduce mulţumirile necesare.

Cartea are o prefaţă motivantă şi elocventă, semnată de prof. univ. dr. Nicolae Ciangă, de la UBB Cluj-Napoca, Facultatea de Geografie, care precizează că: „Munţii Bârgăului – Studiu de geografie umană” reprezintă o contribuţie particulară în domeniul cercetării geografico-umane a unei componente reprezentative a spaţiului montan al Grupei Nordice a Carpaţilor Orientali...”.

În „Argument”, autorul îşi motivează, cu exemplificări şi trimiteri, inclusiv motivaţii ştiinţifice, necesitatea elaborării acestui volum.

Cartea se deschide cu „Stadiul cunoaşterii geografice a Munţilor Bârgăului” şi se încheie cu „Modelul geografico-uman al Munţilor Bârgăului”, având o vastă bibliografie şi hărţi, tabele etc., lămuritoare şi explicite. O carte necesară şi utilă pentru cunoaşterea reliefului, a zonei şi a importanţei Munţilor Bârgăului în judeţul nostru şi în ţară.

[2] Ioan Lazăr, Răsunetul, Vin, 01/13/2017

Lia-Maria CIOANCA[3], Ioan BÂCA[4],

Geosituri cu importanță cultural-istorică pentru comunitățile de pe Valea Bârgăului Studiu de caz: Monumentul eroilor de pe Gruiul Mare (1882 m) din Munții Călimani

1.Geositul Gruiul Mare – localizare și caracteristici geografice

Geositul Gruiul Mare este un loc geografic cu încărcătură naturală, istorică și culturală relevantă pentru conștiința locuitorilor de pe Valea Bârgăului. Este o poiană în pantă (poiană de versant), înconjurată de pădure de molid, traversată de drumul grăniceresc Maria Tereza, un drum istoric aflat în munții Călimani, construit în urmă cu sute de ani, cu scopul de a susține trupele militare grănicerești ale imperiului Austro-Ungar cu armament și hrană. În prezent, drumul Mariei Tereza se suprapune unui traseu parcurs de turiștii muntenari și de sportivii amatori care participă la Maratonul Via Maria Theresia. Drumeții care se încumetă să îl străbată descoperă faptul că acest drum, care leagă județul Bistrița-Năsăud de județul Suceava, pe vremuri lega Transilvania de Bucovina.

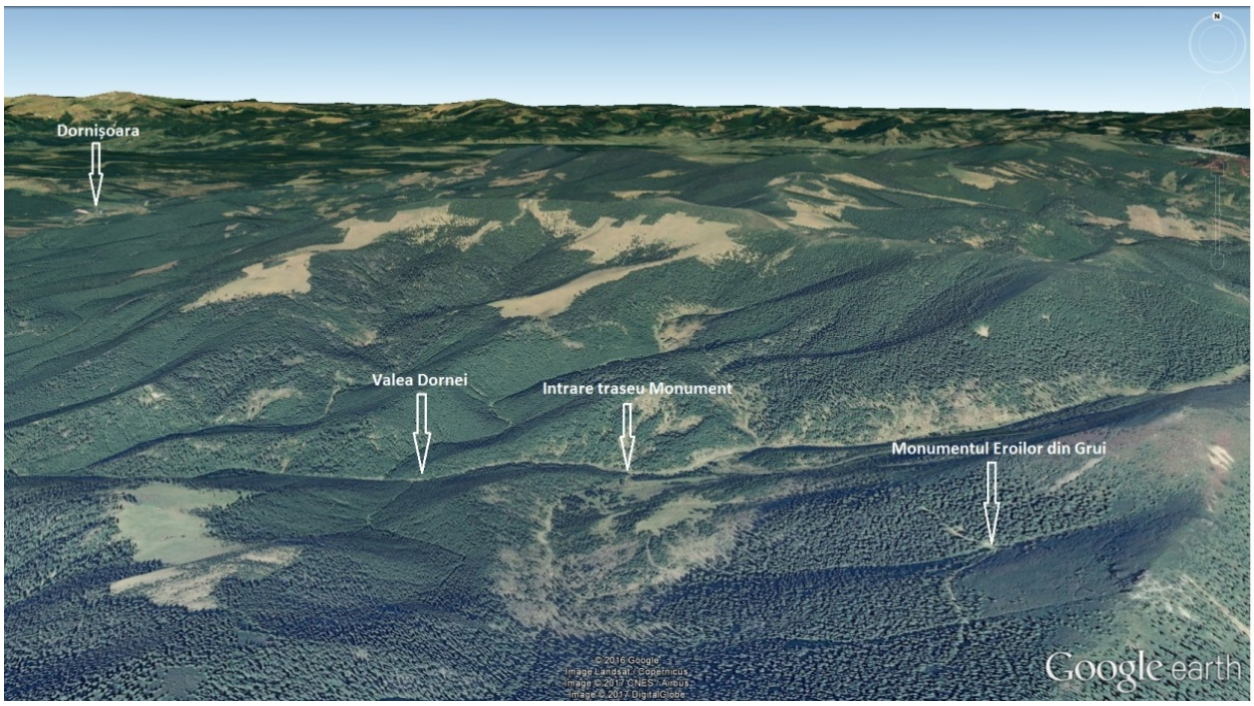

Fig.1. Localizare Google Earth a Monumentului Eroilor din Grui
(sursa: Google Earth cu adăugiri)

2. Conotații cultural-istorice

2.1. Contextul istoric

Nenumărate au fost actele de vitejie ale ostașilor români, când au fost chemați sub drapel pentru a apăra pământul sfânt al patriei. Un crâmpei din această epopee s-a petrecut și aici, pe culmile munților Călimani și vine să întregească această realitate: o companie de grăniceri, compusă

[3] Lia-Maria Cioanca, Asist. Univ. Dr. Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, Facultatea de Geografie, Extensia Universitară Bistrița

[4] Ioan Bâca, Șef Lucr. Dr. Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, Facultatea de Geografie, Extensia Universitară Bistrița

din 60 de ostași, a acționat în sectorul Gruiul Mare, din masivul Călimani, pentru apărarea granițelor sfinte ale pământului strămoșesc. Grănicerii au fost uciși de trupele austriece, fiind înmormântați într-o groapă comună. După retragerea frontului, camarazii le-au așezat o cruce masivă, de stejar, pe care au scris *„60 de ostași români, morți pentru patrie”*, amenajând și un modest monument.

În primăvara anului 1917, ciobanul Lazor Bogza, aflându-se cu oile la păscut în acea zonă, a descoperit crucea și, în împrejurimi, trupuri umane împrăștiate de fiarele pădurii pe care, ajutat și de alți confrați, le-a adunat și le-a îngropat cu grijă, așezând mai bine și crucea la locul ei.

2.2. Elementele geositului

2.2.1. Inițiativa ridicării monumentului

Până la sfârșitul vieții sale, Lazor Bozga a întreținut mormântul, a așezat mai multe cruci de lemn și chiar una de metal, pe care însă vremurile și avalanșele de pe munte le-au distrus. După aceea, a urcat muntele an de an, împreună cu un preot, pentru a săvârși slujba de pomenire pentru cei adormiți, în anul 1985 au urcat însă peste 150 de localnici și 2 preoți pentru a-i cinsti și a se ruga pentru acei eroi. Înainte de a se muta la Domnul ne-a lăsat o vorbă și o rugăminte: *„nu-i uitați pe cei din Grui”*.

Autoritățile din acea vreme au reamenajat acest simplu monument, dar timpul a trecut și peste tot s-a așternut uitarea.

În primăvara anului 2005, cu binecuvântarea ÎPS Bartolomeu Anania, arhiepiscopul Clujului, la inițiativa P.S. Vasile Someșanul, episcop vicar al Eparhiei Clujului, sub conducerea mănăstirii de maici de la Piatra Fântânele, în special a Maicii Stareță Pamfilia Solcan, a părintelui duhovnic protosinghel Gavriil Horț și a părintelui ierodiacon Ioan Flore, de la Mănăstirea Nicula, s-a ridicat un adevărat monument, care îl cuprinde și pe cel vechi, construcție vrednică de faptele ostașilor români. Proiectul a fost întocmit de arhitectul Alexandru Lădar și de artistul plastic Iosif Berindeiu, ambii din Cluj-Napoca și realizat de un grup de tineri harnici, cei mai mulți dintre ei făcând parte din echipa *Drujba* din Groșii Țibleșului (care lucrau la noul complex monahal de la Piatra Fântânele), dar și frații Bucnar din Piatra Fântânele și alți tineri din comuna Botoșana, Suceava. Costul materialelor a fost suportat de Primăria Tiha Bârgăului, de domnul Sică Pușcoci din București, de doamna Maria Lucan din Cluj-Napoca și domnul Cornel Lucaci din Suciu de Jos, Maramureș.

În data de 2 iunie 2010 a fost ridicată o cruce din inox înaltă de 3 metri în punctul cel mai înalt al Călimanilor, Vf. Pietrosu, 2102 m, sfințită de P.S. Vasile Someșanul.

În anul 2015 firma *Deltic Instal*, prin domnul Petrică Moroșan ridică, lângă monumentul din Grui un catarg cu un drapel mare.

În anul 2016 s-a instalat un clopot, donație a familiei Costică și Oltița Niculcea, din localitatea Marginea, Suceava, într-o frumoasă arcadă executată și donată de firma RAAL, Prundu Bârgăului, transportul materialelor în condiții speciale, fundația și montajul acestora fiind executate de către un grup de credincioși de pe Valea Bârgăului conduși de George Bucnaru, sub îndrumarea și inițiativa Mănăstirii Piatra Fântânele.

Fig.2. Monumentul din Grui
(sursa foto: *arhiva Mănăstirii Piatra Fântânele*)

Fig.3. Clopotnița-arcadă
(sursa foto: *arhiva Mănăstirii Piatra Fântânele*

2.2.2. Structura monumentului

- Altarul din piatră cu trepte de acces, pe care sunt amplasate două cruci: *o cruce tradițională din beton*, prevăzută cu o placă pe care scrie: *„Din inițiativa lui Bozga Lazor, din comuna Tiha Bârgăului-Tureac, în vârstă de 85 de ani, s-a ridicat această cruce și este sfințită de preotul Halas Dumitru în anul 1985”* și *o cruce stilizată din beton cu 2 plăci*: pe una dintre ele fiind menționați proiectantul, meșterii și contribuabilii (artist plastic Iosif Verileiu, echipa *Drujba* din Groșii Țibleșului, Primăria Tiha Bârgăului, Mănăstirea Piatra Fântânele), iar pe alta următorul epitaf: *„Mai mare iubire ca aceasta nimeni nu are/Să-și pună cineva viața pentru prietenii săi”*.

Crucea, simbolul jertfei şi al biruinţei prin jertfă, situată în centrul monumentului, desparte şi leagă totodată cele două stări prin care trecem cu toţii: viaţa şi moartea. În partea stângă, moartea îşi are ca element reprezentativ *sicriul*, iar în partea dreaptă vieţii îi este încredinţată spre simbolizare *Masa* pe care se săvârşeşte *Sfânta Jertfă* spre *Viaţa Veşnică*, în cadrul Sfintei Liturghii. Ambele elemente adăpostesc în forma lor trupul soldatului român, unul odihnindu-se după ce şi-a dat viaţa, în sicriu, iar altul, îngenuncheat sub *Sfânta Masă*, înalţă rugăciuni fierbinţi. La baza monumentului, în centrul soclului, într-o mică ocniţă este aşezată icoana Înălţării Domnului, care îndeamnă şi omul spre înălţare la cer prin rugăciune şi jertfă.

- Clopotnița-arcadă, situată mai sus de altar, la marginea poienii.
- Masă și băncuțe din lemn pentru popas, amplasate în partea dreaptă a altarului.

2.3. Omagierea eroilor

În fiecare an, la sărbătoarea Înălţării Domnului pe care o cinstim ca zi a eroilor, numeros cler şi popor din Ardeal şi Bucovina, însoţiţi de militari de la Prundu Bârgăului şi Bistriţa străbat urcuşul abrupt, ducând cu ei steagul unităţii şi coroane de flori, pentru a se ruga la mormântul eroilor din muntele Grui. O frumoasă rugăciune închinată acestora spune că *eroii unui neam nu se plâng, ci se slăvesc, căci sufletele lor sunt în mâna lui Dumnezeu, iar memoria lor ne este zid de întărire şi merinde duhovnicească.*

3. Impactul turistic al acestui monument

Monumentul Eroilor din Grui reprezintă un obiectiv istoric atractiv, asociat turismului montan și cultural. Accesul spre acest obiectiv se face pe un traseu tematic marcat cu o cruce neagră pe fond alb: Valea Dornei - Pârâul Grui - Monument. La intrarea pe traseu s-a amplasat un panou informativ, iar de-a lungul traseului se află câteva indicatoare de direcție din lemn.

Fluxurile de vizitatori au valori mari de *Ziua Eroilor*, iar în restul anului Monumentul este vizitat de turiștii muntenari care fac drumeție în zonă, pe Drumul Mariei Tereza, spre și dinspre vârful Pietrosul Călimanilor, deoarece acest obiectiv cultural este situat pe magistrala turistică vest-est din Munții Călimani: Bistricior - Pietrosul Călimanilor.

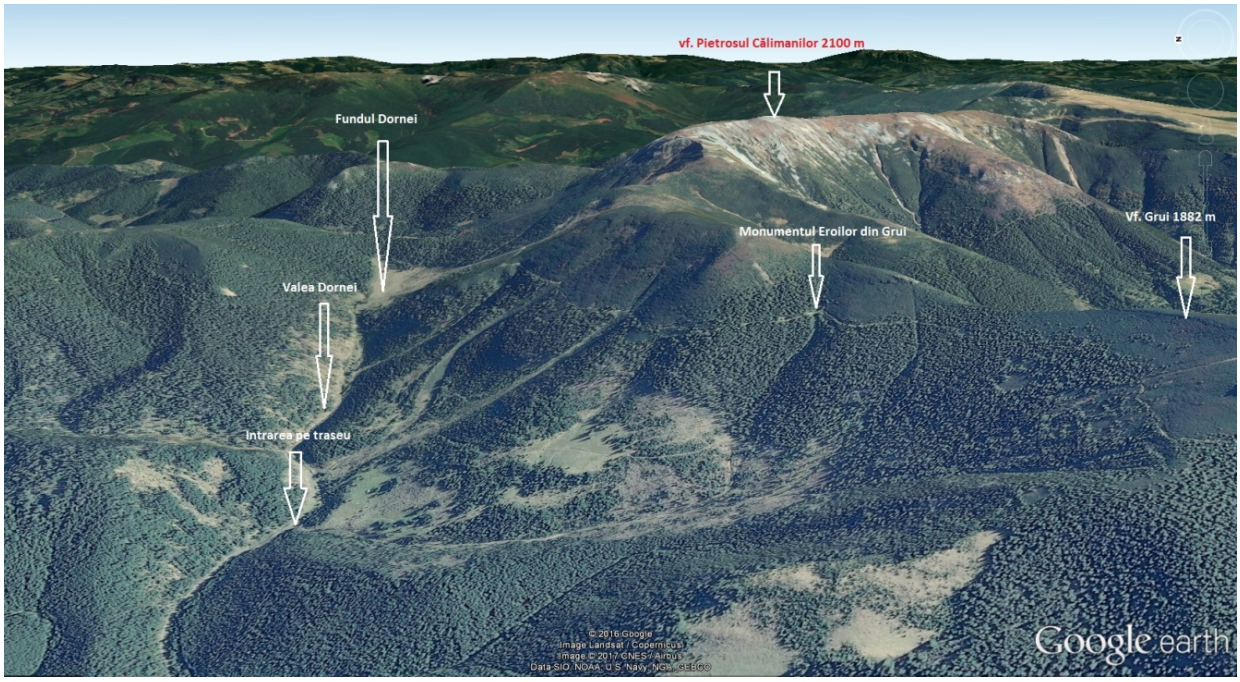

Fig.4. Perspective asupra Monumentului din Grui
(sursa: Google Earth cu adăugiri)

Atracțiile turistice colaterale sunt reprezentate de vârful Grui (1882 m), culmea principală a Munților Călimani, pădurea de molid, aerul curat, liniștea, peisajul cu perspective spre masivul Bistricior, Valea Dornei, Munții Bârgăului, Rodnei și Suhard.

Pentru viitor, gestionarea acestui geosit cultural ar putea viza: amplasarea unui panou informativ în poiana Monumentului, refacerea indicatoarelor de direcție de pe traseu și a marcajului, amenajarea potecii de acces, editarea unui pliant promoțional și desfășurarea unor excursii tematice în zonă, dar această ultimă sugestie depinde de amenajarea drumului forestier de pe Valea Dornei, de la Dornișoara până la intrarea pe traseu.

Bibliografie

Bâca, I., (2012) *Arealul turistic Piatra Fântânele-Măgura Calului*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca.
Cordovan, I., (Col. r.) (2011) *Recunoștință pentru eroi. Monumente dedicate eroilor în județul Bistrița-Năsăud*, Editura EIKON, Cluj-Napoca.
*** (2017) *Monumentul de pe Grui-Călimani și Primul Război Mondial*, Ediție realizată de protosinghel Gavriil Horț, Piatra Fântânele cu sprijinul Primăriei Poiana Stampei.

Surse internet

http://www.poianastampei.ro/index.php?p=30
http://www.mesagerul.ro/2005/08/18/dezvelirea-și-sfintirea-monumentului-eroilor-de-pe-varful-gruiul-mare
https://falticenionline.com/2011/06/04/eroii-batalionului-de-graniceri-56-falticeni-comemorati-pe-varful-gruiul-mare-din-muntii-dornisoarei/
http://www.crainou.ro/2011/05/10/60-de-ostasi-romani-morti-pentru-patrie-la-gruiul-mare-in-calimani/
http://www.piatrafantanele.ro/index.php/monumente/monumentul-eroilor
http://radiorenasterea.ro/100-de-ani-de-la-jertfa-eroilor-de-pe-muntele-grui/

Constantin SVOBODA[5], *Opera botanică a cavalerului academician Florian de Porcius*

Florian Porcius s-a născut la Rodna Veche în data de 16/28 august 1816 în actualul judeţ Bistriţa-Năsăud şi s-a stins din viaţă în aceeaşi localitate la data de 17/30 mai 1906. După ce rămăsese orfan, a fost adoptat de bunicul său după mamă, preotul Gherasim PORCIUS. La şcoala primară din Rodna (catolică) a învăţat şi limbile maghiară şi germană. In a doua jumătate a secolului XIX şi în primii patru ani ai secolului XX ca botanist (botanica - „SCIENTIA AMABILIS") Florian Porcius a desfăşurat o prodigioasă activitate ştiinţifică putând fi numit un pisc al botaniştilor ardeleni. A îndeplinit mai multe funcţii administrative şi obşteşti militând pentru ridicarea nivelului cultural al locuitorilor români din Transilvania.

În anul universitar 1844-1845, la Universitatea din Viena, ca bursier din partea Comandamentului Regimentului II Grăniceresc din Năsăud, a urmat cursurile colegiului „Sfânta Ana" şi a audiat benevol cursurile de botanică, predate de renumitul botanist Prof. Stephanus Ladislaus ENDLICHER (n. 1804 Pozsony azi Bratislava - d. 1849, Viena).

După întoarcere, s-a ocupat stăruitor cu studiul ştiinţei botanice. Florian Porcius a alcătuit un ierbar conţinând peste 1.000 de coli (cf. dr. August KANITZ). In anul 1848 în timpul invaziei armatei revoluţionare maghiare care a ajuns până la Rodna Veche au fost distruse ierbarul şi peste 260 de cărţi. Din anii 1854 (la Rodna) şi 1862 (la Năsăud) Porcius a botanizat în Munţii Tibleş, Rodnei şi Bârgăului până la Pasul Tihuţa. Botanistul nostru a colaborat şi cu botanistul amator Czetz Antal (comerciant armean din Dej), cu episcopul romano-catolic al Transilvaniei Dr. Ludovic HAYNALD). Botanistul rodnean a întreţinut schimburi epistolare cu numeroşi botanişti din: Braşov, Bucureşti, Budapesta, Viena, Ungaria (Kalocsa, Budapesta), Arad, Cluj, Narbonne (Franţa), Winterthur, Zurich (Elveţia), Sankt-Pölten (Nieder-Osterreich – Austria Inferioară), Steyr, Reichraming (Austria), Breslau (Germania, azi Wroclaw – Polonia), Ceslav (azi în Boemia, Republica Cehă), San Francisco (Statele Unite ale Americii).

Nestorul botaniştilor români din secolul al XIX-lea a publicat în total cinci lucrări de botanică cu peste 1000 de pagini tipărite şi peste 2000 de pagini rămase în manuscris ce se păstrează în biblioteca Academiei, Filiala Cluj Napoca, la Biblioteca Universitară „Lucian Blaga" din Cluj Napoca şi la Arhivele Naţionale – Serviciul Bistriţa Năsăud din municipiul Bistriţa – judeţul Bistriţa Năsăud.

A colaborat la alcătuirea mai multor ierbare naţionale şi peste hotare. Florian Porcius a descris pentru ştiinţa botanică 227 de taxoni (specifici şi infraspecifici, ca un eminent florist) după cum urmează: 21 specii hibride, 68 specii propriu-zise, 53 varietăţi şi 130 forme.

La propunerea lui dr. Dimitrie Brândză (1846-1895), fondatorul şi directorul Grădinii botanice din Bucureşti, pentru meritele sale ştiinţifice Florian Porcius a fost ales membru al Academiei române din Bucureşti la sesiunea din 17 martie 1882. Pornind de la acea dată a participat la toate sesiunile Academiei române până în anul 1902 inclusiv. Cu părere de rău trebuie să

[5] Constantin Svoboda, fost muzeograf la Complexul Muzeal Judeţean Bistriţa-Năsăud

menţionăm că, în marea operă colectivă a botaniştilor europeni la care au colaborat peste 80 de autori, coordonată de profesorul T. G. TUTIN ş.a., apărută în cinci volume între anii 1964-1980 având titlul de FLORA EUROPEA în paginile cărora au fost confirmaţi şi recunoscuţi pentru ştiinţa botanică doar 6 taxoni descrişi de Florian Porcius. In onoarea sa s-au descris cu adjectivul „porciusii” 16 taxoni şi anume 2 specii, 1 subspecie, 7 varietăţi, 5 forme şi 1 subformă.

Din ierbarul lui Florian Porcius au mai rămas peste 22 000 de coli de ierbar la Grădina botanică „Alexandru Borza” a Universităţii „Babeş-Bolyai” Cluj-Napoca, circa 400 de coli în ierbarul „Dr. Artemiu Alexi” păstrat la Muzeul Grăniceresc din localitatea Năsăud - judeţul Bistriţa-Năsăud.

Bistriţa, 22.04. 2017

Nadia Elena REBREAN[6], *Excursia geografică în Ţinutul Bârgăului - implicaţii metodico-ştiinţifice -*

Excursia geografică - consideraţii generale

Geografia este o disciplină care necesită prezenţa elevilor şi a cadrelor didactice în teren pentru a observa direct realitatea din natură, pentru perceperea senzorială a diferitelor elemente din cadrul natural şi antropic ceea ce determină o cunoaştere mai profundă şi de lungă durată a noţiunilor,termenilor geografici şi a orizontului local, în cazul de faţă Ţinutul Bârgăului. Excursia ca formă de activitate cu scop didactic organizată în spaţiul extraşcolar de cele mai multe ori are influenţă pozitivă în activitatea instructiv-educativă pentru că se depăşeşte rigiditatea spaţiului din sala de clasă sau a cabinetului de geografie, elevul este liber să observe, să descopere direct în teren. La disciplina geografie posibilităţile de a desfăşura activităţi instructiv-educative într-un cadru non-formal sunt nenumărate:drumeţia, excursia, tabăra, terenul geografic, staţia meteorologică, vizita la muzeu. Acestea îmbunătăţesc cunoştinţele şi achiziţiile culturale ale elevilor, dar în acelaşi timp creează şi o stare psihică pozitivă participantului, în viziunea mea „fericirea" elevului trebuie să primeze în orice activitate instructiv-educativă. Consider că indiferent de tipul activităţii desfăşurate într-un cadru non-formal, vine în sprijinul rezolvării situaţiilor de natură educativă sau practică fiind relativ necesară acest tip de abordare pentru cunoaşterea realităţii şi problemele mediului înconjurător. Terenul geografic ne susţine în demersul educativ prin funcţiile lui: didactică, ştiinţifică, aplicativă ori experimentală să formăm elevilor în special deprinderea de a observa şi de a compara prin trăirea directă a fenomenului (M. E. Dulama, Elemente din didactica geografiei 2001, pag.115).

„Excursia este principala activitate didactică extraşcolară cu conţinut geografic şi reprezintă o activitate polivalentă, proiectată şi organizată de către profesor sub forma unei călătorii pe anumite distanţe şi în anumite locuri, cu o durată limitată. Este un mijloc deosebit pentru formarea şi aprofundarea în mod direct, activ şi conştient a cunoştinţelor, formarea unor deprinderi şi priceperi necesare pentru integrarea lor în viaţa, dinamizarea curiozităţii ştiinţifice, a spiritului de investigaţie, a imaginaţiei şi a gândirii creative, călirea organismului şi dezvoltarea fizică, formarea spiritului de echipă, stimularea curajului şi a iniţiativei" (M.E. Dulama, 1996 Metodologia didactică Editura Clusium pag 53).

În cadrul unei excursii elevii pot să observe realitatea mediului înconjurător realizându-se astfel o legătură între cunoştinţele dobândite în clasă şi viaţa reală, între teorie şi practică într-un mediu non-formal care vine să stimuleze capacităţile cognitive ale elevului. Pe lângă faptul că în cadrul unei excursii elevul dobândeşte noi informaţii care vin în sprijinul celor însuşite la clasă, acest tip de activitate de cele mai multe ori vine să sporească interesul elevilor de a descoperii lucruri noi din domeniul geografiei, stimulează curiozitatea spre a înţelege fenomenele înconjurătoare şi totodată caracterul strict aplicativ vine în sprijinul recapitulării noţiunilor însuşite în cadrul lecţiilor de geografie. Mediul înconjurător devine suportul didactic în acest demers în cazul în care alegem să desfăşurăm activităţi împreună cu elevii într-un cadru non-formal.

Excursia şcolară este o modalitate prin care elevii pot să realizeze cunoaşterea ştiinţifică a realităţii orizontului local respectiv Ţinutul Bârgăului fiind şi o modalitate de cercetare în urma căreia pot să îşi formeze priceperi şi deprinderi legate de următoarele aspecte:

- evoluţia paleogeografică şi litologia zonei (tipuri de roci, structuri geologice);
- forme majore de relief: munţi - Munţii Bârgăului, podişuri, dealuri din regiunea străbătută, respectiv depresiunea Colinară a Transilvaniei în zona de contact;

[6] Nadia Elena Rebrean este profesoară la Şcoala Gimnazială Tureac, comuna Tiha Bârgăului

• forme minore de relief: văi-Bistrița, Bârgăul sau Tiha, depresiuni, albie majoră, albie minoră;
• procese de versant: alunecări de teren, prăbușiri, eroziunea în suprafață, creep prezente;
• cauzele proceselor de versant, măsuri de ameliorare a degradării terenurilor;
• elemente de spațialitate;
• condiții climatice și factorii care le determină și influențează;
• aspecte ale rețelei hidrografice;
• învelișul biogeografic și solurile;
• caracteristicile așezărilor omenești;
• specificul economic al regiuni vizitate: utilizarea terenurilor agricole, activități industriale;
• obiective turistice;
• probleme ale mediului înconjurător din regiunea vizitată;
• contribuie la îmbunătățirea colecției de roci, materiale didactice din cadrul școlii.

În funcție de momentul ales pentru organizarea excursiei aceasta poate avea fie un caracter introductiv – înainte de predarea unui capitol, curent – în același timp cu învățarea unor noi cunoștințe sau final – la sfârșitul unui capitol sau an școlar cu scopul fixării sau recapitulării cunoștințelor dobândite (M. E. Dulama, 2001, Elemente din didactica geografiei Editura Clusium pag.118). Caracterul aplicativ are rolul de a dezvolta spiritul de observație, capacitatea de a compara, de a sintetiza cunoștințe dobândite. Acest tip de activitate extrașcolară are ca scop nu doar atingerea anumitor obiective cognitive ci și recreerea elevului, eliberarea de stresul școlar, refacerea fizico-psihică prin vizitarea unor obiective și petrecerea timpului în aer liber. Se poate practica pe distanțe variabile în funcție de obiectivele și scopul propus anterior, de obicei cu diverse mijloace de transport în afara localității de reședință. În funcție de durată poate fi:

- durată foarte scurtă – 6 – 10 ore;
- durată scurtă – 1 – 3 zile la sfârșit de săptămână;
- durată medie – 1 – 14 zile în vacanță (M.E. Dulama, 2001, Elemente din didactica geografiei Editura Clusium pag.117).

Orice excursie școlară se realizează în funcție de Regulamentul cadru de organizare și desfășurare a taberelor, excursiilor, expedițiilor și a altor activități de timp liber în conformitate cu prevederile art.94 din Legea Educației Naționale Nr.1/2011 aprobate de inspectoratele școlare în baza solicitării de către conducerea unității de învățământ. Organizarea riguroasă presupune respectarea anumitor pași și anume o etapa pregătitoare unde se stabilește traseul, obiectivele naturale și antropice, obiectivele cognitive și formative propuse, programul, costul, documentarea, organizarea participanților, propuneri asupra echipamentului, conduita elevilor ca ulterior să se treacă la desfășurarea excursiei în perioada 1-2 aprilie 2016.

Desfășurarea excursiei în Munții Bârgăului

Am ales ca aceasta călătorie minunată pe care am realizat-o cu elevi de la Școala Gimnazială Tureac să se desfășoare pe parcursul a două zile după cum urmează:

Ziua 1-Drumeție în Munții Bârgăului

Elevii participanți și cadrele didactice însoțitoare s-au întâlnit în data de 1.04.2016 la ora 8.30 în curtea Școlii Gimnaziale Tureac de unde după o scurtă prelucrare a regulilor excursiei și a Regulamentului de protecție a muncii am pornit voioși spre a cunoaște specificul fizico-geografic al Munților Bârgăului.

Fig. 1 Muntele Heniu

Obiectivul principal este atingerea vârfului Heniu 1611 m pentru a observa particularităţile morfolitologice ale Munţii Bârgăului care determină originalitatea şi unitatea lor atât în raport cu relieful masivelor vecine Rodna şi Călimani, cât şi faţă de ariile depresionare care îi flanchează spre vest şi est, Depresiunea Colinară a Transilvaniei respectiv Depresiunea Dornelor.

Altitudinal există o diferenţă de aproximativ 400 m faţa de Depresiunea Dornelor şi 750-800 m în raport cu Depresiunea Colinară a Transilvaniei, dar sunt dominaţi cu 500-600 m de Munţii Călimani şi Munţii Rodnei ceea ce a determinat încadrarea lor în aria de discontinuitate geografică relativă *Culoarul Bârgău-Dorna-Moldova* (V. Mihăilescu, 1963). Formarea lor este strâns legată de orogeneza alpină precum şi de procese vulcanice şi de modelare. Peisajul măgurilor subvulcanice sudice rezultate în urma presiunii magmatice subcrustale au generat un relief de formă conică sau piramidală atât de evidente în teren şi face notă discordantă cu partea centrală reprezentată de culmi flişoide sau partea nordică reprezentată de un sinclinal cu aspectul unui platou. Elevii, în teren, au fost îndrumaţi să recunoască astfel de forme de relief pe care localnicii le numesc Muntele Heniu, Muntele Miroslava sau Oala, Vârful Căsaru, Măguriţa şi totodată să cunoască modul lor de formare. Încadrarea Culoarului Bârgău în aria de discontinuitate geografică relativă se reflectă şi în condiţiile climatice în sensul că nu împrumută condiţiile climatice aspre ale vecinilor săi Rodna şi Călimani. Astfel zona este adăpostită de vânturile nordice, barate de Munţii Rodnei dar funcţionează împreună cu Depresiunea Dornelor ca un culoar de transfluenţă a maselor de aer vestice, asta însemnând că masele de aer vestice pot ajunge relativ uşor spre interiorul Munţilor Carpaţi. Manifestarea diferitelor tipuri de aer în teritoriu generează oscilaţii neregulate ale elementelor climatice, existând o diferenţiere între o zona vestică mai caldă şi mai umedă în comparaţie cu zona estică mai rece, cu precipitaţii mai reduse cantitativ cu 200-300 mm. In etapa pregătitoare a excursiei elevii clasei a VIII au realizat un grafic al precipitaţiilor din care a rezultat aceasta diferenţiere a cantităţilor medii de precipitaţii înregistrate la posturi pluviometrice de pe versantul vestic şi cel estic.

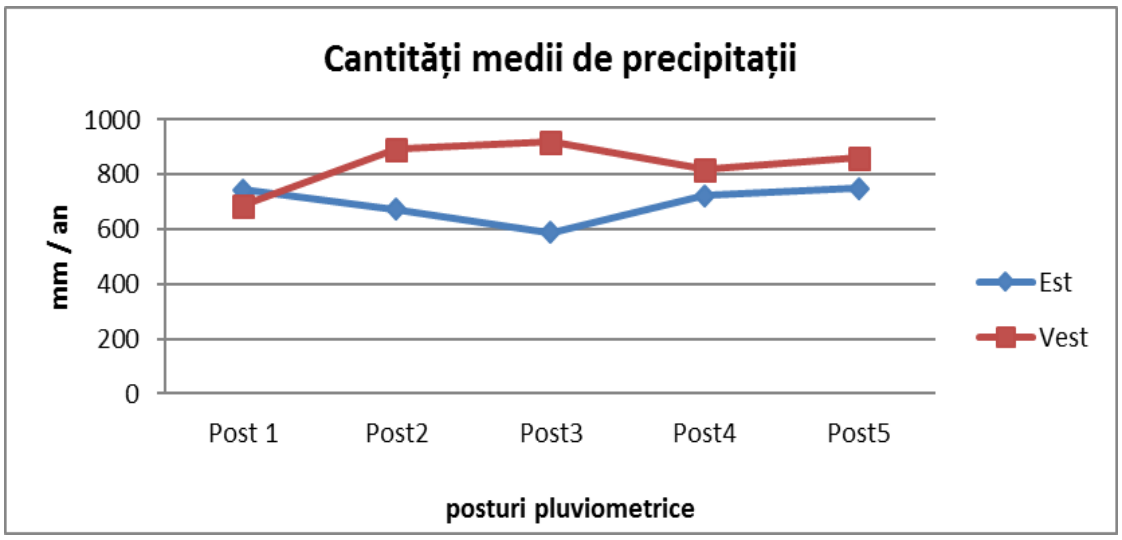

Fig. 2 Cantități medii de precipitații –posturi pluviometrice de pe versantul estic și vestic

Componenta hidrografică este deosebit de importantă în ansamblul condițiilor geografice naturale, datorită interacțiunilor pe care le are mediul natural și mai ales a impactului asupra elementului antropic. A fost interesant pentru elevi să studieze la fața locului modul în care influențează intervenția antropică rețeaua hidrografică prin activități de amenajare a unor sectoare din albia minora cum sunt cele de protecție antierozională sau de regularizare de pe valea Secu sau Tureac.

Fig. nr 3 Regularizarea albiei râului Secu.

Culoarul Bârgăului se remarcă printr-o mare diversitate a elementelor floristice și de sol în condițiile poziției geografice care face tranziția între zona mai umedă de influență atlantică și cea scandinavo-baltică. Spațiul este inclus într-o regiune de interferență a pădurilor nemorale de fag în amestec cu pădurile boreale de conifere, în altitudine până la 1300 m cele doua etaje se amestecă în centru și vest pe când în est etajul boreal coboară până în Depresiunea Dornelor. Repartiția elementelor de vegetație pe verticală se face conform diferențierilor condițiilor morfo-pedo-climatice impunându-se o etajare a vegetației pe verticală cu o serie de variații locale.

Pentru că drumeția nu este doar o modalitate de evadare din cotidian ci și o oportunitate de a consolida instrucția școlară, pe parcursul traseului, elevii au completat o fișă de observație.

Munții Bârgăului - Fișă de observație

I. Localizare:
- Județul:
- Grupa montană:
- Vecini:

II. Mod de formare:
- Tipuri de roci:
- Procese geomorfologice:
- Factori interni / externi:
- Tip de relief:
- Altitudine:
- Aspect:

IV. Aspecte de peisaj:
- Tipuri de versanți:
- Relieful fluviatil:
- Tipuri de relief:

V. Caracteristici bio-pedo-geografice și climă:
- Condiții de climă:
- Asociații vegetale:
- Gradul de acoperire:
- Suport pedologic

Ziua 2 Excursie în Culoarul Bârgăului

In cea de a doua zi a călătorie noastre am dorit sa abordez cunoașterea spațiului bârgăuan din perspectiva geografiei umane, respectiv cunoașterea riscurilor geografice care afectează mediul înconjurător și modul în care societatea umană influențează producerea acestora. Este important ca elevii să aibă noțiuni esențiale de risc pentru că spațiul geografic împreună cu componentele sale este „vulnerabil și fragil, expus în mod normal și natural riscurilor naturale și antropice” probabil că această cunoaștere pe viitor ar putea să îi ajute să devină cetățeni mai responsabili și mai instruiți în raport cu relațiile cu mediul geografic.(Grecu F. Hazarde și riscuri naturale geologice și geomorfologice, Editura Universitară, București, 2006, pag. 45).

Excursia a constat într-o plimbare lungă prin Munții Bârgăului cu scopul de a le prezenta modul aparte de îmbinarea a elementelor enviromentale care prin manifestările lor în plan spațial se intersectează cu elementul uman, foarte interesant de urmărit modul de evoluție al habitatului care a contribuit la umanizarea întregului peisaj al zonei studiate.

Fig. Nr. 4 Eroziune în suprafață- localitatea Tureac

Fig. Nr. 5 Alunecare de teren în localitatea Leşu Ilvei

Componenta umană prin evoluția numerică a populației, dezvoltarea rețelei de așezări, de căi de comunicație și activități economice este expusă manifestărilor factorilor naturali iar presiunea umană este timpurie în spațiul analizat dată fiind varietatea de resurse: păduri, fânețe, pășuni, minereuri neferoase, roci, ape minerale, ceea ce a determinat schimbări la nivel funcțional, structural și estetic.

Munții Bârgăului constituie o veche zonă de locuire cu dovezi încă din Neolitic (5500 – 1900 Î.H.), epoca bronzului și perioada romană ceea ce constituie argumente importante pentru continuitatea de locuire până în perioada actuală ceea ce implică modificări și presiuni aduse spațiului geografic.

Defrișarea pădurilor care inițial se realiza pentru scopuri casnice sau pentru mărirea suprafețelor de pășunat și extinderea terenurilor agricole, odată cu marile exploatări forestiere care oarecum a rupt echilibrul ecologic versanții sunt mult mai expuși iar procesele de versant mult accelerate, în acest sens elevii au analizat diferite procese de versant generatoare de riscuri geomorfologice sau hidrice: alunecări de teren, eroziune în suprafață, torențialitate, creep. Dimensiunea socială a riscului geomorfologic sau hidric este în strânsă legătură cu percepția umană și interpretarea fenomenelor care se produc în natură. Percepția se produce în contextul în care populația poate recepta realitatea și înțelege noua stare în care se afla și depinde de mentalitate, vârstă, sex, nivel socio-economic, în acest context am ținut neapărat ca elevii să aibă cunoștință despre existența unor astfel de fenomene care nu de puține ori le pot pune în pericol bunurile materiale sau chiar viața.

Fig. Nr. 6 Umectare în localitatea Mijlocenii Bârgăului

Finalitățile rezultate în urma excursiei

Excursia școlară contribuie efectiv la învățarea activă a elevilor, s-au îmbinat activitățile de explorare și descoperire care au stârnit curiozitatea geografică devenind profund formativă prin competențe, valori și atitudini, dar orientată spre atingerea câtorva dintre obiectivele generale ale geografiei.

1. Formarea și dezvoltarea activă la elevi a noțiunilor geografice generale și speciale (abstracte, concrete, complexe), lărgirea sferei de cuprindere și închegarea lor intr-un sistem coerent de noțiuni operaționale.
2. Formarea gândirii geografice și dezvoltarea limbajului științific.
3. Formarea capacităților și deprinderilor intelectuale, a deprinderilor practice și a capacităților de investigare a elevilor în mediul înconjurător.
4. Realizarea unor materiale și mijloace didactice cu sprijinul elevilor (măsurători, materiale geografice și cartografice, colecții de fotografii, de roci, profile de sol, referate, postere) foarte utile în predarea geografiei cu care se poate dota cabinetul de geografie.
5. Educarea elevilor in spiritul ocrotirii naturii și a protejării mediului înconjurător.
6. Obiectivele didactice și pedagogice urmărite prin desfășurarea de activități de investigare a orizontului local converg spre același scop de formare și dezvoltare a adolescentului, prin participarea lui directă la acțiuni care să-i solicite și să îi dezvolte principalele aspecte ale vieții sale psihice: atenția, memoria, gândirea, curajul, dar în același timp să îl facă un om mai instruit și atent cu mediul înconjurător.

Valorificarea instructiv-educativă a excursiei școlare

Informațiile dobândite în această excursie vor fi prelucrate împreună cu elevii în timpul anului școlar, ocupându-ne de trierea, analiza, prezentarea lor sub diverse forme. Acestea vor fi analizate de elevi pe grupe de vârstă în funcție de aptitudinile lor, astfel elevii claselor a VIII a vor realiza un poster cu informații și imagini din timpul celor două zile de excursie care vizează doar unitatea montană străbătută. Acesta este un mijloc de restructurare a informațiilor receptate în timpul călătoriei și de recapitulare a noțiunilor despre Carpații Orientali dobândite în primul semestru al anului școlar in curs,la realizarea temei date vor folosi mijloace grafice care stimulează imaginația. Elevii participanți din clasa a VII-a vor realiza un proiect în format power point în care vor prezenta procese geomorfologice și hidrice surprinse în timpul călătoriei. La realizarea lucrării trebuie sa utilizeze informații dobândite în cadrul orelor de hazarde naturale și însemnările pe care le regăsesc în caietul de teren sau în diverse alte surse pe care le vor consulta și imagini surprinse în timpul vizitei pe care le vor prezenta colegilor. Elevii claselor a VI-a vor realiza scurte prezentări ale tipologiei satelor pe care le-am străbătut și vizitat în acest mod pot să realizeze comparații între așezările rurale ale României și ale Europei prin elemente de populație, vechime, importanță regională, obiective, activități economice și culturale. Elevii claselor a V-a vor realiza scurte compuneri despre obiectivele care i-au impresionat in timpul excursiei aceasta funcționând și ca o modalitate de feed-back din partea copiilor de vârste relativ mici. Prin intermediul acestor lucrări se observă sfera de interes a elevilor de vârstă mică în cadrul excursiilor obiectivele care îi impresionează fiind un lucru de real ajutor pentru profesorul organizator de viitoare astfel de deplasări.

Am optat pentru astfel de teme de lucru post-excursie pentru ca elevii să treacă informațiile dobândite prin filtrul propriei gândiri, ca să stimulez imaginația și creativitatea și nu în ultimul rând pentru a putea fi recompensați cu note. Cu această ocazie elevii și-au îmbunătățit orizontul cultural-științific și este absolut necesar să împărtășească acest lucru și celor care nu au participat, fiind dovada că o excursie nu este numai o modalitate de evadare din cotidian ci și o oportunitate de a consolida instrucția școlară. Elevii au trăit o experiență socială specială care a contribuit la dezvoltarea lor personală și intelectuală, au participat activ la lecții de geografie, istorie sau

literatură direct în teren, informația venind direct de la sursă reușind să treacă de bariera manualului sau de metodele cadrului didactic, în același timp s-a putut realiza și o evaluare la fața locului a informațiilor dobândite anterior. În acest fel cunoașterea s-a făcut dintr-o perspectivă adevărată palpabilă care reflectă situații autentice, care necesită eforturi deosebite pentru a se reconstitui în laborator sau sala de clasă. Pe lângă creșterea nivelului cultural excursia participă și la îmbunătățirea nivelului comportamental al elevilor, crearea ambientului plăcut, prin stimularea cooperării între grupurile de elevi, prin găsirea unor soluții noi de rezolvare a rarelor situații conflictuale și cultivarea atitudinii pozitive față de colegi și a deprinderilor de a se descurca și orienta într-un mediu complet necunoscut.

Călătoria a fost și un prilej de dezvoltare și consolidare a relațiilor interumane la nivelul elev-profesor cât și elev-elev, când se pot cunoaște alte nivele de educație ale copiilor, modalitatea de manifestare psihică, deprinderi de a comunica. Totodată pe tot parcursul excursiei am avut grijă să explicăm elevilor și să îi familiarizăm cu comportamentul adecvat vizitării diverselor obiective turistice sau cum să abordeze servirea mesei în spațiile publice, cum să comunice sau să abordeze ghizii diverselor obiective dorind să contracarăm influențele negative din activitățile și acțiunile cotidiene, elevii să aprecieze valorile trecutului, dar i-am provocat să fie receptivi și la nou.

Bibliografie

Cocean, P., C. N. Boțan, O. R. Ilovan (2011) *Județul Bistrița-Năsăud, Editura Academiei Române, București*

Dulamă, M. E. (1996) *Didactica geografică, Editura Clusium, Cluj-Napoca*

Dulamă, M. E. (2001*) Elemente din didactica geografiei, Editura Clusium, Cluj-Napoca.*

Dulamă, M. E. (2002) *Modele, strategii și tehnici didactice activizante, Editura Clusium, Cluj-Napoca.*

Dulamă, M. E. (2006*) Metodologie didactică, Editura Clusium, Cluj-Napoca.*

Dulamă, M. E. (2010) *Didactica axată pe competențe, Editura Clusium, Cluj*-Napoca.

Grecu F. (2006*) Hazarde și riscuri naturale geologice și geomorfologice, Editura Universitară, București.*

Ielenicz, M. (2004), *Geomorfologie generală, Editura Universitară, București*.

Ioniță, I. (2000*), Geomorfologie aplicată. Procese de degradare a regiunilor deluroase, Editura Universităţii„Alexandru Ioan Cuza", Iaşi.*

Nadia Elena Rebrean este profesoară la Școala Gimnazială Tureac, comuna Tiha Bârgăului

Sandu DRAGOTĂ, *Regele brazilor supranumit și Molid candelabru Picea (abies) excelsa forma monstruosus*[7]

Căutând într-o zi printre lucrurile mele, iată, dau din întâmplare și peste o imagine dragă mie, imagine care-mi vorbește de „Regele brazilor bârgăoan” cu locuri superbe, cu oameni vrednici, cu întâmplări care mai de care, și cu câte altele...

„Regele” din vederea aflată îmi aduce aminte că de câte ori mă aflam pe Bârgaie, pe Valea Străjii[8], tot de atâtea ori mă îndemnam la deal pe DN17 (E 571), Bistrița – Vatra Dornei, kilometrul 101,7 „În Vârful Țepea”, după toponimul oamenilor locurilor, de unde, pe rambleul de pe partea dreaptă la urcare, coboram pe niște trepte la Măria-sa „Regele brazilor”.

Astăzi citesc în „Anuarul Bârgăuan” scris și îngrijit de eruditul cărturar și eminentul inginer geolog Niculae Vrășmaș, Domnia sa, nici la anii târzii ai maturității bărbătești nu-și părăsește Bârgaiele, locurile sfinte sufletului său ales.

Bârgău, Bârgău, atâtor personalități, atâtor oameni de rând le-ai răpit sufletul pentru totdeauna cu mirificile tale văi, ape, locuri, cu originalul tău masiv Heniu (1611 m), acest „Olimp” al someșenilor și bârgăuanilor deopotrivă....

În ce-l privește pe „Regele brazilor” bârgăuan, de câte ori mă nimeream în preajma sa, tot de atâtea ori, soseau ca și mine, oameni, rânduri-rânduri, admiratori ardeleni, bucovineni, moldoveni și de pe aiurea, admirând minunea asta vegetală...

Dar tot de atâtea ori auzeam „cunoscătorii” binevoitori porniți „să-ți lămurească ceea ce aveai de față”...

Întrebau unii: „De ce-i zice „Regele brazilor”? Că eu am văzut la viața mea exemplare mai mari, mai înalte, mai groase în tulpină, cu ani de viață mai mulți... Și acestora nu li se atribuia porecla de „Regele Brazilor” ori „Molidul candelabru?”...”

Imediat interveneau „cunoscătorii”: fie oameni ai locurilor, fie alții, cu toții „informați” din alte „ocazii ale vizitelor” lor...

Localnicii: Îl știu de buhășel micuț... Crescut lângă drum, de câte ori treceau la deal, ori coborau la vale, oamenii cu turme de oi și capre, astea îi pășteau vârfurile: cetinița crudă (creșterile anuale de pe vârfurile ramurilor n.n.), de asta-i așa încâlcit, de asta are „Regele brazilor” crengăraia asta strâmbată în

---

[7] Termenul de origine latină - monstruozitate, anomalie morfologică a unor organe: flori, frunze, ramuri, tulpini), monstruos, deformat cu formă teratologică deosebită de cea normală (monstruos, abnormal, teratological).

[8] Valea Străjii, denumire păstrată de pe vremea Imperiului romano-german, cu împărăteasa Maria Tereza și coregentul, fiul său Iosif al II-lea și Bucovina (cu o mare parte a Moldovei: Suceava, vechea capitală și Putna, Rădăuți, Câmpulung, cu mănăstirile: Sucevița, Moldovița, Voronețul)

Fiul Mariei Tereza „Coregentul Iosif al II-lea a vizitat Transilvania în anii 1773, 1783, 1786.

În 15 aprilie 1762, Împărăteasa Maria Tereza emite decretul pentru înființarea „miliției naționale grănicerești” cu frontiera dinspre Rodna (spre Ducatul Bucovinei al Imperiului) și Bistrița până înspre Secuimea Gheorghienilor

La început au fost cuprinse 30 sate în miliția, de pe Someșul Mare, nu fără aplicarea măsurilor de constrângere (vezi episodul din Mlaștina de la Salva, încheiat cu spânzurarea celor 4 (patru) mucenici: Tănase Todoran din Bichigiu, Vasile Dumitru-Mocod, Man Grigore – Zagra, Vasile Oichi – Telciu și pedepsirea fizică a încă 19 combatanți.

Celor 30 de sate de pe Someșul Mare, la urma s-au alăturat și Satele Bârgăuane (8 la număr), Ciceu și Sântivani: 1784 s-a construit drumul pe Bârgău. În 1848, drumul este Măgura Calului (Tihuța) – Bucovina.

toate felurile, că de i-ai pune lumânări pe vârfuri şi l-ai duce în biserică, ar fi ca un „candelabru” dinaintea sfântului altar! Molidul candelabru! Şi nu era aşa?

Alţii: Îi „Rege”, bradul ăsta, că are 12 vârfuri! Nu vedeţi?

Nu prea se văd bine vârfurile, dar dacă zici că-s douăsprezece, apoi sigur de asta-i „Rege”! Şi nu era aşa?

Că eu am văzut la viaţa mea, uneori brazi cu două vârfuri dar cu douăsprezece, niciodată!

De ce a ajuns molidul din margine de drum „Rege” ori „Molidul Candelabru?” cine l-a botezat cu porecla asta şi de ce?

Răspunsul îl aflăm în filele Istoriei zbuciumate ale Pământului Transilvaniei noastre cu mormintele bunilor şi străbunilor noştri dragi.

Imperiul romano-german (cu Austria, Cehia, Ungaria...) din sec. XVII – XIX, cum ajungea să cucerească şi să stăpânească noi teritorii, cum soseau cu desagii goi, punându-i la lucru pe specialiştii din Imperiul lor: pe militari specialişti în administraţie, geografi, geologi, botanişti, zoologi, ingineri în minerit în metalurgie, ingineri la drumuri, căi ferate, păduri, etc.

Să nu uităm că suedezul Karl Linne (1707-1778) naturalist, cu lucrarea sa „Sistema Naturae” cu a sa denumire binară (gen-specie) a declanşat în lumea ştiinţifică, epoca descristivistă descoperind denumiri ale plantelor, animalelor, care urmau să fie clasificate, cuprinse în diverse „cataloage ştiinţifice”.

Ca urmare, dacă se construia un drum, pe lângă lucrările specialiştilor în drumuri şi poduri, se aflau invitaţi şi militari, precum lucrători în administraţie, botanişti, zoologi (La Rodna, vezi Florian Poreius – botanist).

Iată aşa s-a ajuns să se afle în margine de Drumul Naţional 17 (E 571), Bistriţa – Vatra Dornei, km 101,7, buhaş poreclit în glumă „Regele brazilor” ori şi „Molidul candelabru” şi pentru a-l înţelege trebuie să luăm la rând Istoria Terrei paleontologia, geologia, botanica, pentru a înţelege de ce această plantă este atât de deosebită încât să-i spunem glumind: rege!

Monstruozitatea „Regelui brazilor” constă în faptul că această plantă nu se ramifică la fel ca toţi arborii, ci are o modalitate de a se ramifica pe care o întâlneam numai la plantele care au trăit cu milioane de ani în urma noastră (şi aici intervine Paleontologia iar Geologia ne ridică din Scoarţa Pământului urmele pietrificate ale acestor plante). Regele brazilor bârgăuan ramifică dichotomic, bifurcat sau repetat divizat în câte două părţi.

Molidul bârgăuan aflat în Vârf la Ţepea a ajuns să fie deosebit, a ajuns „rege” pentru că organele sale vegetative: rădăcina, tulpina, ramurile, se ramifică repetativ în două, manifestând dicotomia, la o plantă evoluată, superioară „Picea (abies) excelsa L”, supranumit cu forma monstruosus.

Ca o observaţie: o astfel de caracteristică la o plantă superioară din zilele noastre este de neconceput şi totuşi natura ne-a oferit asemenea curiozitate! O astfel de excepţie vegetală nu ar fi putut să fie observată şi interpretată în consecinţă numai de către o persoană instruită în domeniu fie un silvicultor cu studii superioare, un botanist, un inginer geolog, etc.

De pildă, şcolarii de astăzi deschizând un Atlas botanic oferit de autorii Lucia Popovici, profesoară, Constantin Moruzi, dr. docent conf. univ., Ion Toma grafician, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, la pagina 8-9, Era Paleozoică, poţi afla despre vegetaţia din Devonianul mijlociu că avea flora mai bogată şi mai diversificată, astfel din psilofitele dispărute au evoluat criptogamele vasculare iar specia Calamophyton avea tulpina articulată şi ramurile dicotomice. Tot în stratele geologice ale devonianului s-au aflat plante fosile, precum Primofilices, care au făcut trecerea la ferigi, dintre acestea, Cladoxylon sp., avea ramificaţie dicotomică. La gimnospermele ancestrale, dispărute, problema dicotomiei este mult mai nuanţată şi mai complexă.

În legătură cu enunţul neiniţiaţilor că „Regele brazilor” are 12 vârfuri, cele pronunţate conţin un sâmbure de adevăr care constă în faptul că o ramură de schelet desprinsă prin divizare în două a axului tulpinii, aceasta se tot despică în două până la ordinul de 12 ori. Ce trebuie reţinut este faptul că nu numai tulpina suportă dicotomia, ci, deopotrivă şi rădăcina „Regelui”, care s-a divizat dicotomic tot de atâtea ori.

Timea Melinda DARLACZI,
Evoluţia administrativ-teritorială a „Ţinutului Bârgăului”[9]

The territorial entity situated in the north-east of Transylvania, in the Bistrița-Năsăud district, at the meeting point of Bârgău and Călimani Mountains, has undergone many changes over the time, both in the administrative, structural and functional aspects. The present limits, the surface, the form and the administrative structure haven't been preset, they have been gradually delineated, by assuming the general policies that followed the administrative-territorial changes that affected this side of Transylvania. The geopolitical situation of Transylvania, from the Hungarian conquest until its return in the territory of Romania, is accurately reflected in the forms of administrative-territorial partition to which it has been submitted.

In order to follow the administrative-territorial evolution of the habitations from this district, we have identified both the major historical-political events from Transylvania, and the normative acts specific to the Transylvanian territorial organization of high impact over the studied territory, from the Leopoldine Diploma (1691-1733) to those from the 21st century.

Key words: district, the age of the habitations, the toponymy of the habitations, administrative-territorial evolution, normative acts.

1. Introducere

Entitatea spațial-mentală din nord-estul Transilvaniei, cu desfășurare largă în sudul Munților Bârgău până la contactul acestora cu Munții Călimani, din județul Bistrița-Năsăud, a fost supusă de-a lungul timpului istoric numeroaselor schimbări de natură administrativă, structurală și funcțională. Limitele, forma, suprafața și structura administrativă actuală s-au cristalizat treptat, prin însușirea politicilor generale care vizau modificările administrative-teritoriale din Transilvania.

Axa morfohidrografică Bistrița-Bârgău, care străbate teritoriul acestui ținut pe direcția est-vest și a asigurat din cele mai vechi timpuri legăturile dintre Transilvania și Moldova, a favorizat apariția și dezvoltarea unor entități habitaționale atât în culoarul depresionar de pe Valea Bârgăului între Mureșenii Bârgăului și Rusu Bârgăului, cât și în microbazinetul depresionar de pe Valea Bistriței în amonte de confluența acestuia cu Bârgăul, având chiar și un oarecare impact în conturarea și delimitarea unităților administrative care s-au succedat în timp pe acest teritoriu.

Pentru surprinderea numeroaselor modificări structural-funcționale la care așezările bârgăuane au fost supuse și care au condus la conturarea actualelor limite am consultat lucrări cu caracter istoric, administrativ, lucrări de geografie politică precum și unele acte normative. Pentru buna reprezentare grafică și cartografică a datelor obținute în urma lecturării am utilizat programele specifice Microsoft Office Excel 2007 și ArcGis.

2. Vechimea și toponimia așezărilor

Principalii afluenți ale Bistriței și Bârgăului au favorizat apariția unor văi cu caracteristici geomorfologice distincte, care au condus la dezvoltarea unui sistem de văi de tip *bârgău* (C., Costea, 2014), care se impun în relief prin alternanța unor sectoare înguste și adânci denumite de localnici *strâmturi,* cu cele ale depresiunilor sculpturale. Această alternanță se datorează adâncirii concomitente a văilor în categorii de roci diferite, având însă aceeași energie de relief ca și culmile din jur. Astfel văile adânci, în unele sectoare sub formă de defilee, prezintă adâncimi de 500 m iar interfluviile ajung la altitudini de 1000-1100m. Pantele reduse, culmile prelungi ale interfluviilor au

[9] Timea Melinda DARLACZI, Ph.D.Student, Babeș-Bolyai University, Faculty of Geography, Cluj-Napoca, Romania. e-mail: darlaczi.timea@gmail.com

generat condiții prielnice pentru dezvoltarea unor drumuri. Prin urmare arealul studiat a fost supus unui amplu proces de antropizare, în care arterele hidrografice Bistrița și Bârgău au avut o pondere covârșitoare.

Pentru stabilirea vechimii așezărilor am luat în considerare anul primei atestări documentare, chiar dacă în cazul unor așezări prima menționare documentară nu corespunde cu apariția acestora. Spațiul antropizat din partea central-sudică a Munților Bârgău a funcționat de-a lungul timpului asemeni unui *„areal habital unitar”* (M., Mureșianu, 2000), menționat pentru prima dată sub numele *Borgo* în anul 1317, într-un document de împărțire a Munților Bârgău între familiile nobililor Bethlen și Appafy. Dintr-un document de donație datat din 1311 reiese faptul că regele Ungariei, Carol Robert, dăruiește lui Ioan fiul lui Geubul din Bistrița o moșie drept răsplată pentru faptele sale de loialitate, moșie ce se numește *Pettendorf,* așezare *„situată între Iaad (Livezile) și munți, în comitatul Bistriței*[10]*”* „dispărută în prezent, sau posibila vatră străveche a satului Rusu Bârgăului. Din scrisoarea datată cu anul 1328 a voievodului Transilvaniei și comite de Solnoc, Toma, către cei de pe moșiile *Pettendorf et Purgo ‹ Borgo›* aflăm că iobagii lui Ioan pe fondul nemulțumirii ar dori să treacă în Moldova (M., G., Buta, A., Onofreiu, 2010).

În anul 1386 documentele vremii relatează existența a două entități habitaționale *Bârgău,* care în 1547 să se numească *Borgo Inferior (Bârgăul de Jos)* și *Borgo Superior (Bârgăul de Sus).* Dacă la începuturi locuitorii din cătunele de pe Valea Bârgăului au fost oameni liberi, documentele din 1759 subliniază faptul că *Borgoul* era în proprietatea familiei Appaffy, ulterior trecând în proprietatea familiei Bethlen, iar locuitorii au fost aduse în stare de *aservire* a failiilor nobiliare, fiind denumiți *iobagi.* Cele două așezări bârgăuane au fost denumite în această perioadă *Unter Borgo (Bârgăul de Jos) și Ober Borgo (Bârgăul de Sus).* Anul 1783 reprezintă anul schimbărilor atât în viața social-economic a oamenilor cât și în sistematizarea și dezvoltarea așezărilor bârgăuane. Este anul de redobândire de către populația autohtonă a pământurilor, munților și a pădurilor. Este anul militarizării a Văii Bârgăului. În conscripția fiscal din 1760-1762 realizată în vederea procesului de militarizare, apar menționate pentru prima dată cele opt așezări bârgăuane, denumite în funcșie de poziția lor geografică în cadrul văii, din aval spre amonte: *Alsó Borgó) Bârgăul de Jos) et Felső Borgó (Bârgăul de Sus) cum filialibus Zsoszény (Josenii Bârgăului), Mizslocsény (Mijlocenii Bârgăului), Szuszény (Susenii Bârgăului), Prund (Prundu Bârgăului), Tycha (Tiha Bârgăului), olibiza.)*[11]. Conform acestei conscripții *Bârgăul de Jos* era alcătuit numai din așezarea Rusu Bârgăului, timp ce toate celelalte șapte sate au format împreună *Bârgăul de Sus.* (M., Mureșianu, 2010). Conform Lexiconului lui Lenk din 1839 cele opt comune înșiruite pe această vale erau: *Rusz Borgó (Rusu Bârgăului), Borgó Zsoszény (Josenii Bârgăului), Borgó Mislotsény (Mijlocenii Bârgăului), Borgó Szuszény (Susenii Bârgăului), Borgó Prund (Prundu Bârgăului), Borgó Bistritza (Bistrița Bârgăului), Borgó Tiha (Tiha Bârgăului), Borgó Maroszány (Mureșenii Bârgăului).*[12] Chiar dacă în documentele din secolele XIV-XVII așezările bârgăuane apar sub forma a două entități habitaționale respective *Bârgăul Inferior* și cel *Superior*, nucleele acestor opt așezări sunt mult mai vechi.

Antropizarea acestui spațiu montan s-a realizat prin ocuparea de către populația autohtonă a celor două văi principale Bistrița și Bârgăul, conturându-se treptat o axă antropizată ceea ce a favorizat intensificarea fenomenului de pendulare între versanții Munților Bârgău și cei ai Călimanilor.

Conform Tabelului 1. prima localitate bârgăuană atestată documentar este Bistrița Bârgăului în anul 1317, urmat de alte două așezări Prundu Bârgăului și Tiha Bârgăului din același secol. Secolul XVI completează șirul așezărilor cu satele Josenii Bârgăului și Susenii Bârgăului. În secolul XVIII sunt menționate documentar trei sate de pe valea Bistriței, respective Rusu Bârgăului, Mijlocenii Bârgăului și Colibița,miar în secolul XIX pe valea Bârgăului a apăru satul Mureșenii Bârgăului. În

[10] F., Zimmermann,C., Werner (1892*), Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen,* Verein für siebenbürgicshe Landeskunde, Hermannstadt, p. 103.
[11] V., Ciobanu, *Statistica Românilor Ardeleni 1760-1762, p. 645*
[12] M., G., Buta, A., Onofreiu, (2010), Bistrița Bârgăului. Contribuții documentare, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, p. 30.

anul 1956 în urma rectificării administrative-teritorială conform căreia cătunele au fost declarate sate, apar alte patru sate în acest ținut: *Ciosa, Piatra Fântânele, Tureac* și *Strâmba*.

Tab.1. Ținutul Bârgăului. Vechimea și toponimia așezărilor.

Nr. crt.	Localitatea	Anul primei atestări	Evoluția toponimiei
1.	Bistrița Bârgăului	1317	1317 – *Borgo*, 1328 – *Purgo*, 1461 – *census quinquagesimalis de Borgo*, 1543 – *Burgo*, 1561 – *Burgheu*, 1566 – *Bărgău*, 1592 – *Bargo*, 1684 – *Bergheu*, 1687 – *Bergova*, 1699 – *Birgou*, 1750 – *Borgo pe Besztercze*, 1805 – *Bistritza*, 1850 – *Borgo Bisztritza*, 1854 – *Borgó Bestercze*;
2.	Colibița	1760	1760-1762-*Colibiza*, *Colibicza*, 1909-*Colibița*
3.	Josenii Bârgăului	1547	1547 – *Burgo Inferior*, 1733 – *Borgo*, 1750 – *Borgo Zsoszeny*, 1760-1762 – *Also Borgo, Zsoszeny*, 1805 – *Zsoszény*, 1850 – *Borgo Zsoszény*, 1854 – *Borgo Zsoszény*;
4.	Rusu Bârgăului	1733	1733 – *Ruszi-Borgoului*, 1750 – *Ruschi Bergeuluj*, 1805 – *Rusz-Borgo*, 1654 – *Borgó Rusz*;
5.	Mijlocenii Bârgăului	1733	1733 – *Borgo*, 1750 – *Mislocseny*, 1760-1762 - <*Borgo*> *Mislocseny*, 1805 – *Mislotsény*, 1854 – *Borgo Mislocsény*;
6.	Strâmba	1956	
7.	Prundu Bârgăului	1386	1386 – poss. *Borgo*, 1390 – *duae villae Borgo nuncupatae*, 1461 – *census quinquagesimalis de Borgo*, 1531 – *Bugow*, 1733 – *Borgo*, 1750 – *Prund*, 1854 – *Borgó Prund*;
8.	Susenii Bârgăului	1547	1547 – *Burgo superior*, 1733 – *Borgo*, 1750 – *Szusseny*, 1760-1762 – *Felso Borgo Szuszeny*, 1805 – (*Borgo*) *Szuszény*, 1850 – *Felsö Borgo Szuszény*, 1854 – *Borgó Szuszény* (*Felso Borgó*), *Suseni*;
9.	Tiha Bârgăului	1386	1386 – poss. *Borgo*, 1390 – *in duabus villis atriusque Borgo nuncupatis*, 1733 – *Borgo*, 1750 – *Tycha*, 1760-1762 – *Tiha*, 1835 – *Tyha*, 1854 – *Borgo Tiha*;
10.	Tureac	1956	
11.	Mureșenii Bârgăului	1835	1835 – *Moroşenii*, 1854 – *Borgó Maroseny*, *Moreşenii Bârgăului*;
12.	Piatra Fântânele	1956	
13.	Ciosa	1956	

În ceea ce privește toponimia, de-a lungul timpului s-au elaborate mai multe ipoteze. N. Șimon afirmă faptul că denumirea acestui ținut *Borgo,* pământ locuit continuu numai de români, este de origine *romană.* Subliniază că denumirea de *Borgo* este mult mai veche decât prima atestare (1317), susținând că datează chiar din timpul Daciei, de la coloniștii romani aduși din Italia. Susține afirmația pe fondul existenței unor opiduri în Italia, denumite și ele *Borgo*. În opinia sa alături de *„Borgo - pas din Transilvania în Carpați la granița dintre Comitatul Bistrița-Năsăud și Doboka existau și următoarele opiduri în Italia: Borgo a Buggiano în Toscana, Borgo a Colle în Neapol, Borgi di Val Sugana pe drumul dintre Trient și Veneția, Borgoforte în Neapol, Borgofranco - sat în Sardenia, Borgo-Lavezzaro în Navaro*[13]*”*.

N. Drăganu (1928) susține originea slavă a cuvântului *Borgo.* În opinia lui *Borgo,* în gura poporului *Bârgău* înseamnă *fundătură, văgăună*, teritoriu situat între munți, fapt reflectat și în realitatea geografică, care are doar o *singură ieșire*. În realitatea teritorială sectorul axei morfohidrografice Tiha-Bistrița comunică cu exteriorul doar prin pasul *Tihuța.* Cuvântul *Bârgău* derivă din slavonul *brâg,* ceea ce prin traducere înseamnă *ascunzătoare.*

Gh. Rusu (1969) susține ipoteza originii slave a acestui cuvânt *Bârgău,* toponimul provenind din *bregovo* ce se traduce *sat pe muchia țărmului.* G. Weingand și G Kisch susțin ipoteza originii germane. Conform acestora cuvântul *Bârgău* provine din nemțescul *Burg, Burgau*
(Burg= cetate). G. Kisch menține afirmația italianizării cuvântului german *Burg*, prin asocierea acestuia cu opidurile *Burgo* din Alpii Italiei, neexplicând însă modul apariției acestui apelativ italianizat pe valea Bistriței.

T. Naum și Gr. Moldovan (1978) susțin de asemenea originea germană a *Borgo-ului*, precizând că acest cuvânt derivă din cuvintele nemțești *Berg* (munte, deal), și *Bergabhand* (povârniș). Această origine germană a *Bârgăului* este una forțată, susținută și de faptul că sașii au fost colonizați abia în sec. XII în această parte a Transilvaniei peste populația autohtonă românească, și înaintea lor s-a statornicit pe aceste meleaguri o parte a populației slave.

Cea mai relevantă ipoteză este originea latină a toponimului *Borgo,* din care prin slavizare a devenit *Bârgău*, perpetuând și azi în graiul locuitorilor români *bârgăuani.*

Opt din cele treisprăzece așezări rurale ale acestui ținut au primit apelativul de *Bârgău*. Denumirile lor reflectă fie poziția lor altitudinală față de axa văii Bistrița-Tiha (*Josenii Bârgăului, Mijlocenii Bârgăului, Susenii Bârgăului)*, fie hidrografia locului (*Bistrița Bârgăului),* caracteristicile geologice (*Prundu Bârgăului)* sau cele mai vehiculate nume din așezări (*Rusu Bârgăului, Mureșenii Bârgăului).*

3. Evoluția administrativ-teritorială

Spațiul geografic denumit *Ținutul Bârgăului* a fost supus unui proces îndelungat de umanizare, a cărui început se pierde în negura timpului. Urmele arheologice, descoperite în urma cercetărilor realizate, atestă locuirea permanentă a acestuia prin continuitatea populației române în arealul transilvan, acesta însemnând *„...o neîntreruptă viețuire a unui neam pe aceleași meleaguri, din vremuri atât de adânci, încât pământ și om par a fi zămisliți deodată, unul pentru altul. Legătura trainică cu glia care ne leagănă, nutrește și acoperă, continuitatea aceasta a noastră ne-a fost și ne va fi o comoară nesecată de forțe vitale mereu împrospătate prin atingerea omului cu țărâna mamă”*[14].

[13] A,. Onofreiu, (2012), *Nestor Șimon. Restituiri,* Edit. Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, p. 80.

[14] Daicoviciu, C., Petrovivi, E., Moga, I., Vuia,R., (1943), *Problema continuității românilor în Dacia. Patru conferințe la Universitatea –Radio,* Edit. Astrei, Sibiu, p.5.

- *neoliticul marchează existența* societății bârgăuane prin descoperirea unui un *topor perforat*, lucrat minuțios din gresie cuarțitică neagră[15] pe raza localității Mureșenii Bârgăului;
- *epoca bronzului* se impune în teritoriu prin descoperirea unor *fragmente de ceramică neagră* și *roșie, cu brâu alveolar* [16].
- *epoca fierului,* cunoscută ca perioada de conturare a societății geto-dacice, marchează continuitatea vieții în acest ținut prin descoperirea unor *vestigii arheologice.* În urma cuceririi Daciei de către romani, și colonizării acesteia în perioada 106-275, prin numeroasele reorganizări, a fost transformată în provincie romană. Această cucerire însă a lăsat *Ținutul Bârgăului* în afara graniței administrative și politice. Stăpânirea romană s-a extins până la granița de vest al acestui *ținut*, dovada fiind prezența castrelor romane pe aliniamentul așezărilor: *Cășeiu - Ilișua – Spermezeu - Zagra – Năsăud - Livezile - Orheiu Bistriței - Domnești - Monor - Brâncovenești* [17]. Castrul de pământ de la Livezile, situat în proximitatea vestică a Ținutului Bârgău, avea rolul de supraveghere a mișcărilor, a năvălirilor barbare prin Pasul Borgo. I. Marțian amintește de existența unui drum de origine romană, cunoscută de locuitori sub numele de *Drumul Romanilor* sau *Drumul cel vechi,* care străbate acest ținut pe valea și trecătoarea Borgo până la Vf. Măgura, fapt ce argumentează faptul că romanii controlau și teritoriile de dincolo de linia de demarcațiune.
- în etapa prefeudală, chiar și după retragerea romană, populația din această *Vale a Borgoului* era organizată sub forma unui *cnezat de vale,*făcând parte asemeni întregului județ Bistrița-Năsăud, din Voievodatul lui Gelu, structurat pe sistemul *obștilor sătești,* denumită *Borgo,* cu dezvoltarea ulterioară târzie a *Bârgăului de Sus și a Bârgăului de Jos.* Locuitorii, alături de activitățile agricole și cele păstorești prestau și un serviciu de pază asupra trecătorii *Borgo,* fiind astfel denumiți *plăieși* [18].În comparație cu obștile sătești din Valea Superioară a Someșului Mare, cele două *Borgo*-uri s-au caracterizat printr-o slabă organizare, devenind în perioada feudalismului *obști aservite*, iar prin sistemul de danii al regilor maghiari au devenit domenii feudale (T., Ghițan, 1939).

În perioada secolelor XII - mijlocul sec. XVI Transilvania avea statutul de *voievodat* iar organizarea politico-administrativă era bazată pe criterii *entice* (I. Bâca, A. Onogreiu, 2006), conturându-se astfel la nivel regional : *comitate, scaune secuiești, scaune săsești și districte săsești.* Pe actualul teritoriu al județului Bistrița-Năsăud în aceea perioadă se întrepătrundeau comitatele Solnocului Interior, Turda, districtul săsesc Bistrița și comitatul Dăbâca care includea și actualul teritoriu al *Bârgăulu*i denumit *Cercul Bârgău*.

După acceptarea suzeranității austriece din 1688 se va promulga *Diploma Leopoldină*, prin care se va ajusta relația dintre Curtea de la Viena și Transilvania. Conform acesteia pe teritoriul transilvan se mențin formele de organizare și administrare anterioare, fiind astfel divizat în : comitatul Bistriței, comitatul Dobâca, Solnocul Dinăuntru și comitatul Cluj.

Comitatul Bistriței (Bistriz, Beszterce) se compunea din două districte: Districtus Valachorum Rodnensis și Districtus saxones al Bistriței care încorpora și așezările bârgăuane Bârgăul Inferior, Bârgăul superior și Bistrița Bârgăului.

În perioada *Iosefină*, datorită dificultăților administrative, teritoriul transilvan s-a divizat în 11 comitate organizate în 2-3 cercuri și 8-10 plase.(I. Bâca, A. Onofreiu, 2006). La nivelul județului

---

[15] Dănilă,Șt., Marinescu, G., (1974), *Unelte, arme și obiecte de piatră șlefuită descoperite pe teritoriul județului Bistrița-Năsăud,* în File de Istorie, vol. III, Bistrița, p. 8.

[16] Dănilă, Șt.,(1972), *Contribuții la cunoașterea unor cetăți din Nord-Estul Transilvaniei*, în File de Istorie, Vol. II., Bistrița, p. 102.

[17] Ilovan, Oana-Ramona, (2009), *Țara Năsăudului. Studiu de Geografie Regională,* Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, p. 140.

[18] Giurescu, Constantin G., Giurescu, Dinu C.,(1977), *op. cit. , p 77-84.*

s-au afirmat astfel *Solnocul Interior, Dăbâca Superioară şi Cluj, Turda Superioară, Dăbâca Inferioară şi Regimentul II de Graniţă Năsăud.*

În vederea apărării graniţelor nord-estice a Imperiului Habsburgic (Bucovina şi Moldova), pentru asigurarea stabilităţii imperial în anul 1762 se înfiinţează *Regimentul cezaro-crăiesc grăniceresc de infanterie nr. 17 român de graniţă, cu sediul la Năsăud.* Acest proces de militarizare a presupus încorporarea aşezărilor din Valea Someşului Mare, Mureşului şi ulterior din Valea Bârgăului în noua organizaţie politico-administrativă şi implicit desprinderea lor din comitatele iniţiale. În anul 1783 a avut loc şi militarizarea populaţiei din Valea Bârgăului, prin intermediul căruia a avut loc o sistematizare a aşezărilor, fiind astfel menţionate pentru prima dată cele opt comune bârgăuane: *Borgo Rusz, Borgo Dzsoszény, Borgo Mizslocsény, Borgo Suseni, Borgo Prund, Borgo Beszterce, Borgo Tiha* şi *Borgo Moroseny.* Comunele din Regimentul grăniceresc năsăudean erau grupate în 12 companii (I. Bâca, A. Onofreiu, 2006) iar cele din *Bârgău* constituiau compania III (*Tiha Bârgăului, Prundu Bârgăului, Mureşenii Bârgăului, Bistriţa Bârgăului)* şi compania IV (*Josenii Bârgăului, Susenii Bârgăului, Mijlocenii Bârgăului, Rusu Bârgăului).* Datorită unor condiţii de natură istorică, în urma revoluţiei din 1848/1849 prin *Patenta Imperială din 22 ianuarie 1851,* acest regiment român de graniţa a fost desfiinţat.

Prin *Patenta imperială din 12 martie 1861*[19] s-a urmărit reorganizarea comunelor grănicereşti din fostul regiment românesc năsăudean într-un district autonom al Năsăudului. Astfel cele 47 de localităţi s-au organizat în 6 cercuri, 4 opiduri şi 43 de comune. Alături de cercurile *Năsăud, Rodna, Zagra, Sângeorz şi Monor* s-a conturat şi Cercul *Borgo-Prund*, alcătuit din comunele : *Tiha Bârgăului, Mureşenii Bârgăului, Bistriţa Bârgăului, Josenii Bârgăului, Susenii Bârgăului, Mijlocenii Bârgăului, Rusu Bârgăului cu* reşedinţa în *opidul Prundu Bârgăului.*

Pe baza Legii XXXIII din 1876 [20] se înfiinţează Comitatul Bistriţa-Năsăud cu reşedinţa la Bistriţa, format din fostul District al Bistriţei, fostul district Autonom Român Năsăud, fostul comitat Dăbâca şi partea estică a fostului comitat Solnocul Inferior. Acest comitat era format din şase cercuri, printre care şi cercul Prundu Bârgău cu toate localităţile bârgăuane.

În 1883 comitatul Bistriţa Năsăud este supus unei restructurări, numărul cercurilor reducându-se la patru (I. Bâca, A. Onofreiu, 2006). Cercul Iad a înglobat 29 de aşezări printre care şi cele bârgăuane: *Tiha Bârgăului, Mureşenii Bârgăului, Prundu Bârgăului, Susenii Bârgăului, Josenii Bârgăului, Mijlocenii Bârgăului, Rusu Bârgăului, Bistriţa Bârgăului, Cuşma, Ghinda, Orhei, Jelna, Dumitriţa, Pietriş, Uifalău (Satu Nou), Aldorf, Pintic, Iad, Dorolea, Dumitra, Cepari, Tărpiu, Sigmir, Ragla, Budacul Român, Şoimuş, Braşfalăul de Sus (Blăjenii de Sus), Braşfalăul de Jos (Blăjenii de Jos).*

Prin Decretul IV din ianuarie 1914 al Consiliului Dirigent al Transilvaniei care viza modificarea denumirii unor localităţi, se menţine organizarea administrative teritorială anterioară, schimbându-se doar denumirile acestora:

- comitat→judeţ
- cerc→plasă
- comite suprem→prefect
- notar→secretar

Astfel noul *judeţ Bistriţa-Năsăud cu reşedinţa la Bistriţa era organizat din patru plase Beşineu, Năsăud, Rodna, şi Iad* cu 28 de comune printre care şi cele bârgăuane. (I., Sigmirean, A. Onofreiu).

Legea pentru unificarea administrativă a României, promulgată în 1925 [21] cele 76 de judeţe de restructurează în 62, şi s-au organizat pe plase, comune urbane şi comune rurale. Conform acesteia judeţul Bistriţa-Năsăud devine judeţul Năsăud, cu 2 comune urbane (Bistriţa, Năsăud) şi 110 comune organizate în 6 plase. Plasa Bârgău cu reşedinţa în Prundu Bârgăului era alcătuită din

[19] V., Meruţiu, (1924), *Judeţele din Ardeal şi din Maramureş până în Banat,* Edit. Ardealul, Cluj, pp.23-24.
[20] *Colecţia de legi din 1876,* p. 394
[21] Împărţirea administrativă a teritoriului României, Bucureşti, 1926, p.60

18 comune: Aldorf, Rusu-Bârgăului, Josenii B, Mijlocenii B, Sesenii B, Bistrița B, Prundu B, Tiha B, Mureșenii B, Cușma,Dorolea, Ghinda, Iad, Orheiul-bistriței, Pietriș, Satu-Nou și Slătinița.

Decretul regal nr. 2465/ 25 septembrie 1925 modifică denumirile unor localități, inclusive cele bârgăuane:

- Borgo Bistrița → Bistrița Bârgăului
- Borgo Joseni → Josenii Bârgăului
- Borgo Mijloceni → Mijlocenii Bârgăului
- Borgo Mureșeni →Mureșenii Bârgăului
- Borgo Prund → Prundu Bârgăului
- Borgo Rus → Rusu Bârgăului
- Borgo Suseni → Susenii Bârgăului
- Borgo Tiha → Tiha Bârgăului

Legea pentru organizarea administrațiunii locale din 1929[22] completează Plasa Bârgău cu localitățile : *Budacul de Jos, Buduș, Simionești, Monariu, Dumitrița, Budacul de Sus, Ragla, Blăjenii de Jos, Blăjenii de Sus, Caila și Tărpiu.*

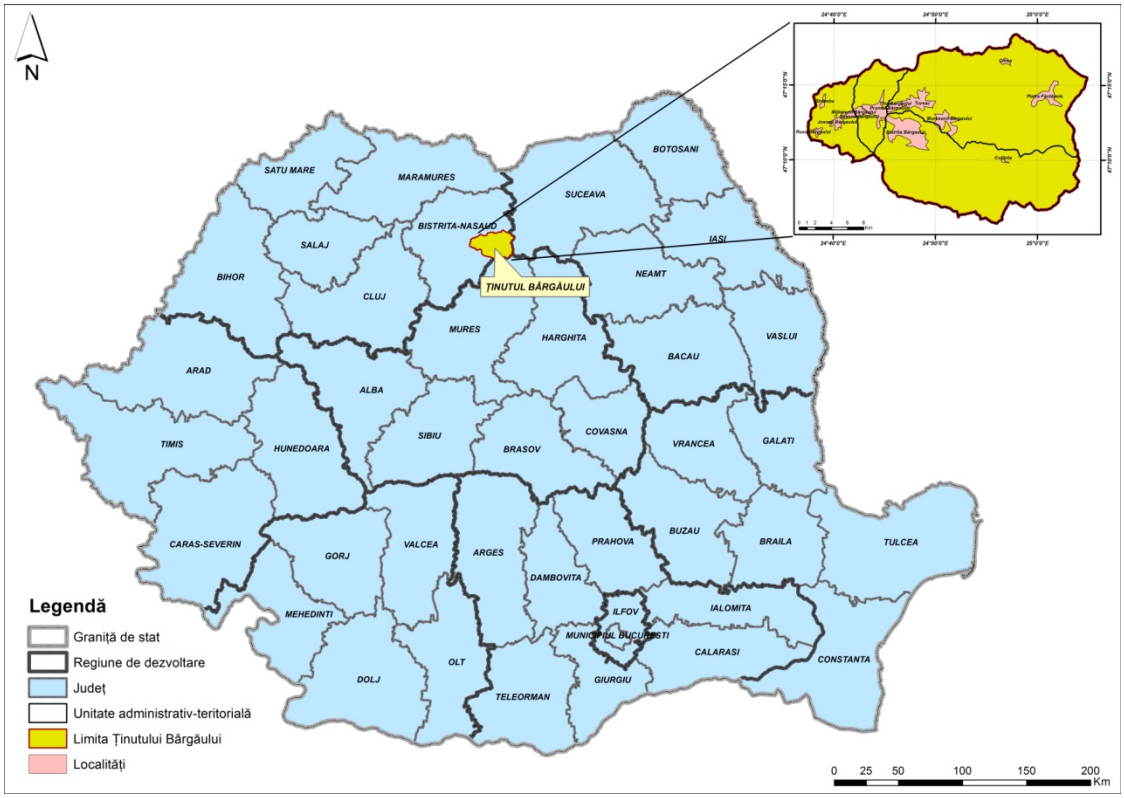

Fig.1. ***Ţinutul Bârgăului. Localizarea naţională.***

În perioada 1940-1944 județul Năsăud se afla sub administrație militară maghiară alături de celelalte 10 județe din NV Transilvaniei cedate Ungariei prin Dictatul de la Viena(30 august 1940). În această perioadă tristă din istoria Transilvaniei s-a revenit la situația de dinainte de 1 decembrie 1918. Astfel Județul Năsăud redevine Comitatul sau Județul Bistrița-Năsăud fiind structurat pe patru plase: Bistrița de Sus, Bistrița de Jos (cu așezările bârgăuane), Năsăud și Rodna. Din 26 aprilie 1941 județul Bistrița-Năsăud se va numi oficial Beszterce-Naszód. În 1944 se reface Județul Năsăud cu cele patru plase din etapa anterioară.

În 1948 are loc reorganizarea Județului Năsăud pe 6 plase alcătuite din 121 de comune.

[22] Legea pentru organizarea administrației locale, București, 1929

Plasa Bârgău era format din : *Bistrița cu Colibița, Dorolea cu Cușma și Iad, Josenii Bârgăului cu Rusu Bârgăului, Mureșenii Bârgăului, Tihuța și Dornișoara, Prundu Bârgăului, Satu nou și Petriș, Susenii Bârgăului cu Mijlocenii Bârgăului și Tiha Bârgăului.*

Prin Legea nr. 5/septembrie 1950 are loc trecerea la organizarea administrativă de tip sovietic. Astfel s-au creionat regiuni și raioane, iar Republica Populară România avea 28 de regiuni. Prin a doua rectificare a organizării administrative de tip sovietic din 1956 numărul regiunilor s-a redus la 16, iar unele cătune au fost declarate sate, printre cale cătunele bârgăuane Strâmba și Cioasa.

Legea 2 din 1968 aduce noi modificări în organizarea administrative-teritorială a Republicii Socialiste România, prin care se înființează la nivel național 39 de județe. Acesta este momentul creionării limitelor, formei și structurii actuale a județului Bistrița-Năsăud precum și a celor patru comune care intră în componența spațiului mental denumit *Ținutul Bârgăului (*Fig.1).

Bibliografie:

1. Bâca,I., Onofreiu, A., (2006), *Evoluția administrativ-teritorială județului Bistrița-Năsăud,* Revista Bistriței, XX, Bistrița.
2. Buta, M. G., Onofreiu, A., (2010), Bistrița Bârgăului. Contribuții documentare, Ed. Eikon, Cluj-Napoca.
3. Ciobanu, V., *Statistica Românilor Ardeleni* 1760-1762.
4. Cocean, P.,(2010 b), *„Ținutul", un taxon regional tradițional, specific României*, Geographia Napocensis, IV, 1, Cluj-Napoca.
5. Constantin G., Giurescu, Dinu C.,(1977), *Scurtă istorie a românilor*, Edit. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.
6. Costea, C.,(2014), *Munții Bârgăului. Studiu de geografie umană,* Teză de doctorat, Cluj-Napoca.
7. Daicoviciu, C., Petrovici, E., Moga, I., Vuia,R., (1943), *Problema continuității românilor în Dacia. Patru conferințe la Universitatea –Radio,* Edit. Astrei, Sibiu.
8. Dănilă, Șt.,(1972), *Contribuții la cunoașterea unor cetăți din Nord-Estul Transilvaniei,* în File de Istorie, Vol. II., Bistrița.
9. Dănilă,Șt., Marinescu, G., (1974), *Unelte, arme și obiecte de piatră șlefuită descoperite pe teritoriul județului Bistrița-Năsăud,* în File de Istorie, vol. III, Bistrița.
10. Ghițan, T., (1939), *Contribuții la istoricul Văii Bârgăului,* Arhiva Someşană, Nr.25, Năsăud.
11. Ilovan, Oana-Ramona, (2009), *Țara Năsăudului. Studiu de Geografie Regională,* Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
12. Meruțiu, M., (1924), *Județele din Ardeal și din Maramureș până în Banat,* Edit. Ardealul, Cluj-Napoca.
13. Mureşianu, M.,(2000), *Districtul grăniceresc năsăudean (1762-1815). Studiu de geografie istorică,* Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
14. Mureşianu, M., (2010), *Turismul rural și dezvoltarea durabilă a satului românesc contemporan,* Edit. Napoca Star, Cluj-Napoca.
15. Onofreiu A., (2012), *Nestor Șimon. Restituiri,* Edit. Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca.
16. Sigmirean, I., Onofreiu, A., (2001), *Istoria județului Bistrița-Năsăud în documente și texte (epocile modernă și contemporană),* Edit. Răsunetul, Bistrița.
17. Suciu, C., (1967), *Dicționar istoric al localităților din Transilvania,* Edit. Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti.
18. Zimmermann, F., Werner V., (1892*), Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, Verein für siebenbürgicshe Landeskunde, Hermannstadt.

*** *Colecția de legi din 1876.*

*** *Împărțirea administrativă a teritoriului României,* București, 1926.

*** *Legea pentru organizarea administrației locale,* București, 1929.

2. ISTORIE

Niculae VRĂSMAŞ,
Pasul Borgo, vechea poartă a Transilvaniei

Primele căi de comunicaţie au apărut odată ce omul a intrat într-o formă superioară de organizare a vieţii, pe măsură ce au apărut schimburile de mărfuri între diferitele aşezări, transporturile şi comunicaţia făcându-se la început pe uscat, apoi pe apă şi mult mai târziu, aerian.

De la primele cărări şi poteci ale omului şi animalelor, pentru apă şi hrană, care au fost amenajate în timp, la început ca drumuri de pământ şi mai târziu pietruite, folosite de călăreţi şi odată cu inventarea roţii, de atelaje tractate, drumurile au devenit strict necesare aprovizionării şi dezvoltării comunităţilor umane, fiind folosite în apărarea aşezărilor, dar şi de către cotropitori, mai ales după părăsirea Daciei de către romani.

Traseele terestre ale drumurilor au ales căile cele mai accesibile şi avantajoase, pe distanţele cele mai scurte create natural de formele de relief preexistente, pe parcurs urmărindu-se şi consistenţa terenului, în funcţie de compoziţia şi grosimea solului şi a stabilităţii compoziţiei stratelor de subsol, influenţa precipitaţiilor, ocolirea zonelor de alunecare sau inundabile, condiţii care au contribuit în timp la modificarea, îmbunătăţirea şi modernizarea căilor de comunicaţie, a căror rol are o mare importanţă în evoluţia vieţii.

Având în vedere structura geologică diferită, a nord – estului Transilvaniei, caracterizată prin diferenţe de nivel, între Masivul Rodnei şi cel al Călimanilor, între care se dezvoltă, cu o treaptă intermediară mai joasă, aria unor conuri, măguri şi podişuri, ferestruite de văi cu energii reduse de relief, corespunzătoare Munţilor Bârgăului, apare evident faptul că pe acest relief, favorabil geomorfologic, s-au născut traseele primelor căi importante de acces, între vechile provincii intra şi extra carpatice.

Accesul prin aceste trecători naturale s-a făcut din cele mai vechi timpuri, dar o primă cale, cunoscută din documente, a fost cea din nordul Munţilor Bârgău, pe Valea Coşnei şi izvoarele Someşului, prin care tătarii au invadat Cetatea Rodnei, în anul 1242, dar şi cea din Pasul Bârgăului - Valea Străjii, semnalată mult mai târziu.

O veche informaţie referitoare la existenţa unor drumuri stabile, întreţinute şi păzite, dinspre nord estul Transilvaniei spre Moldova şi Polonia, apare în scrisoarea către bistriţeni, a principelui Transilvaniei, G. Bathori, din 29 X 1610, prin care dispunea: „... unde ar fi drumuri şi poteci spre Polonia şi Moldova, îndată să le tăiaţi,..., îndată să le închideţi, aşa ca nici călăreţ, nici pedestru din cele două părţi, nici din alte locuri să nu poată veni în ţara noastră.”(G. Asanache, Contribuţii la istoria relaţiilor dintre cetatea Bistriţei şi Moldova (sec. XVII), în Arhiva Someşană, vol. II, Năsăud, 1975, p. 180.)

Într-o astfel de situaţie s-a aflat şi vechiul drum, presupus a fi construit de romani, dacă nu doar refăcut de aceştia, calea fiind şi mai veche, deschisă şi utilizată de vechii daci liberi, care trăiau în arealul comunelor Tiha, Bistricioara şi Prund, în străvechea aşezare Borgo, a cărei extindere inițială cuprindea o suprafață cu mult mai mare, corespunzătoare arealului ocupat de Alpes Borgo (Munții Bârgău), Munții Călimani de Nord cu Piemontul vestic al acestora, Dealurile Bistriței și Depresiunea Bârgău-Bistrița, unde vestigiile geoarheologice arată urme ale unor civilizații antice, de origine latină, multe rămase și în toponime, uneori metamorfozate, cum de exemplu Borgo latin a devenit Burg german (ex. Dealul Burgului, sub care s-a construit Cetatea Bistriței), sau muntele Caesar, pe care nu l-au stăpânit sașii, ca să-l transforme în Kaiser, este străbătut de drumuri antice, prea puțin cercetate, se numește azi Căsarul sau Căsari.

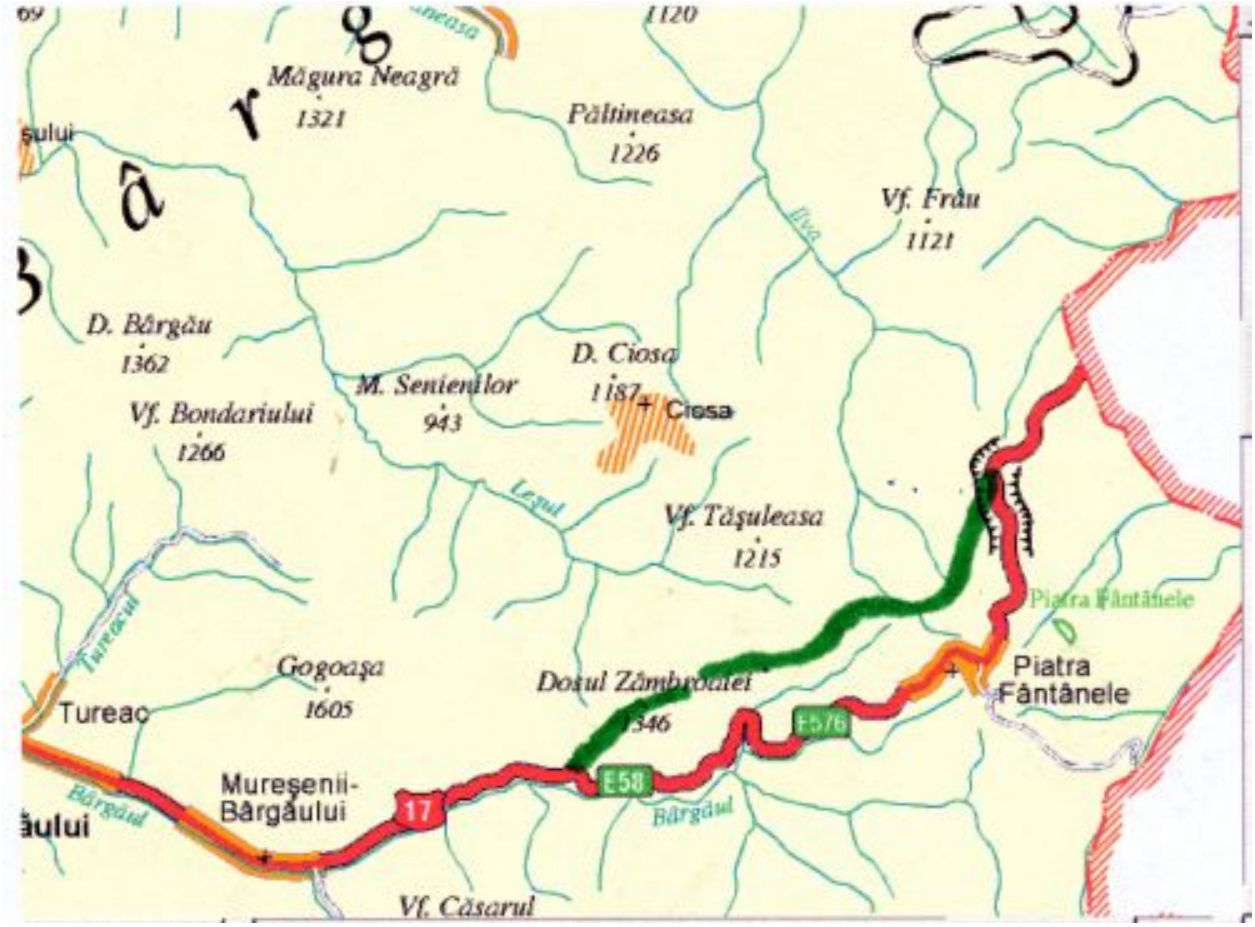

Abia după înfiinţarea în 1762, a Regimentului II grăniceresc năsăudean, respectiv după încorporarea Văii Borgoului în instituţia de graniţă militară, în 1783, s-au produs importante mutaţii de ordin economic şi social în viaţa locuitorilor din aşezările bârgăuane. Una dintre măsurile cu raţiuni militare importante impunea construirea unor legături rutiere stabile şi păzite, în scopul controlării şi apărării zonei de trecere spre Moldova, fiind utilizată trecătoarea Valea Străjii şi Pasul Bârgăului (Tihuţa).

Un lucru este însă cert: nu există nici-un indiciu documentar care să ateste construcţia unui astfel de drum, în această parte a ţinutului bârgăuan, cu atât mai mult în stilul roman, al celui în discuţie, care să fie realizat înainte sau în timpul imperiului austro-ungar, ale căror căi de acces urmăreau, de preferinţă, valea.

Cele mai vechi date, privind construcţia unui drum pietruit pe Valea Borgoului, se referă la cel iniţiat de guvernul austriac în urma celei de a doua vizite efectuată în zonă, în 1783, a lui Iosif al II-lea, dar al cărui traseu nu se suprapune cu drumul roman, de remarcat însă, în toponimia drumurilor, denumirea „Gropile lui Iosif”, la obârşia Văii Dornişoara, sau denumirea „Râtul lui Vodă”, cu mult mai veche, a platoului dintre pârâul Blaju şi Pusta Bistricioarei, vatra primelor aşezări bârgăuane (Strâmba), unde a campat oastea lui Mihai Viteazul în drumul spre Moldova.

După relatările din monografia învăţătorului bârgăuan, Ilarion Bosga, rezultă că „Drumul Împărătesc”, denumit şi „Calea Iosefină”, a fost construit pe un alt traseu, începând de la Valea Străjii, de la Fântâna Iancului, urmărind valea, prin Tihuţa şi apoi urcând Dealul Tihuţii, prin Piatra Fântânelelor, până la Măgura Calului, unde se întâlnea cu vechiul drum roman.

Acest drum a fost construit de austrieci, începând din anul 1783 şi a fost finalizat în 1786, cu ocazia celei de a treia vizite efectuate de Împăratul Iosif al II-lea, în drum spre Bucovina. Redăm în continuare câteva fragmente, edificatoare în acest sens, din monografia amintită.

„Lucrul la drumul cel nou, începând de la „Fântâna Iancului” până în „Măgura Calului” a fost însemnat de Vasile Mureşanu, căruia-i era cunoscut locul prin păduri, fiindcă avea plaiul pe apă la poiana sa din Dealul Tihuţii, unde până astăzi au unii membri din familia Mureşanu moşii. În durata cât a ţinut lucrul la drumul amintit a fost bătaie în afară şi foamete mare.”

... ()„Conducător la edificarea drumului nou prin Tihuţa a fost un anumit „Ujfalvi” dintr-o familie aristocrată din Câţcău (Kaczko).

Portofoliul pentru plată îl avea un anume „Lani” din Bistriţa. Supraveghetor peste lucrări era groful Adam şi căpitanul Smisk. Lucrul îl prestau numai români iobagi de la ţară, care erau trimeşi după mandatul fiecărui domn nobil (Nemeş). Fiecare nobil avea câte o staţiune.

Pre lângă acel drum, până în anul 1914, se vedeau table de piatră cu insignele respectivului nobil, care au făcut drumuri şi poduri.”

...() „După porunca împărătească, după cum s-a văzut, în 1783, ritmul lucrărilor a fost accelerat, existând părţi pe care se putea deja circula. Cu toate acestea efectuarea lucrărilor nu a mai continuat, ele nefiind integral efectuate.

Ca dovadă, în 1786, cu prilejul celei de-a treia vizite efectuate pe traseul Reghin – Bistriţa – Valea Bârgăului – Bucovina, împăratul Iosif al II-lea „s-a putut convinge personal de mersul lucrărilor, atât la drum, cât şi la regularea satelor grănicereşti din zonă.” (A.N.B-N. – Colecţia Iulian Marţian, dos. 17,)

Interesul constant pe care Iosif al II-lea l-a manifestat faţă de construcţia acestei căi de comunicaţie, dar posibil şi ca o expresie a atitudinii de măgulire faţă de suveran, au determinat ca acestui drum să i se atribuie numele de „Calea Iosefiană”, „Drumul Împărătesc” sau „Drumul Ţării”.

Pentru a se putea asigura supravegherea permanentă a drumului spre Bucovina, care, în multe privinţe, dată fiind intensificarea legăturilor Transilvaniei cu Moldova şi Polonia, începuse să fie mai importantă decât drumul de pe Valea Someşului, şi pentru o permanentă întreţinere a acestei

căi de comunicaţie – în zona cea mai înaltă – la 15 septembrie 1813, comanda regimentului de la Năsăud a hotărât ca aici (Piatra Fântânele n.n.) să fie înfiinţat un sat în care să locuiască mai multe familii de grăniceri."

În perioada de înflorire a Daciei şi chiar după cucerirea acesteia de către romani, în cele două trecători au existat aşezări cu rol comercial, centre miniere, cu siguranţă în Cetatea Rodnei şi posibil în bazinul Colibiţei, târguri în zona Bârgăului, unde cea mai veche atestare, Borgo, în accepţiunea originii sale latine, poate să însemne aşa ceva, cetăţi de pământ, la Conteniţa (Rusu Bârgăului), Monor şi Ardan şi castre romane la Ilişua (Arcobadara), Livezile, Orheiu Bistriţei şi Brâncoveneşti.

Nu avem date certe, bazate pe documente şi nici alte informaţii orale sau toponimice, suficiente, pentru a preciza vechimea şi traseele geografice ale celor mai vechi drumuri din ţinutul bârgăuan, dar vom pune în discuţie ipoteza că cel mai vechi drum cunoscut datează din epoca romană a Daciei. Este vorba de drumul din zona mediană a Munţilor Bârgăului, pavat cu andezite, recunoscut de localnici, între Valea Străjii şi Măgura Calului, care poartă denumirea de „Drumul Romanilor", „Drumul cel vechi" sau „Vârfu Părăului", dar și între Livezile și Muntele Heniu (în deosebi pe platoul Dumbrava-Strâmba), sau între Dorolea–Cuşma–Dealul Tănase şi Pusta Bistricioarei, cu unele porțiuni bine conservate, având mai multe tronsoane care făceau legătura între castrele romane, evidențiate de observațiile geoarheologice.

Lucrări despre „Drumul Romanilor" din Munţii Bârgăului au fost susţinute în cadrul Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului, de către profesorii bârgăuani Andei Neuc şi Viorel Nemeş, dar au rămas din păcate în manuscris, prima lucrare publicată, având acest subiect, aparţine lui Corneliu Mureşan, urmată de Niculae Vrăsmaș, Ioan Bâca și alții.

Dovezile arheologice atestă existenţa omului în spaţiul bârgăuan încă din epoca bronzului, la est de limesul Imperiului Roman, unde au fost descoperite vestigii din această perioadă, iar „Drumul Romanilor” poate avea o astfel de datare.

Argumentele pe care ne bazăm sunt următoarele: toponimul „Drumul Romanilor” se păstrează din vremuri imemoriale; sub această denumire drumul apare pe cele mai vechi hărţi ale Imperiului Austro-Ungar; nu există date certe, care să ateste o altă perioadă în care ar fi fost construit; unele documente de arhivă menţionează construcţia „Drumului Imperial”, parţial, pe un vechi traseu al unui „drum roman”; drumul, considerat roman, este încă foarte bine conservat pe anumite porţiuni, mai puţin circulate; traseul drumului urmează, predominant, zonele de culme joasă, denumirea pentru această porţiune fiind „Vârfu Părăului”, în zona Tăşuleasa, între Muntele Zimbroaia şi Dealul dintre Iliuţa, porţiune în care drumul desparte două principale bazine hidrografice, pe cel al Someşului, spre nord, de cel al Bârgăului, spre sud, dar şi pe acestea de bazinul Dornei, la est, în zona vârfului Măgura Calului, punct cu posibilul terminus al drumului, cu o largă vizibilitate spre cele trei văi menţionate, unde se presupune a fi fost un „turn de observare” roman; alegerea acestui traseu al drumului demonstrează o adevărată artă a strategiei militare romane, prin construirea, la est de limesul cunoscut al imperiului, a celui mai scurt şi accesibil drum, situat pe un teren rezistent, în zona mediană dintre trei văi de acces, cu largă vizibilitate către principalele aşezări cunoscute, ale dacilor liberi: Valea Someşului, Depresiunea Dornei şi Bârgăul de Sus; drumul este construit din plăci de andezite, având în infrastructură pietriş cu pământ, fapt vizibil în porţiuni degradate în urma eroziunii; în porţiunile cu drum bine conservat, dar în pantă, apar porţiuni cu plăcile de andezite bine deschise şi uniform aşezate, aproape nederanjate, observându-se, din loc în loc, plăci alungite şi mai înalte, dispuse transversal, cu scop de oprire şi frânare a roţilor, pentru o scurtă pauză de odihnă a cailor; lăţimea drumului, în zonele bine conservate, este de 4-7 m, cu bombare la mijloc pentru scurgerea apei, în şanţuri adânci până la 1 m şi largi de 1 m, dispuse pe ambele laturi; în zonele foarte puţin circulate, sau abandonate, plăcile de andezite sunt înierbate, lăţimea drumului şi forma şanţurilor se mai păstrează iar infrastructura este intactă.

„Drumului Romanilor” alcătuieşte, în prezent, o ramificaţie nordică a şoselei naţionale Bistriţa – Vatra Dornei, între Valea Străjii la „Fântâna Iancului” şi Vârful Măgura Calului la Izvorul Vameşului, având o lungime de 11 km. (Vezi harta alăturată).

Drumurile construite de romani în Dacia au constituit scheletul de bază al drumurilor realizate ulterior, dar unele au rămas în ruină, secole întregi. Între acestea, drumul romanilor din Munţii Bârgăului, pe porţiunea încă păstrată, are o vechime milenară şi ar trebui să fie protejat având o importanţă istorică şi un mare viitor turistic.

Adrian ONOFREIU, *„Glasul pământului" în documente referitoare la satele bârgăoane în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.*

Pentru arealul fostului Regiment II de graniță de la Năsăud înregistrarea proprietății comunitare a fost consemnată atât cantitativ – prin bogăția și amploarea surselor documentare - cât și calitativ, prin natura aparte a documentelor în care s-a păstrat. În aceeași măsură tema a suscitat interesul cercetării istorice și a devenit obiectul unor exegeze amănunțite.

Fie că analizează forme de înregistrare realizate de autorități, fie de comunități locale, mai mari sau mai mici, cercetarea acestei teme a evidenţiat natura ei aparte, caracteristicile modului de organizare și rolul determinant în susținerea vieții materiale a locuitorilor. Susținere realizată atât în perioada de existență a confiniului militar, cât mai ales, după desființarea acestuia, în anul 1851.

Mai puțin investigată a fost proprietatea individuală. Este oarecum și firesc, prin natura și structura acesteia, cât și a orientării cercetărilor pe această temă. Dintre factorii care au influențat această atitudine, determinant a fost cel care a îndrumat cercetarea spre forma asociativă a vieții grănicerești, în care indivizii se atomizau în masa comunităților. Rarele excepții au fost doar atunci când erau analizate personalitățile la nivel individual a celor care au „creat" aici istoria.

De aceea individul a fost privit doar ca o entitate bună de „umplut" formularele statistice sau ca participant în marea masă a celor „duși" în tabere, în timpul campaniilor militare.

În context, ne propunem să reliefăm aspecte din consemnarea acestui tip de proprietate și pentru Valea Bârgăului.

În primul rând, datorită intrării în circuitul științific a unor fonduri create de instituții care au avut și menirea de a consemna proprietatea, au devenit accesibile noi și importante categorii de documente referitoare la această temă. Menționăm că înregistrările au fost făcute de autorități în baza patentei din 4 martie 1850. Prevederile ei generale au fost comunicate oficial prin publicația guvernatorului civil și militar al Transilvaniei din 2 aprilie 1850.

După ce enunță necesitatea ca și în Transilvania să fie realizată consemnarea proprietății, similar cu cea realizată în celelalte Țări de Coroană, actul normativ definește caracteristicile generale ale operațiunii, concretizate în faptul că urmau să fie consemnate proprietățile „după procentele curatului procent din producătoarea suprafață a locului". În primul rând, trebuiau consemnate „edificiile, ce se află în locuri de acelea, unde cea mai mare parte a acestora se poate privi de inchiriabilă, după productul interesului, iar în alte locuri, o contribuție hotărâtă după numărul părților din care stă locuința fiecărui căsi".

În continuare, trebuia să fie realizată consemnarea pământurilor. Aici „se va erua curatul provent – preciza textul actului normativ - după modul economizării obișnuit în fiecare comunitate, adică, urmat de către cea mai mare parte a posesorilor de pământ, prin putința acurată cercare a suprafeții, a producțiunii naturale, prin computarea valorului ei după prețurile anului 1824, care au fost cele mai potrivite într-un curs de timp mai mare de 70 ani, și prin computarea cheltuielilor culturii și detragerea unei părți din crudul product corespunzător trebuincioaselor erogări".

Mijloacele de realizare a operațiunii cuprindeau toate documentele, atât cele din „arhivele deregătoriilor și ale comunităților, cât și în mâinile privaților"; de asemenea, „măsurările autentizate cum s-au făcut acelea pentru segregații și comasări" și „fractele lucrului, ale Iosefinei regulări de contribuțiune, apoi, conscripțiile și deslușirile, deși neautentizate, și toate documentele acelea, care ar da o deslușire despre cuprinsul posesiunii singuraticilor comunități sau proprietari"[23].

[23] Vezi pe larg la Adrian Onofreiu, „Contribuții documentare la consemnarea proprietății individuale în „granița năsăudeană" în a doua jumătate a secolului al XIX-lea", în *Fascinația trecutului. Omagiu istoricului Simion Retegan la împlinirea vârstei de 75 de ani*, coordonatori, Daniela Deteşan, Mirela Popa-Andrei, Mádly Loránd, Ed. Mega-Argonaut, Cluj-Napoca, 2014, pp. 511-527.

Astfel stipulat în text, actul normativ trebuia să fie aplicat în practică. Consemnările unui actor al acestui proces ne introduc în contextul epocii și ne descriu, în același timp, etapele și modul de realizare a operațiunii.

Astfel, Toader Ionașc, fost subofițer în regimentul de graniță năsăudean, a activat în slujba noilor autorități civile. Din „ziuarul" său aflăm că începând cu 5 ianuarie 1851 – după ce a participat la Bistrița, timp de 12 ore, la depunerea jurământului, alături de alți membrii - a luat parte la conscrierea Năsăudului, timp de patru zile. A continuat apoi cu Salva, Reghin și s-a întors în final, la Prundu-Bârgăului și Ilva-Mare.

A continuat lucrările în zilele de 9-12 februarie. În 19 februarie a plecat „peste Ilva-Mică la Prund, unde am sosit la 6 ore seara şi am dormit în şcoala trivială la învăţătorul Domide. În ziua următoare am trecut în cvartirul medicului unde vineri sosi şi comisarul cu care isprăvind lucrările în Prund, am plecat la Ilva-Mare"[24].

Potrivit anexei la instrucțiune, formularul tip de conscriere a proprietăților individuale cuprindea informații referitoare la numărul topografic al parcelelor, denumirea parcelelor, clasa de valoare a pământului - situată pe o sacră de la 1 la 4 – categoriile de folosință, măsurate în jugăre și stânjeni pătrați – arătură, fânaț, grădini, vii, pășune, păduri, trestiiș, neproductiv și la final, venitul curat, socotit în florini și cruceri. Consemnarea începea întotdeauna cu locuința – casa de locuit – și grădina, apoi, alte parcele din intravilan și cele din extravilan[25]. Toate acestea au fost consemnate după „Măsura suprafeţei după obiceiul satului", adică 1 jug=1600 stj^2.

În clasele valorice situate pe o scară de la 1 la 4, cele mai apreciate erau grădinile, apoi, terenurile arabile, fânațele din apropierea intravilanului, apoi cele mai depărtate, pășunile alpine și pădurile. La prima vedere, constatarea pare surprinzătoare, având în vedere rolul important al acestora din urmă în economia grănicerească Însă această situație s-a datorat faptului că proprietatea asupra acestor categorii de terenuri era importantă în contextul general al activităților economice, în care ele asigurau hrana pentru animale o lungă perioadă de timp din an și lemnul necesar pentru diferite activități și în parte, pentru încălzit.

De aceea, înregistrările la nivel individual ne oferă și o ierarhizare a oamenilor, în funcție de valoarea pământului, echivalat în venitul curat, exprimat în florini și cruceri.

În același timp, ne prezintă o imagine a calității pământului, în diferite zone ale fostului teritoriu militarizat. În funcție de poziționarea geografică, în zone de altitudine diferite și preponderența tipurilor de culturi diferă. Acestea erau constituite din grădini, arabil și pășuni, în zonele mai domoale ale reliefului – propice pentru culturi agricole – care scădeau și erau înlocuite de fânațe, pășuni alpine și păduri, în zonele înalte, propice în principal, creșterii animalelor.

Consemnarea aspectelor multiple ale vieţii, în primul rând în plan militar, a fost transmisă şi asupra traiului zilnic. Astfel, un factor important l-au constituit documentele care reglementau practica succesorală. Testamentul a fost definit ca act juridic ce cuprindea dorinţele cuiva după moarte, sau, mai complet, act juridic unilateral, revocabil cât timp testatorul era în viaţă, prin care cineva îşi exprima dorinţele ce urmau a-i fi împlinite după moarte, mai cu seamă în legătură cu transmiterea averii sale.

Prin patenta din 21 iunie 1854 se impuneau conceptele juridice moderne de *proprietate*, *uzufruct* şi *moştenire*, stabilite şi prin codul civil austriac. Testamentul constituie o practică consacrată de principiul libertăţii testamentare. Cu alte cuvinte, orice persoană era capabilă a lăsa sau nu un testament şi de a dispune pe această cale de patrimoniul său pentru cauza de moarte. Motivaţia întocmirii testamentelor era precisă, determinată de la caz la caz de bătrâneţe, boală, lipsa copiilor, recăsătorie, evitarea neînţelegerilor între moştenitori.

[24] Pe larg, la Adrian Onofreiu, Claudia Septimia Sabău, „Jurnalul lui Toader Ionaşc (1848-1851)", în „Arhiva Someșană", Năsăud, seria III, XI, 2012, pp. 26-46.

[25] Câteva modele asemănătoare, sub denumirea de recensământ agricol pe categorii de cultură, dotat şi cu un index alfabetic, care erau asemănate cu vechile conscripţii urbariale şi forma practică, cu rubricatura acestora, la Dr. Alexandru Herlea, Alexandru Herlea, „Vechile cărți de proprietate din Transilvania", în „Observatorul social economic", Braşov, anul XII, (Seria II), 1-2-3, ianuarie-iunie 1945, pp. 15-38. pp.. 38-39.

În primul rând constatăm faptul că aceste documente cuprind o sinteză din varii aspecte ale traiului zilnic al celor mulţi. Iar aici, întâietate – prin amploarea înşiruirilor şi descrierilor - aveau informaţiile referitoare la *proprietate,* văzută ca o sumă a realizărilor şi acumulărilor din timpul vieţii indivizilor. Sub forma celei *imobile* sau *mobile,* proprietatea ocupa locul central în cuprinsul acestor documente. Ea ne arăta *ce* şi *cât* acumulau indivizii, fie în particular, fie rezultat al căsătoriei, în decursul vieţii.

Proprietatea *imobilă* cuprindea, în primul rând, pământul, sub diferitele sale forme. Proprietatea era văzută ca bază a vieţii statului militarizat, cea care asigura forţa necesară serviciului militar şi în acelaşi timp, sursa principală de trai a familiilor grănicereşti. De aceea, consemnările acesteia sunt determinate de specificul zonei, de condiţiile geografice, de relaţia strânsă între cei care o deţineau şi caracteristicile naturale ale acesteia. Aici, unde conta fiecare palmă de pământ smulsă pentru cultură, unde omul se identifica până la identitate cu pământul - sursa principală de trai - preţuirea acestuia devenea esenţială. De aceea, diferitele categorii de pământ - arabil, fânaţ, păşune, pădure - se individualizează, devin componente ale traiului zilnic al oamenilor. Denumirea lor devine factor esenţial pentru localizare, pentru preţuire, cultivare şi ca etalon de schimb.

Toate relaţiile referitoare la pământ erau consemnate în diferitele forme de impunere şi clasificare a acestuia. De aceea abundau în testamente denominaţiile pentru fiecare loc şi palmă de pământ, consemnat ca sursă de trai. Iar pentru corecta identificare a acestora, în majoritatea lor, testamentele conţineau denumirea diferitelor parcele de pământ şi localizarea lor, prin precizarea riguroasă a vecinilor. Astfel, numele proprietarilor apropiaţi devena *mejde*[26], reper al identificării şi consemnării acestora.

Din punct de vedere al *calităţii* pământului, erau consemnate în primul rând, terenuri intravilane, care cuprindeau casa, curtea, apoi grădinile de zarzavaturi, arabilul, fânaţul şi, în cazuri mai rare, păşunea din hotarul satului. Părăsind intravilanul, descrierea ajungea în *câmp,* unde principalele categorii de teren erau reprezentate de arabil, fânaţ, păşune şi, în cazuri rare, pădure.

Ponderea cea mai mare în totalul suprafeţelor de pământ era deţinută - în hotarul satului - de *arabil,* fapt explicabil prin pătrunderea şi aici a noilor tehnici de lucru. Aceasta şi datorită „libertăţii" de după desfiinţarea regimentului, când sistemul rigid al sesiilor a fost spart şi membrii familiilor şi-au extins gospodăriile şi proprietăţile în afara cadrului limitat din timpul graniţei[27].

A treia categorie de documente care a înregistrat proprietatea la nivel individual s-a datorat instanţelor juridice. Fie sub forma unor documente întocmite *din oficiu,* fie, la cererea părţilor implicate în actul de justiţie, ele conţin descrieri amănunţite ale proprietăţilor imobiliare. La rândul lor, se înscriu în suma documentelor care au consemnat multiplele aspecte ale proprietăţii individuale, într-o zonă şi un ambient care erau concentrate în mare parte, în direcţia consemnării proprietăţii cumulative.

De aceea, documentele pe care le prezentăm în continuare oferă *o altă* imagine asupra sursei principale de trai - pământul - transmisă din timpul confiniului militar, pentru generaţiile care i-au succedat. Ele definesc un model atitudinal cu implicaţii până în actualitatea dominată de procesul restitutiv al bunurilor imobiliare. Proces ale cărui meandre încă le suportă localităţile/comunităţile foste grănicereşti!

[26] Ioan Pavelea, „Legiuiri din trecut. Mejdea de hotar", în „Arhiva Someşană", Năsăud, nr. 27/1940, pp. 231-234.

[27] Vezi pe larg studiul introductiv la *Testamente din Districtul Năsăud* (*1861-1872*), editori, Daniela Deteşan, Adrian Onofreiu, Mircea Prahase, Claudia Septimia Peteanu, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2011, pp. 11-46.

Documente

A. Foi de conscripție individuală 1851

1.
Extras
din protocolul de fasiuni sau de cadastru pentru provizoriul de contribuțiune după pământ ce s-a introdus în Țara Ardeal cu patenta împărătească din 4 martie 1850 privitor la proprietatea lui Bodaşcă Ştefan, locuitor în comuna Prund, nr. c. 57.

Nr, topografic al parcelelor	Câmpul sau numirea moșiei	Clasa	Felul culturii															
			arătură		fânaț și grădină		vii		pășune		păduri		trestiiș		neroditor		venit curat	
			Măsura suprafeței															
			jug	stj.^{2}	jug.	stj^2.	jug.	stj^2.	jug.	stj^2	jug.	stj^2.	jug.	stj^2.	jug.	stj^2.	florini	cruceri
286	Nr. 1. Intravilan	1	-	-	-	1.021	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	33
287	-II-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	-	-
2.897	Nr. 9 Dealul Forfotă d) Dealul Filisken	4	-	-	-	399	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
	Suma	-	-	-	-	1.420	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	2	38

A.N.B.-N., fond *Sedria Generală a Districtului Năsăud,* XXXV/40/1866, f. 20-21.

2.

Extras

din protocolul de fasiuni sau de cadastru pentru provizoriul de contribuţiune după pământ ce s-a introdus în Ţara Ardeal cu patenta împărătească din 4 martie 1850 privitor la proprietatea lui Tomoragă Savinca, locuitor în comuna Borgo Mureşeni, nr. casei. 36.

Unu jugeru de pământ are 1600 stj^2.

Nr, topografic al parcelelor	Câmpul sau numirea moşiei	Clasa	Felul culturii															
			arătură		fânaţ şi grădină		vii		păşune		păduri		trestiiş		neroditor		venit curat	
			Măsura suprafeţei															
			jug	$stj.^2$	jug.	$stj.^2$	jug.	$stj.^2$	jug.	stj^2	jug.	$stj.^2$	jug.	$stj.^2$	jug.	$stj.^2$	florini	cruceri
89	Nr. I Ridu satului	antâia	-	-	-	-	-	-	-	203	-	-	-	-	-	-	-	3
108.	-II-	-II-	-	-	-	236	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24
803	Dealul Tomorogani	-II-	1	400	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	5
804/a	-II-	a doua	-	-	2	436	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	20
804/b	-II-	a treia	-	-	2	436	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
805/b	-II-	a doua	-	-	-	-	-	-	-	-	2	775	-	-	-	-	-	15
874	Din jos de sat /Dealul lui Casian	a doua	-	-	1	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	58
877	-II-	a doua	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	39
878	-II-	a doua	-	-	-	822	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	59
885	-II-	a doua	-	-	-	-	-	-	1	192	-	-	-	-	-	-	-	11
886	-II-	antâia	-	890	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	55
887	-II-	a doua	-	-	-	902	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5
891	-II-	a doua	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	56	-	canal moară
892	-II-	a doua	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	336	-	Casă
1.219	-II-	a doua	-	-	-	-	-	-	6	542	-	-	-	-	-	-	1	13
1.219/a	Dealul Feltin	a doua	-	-	-	-	-	-	-	-	3	217	-	-	-	-	-	19
1.220	Dosu Blajului	a doua	-	-	6	628	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	15
-	Suma	-	2	1.290	13	298	-	-	7	937	5	992	-	-	-	392	27	21

A.N.B.-N., fond *Sedria Generală a Districtului Năsăud,* IV/47/1863 f. 61-62.

3.

Extras

din protocolul de fasiuni sau de cadastru pentru provizoriul de contribuţiune după pământ ce s-a introdus în Ţara Ardeal cu patenta împărătească din 4 martie 1850 privitor la proprietatea lui Pop Petre, locuitor în comuna Borgo Rus, nr. casei. 106/b.

Unu jugeru de pământ are 1600 stj^2.

Nr, topografic al parcelelor	Câmpul sau numirea moşiei	Clasa	Felul culturii															
			arătură		fânaţ şi grădină		vii		păşune		păduri		trestiiş		neroditor		venit curat	
			Măsura suprafeţei															
			jug	stj.^{2}	jug.	stj.^{2}.	jug.	stj.^{2}.	jug.	stj^2	jug.	stj.^{2}.	jug.	stj.^{2}.	jug.	stj.^{2}.	florini	cruceri
255	Nr. I Ridu satului/casa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	132	-	-
256	-II-/grădina	prima	-	-	-	511	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	29
397	Nr. II. În Zăvoiae	prima	-	476	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		51
602	Nr. III/După Deal	prima	-	820	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	26
603	-II-	prima	-	-	-	682	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32
651	-II-	a doua	-	465	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6
674	-II-	a doua	-	944	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
675	-II-	a treia	-	-	-	225	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	15
1.182	Nr. 6/Pe Groapă	prima	-	710	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11
1.183	-II-	a doua	-	-	-	120	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	15
1.214	-II-	a doua	-	1.090	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28
1.264	-II-	a doua	-	412	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4
1.457	Nr. 7/Şesul din Sus	a doua	-	944	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	25
1.696	-II-	a doua	-	1.232	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28
1.741	-II-	prima	-	-	-	157	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	26
1.876	Nr. 8/În Curpeniş	a treia	-	-	-	873	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10
1.940	-II-	a treia	-	-	-	337	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	38

1.967	-II-	a treia	-	-	-	1.271	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	38
2.421	Nr. 11/Vârful Serdarului	a doua	-	-	-	922	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	21
2.422	-II-	unica	-	-	-	-	-	-	-	49	-	-	-	-	-	-	-	1
2.650	Nr. 12/După Muncel	a treia	-	420	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12
2.776	-II-	a treia	-	-	-	819	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24
2.801	-II-	a doua	-	-	-	1.209	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	46
2.963	-II-	a treia	-	732	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21
3.175	Nr. 13/Șesul din Jos	prima	-	1.166	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	4
3.317	-II-	prima	-	533	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	57
3.319	-II-	prima	-	441	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	47
3.365	-II-	prima	-	-	-	246	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	43
3.531	Nr. 14/Pământ tăiat cu șanț	prima	-	430	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		46
-	Suma	-	6	1.215	4	972	-	-	-	49	-	-	-	-	-	132	24	12

A.N.B-N., fond *Sedria Generală a Districtului Năsăud,* III/131/1863, ff. 23-26.

4.

Extras

din protocolul de fasiuni sau de cadastru pentru provizoriul de contribuțiune după pământ ce s-a introdus în Țara Ardeal cu patenta împărătească din 4 martie 1850 privitor la proprietatea Mariei Gabor, locuitor în comuna Borgo Rus, nr. casei. 45.

Unu jugeru de pământ are 1600 stj^2.

Nr, topografic al parcelelor	**Câmpul sau numirea moșiei**	**Clasa**	**Felul culturii**															
			arătură		**fânaț și grădină**		**vii**		**pășune**		**păduri**		**trestiiș**		**neroditor**		**venit curat**	
			Măsura suprafeței															
			jug	**stj.^{2}**	**jug.**	**stj.^{2}.**	**jug.**	**stj.^{2}.**	**jug.**	**stj^2**	**jug.**	**stj.^{2}.**	**jug.**	**stj.^{2}.**	**jug.**	**stj.^{2}.**	**florini**	**cruceri**
40	Nr. I Ridu satului/casa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	54	-	-
111	-II-/Grădina	1-^{a}	-	-	-	368	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4
122	-II-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	240	-	-
518	Nr. II/În Zăvoiae	2-^{a}	-	-	-	562	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	49
823	Nr. III/După Deal	3-^{a}	-	630	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18

849	-II-	2-a	-	780	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	54
851	-II-	3-a	-	-	2	496	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	51
1.261	Nr. VI/Pe Groapă	2-a	-	853	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	95
1.399	Nr. VII/Șesul din Sus	2-a	-	528	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	36
1.411	-II-	2-a	-	680	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	47
1.780	-II-	2-a	-	450	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	31
1.892	Nr. VIII/Cărpeniș	3-a	-	-	-	1.524	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	46
2.388	Nr. XI/Podereiul Bondarului	3-a	-	-	-	697	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21
2.582	Nr. XII/După Muncel	3-a	-	389	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11
2.738	-II-	3-a	-	-	-	616	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18
2.871	-II-	2-a	-	-	-	450	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	38
2.905	-II-	3-a	-	140	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24
3.906	-II-	2-a	-	-	-	510	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	45
3.242	Nr. XIII/Șesul din Jos	1-a	-	492	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	52
-	Suma	-	3	842	5	423	-	-	-	-	-	-	-	-	-	294	12	4

A.N.B-N, fond *Sedria Generală a Districtului Năsăud,* IV/157/1866, ff. 23-24.

5.

Extras

Din filiera de posesiune nr. 399, 623 și 1.060 a proprietarului d-lui. Atanasie Ușeriu din hotarul comunei Borgo Suseni, Borgo Bistrița și Borgo Tiha.

Nr, topografic al parcelelor	**Câmpul sau numirea moșiei**	**Clasa**	**Felul culturii**															
			arătură		**fânaț și grădină**		**vii**		**pășune**		**păduri**		**trestiș**		**neroditor**		**venit curat**	
			Măsura suprafeței															
			jug	**stj.**^{2}	**jug.**	**stj.**^{2}	**jug.**	**stj.**^{2}	**jug.**	**stj**^{2}	**jug.**	**stj.**^{2}	**jug.**	**stj.**^{2}	**jug.**	**stj.**^{2}	**florini**	**cruceri**

În hotarul Susenilor/399

348	Nr. I Ridu saului	prima	-	-	1.438	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	12
/349	-II-	-														518	-	-
350	-II-/Ruptură de apă	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	259	-	-

482		a doua	1	335	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	25
492	Nr. II/Dealul Prihod	a doua	-	-	1	576	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	10
/495	-II-	a treia	-	688	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29
507	-II-	a treia	-	-	-	722	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15
553	-II-	a doua	-	-	-	1.440	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30
554	-II-	a doua	-	-	-	-	-	-	-	1.242	-	-	-	-	-	-	-	12
555	-II-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	123	-	-
641	-II-	a doua	-	-	1	1.005	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	48
681	-II-	a doua	-	-	-	595	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	52
682	-II-	a treia	-	1.203	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29
1.324	Nr. IV/Dealul Cireșului	a treia	-	694	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17
1.325	-II-	a treia	1	434	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
641	Nr. III/Dosul Dealului lui Tănase	a doua	-	-	-	-	-	-	-	868	-	-	-	-	-	-	-	9
-	Suma posesiunii în Suseni face	-	4	154	5	976	-	-	1	510	-	-	-	-	-	900	16	38

În hotarul Borgo Bistrița/623

2.483	Nr. IX/Dealul Albului	a doua	5	608	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	17
2.844	-II-	a patra	-	-	10	1.334	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	58
2.842	-II-	½ a treia; ½ a patra	-	-	1 1	1.098 1.098	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	30 37
2.842/a	-II-	a treia	-	1.098	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25
2.844/a	-II-	prima	-	-	-	-	-	-	5	666	-	-	-	-	-	-	1	58
-	Suma posesiunii în Bistrița face	6	106	14	330	-	-	5	666	-	-	-	-	-	-	-	14	45

În hotarul Borgo Tiha/1.060

1.501	Nr. III/Lungimea satului d. Suseni	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	619	-	Moara de fierestreu și fărină
1.821/a	-II-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	200	-	Ulița moară
-	Suma posesiunii în Tiha face	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	819	-	-

Suma posesiunii întregi

-	Suma posesiunii întregi	-	10	250	19	1.306	-	-	6	1.176	-	-	-	-	2	119	31	23

A.N.B-N., fond *Sedria Generală a Districtului Năsăud,* VII/88/1868.

B. Testamente

1.

Testament

Eu, mai în jos iscălitul Vasile Axente, fiind încă la pricepere, că sunt slab și bolnav, și las cu limbă de moarte, toate cele ce am, moșia și șura, la nepoatele mele Ioana, Ileana și Paraschiva, pentru că au gindulit[28] de mine, la slăbia mea, și, să aibă grijă și de fata mea Anisia, ca de mine singur, și, să nu o ciufulească și să-și bată joc de dânsa.

Fiindcă am dat și la nepotul meu Trifan Hordovan, nu-i las lui nimic, pentru că n-a avut nimic grijă de mine, și, iar în anul dinainte, am avut o vacă, și am vândut-o, și au rămas două care de fân, care le-am putut vinde cu 50 florini, și mi le-a luat și pe acelea, le întoarne înapoi, Trifan Hordoan, și care din banii vacii i-am dat, 7 florini și, nu mi-a dat nimic, și iar trebuie săi întoarne înapoi.

Iar afară de ce sunt datori diacului Costan Flămând, cu 4 florini 30 cruceri, alte datorii nu sunt dator nimănui, cu nimic, și aceasta întăresc înaintea birăului și a bătrânilor satului.

Borgo Suseni, în 2 decembrie 1860.

x Ioan Axente, m.p., x George Turja; x Vasile Andrieș; x Larion Buf; x Simion Hordoan, prin Pavel Buf, m.p.

x Vasile Axente, m.p.; x Toma Axente, birău; Paul Buf, m.p., notar și scriitor; Simion Flămâd, paroh.

Testamentul de față s-a publicat cu aceea însemnare, că se mai află un testament datat Borgo Suseni, 4 august 1858.

De la Comisiunea orfanală, Năsăud, în 4 noiembrie 1861.

A.N.B-N, fond *Sedria Generală a Districtului Năsăud,* (...), Bb.14/1861, f. 14.

2.

Borgo Bistrița, 9 noiembrie 1862.

Testamentul lui Simion Zaharia.

Testament

Care eu, subscrisul, în al […][29]an al vieți mele, totuși cu mintea întreagă și sănătoasă, fără silință, îndemnare, sumuțare[30] sau sfatul cuiva, ci, numai din bună voința mea, singur, în înființarea subscrișilor martori, am învoit și dictat următoarele puncte:

[28] Îngrijit.

[29] Punctele de suspensie aparțin testatorului!

[30] Motivare; îndemnare.

În numele Sfintei Treimi, a lui Dumnezeu, Tatălui, Fiului și Duhului Sfânt, Amin

Sufletul meu îl recomand și dau Atotputernicului Dumnezeu, făcătorul și ţiitorul a toată lumea, iar trupul meu, pământului din care sunt luat, dar voiesc ca trupul, după obiceiul legii, să se înmormânteze, pentru aceea, următoarele se vor declara.

1. Chilia[31] sub nr. 334 din jos, cu cămăruța și o dărabă de pământ de arătură de mălai în grădină, sub nr. topo. 74, *Din sus de pomi și de fântână,* în mărime de 800 stj^2 (se zice optsute stânjeni înpătrați), care este învecinată, la miază-noapte, cu grădina lui Toader Ciurea, către răsărit, ulița sau strada Țintirimului, apoi, grădina *În Gura Bridiresei,* în câmpul nr. 9[32], cu fânaț, sub nr. topo. 2.973 și de arătură, sub nr. topo. 2.977, care se află acum împrejurată cu gard.

În vite, parte, două vaci, una iapă, un râmător și patru oi, un grajd din cele două mai din jos pentru ținerea vitelor, lada și cu hainele sale, una bute sau vas de curechi și, din celelalte case, care se află la casa aceasta, jumătate, adică să fie împărțită cu Constantin, las muierii mele Anișca.

În întâmplare, parte, să se căsătorească muierea Anișca după repausarea mea, după vre-ori cine, atunci nu are drept a hăsnui[33] casa, grajdul din jos și locul sub nr. topo. 74, ci numai celelalte mai în sus numite, care rămân lui Constantin.

2. Fiului meu cel mai mic, Constantin, las casa din sus, sub nr. topo. 334, șura din jos, hodăile[34] de păstorie în deal, *La Bodrincari* și *În Dealul Pietri,* și alte lucruri de găzdușag[35], ce se află la această casă, adică, care, pluguri, vasele, de jumătate și hainele bărbătești, pământul din grădina casei, sub nr. topo. 74, afară de 1.000 stj^2, care-l lucra fiul Vasile și 800 stj^2, a Aniștei, sub nr. topo. 1.569, 1.571, 1.572 și 1.632, în câmpul nr. 5, jumătate, *La Tău,* în câmpul nr. 6, nr. topo. 2.226, 2.2227, 2.228, de fânaț, de la fântână la vale și pășune, din pârâu la deal, către miază noapte, în câmpul nr. 9, *În Gura Bridiresei*, afară de grădină, adică pietriș și pământurile cumpărate *În Ariniș.*

3. Fiului Vasile las casa și cămara părintească, sub nr. 333 cu toate celelalte ce au fost la ea, două iepe cu mânzi, un car legat în fier cu toate cele trebuincioase, precum hamurile, lanțul și altele, zece oi cu miei, cinci capre cu iezi, un râmător și hainele, care le-a primit de la mine la căsătoria lui; din pământuri, în grădina casei de la vale, sub nr. topo. 74, o mie stânjeni pătrați, de arătură și, în câmpul nr. 4, sub nr. topo. 1.062, 1.063.

4. Fiului Anton las șura și grajdul în deal *La Bodrincani,* doi boi, un car din lemn, zece oi cu miei, cinci capre cu iezi, un râmător și hainele, care au primit la căsătoria sa; din pământuri, în câmpul nr. 7, sub nr. topo. 2.474, *La Măgura, În Valea Locurelelor* și un plug cu fiare cu tot, care le-am dat lui Vasile și Anton, minteni[36] după despărțirea lor despre mine.

5. Celelalte trei pământuri, afară de cele mai în sus zise și numite lui Constantin și Aniștei, adică *În Deal, La Tău* și *În Arșița Mare*, au fiii mei Vasile și Anton a le lucra și întrebuința, după voința lor, a le stăpâni și după toate, a-și îndeplini dările cuviincioase.

6. Fiicei mele Maria, căsătorită Tănase Selegean, i-am dăruit la căsătorie ei, una vacă cu un vițel, șase oi cu miei și îi mai dăruiesc dânsei un strâșnic[37] de 2 ani și pruncilor ei, Nicolae, 2 oi și lui Larion, iar două oi.

7. Palagiei, căsătorită Maftei Buta, i-am dăruit la căsătoria ei una vacă cu vițel, una iapă cu mânz și una râmătoare cu șase râmători mici, iar ei îi mai dau două oi și pruncului Toader iar, două oi.

---

[31] Camera, încăperea.

[32] Conform cadastrului, introdus în Districtul Năsăud în anul 1872, parte mare din hotarul unei localități; de regulă, erau numerotate cu cifre romane, de la I, în continuare, începând cu intravilanul și continuând cu hotarul apropiat al localității. Separat, erau numerotate, sub denumirea „partea II", în continuare, părțile mari de hotar aflate mai departe de localitate; în zona fostei granițe militare năsăudene, acestea erau de obicei, părțile de hotar din munții îndepărtați de localitate.

[33] A folosi, a beneficia.

[34] Casa în câmp; gospodăria din zona de fânaț și pășunat, unde erau întreținute animalele pe perioada pășunatului; de regulă, în zonă înaltă/montană.

[35] Avere.

[36] Imediat.

[37] Mânz între 1-3 ani.

Cu acea adăugare am dictat punctul acesta în testamentul față, ca după petrecerea mea, să nu se ischeze nici vreun scandal sau furie între viitori mei, ca fiii, fiicele și nepoții mei să se îndestulească, din cât, înaintea lui Dumnezeu și mai pe urmă, după voința mea, fiind eu la minte întreagă și sănătos.

Iar pe fiul meu Constantin îl îndatorește legea lui Dumnezeu înainte și după aceea, voința mea, ca să îngrijească până la moartea mea, ca de un părinte trupesc. La petrecerea mea să mi se înmormânteze trupul după orânduiala bisericii și cele cuviincioase, să îndeplinească creștinește, nu numai pentru trupul și sufletul meu, ci și a celor mai înainte în Domnul repausații foștilor casași și moșteani[38] ai noștri.

Toate acestea întăresc eu înaintea martorilor, prin subscrierea mea și punerea crucii numelui lor.

Borgo Bistrița, în 9 noiembrie 1862.

Simion Zaharia, testator de testament.

Martori: x George Popandron; x Petre Ispravă; x Dumitru Rotund, prin Ilie Ciurea.

Acest testament s-a publicat la Sedria Generală înaintea erezilor Vasile, Anton și Constantin Zaharia.

Năsăud, în 16 decembrie 1867.

A.N.B-N., fond *Sedria Generală a Districtului Năsăud,* XXXVII/47/1867, ff. 13-14.

3.

Testament

Noi, subscrișii, adeverim prin aceasta, că astăzi, chemându-ne Maftei Bozga din comuna Borgo-Moroșeni la sine, spre a administra sacramentul Sfântului Maslu soției sale, care se află în pat bolnavă, dar cu mintea întreagă și deșteaptă, fiind noi, toți cinci, de față, și-a declarat ultima sa voință în următorul mod:

a. Că declară pe soțul ei Matfei Bozga și nepoata sa, Ioana Tomoroga, de erezi ai săi, în părți egale. Însă, ca să se înconjoare neînțelegerile ce s-ar putea întâmpla între dânșii în privința sortirei părților de avere, a dispune mai încolo:

b. Ca, casa (sic1) de sub nr..., în care trăiește testatorul, precum și grădina sau ocolul de aceasta ținătoare, să rămâie soțului ei, adică lui Maftei Bozga întreagă, fără ca să poată cineva, ceva desdăunare, pretinde.

c. Dreptul de morărit, sau venitul morii de fărină să-l împartă drept în două, Maftei Bozga, soțul ei și nepoata sa, Ioana Tomoroga.

d. Partea de moară, la moara cea de scânduri[39], adică două zile, să le moștenească singur soțul ei, Maftei Bozga.

e. Locul așa numit *Groapa de sub Casian*, de un car de fân, care se învecinează, spre răsărit, cu Cifor Oniga, spre amiazăzi, cu Petre Moldovan, spre apus și miazănoapte, cu un loc care-l posedă tot testatorul, îl dăruiește bisericii parohiale din Borgo Moroșeni, spre veșnică posesiune.

f. Locul ce se învecinează, spre apus și miază-noapte, cu locul testat în punctul c), bisericii, va fi întrega soțului ei Maftei Bozga, împreună cu per-edificatele pe dânsul aflătoare.

g. Toată moșia până acum nepomenită în acest testament, care se află în posesiunea actuală a testatoarei, să se împartă cu latin drept în două, între soțul ei, Maftei Bozga și nepoata sa, Ioana Tomoroga.

h. Din averea mea mișcătoare las lui Maftei Bozga, soțului meu, doi boi, una vacă și un râmător.

i. Nepoatei mele Ioanei Tomoroga, îi las o vacă, un râmător, un stup și veșmintele câte le-am făcut pe seama ei.

j. Uneltele din casă le las, toate, soțului meu Maftei Bozga.

k. O vacă o las să se vândă și să poarte spesele astrucării, care trebuie să fie, după datinile noastre, cuviioasă.

[38] Moși și strămoși.
[39] Gater.

Cum că, acestea sunt în adevăr, ultima voință a Mariei Maftei Bozga, născută Tomoroga, și cum că, afară de aceasta, n-a mia lăsat alte dispoziţiuni, întărim prin aceasta, cu propria subscriere.

Borgo Mijloceni, în 21 noiembrie 1862.

Mosie Pop, m.p., preot în Borgo Tiha; Cifor Cioanca, m.p., paroh administrator în Moroșeni; Ștefan Rus, m.p., cantor; Teodor Vrăsmaș, m.p., paroh în Borgo Prund.

Această copie de testament s-a publicat erezilor înaintea a doi martori.

Năsăud, în 27 iulie 1864.

Mărginean, asesor.

A.N.B-N., fond *Sedria Generală a Districtului Năsăud*, IV/47/1863, ff. 21-22.

4.

Testament verbal

Noi, subscrișii, prin aceasta adeverim că astăzi, locuitorul de aici Vasile Holba, chemându-ne la sine, și aflându-l bolnav foarte, în pat zăcând și, fiind noi toți trei martori de față, și-a declarat ultima sa voință în următorul mod:

a) El declară pe soția sa Parasca, pe fiica acesteia, Ana și pe două fiice ale lui, Iftinia și Nastasia, de erezi ai săi, în părți deosebite, precum urmează:

b) Ca casa (sic!) și grădina în care trăiește testatorul va rămâne soției sale Parasca, însă fără să fie făcută pomenire, ce să fie cu dânsele, după moartea ei.

c) Grădina de mălai care se află în preajma grădinii pomare, asemenea, o las soției mele Parasca.

d) Locul de *Pe Pârău în Glodeț,* de două clăi de fân, o lasă soției sale Parasca.

e) *Coasta Holbanilor*, de pășune, să rămână tot soției sale Parasca, precum și uneltele de casă, carul și boii care, fiindcă le-a agonisit cu soția sa, să rămână tot acesteia.

f) Locul *Pe Blagi*, să rămână fiicei sale Iftinia, care se află măritată la Dănilă Rodin, și fiilor acesteia, nestrămutabilă, pe veci.

g) Locul arător *În Zăvoi* îl testează fiicei sale Nastasia și fiilor acesteia.

h) Mălăiștea de *Sub Coastă* om a lasă fiicei sale Iftinia, însă cu acea adăugare, ca dânsa să fie îndatorată a plăti aicea, în Tiha, să i se servească 3 sărindare, care, dacă nu le va împlini, locul menționat să rămână de eclejie[40], îndatorându-se preotul fungente[41] a împlini sărindariile pentru sufletul testatorului.

i) Moina care se află deasupra *Zăvoiului* o lasă fiicei soției sale.

Cum că acestea sunt în-adevăr, cuvintele prin care și-a respicat Vasile Holba ultima sa voință, și, cum că, afară de acesta, n-a mai lăsat altă dispoziţiune, întărim prin aceasta, și, de va fi de lipsă, și prin jurământ.

Borgo Tiha, în 13 septembrie 1862.

x Iacob Pop, x Constantin Iacob Pop, x Cifor Badiu, martori testamentari; subscris prin mine, Moise Pop, notar, totdeodată, și ca martor.

Codicil

Noi, subscrișii, prin aceasta adeverim că astăzi, chemându-ne la sine locuitorul de aicea Vasile Holba, și aflându-l foarte bolnav, pe patul morții zăcând și, fiind noi, toți trei martori de față, s-a declarat că voiește a face următoarele modificări în testamentul său, datat 13 septembrie 1862, și adică, precum urmează:

1. Priporașul din *Coasta Holbanilor* acum îl leagă soției sale Parasca, ce-l leagă fiicei sale Iftinia.

2. Locul *Din Strâmba*, care în testament nu se pomenește, asemenea, îl leagă fiicei sale Iftinia.

Acestea sunt cuvintele cu care voia Vasile Holba a-și schimba testamentul aici menționat, și cum că, afară de acestea, n-a mai schimbat nimic, pentru aceasta mărturisim.

Borgo Tiha, 20 octombrie 1862.

[40] Portio canonica, porțiune bisericească.
[41] În funcție.

Moise Pop, m.p., paroh; Cifor Cioanca, m. p, paroh.

Testamentul prezent se întărește din partea oficiului comunal pe rugare alui Dănilă Holba, respectiv, cu acea oficioasă observațiune, cum că dânsul este îndestulat cu convoirea ce s-a făcut în 19 decembrie 1862, între toți erezii, și anume, Maria, Vasile Holba, și între văduva rămasă Paraschiva, și rămâne așa, precum s-a făcut nestrămutabil, pentru că, cu aceea, Itfinia Holba este coînțeleasă și îndestulată, și dorește, după cum acel document s-a încheiat, ca toată partea sa, înscrisă, să i se transpună în coala proprietății ei.

Oficiul comunal,

Borgo Tiha, în 15 iunie 1863.

x Ioan Ganea, jude comunal, prin Șut, notar;

x Iftene Șut, x Constantin Tahiș Păvălean, prin Grigore Mureșan.

A.N.B-N., fond *Sedria Generală a Districtului Năsăud*, III/121/1863, ff. 5-6.

5.

Mijloceni, 1864, iunie 25**.** Testamentul lui Cifor Vlasa.

Testament

Eu, mai jos subscrisul, las acum la slăbiciunea mea, văzându-mi sfârșitul, următoarea voie, care după moartea mea rog să se împlinească.

La slugii mele Cifor 2 sumane, 2 perechi de cioareci, 4 cămeși, 2 perechi de izmene, 2 perechie de pantaloni și mantaua mea ca albă de lână; un loc în Poduri, de 4 care de fân și o zi de arat.

Toate celelalte efecte și pământuri să rămână fratelui meu Ioan, afară de vite, care au să se vândă pentru spesele îngropării mele și plata pentru un serindar (40 de liturghii). Tot din vitele care rămân să se vândă, și așa, interese.

Mijloceni, în 25 iunie 1864.

x. Cifor VClasa, lăsător de testament, prin Andrei Orban, paroh.

De față au fost: x Vifor Husar; x Maria Vlasa, muiere; x Ana, muierea lui Gavril Oul, tot prin Andrei Orban.

A.N.B-N., fond *Sedria Generală a Districtului Năsăud*, IV/186(142)?1864, f. 11.

6.

Borgo Bistrița, 1 aprilie 1865. Testamentul lui Ion Cirilă Selegean.

Testament

Fiind eu încă la înțelepciune și aflându-mă înaintat bătrâneților.

Spre a fi toate cauzele sau pricinile înconjurate între următori mei moșteni, testez eu soțului meu Florie[42], de voie liberă, toată averea cea nemișcătoare și mișcătoare, până când a trăi ea, să n-aibă nimeni drept peste ele.

1. Casa și șura cu 2 grajduri și mălăiștele apoi, de 4 adusături de fân, la câmp, în *Dealul Furci* cu *Arșița Rea* și *Piciorul,* de păscătoare.

2. Paraschivi, de 4 adusături de fân, *În Pădure,* de 1 zi de arat, la câmp și una săptămână moara de feresteu[43].

3. Ioani, încă i-am dat de 4 adusături de fân *În Pădure* și de 1 zi de arat, la câmp, și una săptămână de moară de feresteu.

4. Acsini, încă de 4 adusături de fân *În Pădure*, o zi de arat, la câmp și una săptămână, la moara de feresteu.

5. Iliani, încă de 4 adusături de fân *În Pădure* și de o zi de arat, la câmp, și de una săptămână de moară de feresteu.

[42] Corect, soției Floarea.

[43] Joagăr.

Ion Cirilă Selegean, testator de testament.
Borgo Bistrița, în 1 aprilie 1865.
Martori: x Ion Vasile Sneaga; x Leonte Beșa; x Ion Moldovan, prin Petre Bucan.
A.N.B-N., fond *Sedria Generală a Districtului Năsăud,* XXXVII/43, f. 12.

7.

Testament

În numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh, amin.

Eu, Ioan Lazăr, văzându-mă cuprins de un morb, în a cărui urmare pot să-mi dau viața și, simțindu-mă încă la deplină minte și înțelepciune, vreau a-mi da voia cea mai din urmă și a-mi testa averea mea mișcătoare și nemișcătoare, în modul următor:

1. Casa cu 1 cămară, apoi șura, cu 1 grajd și fârtai, care toate le-am clădit eu, mai încolo, un car ferecat cu fier cu trei perechi de loitre și patru leuce, 8 poirsnele și 4 cuie în capetele osiei;

2. Un coș de păstrat bucate, una ladă de haine, una masă, un pat, 2 cuiere, 2 laițe, un scaun, una pereche de stative completă, 1 buclan de ținut curechi de 8 mierțe, unul de ținut vin, de 8 ferii, una vârtelință:

3. Una coasă cu toporiște, 2 sape, una secure, 1 firez, 1 cuțitoi, 1 secure mică de rîndelit, mai încolo, una sită de mătase;

4. Veșminte, 1 suman, 1 gub, 1 pereche de cioareci, două cămeși de pânză de bumbac, un țolvechi, 2 lepedeauă, 2 rudare călărite, 1 fățoi de masă, 2 clopuri, 1 curea, 2 perini, apoi, 12 coți pânză de colți;

5. Pământuri: grădina casei, de una jumătate ziuă arătură.

Pământul *Din Rogină,* de un pătrar car de fân;

Pământul *Din Fereci,* de un car de fân;

Pământul *La Poalele Săcăturilor,* de două care de fân;

Pământul *La Fața Poienilor,* de una zi de arătură;

Pământul *Capu Câmpului,* de 4 care de fân;

Pământul *În Zăvoaie,* de una jumătate car de fân;

Pământul *În Tinișoara,* de una ziuă de arrătură;

Pământul *Șesul din Sus,* de una zi de arătură;

Pământul *Bodiceni,* de un car de fân;

Pământul *Arșițe,* în hotarul comunei Borgo Suseni și Borgo Prund, de un car de fân.

Toate mai înainte descrise realități, unelte de economie și de casă, veșminte și pământuri le testez fiului meu Gavril, care de prezent se află la jandarmerie, ca a acestuia, deplină și neconturbată, proprietate veșnică.

Fiului meu Vasile, care acum e căsătorit în comuna Borgo Suseni și ***donat pe posesiunea*** lui Iacob Zaharia, nu-i testez acum nimic, fiindcă pe acesta l-am donat pe posesiunea mai înainte descrisă și cu ocazia căsătoriei dânsului, i-am dat toată partea sa, prin urmare, nu are de a pretinde de la fratele său Gavril, nimic.

Fiicei mele Ioana, căsătorită Vasile Baci Batalon, în Borgo Joseni, încă i-am dat partea cu ocaziunea căsătoriei, prin urmare, acum nu-i testez nimic, dânsa nici nu pretinde nimic.

După moartea mea are ginerele meu Vasile Baci Batalan și cu fiica mea Ioana a inventa toată averea mișcătoare și nemișcătoare și în urma acestei inventuri, a supraveghea peste avere și a dispune preste toate, până la întoarcerea fiului Gavril acasă, unde au a-i da toate după inventar, spre veșnică dispunere, în samă.

Spre înmormântarea mea denumesc vinderea vacii care o posed, din care sumă sunt, prin ginerele meu Vasile Baci cu fiica mea Ioana, dimpreună cu fiul Vasile, a se presta toate spesele, pe lângă control unul către altul; vițelul care se află, de cumva n-ar ajunge spesele înmormântării din vinderea vacii, are să rămână la Vasile Baci Bataln, până ce va veni fiul Gavril acasă, și a i-l da în seamă.

Stupi posed patru, aceştia îi denumesc, 1, să se întrebuinţeze la înmormântarea mea, 1 să rămână fiului Vasile şi 2, fiului Gavril, sub paza fiicei mele Ioana.

Cum că aceasta e voia mea liberă cea mai de în urmă şi testamentul s-a făcut după zisele mele, neînschimbat, subscriu, cu tragerea crucii la numele meu, cu acea adăugare că, când (sic!) s-ar întâmpla ca fiul meu Gavril să moară, atunci să aibă fiul Vasile şi fiica Ioana parte dreaptă la averea mea mişcătoare şi nemişcătoare.

Borgo Joseni, în 4 faur 1870.

x Ioan Lazăr, făcător de testament, prin Parasca.

Cum că acest testament s-a scris după voia liberă şi zisele lui Ioan Lazăr, întărim cu subscrierea numelor noastre.

În faţa noastră: Grigore Şot; Ion Ilea; Petre Baciu; Nicolae Ţarca

x Cifor Ţarca; x Ioan Şut; x Niculai Domniţa; x Vasile Rusu Baci; x Ioan Andreica, membrii de comitet, x Simion Pahone, jude comunal, prin Parasca, notar.

A.N.B-N., fond *Sedria Generală a Districtului Năsăud*, III/450/1871, ff. 11-12.

C. Evaluarea proprietăţii individuale

1.

Protocol

Borgo Suseni, în 20 decembrie 1868

Susceput prin comisiunea delegată a Judecătoriei Singulare a Borgoului, despre libera descriere pemnorativă şi preţuire a averii nemişcătoare a lui Atanasie Uşeriu din Borgo Suseni.

De faţă: a) din partea judecătoriei: Dănilă Lica, asesor şi jude singular; b) din partea partidei: Atanasie Uşeriu; Avacom Sandu, Larion Ţifu, bătrâni comunali din Borgo Suseni, ca preţuitori.

În urma recercării Onoratei Sedrii Generale din 2 decembrie 1868, nr. 2.694/civ. Ex. 1868, apoi, a rezoluţiunii acestei judecătorii datată 19 decembrie 1868, nr. 559/civ. Ex. 1868, ieşiră comisiunea judecătorească în comuna Borgo Suseni şi aci, luând pe preţuitorii sus însemnaţi şi, făcându-i atenţi la jurământul depus, se ia descrierea pemnorativă şi preţuirea, precum urmează:

Mai întâi se descriu şi preţuiesc realităţile suplicantului în comuna Borgo Suseni, şi anume:

1. Grădina casei, în mărime de 1.438 orgi^2, sub nr. parcelei 348, între locurile învecinate ale lui Chirilă Dan, Vasile Toma Tănase şi uliţa comunală, preţuită în 300 (treisute) florini.

2. Ocolul edificiilor de locuinţă şi economie, în mărime de 777 orgi^2, sub nr. parcelelor 349 şi 350, între vecinii, uliţa comunală şi grădina însemnată la nr. 1 a protocolului, preţuită în 100 (unasută) florini.

3. Casa de locuit edificată din nou din lemn, pe fundament de piatră, acoperită cu draniţă, conţine trei odăi de locuinţă şi una cameră, două odăi pe dinlăuntru încă nu sunt gata; afară de aceea, se află sub casă şi celariu[44], aceasta se preţuieşte la 250 (douăsutecincizeci) florini.

4. Casa pentru servitori stătătoare din una tindă şi una casă de locuit, edificată din lemn, pe fundament de piatră, acoperită cu draniţă, de curând clădită, preţuită în 80 (optzeci) florini.

5. Sub unul şi acelaşi acoperiş una şură, un grajd şi un şopru de pus fân[45], edificate din lemn şi acoperite cu draniţă, ceva mai vechi edificiu decât cel precedent, preţuit în 80 (optzeci) florini.

6. Sub unul şi acelaşi acoperiş una şură mai mică decât cele precedente şi două cotețe pentru râmători, edificate din lemn şi acoperite cu draniţă, preţuite în 40 (patruzeci) florini.

7. Una velniţă de fiert vinars, cu căldare simplă şi celelalte requisite ce sunt de lipsă la fiertul vinarsului, velniţa este edificată din lemn, pe stâlpi de piatră şi acoperită cu scânduri şi lătunoi[46], preţuită în 200 (douăsute) florini.

De aici merseră comisiunea pe hotarul comunei Borgo Suseni la următoarele locuri:

[44] Pivniţă.

[45] Vezi Adrian Onofreiu, *Districtul Năsăud 1861-1876*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2010, cap. 2. „Viaţa social-economică", subcapitolul 2. 9. „Organizarea gospodăriilor ţărăneşti", pp. 79-86.

[46] Bucăţi de rămăşiţe de la lemnele fasonate.

8. Locul *Pe Coasta Hucii* numit, sub numărul parcelelor 482, 553, 554 şi 555, împărţit în loc de arat, în mărime de una jugheră 335 orgi^2, apoi, în loc arător de 1.440 orgi^2 şi, în loc de păşune, de 3 (trei) jughere 40 orgi^2, vecinată cu locurile lui Eremie Someşan, Iacob Zaharia, Ioan Buj, Larion Ţifu, comuna Suseni, Pantelimon Dodu şi *Pârâul Hucii*, preţuit în 150 (unasutăcincizeci) florini.

9. Locul de rât de la *Balta Fântânii,* sub numărul parcelei 492, în mărime de 1 jugher 576 orgi^2, vecini Eremie Someşan, Zaharia Tănase, Iftene Orban şi *Pârâul Fântânii,* preţuit în 120 (unasutădouăzeci) florini.

10. Locul din *Balta Fântânii,* sub nr. topo. a parcelei 495, în mărime de 688 orgi^2, loc arător, între vecinii Echim Trifan, Grigore Vanca, Andreas Orban, Vartolomei Tahâş şi Toader Dan, preţuit în 80 (optzeci) florini.

11. Locul din *Balta Fântânii,* sub nr. topo. 507, în mărime de 722 orgi^2, loc cositor, între vecinii Zaharia Tănase, Vasile Dan şi *Balta Fântânii,* care se preţuieşte în 50 (cincizeci) florini.

12. Locul din *Gropile Runcului,* sub nr. topo. 641 şi 641-a, în mărime de două jughere 273 orgi^2

13. Locul de la *Ciurloiul Dodului* sub nr. topo. 681 şi 682, în mărime de un jugher 198 orgi^2 şi anume: loc de arat, 1.203 orgi^2 şi loc cositor, 595 orgi^2, între vecinii Larion Ţifu, Costan Flămând, Iacob Ghiţa şi pârâul numit *Serată din Sus,* preţuit în 80 (optzeci) florini.

14. Locul din *Poderieul Armanului,* sub nr. topo. 1.324 şi 1.325, loc arător, în mărime de unu jugher 1.128 orgi^2, între vecinii: Dănilă Zaharia, Iuonaş Pop, familia Turja şi Macedon Bogat, preţuit în 50 (cincizeci) florini.

De aici merse comisiunea la locul suplicantului, pe hotarul comunei Borgo Bistriţa, şi anume:

15. Locul de pe *Dealul Alb* sau *Dealul lui Bălan,* sub nr. topo. 2.843, 22.844, 2.842, 2.842-a şi anume, loc arător, şase jughere 106 orgi^2, loc de fânaţ, patrusprezece jughere 330 orgi^2, şi loc de păşune, cinci jughere 666 orgi^2, între locurile vecine a familiei Şiepelea, a clejiei gr-cat. Din Borgo-Bistriţa, Ioan Trifan, Ioan şi Ştefan Flămând, Macedon Bopgath, Simion şi Palagia Ciurea, Nicolae Pralea şi Pantilimon Orban, preţuit în 1.000 (unamie) florini.

De aici se duseră comisiunea pe hotarul comunei Borgo-Tiha, la realităţile suplicantului, şi anume:

16. Grădina numită *În Gura Tureacului,* ca loc de moară, sau, loc de depus materiale pentru moară, sub nr. topo. 1.501, în mărime de unu jugher 619 orgi^2, între vecinii Ioan Bodoni Tăluţă şi apa Tiha, preţuit în.... pe acest loc se află edificiile: 200 (douăsute) florini.

17. Una moară de făriná cu una piatră, care are şi una casă de locuit şi una cămară, edificiul întreg este de lemn,, pe fundament de piatră, acoperită este moara cu draniţă,,şi numai din anul 1865 edificată, se preţuieşte în 200 (douăsute) florini.

18. Una moară de fierz, după titlul nemţesc, cu un firez în stare umblătoriu, clădită din anul 1861; aci se află toate uneltele şi requisetele pentru purtarea ei, şi este înocmită încât, după voie, se poate pune şi al doilea firez, canatul la ambele mori, reînnoit în anul curent şi făcut de scânduri î distanţă de 100 orgi^2, în stare foarte bună, această moară de firez se preţuieşte în 400 (patrusute) florini.

Şi se notează că, la realităţile de sub nr-ii. postaţi 16, 17 şi 18, adică la ambele mori de făriná şi de firez, şi la locul de sub ele, are parte şi Ioan Bodoşi Tăluţa şi muierea acestuia, Palgagia, într-atâta, ca până trăieşte, trag a patra parte din venitul curat, ca uzufruct din acele realităţi, iar după moartea lor, devine întreagă, ca proprietate nedisputaveră, a suplicantelui Atansie Uşeriu, şi aceasta, conform contractului datat 15 ianuarie 1860, încheiat între ambele părţi.

Deci, preţul tuturor realităţilor sus însemnate este, laolaltă, 3.530 (treimiicincisutetreizeci) florini.

Ne mai fiind alte celea de adnotat, protocolul se încheie şi subscrie.

A.N.B-N, fond *Sedria Generală a Districtului Năsăud,* VII/88/1868, ff. 3-4. Vezi şi *Ibidem* – Varia, d. 31/1868, ff. 3-4.

Adrian ONOFREIU,
Așa vă place istoria?
Petiția cercului Bârgău din 1864 adresată Dietei Transilvaniei

Perioada inaugurată de diploma din octombrie 1860 și patenta „dezvoltătoare" din februarie 1861 a reprezentat pentru Transilvania epoca liberalismului. În acest context, românii din cele două foste regimente grănicerești din Transilvania s-au organizat în entități administrative specifice. Districtul Năsăud (1861-1876) a reprezentat o perioadă de realizări marcante. În acest context, lucrările Dietei transilvane de la Sibiu (1863-1864)[47] – în care românii, alături de sași, aveau pentru *prima oară în istorie, majoritatea* (s.n.) – au luat în discuție și o nouă organizare administrativă și judecătorească. Acum este momentul în care, îngrijorați de proiectul de rearondare a entității cercului administrativ al Bârgăului și a instanței juridice de gradul I, la Rodna, reprezentanții celor 8 localități bârgăoane adresează un memoriu forului legislativ sibian[48].

Argumentația lor cuprindea referiri la trecutul zonei, relațiile specifice de proprietate statuate aici în timpul „sustării graniței", importanța teritoriului pentru calea principală de comunicație cu Bucovina și Moldova – drumul „Francisc Josefinian" – ca și greutatea deplasării, atât a locuitorilor, cât și a instituțiilor statului - de la Năsăud sau Rodna - la fața locului, ca și starea *de facto* existentă, în care funcționau cercul Bârgăului, ca entitate administrativă și Judecătoria din Prund, ca instanță de gradul I.

Documentul pe care-l reproducem în continuare are o importanță aparte, în primul rând, pentru faptul că accentuează caracterul *autonom* – evident, în limita districtului, de la nivelul de decizie al acestuia până la cercuri și localități - al organizării foștilor grăniceri și, mai ales, pentru că a fost adresat forului legislativ sibian, în care românii își puneau speranța că va realiza dezideratul lor de veacuri, acela de a participa la luarea deciziilor, după formula schimbată față de trecut, *cu noi, despre noi.* Nu în ultimul rând, valoarea lui se potențează și în prezent, când în cadrul instituțional al colaborării arhivistice dintre România și Ungaria, s-a început materializarea proiectului de publicare a ghidurilor pentru Transilvania și Ungaria, cuprinzând documentele referitoare la trecutul comun al celor două națiuni, până în anul 1920. Și, nu este puțin lucru ca o „rază" de lumină pentru trecutul Bârgăului să o aflăm dintr-un document păstrat la Budapesta, în Arhivele Naționale Maghiare, care a fost preluat și inclus de colectivul cercetătorilor clujeni de la Institutul de Istorie „George Barițiu" în volumul VII/1 al seriei despre mișcarea națională a românilor din Transilvania între 1849-1918!

Realizarea celor două proiecte – al arhivelor și al cercetării istorice clujene - poate aduce nesperate beneficii pentru cercetarea istorică a trecutului Transilvaniei și a zonei fostului „confiniu militar" năsăudean, din care au făcut parte *și* localitățile bârgăoane.

---

[47] Pentru funcționarea și conținutul dezbaterilor, vezi, în primul rând, sursa primară, *Dioariu stenograficu alu Dietei Transilvănene concheimate la Sibiu pre 1 Iuliu 1863 prin rescript prea înalt,* 1863-1864, apoi, lucrările de analiză și sinteză datorate lui Moldovan Valeriu, *Dieta Ardealului din 1863-1864. Studiu istoric-juridic,* Cluj, 1932 și Simion Retegan, *Dieta românească a Transilvaniei 1863-1864,* Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1983.

[48] Cu aproape aceleași argumente, „Universitatea" Districtului Năsăud s-a adresat la 10 februarie 1871 Ministerului Justiției de la Budapesta, solicitând „susținerea Judecătoriei colegiale în Năsăud și a Judecătoriei din Prundu-Bârgăului"; *Districtul Năsăud 1861-1876. Contribuții documentare,* autori, Simion Lupșan, Adrian Onofreiu, Ed. Fundației „George Coșbuc", Năsăud, 2003, doc. 72, pp. 365-369.

Am intervenit în textul documentului prin explicarea unor termeni scoși din uz și prin lărgirea ariei informaționale, prin bibliografie suplimentară - asupra unor evenimente istorice - în notele de subsol. De asemenea, am actualizat limbajul documentului, publicat în redactarea lui primară, de editori.

Textul acestuia situează zona Bârgăului în contextul lărgit al istoriei transilvănene din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, reprezentând un *plus* al cunoașterii istorice.

Prundu Bârgăului, 14 septembrie 1864.

Înaltelor Staturi şi Ordine!

Umilit subscrisele comune ale cercului Borgou, au venit prin foile publice la cunoştinţă, cum că cecul acesta, carele mai înainte, atât sub fosta graniță, cât și sub absolutism, au avut în mijlocul lor deregătoriile în instanța dintâie, acum, după un proiect de organizare compus din nou, s-ar împărtăși în cercul prefecturei Rodna[49].

Deoarece jurustările[50] acestui cerc sunt, în toată privința, așa întocmite încât nu e cu putință acest proiect a-l îndeplinire, căci cazurile de toată ziua dau dovezi destoinice că, în cercul Borgoului e necesară atât o deregătorie politică cât și judecătorească, și cu aceea dară se încumetă subscrișii reprezentanți a comunelor cercului Borgou a așterne înaltelor staturi și ordine umilita rugare ca să li se dee în mijlocul lor deregătorii politice și judecătorești de instanță și motivează obedienda lor suplică cu următoarele puncte:

1. Cercul Borgoului se mărginește cu două țări străine, adică, cu Bucovina și Moldavia, și cu plasă de popor cu care locuitorii acestui cerc nu arareori, vin în ceartă pentru prevaricațiuni de câmp și de pădure, ba, chiar și pentru proprietatea de pământ și linia de graniță; dovadă este că acum, mai de 2 ani, sustă între Bucovina și cercul Borgoului pentru granița țărilor un proces, carele nici autoritățile superioare a ambelor părți nu-l pot fini; mai încolo, că pe această graniță se întâmplă furturi, însemnate răpiri, maltratări și alte neplăceri despre care facturi sun presinte că, și acuma, se află în carcera districtului nostru, apoi, în prinsorile judecătorilor din Bucovina mai mulți inculpați și nu arareori, adus aceste cauze lipsa cu sine că trebuie să iasă comisiuni chiar cum putere de arme în fața locului, spre a susține pacea și liniștea publică.

---

[49] Organizarea administrativă a Transilvaniei după Revoluția de la 1848-1849 a avut mai multe etape; între 1849-1851, împărţirea provizorie a teritoriului transilvan în *6 districte civile şi militare* (Sibiu, Alba, Cluj, Reteag-din care făceau parte şi cercurile Beclean, Giurgeşti şi Năsăud - Odorhei şi Făgăraş)[49]; în anul 1851 a fost împărțită definitiv în *5 ţinuturi cu 36 căpitanate*, după cum urmează: ţinutul Sibiului, cu 6 căpitanate (dintre care unul era Bistriţa), ţinutul Alba Iulia, cu 10 căpitănate, ţinutul Clujului, cu 6 căpitanate, *ţinutul Reteagului, cu 7 căpitanate* (Reteag, Năsăud, Giurgeşti, Dej, Şomcuta, Sf. Petru şi Gherla) şi ţinutul Odorheiului, cu 7 căpitanate[49]. Aceasta situaţie a durat până anul următor, când a fost statuată o altă împărţire provizorie, în 5 districte, 28 de cercuri şi 109 subcercuri, după care, în anul 1854, s-a făcut o împărţire definitivă în 10 prefecturi, alcătuite din mai multe preturi: *prefectura Bistriţei*, (cu preturile Giurgeşti, Beclean, Lechinţa, Teaca, Reghin, Şieu, Bistriţa, Prundu Bârgăului, Năsăud şi Rodna), Dejului, Clujului, Sălajului, Albei, Sibiului, Orăştiei, Oşorheiului (Mureş), Odorheiului şi Braşovului; apud. „Foaia legilor provinciale şi a Guberniului pentru Ţara de Coroană Transilvania", cursul anului 1851, mănunchiul XII, p. 324-327; *Ordinaţiunea nr. 136 din 4 iunie 1854 a miniştrilor de interne, justiţie şi finanţe despre organizarea politică şi judecătorească a Marelui Principat Ardealul,* în „Buletinul Guberniului Provincial pentru Marele Principat Transilvania", cursul anului 1854, I secţiune, mănunchiul VI, p. 254-262. Pentru proiectul de împărțire administrativă susținut în Dieta de la Sibiu, vezi *Diuariu stenografic alu dietei transilvane concheimate la Sibiu pre 1 Iuliu 1863 prin rescript prea înaltu,* Sibiu, 1863, *passim*; Ioan Bâca, Adrian Onofreiu, „Evoluţia administrativ-teritorială a judeţului Bistriţa-Năsăud, în „Revista Bistriței", Bistrița, XX, 2006,, pp. 340-371. Pentru acțiunea politică de reconstrucție a Transilvaniei în această perioadă, vezi cu deosebire Simion Retegan, *Reconstrucţia politică a Transilvaniei în anii 1861-1863,* Presa Universitară Clujeană, 2004.

[50] Împrejurările; aici, cu sensul de realități administrative.

2. Fiindcă cercul acesta au fost mai înainte sub jurisdicțiunea grănicerească militară și proprietățile de pământ și hotare nu sunt regulate, sustau mai mult ca de 10 ani și anume, de la desființarea graniței, atât între comunele Borgoului cât și între comune străine din Districtul Bistriței, procese peste procese, care, poate, încă și de mai mult de zeci de ani nu se vor fini[51]; când despre persoane singuratice din cerc nici nu se poate lua în considerațiune mulțimea proceselor, căci locurile și hotarele sunt așa de comulate, încât proprietar de pământ are în 7 și în 8 comune locuri, care cauză aduce cu sine, numai într-un an, la 3 până la 500 procese politice cât și judecătorești; aceasta se poate argumenta din protocoalele eshibitelor judecătorii din Năsăud, la care, din neputința învingeri cu lucru, zac încuse[52] și plânsori cu anul nerezolvate și bietul țăran trebuie până ce capătă rezoluțiunea dintâia, de a alerga de mai multe ori câte 7 miluri până la Năsăud, și așa, dacă ar merge la Rodna la deregătoria proiectată trebuie să facă 8-10 miluri, cu care ocaziune își pierde cu săptămâna timpul și la aceasta se mai însoțește încă și acea jurustare, că în multe cazuri aduce necesitatea cu sine, să iasă comisii afară și care trebuie să le solveze[53] partida[54] cu acele sume însemnate, care fac mai îndoit prețul procesului sau a rezultatei suplicei, ba încă, o partidă săracă nu poate presta spesele comisiunei anticipativ, precum e orânduit, nici nu are de a aștepta scutul legilor, căci amlpoaiații nu pot călători pe spesele lor; când, dacă ar fi autoritățile în cerc, toate aceste însărcinări s-ar delătura și poporul nu ar fi asuprit mai tare decât sub absolutism, căci noi credem că suntem în libertate autonomică și nu om avea, în loc de ușurări, mai multe greutăți decât sub absolutism[55].

3. Sub absolutism, încredințându-se toate locurile superioare, despre necesitatea unei autorități publice și judecătorești, au și conces[56] o pretură politică și judecătorească a cărui număr de eshibite în agendele politice au fost, pe un an, peste 5.000, în civile și judecătorești, peste 1.500, în trebi penale, peste 1.000 și, cu toate că au fost câte 6-7 amploaiați sistematizați[57], totuși nu au putut deplin corespunde chemării lor din ajuns; cu atât mai puțin se poate publicul îndestula când acea autoritate ce au avut-o ei în mijlocul lor ar fi îndepărtată de dânsul la 10 miluri. Aicea mai observăm încă și aceea că, îngrijirea orfanilor și pertractările de ereditate sunt în acest cerc mai de tot date uitării, din care urmează multe alte scurtături de drepturi, căci chiar sub fosta c (esaro) r (regească) Pretură ca judecătorie, era de la 5 până la 600 asemenea cazuri de pertractat și totuși nu se putea toate cu acuratețe duce la îndeplinire; cu atât mai puțin se vor putea duce la îndeplinire prin proiectata autoritate de la Rodna[58].

---

[51] Pe larg, în *Bârgăul sub Pajura Imperială,* ediție de texte și tabele, studiu introductiv și note de Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu, Andreea Salvan, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011.

[52] Acuze; aici, cu sensul de dosare judecătorești.

[53] Plătească.

[54] Una din părțile procesului.

[55] Despre procesul „întortocheat" de restituire a proprietăților foste grănicerești, vezi Nestor Șimon, *Vasile Nașcu. Viața și faptele lui,* Năsăud, 1911; *Contribuții documentare referitoare la situația economică a satelor năsăudene în a doua jumătate a secolului al XIX-lea,* volum îngrijit de Simion Lupșan, Adrian Onofreiu, Ed. Mesagerul, Bistrița, 2007; Adrian Onofreiu, „Date statistice referitoare la localitățile bârgăuane în anul 1870", în „Anuarul Bârgăuan", anul V, nr. 5, 2015, pp. 74-87; Idem, „Contribuții referitoare la consemnarea proprietății individuale în „granița năsăudeană" în a doua jumătate a secolului al XIX-lea", în *Fascinația trecutului. Omagiu istoricului Simion Retegan la împlinirea vârstei de 75 de ani,* coordonatori Daniela Deteșan, Mirela Popa-Andrei, Mádly Loránd, Editura Mega, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2014, pp. 511-527; Idem, „Contribuții referitoare la consemnarea proprietății în „granița năsăudeană" în secolele XVIII-XIX", în *Economia regională. Ipostaze rurale și urbane,* coord. Iosif Marin Balogh, Rudolf Gräf, Ioan Lumperdean, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2011, pp. 187-216; Idem, „Contribuții documentare privind consemnarea proprietății localităților bârgăoane în secolele XVIII-XIX", în „Anuarul Bârgăoan", anul II, nr. 2, 2012, pp. 60-68; Idem, „Contribuții documentare referitoare la situația proprietății financiare în perioada Districtului Năsăud (1861-1876)", în „Arhiva Someșană", IX, 2010, pp. 51-70.

[56] Îngăduit, încuviințat, permis.

[57] Angajați; posturi alocate și ocupate de funcționari.

[58] Pentru organizarea administrativă a perioadei, vezi Adrian Onofreiu, „Organizarea administrativă a Districtului Năsăud (1861-1876)", în *Centru și periferie, Bistrița, Lucrările colocviului național 23-25 aprilie 2004,* Accent, 2004,

4. Duce prin cercul Borgoului, stătător din 8 comune și un predium[59] și peste 10.000 de suflete în una extensiune de 5 ½ miluri cuadrate[60], strada țării de căpetenie, pe care ziua și noaptea călătoresc pasageri mai în toată Europa, și care, nu arareori, au lipsă[61] de autoritatea politică și judecătorească. Apoi, se află în prediul Tihuța o cazarmă mare militară, care încă trebuie să stee sub supravegherea autorității publice și asemenea, sunt totdeauna de lipsă la transporturile militare, ce neîntrerupt trec în sus și jos, intervenirea autorității politice și judecătorești, căci nu arareori se întâmplă între public și transpoarte de acelea, certuri, la care trebuie să păşească în mijloc judecătoria sau autoritatea politică; și așa, când nu s-ar statori o autoritate politică și judecătorească, am fi mai rău asupriți decât sub absolutism; dovadă este căci în mai multe rânduri atât cu dezertări, cât și cu alte excese la prestarea prejuncturilor s-au întâmplat de acele certe, încât a fost silită chiar și judecătoria a păși energios și cu atâta nu fu destul, a trebuit încă și delegarea unui amploaiat pe timpul încortelării[62] în mai multe comune.

5. Precum mai sus (s-a) zis, se mărginește cercul Borgoului cu două țări străine (sic ?!)[63] și, nu arareori, se întâmplă de acele certuri, unde locuitorii Borgoului au lipsă de grabnicul ajutor a autotirății, întru-atât încât, de nu-l va avea acela deloc, sunt expuși pericolului de a-și pierde averea și viața, și așa, când ar fi supus Borgoul prefecturei din Rodna, aceste neplăceri ar fi regulă de zi, căci până acuma, și anume, de la desființarea preturilor au suferit locuitorii acestui cerc enorme daune în toate multe asupriri și să plătească comisiuni împreunate cu spese enorme, fără cale și, de exemplu, aducem înainte că, mai înainte, un amploaiat când ieșea la comisiune în cercul acesta i-a plătit partida cel mult 5 fl (orini), când acuma, o comisiune ce vine de la Năsăud în costează cel puțin 20-40 fl (orini).

6. Trec prin cercul Borgoului în toată vara cu miile transportoare de vite din Moldova și Bucovina, cu care ocaziune, nu arareori, atât în privința sănătății lor, cât și în cauze de ceartă, e de lipsă scutul unei autorități, care noi numai atunci îl putem avea, când a fi în mijlocul nostru o autoritate competentă. În Rodna, în o comună ce-i mai la marginea districtului, pe unde nu trece așa o pasagie împovărată cu atâtea greutăți, nu ar fi cu cale ca (sic!) alte comune, de la miluri îndepărtate, să aibă acolo superiorii lor, căci comuna Rodna nu are acele însărcinări și datorințe ce le au comunele Borgoului, pe acolo nu umblă miliția, nu e cercul prefecturii proiectate, învecinate cu Moldova – *un principat în acre se țin mulți indivizi periculoși* (s.n.) – prin urmare, nu au necesitate neamânată de o autoritate în loco și așadar, și de secole întregi au avut în mijlocul lor autoritățile, acum să călătorească la acestea peste 10 miluri și să ceară scutul lor, care sub absolutism mai favoritor l-au avut, căci prin aceasta nu ar fi libertate autonomică, fără, asuprirea poporului.

Noi, umilit subscrișii reprezentanți a comunelor din cercul Borgoului așternem cu aceea dară supusă rugare, că înaltele staturi și ordine să binevoiască prea grațios, ca în cercul Borgoului, în considerațiunea motivelor pe scurt aduse înainte și a jurustărilor poporului, a concede înființarea unei deregătorii politice și judecătorești de instanța I, cu atât mai vârtos, căci de altcum, nu numai poporul e împovărat, ba, și statului nu se poate corespunde datorințele.

În fine, se mai adaugă cum că, și cu administrarea contribuțiunii imperiale sunt asemenea spese puse în legătură până la c (esaro) r (egeasca) perceptorie în Năsăud.

---

p. 249-273; iar pentru organizarea justiției, Idem, *Districtul Năsăud* (*1861-1876*), Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2010, cap. 5. Justiția, pp. 155-178.

[59] Cătun; aici, Tihuța, pe locul actualei localități Piatra Fântânele.

[60] Mile^2; 1 milă^2=57,5 km^2.

[61] Nevoie, necesitate.

[62] Încartiruirii.

[63] Moldova și Bucovina.

Borgo Prund, în 14 septembrie 1864.

Comuna Mijloceni (semnează judele și 2 „membrii de comitet”).
Comuna Borgo Suseni (semnează judele, notarul și 2 „membri de comitet”).
Comuna Borgo Moroșeni (semnează judele și 4 „membrii de comitet”).
Comuna Borgo Joseni (semnează judele, notarul și 4 „membri de comite”).
Comuna Borgo Bistrița (semnează judele, notarul și 4 „membri de comitet”).
Comuna Borgo Rus (semnează judele, notarul și 3 „membri de comitet„).
Comuna Borgo Prund (semnează judele, notarul, învățătorul și 6 „membrii de comitet”)[64].
Comuna Borgo Tiha (semnează judele, notarul și 3 „membri de comitet”).

Înaltelor Staturi și Ordine a Dietei transilvane în Sibiu, suplica comunelor Borgo Prund, cu rugarea pentru împărtășirea unei deregătorii politice și judecătorești de instanța I în acest cerc și osebirea de la Prefectura proiectată în Rodna.

Originalul, M.N.L.-O.L. Budapesta, Fond *Dietalia,* F-135, 1863/4 Országgyülés, Elnöki iratok, 1864-501. Publicat de Simion Retegan, *Conștiință*...doc. C, pp. 189-194.

Mișcare națională a românilor din Transilvania între 1849-1918. Documente. Vol. VII/1 15 iunie 1863-25 octombrie 1865, volum editat de Dumitru Suciu (coord), Simion Retegan, Mádly Loránd, Mirela Popa Andrei, Daniela Deteșan, Ed. Academiei Române, București, 2015, doc. 238, pp. 394-396.

[64] Editorii nu au consultat – din păcate - studiul despre organizarea administrativă a Districtului Năsăud, în care sunt prezentate nominal, persoanele care ocupau funcțiile de jude și notar, *inclusiv* pentru localitățile din cercul Bârgăului, exact în perioada întocmirii documentului (1863-1864); vezi *supra,* nota 10, tabelul de la finalul studiului și în *Districtul Năsăud 1861-1876. Contribuții documentare.....*, doc. 107, 108, pp. 595-603. De aceea reproducem în continuare numele celor enumerați în textul documentului, indicând și data întocmirii, pentru fiecare localitate - pentru a întări faptul că numele acestora nu puteau fi diferite după un an de la întocmirea documentului și la mai puțin de doi ani de la instituirea lor, în cadrul Districtului Năsăud, în 1863 - astfel: *Mijlocenii Bârgăului* (4 februarie 1865): Grigore Tăut, Vasile Pop, Ioan Bălean, Ioan Monda, Macavei Struț, membrii comitetului, prin Elias Buta, notar; Andrei Orban, paroh; Teodor Ciot, jude comunal; Elias Buta, notar; *Susenii Bârgăului* (30 ianuarie 1865): Simion Zaharie, Zaharie Tănase, Larion Țifu, Echim Bălan, membrii de comitet; Vasile Andreșel, jude comunal; Pavel Buf, notar comunal; *Mureșenii Bârgăului* (6 februarie 18650: Chirilă Hăngan, Avram Belciu, Dumitru Măjeri, Florea Hăngan, membri comitetului comunal, prin Casian Ciurea, notar; judele comunei, Leon Rusu; *Josenii Bârgăului* (22 februarie 1865): Toader Jauca, Vasile Șot, Ioan Ilea, Chifor Zaharia, membrii comitetului; Toader Hogiu, jude, prin Turja, notar; *Bistrița Bârgăului* (31 ianuarie 1865): Elias Ciurea, Maxim Neamț, Maftei Orban, Lazăr Pavel, Simion Ilie, Grigore Țigăroi, membrii comitetului; Ioan Laba, jude comunal, prin Teodor Monda, notar; *Rusu Bârgăului* (25 februarie 1865): Lupu Cristea, Gavril Ursache, membrii comitetului; Vasile Parasca, jude comunal; Ioan Prundar, notar; *Prundu Bârgăului* (27 februarie 1865): jude opidan, Teodor Ușeriu; notar, Atansie Ușeriu; *Tiha Bârgăului* (6 februarie 1865): Tănase Gore, Gabriel Județ, membrii de comitet; Larion Socină, jude comunal; G. Salvan, notar; apud. Simion Retegan, *Satele năsăudene la mijlocul secolului al XIX-lea,* Ed. Accent, Cluj-Napoca, 2002, doc. 4-11, pp. 59-78.

Adrian ONOFREIU, *Trecutul de lângă noi*

Se întâmplă de multe ori ca destinul să amprenteze posteritatea unor persoane. Cu atât mai pregnant, pentru unele deosebite. Este și cazul lui Titus Wachsmann-Hogiu (6 noiembrie 1943-3 mai 2016). Poate acest fapt a fost parte din „schimbul" realizat cu teritoriul căruia i-a aparținut și căruia i s-a dedicat total, prin tot ceea ce a făcut, arealul Văii Bârgăului.

Și, poate, același destin a așezat lucrurile în așa fel, încât să fie autorul acestor rânduri cel care să-i evoce o parte interesantă a biografiei familiale. Aceasta, cu atât mai mult cu cât legătura dintre noi a fost una specială, în care am încercat permanent o apropiere de personaj, dar nu am reușit în măsura dorită. Avea un cerc al celor cărora le accepta fără rezerve prietenia și o altă atitudine, vizavi de cei din „inelele" exterioare.

Poate tocmai de aceea, descoperirea unor documente din trecut a stimulat incursiunea în lumea fascinantă a familiei Wachsmann. A fost ajutat acest fapt și de grija personajului de a lăsa o „cronică" a familiei. Cu puternice influențe ale formării lui profesionale – definită de formula *cogito, ergo sum* – lucrarea realizează o incursiune plină de farmec în trecutul unei familii care-și revendica rădăcinile din lumea germanică, de-a lungul a „șapte generații".

Iar contribuția noastră a fost stimulată de documentele oficiale descoperite. În primul rând, la data de 5 noiembrie 1920 subprefectura județului Bistrița-Năsăud înainta Secretariatului General din Cluj rugămintea generalului de divizie în retragere Wilhelm Wachsmann, din Borgo Prund, prin care solicita adăugarea la numele de familie pe care-l avea și a cognomenului Wasmanndorff (doc. 1). De aici începe povestea interesantă a acestei familii.

În cartea referitoare la familia din care provenea, Titus Wachsmann-Hogiu înregistrează și el acest moment, prin invocarea unui document care-i comunica că demersul lui era sortit, la acel moment, eșecului[65].

Fără a intra în detaliile arborelui genealogic al familiei, reținem doar faptul că era una din vechile familii săsești din Transilvania. În generații succesive de la așezarea în Transilvania, membrii ei au transmis povestea sub forma imaginată de „cronicarul" Titus, a unei săbii. Aceasta era dăruită generațiilor care s-au succedat, ca semn al dăinuirii și afinității la un trecut plin de noblețe.

În curgerea generațiilor, începând cu anul 1740, strămoșii au purtat numele Wasmanndorff. Acest fapt, până la anul 1801. La data de 7 aprilie din acel an, a fost consemnată căsătoria dintre Georg Friedrich Wasmanndorff și Caterina Türk. La 13 aprilie 1806 s-a născut al doilea fiu al familiei, care a fost înregistrat în matricola confesională a bisericii evanghelice-lutherane din Bistrița de preotul Mihail Nirescher. Însă cu un alt nume de familie, Wachsmann[66]. Din acest moment, toți urmașii acestei ramuri a familiei au purtat noul nume.

Abia în a patra generație, Emil-Willy Wachsmann, general al fostei armate imperiale austro-ungare, s-a decis să reînnoade firul rupt în 1806[67]. De aici, rezultatul strădaniei lui, concretizat în documentele pe care le publicăm.

---

[65] Titus Wachsmann-Hogiu, *Sabia lui Johann W. 7 generații într-o scurtă istorie,* Ed. Mesagerul, Bistrița, 2011, pp. 186-187. Vezi textul *și* în doc. 5.

[66] Explicația lui Titus oferă o interpretare interesantă a acestui incident. „„Băiatul nu era blond, auriu, pentru a fi comparat cu ceara (*Wachs* în germană înseamnă *ceară*), ci era *gut gewachsen,* adică bine croit, destoinic, iar verbul „*wachsen* înseamnă *a crește.* Cum substantivul *Mann* înseamnă *om, bărbat,* preotul nu s-a gândit că băiatul este *om de ceară,* ci, dimpotrivă, este *un om care crește.* Datorită bucuriei părinților de a avea încă un copil au trecut, fără reproșuri, peste acest moment, *negândindu-se că probabil unii dintre urmași nu vor fi de acord cu schimbarea numelui* (s.n.); *Ibidem,* p. 100.

[67] Nu a fost întâmplător acesta fapt. Personajul a avut în primul rând, o viață îndelungată (1845-1937). Apoi, încă din perioada carierei militare, a câștigat dreptul de a fi Wilhelm Emil *von* Wachsmann (particula von arăta rangul nobiliar), Cavaler al Ordinului Coroana de Fier, iar în anul 1906, a primit și titlul nobiliar maghiar cu caracter ereditar, *de* Magyar Nemegne; Titus Wachsmann-Hogiu, *Blazonul Familiei W.W.,* Bistrița, 2015, pp. 30-31.

Ele oferă o altă perspectivă decât cea a lui Titus. În primul rând, autoritățile statului român au căutat să răspundă solicitării personajului atât de galonat din fosta armată imperială austro-ungară. Dar, în perioada inițială, când încă nu erau cristalizate noile stări de fapt și mai ales, unificarea legislativă a statului român, răspunsul a sugerat demararea procedurii de a fi rectificat numele în toate matricolele confesionale în care au fost înregistrați cei din familia Wachsmann, de după 1806 (doc. 2, 3)[68].

Deși primele raportări ale autorităților statului român erau la acte normative dinainte de 1918 (52774/1906 B.M., 54017/1881 B. M., 121190/1897 B.M., (, doc. 1, nota verso), în documentul elaborat în anul 1923 situația s-a schimbat. De aceea, acestea motivau imposibilitatea de a stabili că „Gheorghe Frideric Wachsmanndorf, pomenit în 1801 ar fi identic cu Gheorghe Frideric Wachsmann, amintit în actul de botez extrădat de către preotul Mihail Nirescher la 27 februarie 1821", deci nu „este dovedit că preotul lutheran de pe vremuri ar fi schimbat în mod volnic numele de Wasmannsdorf în acela de Wachsmann" (doc. 5)[69].

Și încheiau cu îndrumarea petiționarului de a se adresa ministerului de Justiție, deoarece rezulta din analiza dosarului, că acesta solicita nu rectificarea numelui în matricolele de stare civilă, ci adăugarea numelui de Wasmanndorf la acela de Wachsmann (doc. 5/2)[70].

Iată cum, dintr-un simplu act de voință a preotului botezător[71], care a dorit, poate, să transmită un mesaj referitor la bucuria nașterii unui băiat voinic pentru acele timpuri (1806), a rezultat un „întreg" de probleme pentru urmași, care au căutat să-și recapete identitatea pierdută.

Modestul nostru material se dorește o *addendă* la ceea ce poate, va interesa pe cineva din neamul „Wachsmann-Wasmanndorff"[72].

1.

De la subprefectura județului Bistrița-Năsăud.

Obiectul: rugarea d-lui. Wilhelm Wachsmann pentru a putea refolosi și numele Wachsmanndorf, originar.

Ministerului de Interne

Secretariatul General Cluj

Înaintez rugarea prezentă spre competentă rezolvare. Având în vedere că nu se intenționează schimbarea de nume, ci numai concederea[73] folosirii numelui străbun, pe lângă numele prezent, care în mod volnic a fost dat din partea preotului botezător, am abstat[74] de la arătarea documentelor, care sunt de lipsă[75] în schimbarea de nume[76].

Propun satisfacerea rugării.

Bistrița, la 5 noiembrie 1920.

A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud-subprefect-nr. bază,* d. 232/1922, f. 2.

---

[68]Prin a arăta că petiționarul nu solicita schimbarea numelui, „ci, numai concederea folosirii numelui străbun, pe lângă numele prezent" (doc. 1).

[69] Menționăm și micile „răutăți" la adresa exprimării autorităților române - de altfel reale - sugerate discret de notițele înaintaților, preluate și de Titus Wachsmann-Hogiu, din „gura" petiționarului Wilhelm: „uite, uite ce funcționari inculți. Uite cum scriu Ioan în loc de Johann și George dar și Gheorghe, în loc de Georg, Frideric, în loc de Friedrich; apud. *Sabia lui Johann W,* p. 187.

[70] Soluție intuită ca nerealizabilă de Wilhelm: „Trebuie să ne consolăm cu numele pe care acel preot l-a dat, după propria lui voință, tatălui nostru"; *Ibidem.*

[71] Fenomen valabil pentru toate confesiunile până în anul 1895, când au fost introduse registrele oficiale de stare civilă, la primării.

[72] Potrivit *și* cu dorința lui Wilhelm, conform căreia „poate se vor găsi în viitor, urmași ai noștri care să încerce mai mult să rezolve această problemă"; *Sabia lui Johann W,* p. 187. Mulțumim colegei Carmen Pop – și ea o fiică a Bârgăului – pentru semnalarea documentelor.

[73] Permiterea, acceptul.

[74] Renunțat.

[75] Necesare.

[76] Nota pe verso: „Se retrimite cu observare ca să procedați strict după ordonanțele Nr. 52774/1906 B.M., 54017/1881 B. M., 121190/1897 B.M., etc, conform cărora petițiile pentru schimbarea sau reluarea numelui vechi de familie, sunt a se opina și a se instrua (prevedea, a avea anexate) cu documentele prescrise. Cluj, la 13 decembrie 1920"; *Ibidem,* f. 2/v.

2.

Subprefect.

Obiectul: Rugarea d-lui. Wilhelm Wachsmann pentru a putea refolosi și numele de „Wachsmanndorf”.

Ministerul Internelor
Directoratul General Cluj

Din documentul prin care se adevereşte căsătoria din 7 aprilie 1801 a lui George Friedich Wasmannsdorff cu Cristina Türk, precum și din certificatul archivarului orașului Bistrița reiese că numele de familie al feciorului născut la 13 aprilie 1806 cu numele George Friedrich a fost schimbat în mod volnic de preotul botezător în acela de „Wachsmann” și toți descendenții acestuia au purtat și poartă acest nume.

Când vă înaintăm dosarul întregit în conformitate cu ordinul D-voastră citat mai sus, suntem de părerea că nu e lipsă de concederea luării numelui de „Wasmanndorff”, ci e lipsă de rectificarea matricolelor confesionale relative la înregistrarea cazurilor de naștere a tuturor descendenților lui Georg Friedrich Wasmanndorff, căsătorit la 7 aprilie 1801, ceea ce cade în competența d-lui. ministru al Cultelor și Artelor, deci, propunem înaintarea acestui dosar la numitul minister.

Bistrița, în 12 august 1921, subprefect, s.s. indescifrabil.
Ibidem, f. 6.

3.

Ministerul Cultelor și Artelor
Direcția Generală a Cultelor, 6 octombrie 1921.

Domnule Prefect,

Wilhelm Wachsmann, general de divizie în retragere, domiciliat în Borgo Prund, a făcut cerere pentru a i se permite să poarte, pe lângă numele de Wachsmann și pe acela de Wasmanndorff. Fiindcă cererea susnumitului, precum se vede și din raportul subprefecturii jud. Bistrița-Năsăud, nr. 3843/921, de la 16 august, către Directoratul General de Interne din Cluj, ar involva[77] rectificarea matricolelor confesionale concernente[78],

Vă rugăm să binevoiți a îndruma petiționarul ca să înainteze aici extrasul din matricola botezaților al moșului său Gheorghe Friedrich Wasmanndorff, care în 7 aprilie 1801 a încheiat căsătorie cu Cristina Türk.

Domniei Sale,
Domnului Prefect al județului Bistrița-Năsăud
Bistrița.

Ibidem, f. 7.

[77] Necesita.
[78] Respective; aici, cu sensul de cele care se referă la problemă.

4.

Subprefect.
D-lui prim-pretor Iad[79], Bistrița.

Când avem onoare a Vă înainta extrasele anexate, Vă aducem la cunoștință că Ministerul Cultelor și Artelor are trebuință *de extrasul din matricola botezaților al lui Gheorghe Frideric Wasmanndorff, care în 7 aprilie 1801 a încheiat căsătoria cu Cristina Türk* (s.a) și, nu de extrasul din matricola căsătoriților, fiindcă acest din urmă extras, precum și extrasul fiului său născut în 13 aprilie 1806, se află deja la dosarul înaintat.

Vă invităm deci a provoca pe d-l. Wilhelm Wachsmann a ne înainta de urgență, sau a raporta că nu-l poate câștiga.

Bistrița, în 24 noiembrie 1921[80].
Ibidem, f. 9.

5.

(Copie).

România. Ministerul Cultelor și Artelor. Direcția Generală a Cultelor. Nr. 1642/27 februarie 1922. Domnule subprefect, La adresa D-voastră cu nr. 7335/921 de la 29 decembrie 1921 avem onoare a vă înapoia dosarul actelor referitoare la cererea generalului de divizie în retragere Wilhelm Wachsmann din Borgoprund, rugându-Vă să binevoiți a înmâna actele petiționarului, făcându-i cunoscut că nu putem ordona rectificarea matricolelor confesionale. Aceasta din motivul că Wilhelm Wachsmann, în urma ordinului cu nr. 52841 de la 6 octombrie 1921 al acestui minister, a făcut declarație că nu poate prezenta ministerului actul de botez al moșului său, Gheorghe Frideric Wachsmanndorf, care în 7 aprilie 1801 a încheiat căsătorie cu Cristina Türk. Din extractul matricolei evanghelice-lutherane din Bistrița, de la 9 aprilie 1801 reiese că Gheorghe Frideric Wachsmanndorf a fost fiul cel mai tânăr al lui Ioan Wachsmanndorf din Cohalm, însă la acte nu se găsește nici o dovadă când s-au născut aceștia, precum nici despre împrejurarea că, Gheorghe Frideric Wachsmanndorf, pomenit în 1801 ar fi identic cu Gheorghe Frideric Wachsmann, amintit în actul de botez extrădat de către preotul Mihail Nirescher la 27 februarie 1821. Cu alte cuvinte nu este dovedit că preotul lutheran de pe vremuri ar fi schimbat în mod volnic numele de Wasmannsdorf în acela de Wachsmann, precum afirmă petiționarul în adresa sa de la 30 septembrie 1920, către fostul Secretariat General al Internelor din Cluj.

(Copie).

România. Ministerul Cultelor și Artelor. Direcția Generală a Cultelor. Nr. 6890 din 27 februarie 1923. Domnule subprefect, La adresa D-voastră din 4 februarie a.c., nr. 611, avem onoare a înapoia actele anexate la cererea d-lui. Wilhelm Wachsmann, general de divizie în retragere, rugându-vă să binevoiți a dispune să fie înmânate petiționarului, cu încunoștințarea că, chestiunea cade în competența Ministerului de Justiție, fiindcă numitul nu cere rectificarea matricolelor confesionale, ci adăugarea numelui de Wasmanndorf la acela de Wachsmann. În consecință petiționarul va avea să se adreseze Ministerului de Justiție.

Ibidem, f. 13.

[79] Plasa Livezile.
[80] Nota: „Exp: anexează extrasul notat"; *Ibidem,* f. 9/v.

Dorin DOLOGA,
Aspecte economice, politico-administrative și militare privind Valea Bârgăului

Aspecte economice privind Valea Bârgăului

Problema economică este o problemă de actualitate care ne afectează pe toți. Până la urmă ajungem la bani, iar banii se fac în economie. Politica nu este altceva decât un mijloc de apărare, conservare și promovare a intereselor economice. În perioada comunistă politica economică constituia o politică de stat. Este adevărat însă că în acea perioadă dezvoltarea era dizarmonică, accentul fiind pus pe anumite ramuri, în special pe industria grea, care în Occident constituise o industrie modernă în urmă cu o sută de ani, că produsele industriale românești nu erau de calitate și erau vândute în pierdere. Era importantă însă tendința, care era aceea de dezvoltare, de modernizare, de investiție, cu toate greșelile provenite din sistemul de planificare centralizată. Nimeni nu se gândea la distrugerea, închiderea, demolarea unor capacități industriale, acest lucru fiind considerat atunci ca subminare a economiei naționale. După anul 1989 am revenit la situația de dinainte de cel de-al doilea război mondial, când statul nu se implică în economie, dezvoltarea acesteia fiind întâmplătoare. Acest lucru este o eroare. Toate statele dezvoltate fac investiții în economie.

Situația în care se află astăzi România este cauzată de două mari probleme, aceea că în funcții se află oameni incompetenți, iar românii nu au o cultură economică de bază.
Proprietatea este baza dezvoltării economice. În România 70 % din terenurile agricole au fost vândute străinilor. Faptul că străinii dețin băncile și terenurile arată că românii au pierdut controlul în economie.

Cetățenii nu cumpără de la producătorii locali sau zonali. Interesul local, zonal și național este ca să se cumpere de acolo, pentru ca banii să rămână în țară și să nu iasă și să contribuie la salariile și pensiile străinilor în timp ce românii rămân săraci. Cumpărarea de produse autohtone asigură locuri de muncă, astfel că în fiecare casă intră un venit sigur. Acest fapt poate părea a fi unul care se manifestă doar astăzi, dar în realitate lucrurile nu stau așa. Comisia economică a Regimentului II românesc de graniță de la Năsăud arăta la 2-3 aprilie 1840 că „…în lipsa muncitorilor de profesie obiectele se cumpără din alte părți și banii ies pentru totdeauna din cercul regimentului”[81]. Situația din anul 1840 este de actualitate și astăzi.

Este necesară gruparea producătorilor locali în asociații ca prim pas pentru crearea cooperativelor locale. Ideea cooperatistă nu a fost una comunistă, ci a apărut înainte, în perioada interbelică. Din păcate felul în care comuniștii au organizat cooperativele a distrus încrederea românilor în aceste forme asociative. Cel mai bun teoretician al cooperativelor rurale a fost Virgil Madgearu. El a pus bazele cooperației rurale în Europa. La noi teoriile sale nu s-au aplicat din cauza legislațiilor.

Motorul dezvoltării economice este comerțul. Poți să ai produse câte vrei dacă nu știi să le vinzi. În acest context discuția între un singur producător și un comerciant este una, iar discuția între o asociație și un angrosist este alta. Asociația poate pune condiții de preț, poate oferi cantități ritmice și mari de produse. Discuția între un producător individual și un angrosist este fără rezultat. Asociația discută despre cantități mari și continue. Asociația poate negocia prețuri mai bune de livrare și condiții mai bune. Numai printr-o asociație se poate asigura o uniformizare a producției, adică un singur soi de legume sau fructe de exemplu. Un angrosist nu cumpără zece soiuri de roșii sau cartofi, ci unul singur.

[81] Grigore Găzdac, „Ecouri ale iluminismului în Țara Năsăudului”, pp. 185-267, în *Arhiva Someșană. Studii și comunicări (1973-1974)*, nr. II, Năsăud, 1974, p. 255.

În ceea ce privește lemnul acesta nu trebuie comercializat sub forma unei exploatări primare, de bușteni sau cherestea. Produsul trebuie vândut cu cât mai multă manoperă încorporată. Avem nevoie să fabricăm cât mai multe produse finite, nu componente. Înainte de anul 1989 pe Valea Bârgăului existau trei fabrici de prelucrare a lemnului, la Prundu Bârgăului, Susenii Bârgăului și Bistrița Bârgăului. La Prundu Bârgăului mai exista o fabrică de hârtie, una de pâine și o fabrică de brânzeturi (telemea). Prin Decizia Nr. 406 din anul 1964 a Comitetului Executiv al Sfatului Popular al Regiunii Cluj, satul Prundu Bârgăului a fost încadrat în categoria centrelor muncitorești[82].

Terenul din Valea Bârgăului este specific pentru creșterea animalelor, cultura cartofului și a porumbului. Surplusul producției trebuie valorificat. Toți producătorii trebuie să cultive același soi de produs pentru că un angrosist mare cumpără același soi. Sămânța trebuie cumpărată de către asociație cu ajutorul unui specialist. Animalele care se pretează creșterii în Valea Bârgăului sunt vacile și oile. Este necesară valorificarea superioară a cărnii și a laptelui prin intermediul unor fabrici de conserve, lapte, carne, fabrici mixte, precum și a lânii prin centre de colectare și de industrializare a acesteia, iar ciupercile, fructele de pădure, nucile prin fabrici de sucuri, compoturi și gemuri. Sunt destule terenuri degradate care stau degeaba și pot fi cultivate cu cătină, afine și zmeură. Lâna trebuie adunată și căutat un debușeu tot prin asociație.
Trebuie produs în condiții de calitate, de design și de prețuri.

Înainte de anul 1989 cea mai mare densitate a bovinelor din Județul Bistrița-Năsăud la 100 ha teren agricol se înregistra la Prundu Bârgăului cu 75 de capete. O densitate mare exista și la Bistrița Bârgăului cu 52 de capete[83]. Densitatea porcinelor era de asemenea mare, ea fiind la Bistrița Bârgăului de 156 de capete, la Prundu Bârgăului de 153 de capete, iar la Tiha Bârgăului de 119 capete la 100 ha teren arabil[84]. La Josenii Bârgăului 10 % din suprafața arabilă era cultivată cu livezi de meri și pruni[85].

Valea Bârgăului este o zonă frumoasă și propice pentru turism, dar construcțiile trebuie să aibă un specific montan. Valea Bârgăului este urâțită de construcții acoperite cu tablă. La Sinaia, Predeal sau în Austria nu vedem cabane și vile acoperite cu tablă. Lacul de la Colibița este deosebit. Drumul trebuie modernizat și trebuie rezolvată problema accesului la lac. Este necesară o zonă publică de acces la lac, debarcadere publice. Piatra Fântânele și Tihuța sunt zone propice pentru pârtiile de schi. Nu piste pentru profesioniști, ci pentru amatori, nu pentru a face performanță, ci pentru a ieși în aer liber. Trebuie să învățăm să facem turism.
Puterea apei trebuie pusă în valoare. Sunt echipamente care funcționează singure. O roată și un dinam care produce curent, ceva simplu și ieftin. Impactul asupra naturii a acestor construcții mici este redus, nu tulbură echilibrul natural.

Avantajul străinătății este că au avut 250 de ani de capitalism, de stabilitate economică și politică. Noi nu am avut această șansă.

Trebuie create asociații de animale, de cultivatori de teren, pomicole. Trebuie înființate cooperative rurale. Fiecare își lucrează pământul, crește animalele, dar duce laptele la asociație care îl valorifică mai departe. Fără o minimă cultură economică nu putem trăi.

Viitorul Văii Bârgăului va fi unul economic sau nu va fi.

---

[82] Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale (în continuare SJANBN), Fond *Sfatul Popular al comunei Prundu Bârgăului*, dosar 11/1963, f. 85.
[83] T. Morariu, I. Buta, A. Maier, *Județul Bistrița-Năsăud*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1972, p. 112.
[84] *Ibidem*, p. 113.
[85] *Ibidem*, p. 108.

Aspecte politico-administrative privind Valea Bârgăului

În anul 1948 s-a făcut o nouă împărțire administrativă a Județului Năsăud. Ca urmare, mai multe comune au fost desființate și au fost transformate în sate. S-au făcut noi numiri în comisiile interimare ale comunelor, din care urmau să facă parte și delegați din comunele care au fost desființate.

La 23 februarie 1948 primar al comunei Prundu Bârgăului era Macedon Vrăsmaș[86]. Prin Decizia Nr. 5852 a Prefecturii Județului Năsăud, la 15 iunie 1948 au fost numiți ca primari în comunele Plasei Bârgău următorii: Crăciunescu Samoilă în comuna Dorolea, Cristea Vasile în comuna Josenii Bârgăului, Vidican Gavrilă în comuna Mureșenii Bârgăului, Mihnea Ioan în comuna Satu Nou și Bălan Timoftei în comuna Susenii Bârgăului.

Prin Decizia Nr. 5851 a Prefecturii Județului Năsăud, la 15 iunie 1948 au fost numiți ca membrii în comisiile interimare ale comunelor Plasei Bârgău următoarele persoane:

Comisia interimară a comunei Bistrița-Bârgăului: Cociorvă Gheorghe, Popandron Grigore, Mare Tănase, Pop Toader, Rusan Ioan (din cătunul Pusta) și Curea Ioan (din satul Colibița).

Comisia interimară a comunei Dorolea: Andreica Toader, Apopi Vasile, Moișan Traian, Czitrovschi Augustin (din satul Cușma), Jeican Vasile (din satul Cușma) și Lazăr Ioan (din satul Cușma).

Comisia interimară a comunei Livezile (Iad): Toboș Terente, Cristea Chirilă, Bălan Teodor, Moldovan Grigore, Leonte Flore și Oprea Flore.

Comisia interimară a comunei Josenii Bârgăului: Cordovan Toader, Iacob Rău, Ciot Petru, Lazăr Ioan (din satul Rusu Bârgăului), Silvia Tâmpănariu și Plecat Ioan.

Comisia interimară a comunei Mureșenii Bârgăului: Sucilă Ileana, Vidican Nicolae, Rusu Traian, Tanca Nicolae, Albu Nicolae (din satul Tihuța) și Hăngănuț Grigore (din satul Dornișoara).

Comisia interimară a comunei Prundu Bârgăului: Alexa Gheorghe, Bălan Grigore, Costea Mihai, Drăgan Maxim, Bruj Ioan, Monda Gheorghe a lui Macedon.

Comisia interimară a comunei Satu Nou: Simionca Nicolae, Hanyan Simion, Chiș Ștefan, Buta Nicolae (din satul Petriș), Simionca Nichifor (din satul Petriș) și Christea Vasile (din satul Petriș).

Comisia interimară a comunei Susenii Bârgăului: Monda Costan, Danea Valer, Gârbovan Ionel, Jauca Andrei (din satul Mijlocenii Bârgăului), Ciotminda Andrei (din satul Mijlocenii Bârgăului) și Corci Ioan.

Comisia interimară a comunei Tiha Bârgăului: Păscanu Ion a lui Toader, Județ Toader, Tanca Ioan a lui Simion, Mare Constantin, Rus Flore și Bortă Gheorghe.

Comunele din Plasa Bârgău au fost clasificate ca și comune de categoria a doua, având o populație cuprinsă între 1000 și 4000 de locuitori. Administrația comunelor de categoria a doua era alcătuită din: primar, notar, un secretar (până la subșef de birou), casier (până la subșef de birou), 1 funcționar administrativ, 1 om de serviciu, 1 agent veterinar (plătit de mai multe comune) și personalul serviciilor organizate conform regulamentului de organizare al respectivelor servicii[87].

[86] SJANBN, Fond *Primăria comunei Prundu Bârgăului*, dosar 1/1948, f. 178.
[87] *Buletinul Oficial al Județului Năsăud*, Anul XLII, Nr. 13, Bistrița, 1 iulie 1948, pp. 15, 20, 21.

Dorin DOLOGA, *Aspecte militare privind Valea Bârgăului*

Tradiția militară a Văii Bârgăului este veche. Astfel, la 21 iulie 1541 lefegiii trimiși la târgul Bogatei de ziua Mariei Magdalena au primit din partea magistratului orașului Bistrița fiecare câte 1,50 florini. Printre aceștia se numărau Sechereș Ștefan, Trif Ianuș, Costea Ioan și Danciu Fodor din Bârgău (*In Die Marie Magdalene stipendiarii missi in Bogadt singuli appreciati sunt ordine isto:…Borgow: Zekeresch Stephan, Triff Ianusch, Kosty Iwan, Danchy Wadar*)[88]. La 16 octombrie 1542 magistratul orașului Bistrița stabilea ca lefegii care urmau să fie trimiși la Cristești (Cristeștii Ciceului) aveau să primească fiecare câte 2 florini. Printre aceștia se numărau și Gavril și Neg Ioan din Bârgău (*Contribucio… pro stipendiariis in Kereztesmezew mittendis… Walachi appreciate sunt per fl. 2… Burgo: Gabrill de Burgo, Negh Iwan*)[89].

În anul 1783 localitățile de pe Valea Bârgăului au fost militarizate. Regimentul II românesc de graniță de la Năsăud cuprindea două batalioane alcătuite din 12 companii. La Prundu Bârgăului se afla sediul Batalionului I grăniceresc. Două dintre aceste companii erau alcătuite din grănicerii de pe Valea Bârgăului. Sediul companiei a III-a se afla la Prundu Bârgăului, iar al companiei a IV-a se găsea la Josenii Bârgăului. Compania a III-a cuprindea satele Prundu Bârgăului, Tiha Bârgăului, Mureșenii Bârgăului și Bistrița Bârgăului, iar compania a IV-a cuprindea satele Josenii Bârgăului, Susenii Bârgăului, Rusu Bârgăului și Mijlocenii Bârgăului[90].

Grănicerii din Valea Bârgăului prestau serviciul militar făcând de pază la granița cu Moldova, la companie, la batalion, la comandamentul din Năsăud și la patrulări. În timp de război grănicerii participau la campaniile militare. Astfel, grănicerii bârgăuani au luat parte la războiul cu Turcia, la campania din Polonia și la războiul cu Franța[91]. Grănicerilor de pe Valea Bârgăului trebuie să le fi fost destul de greu să se deplaseze pe jos până la Năsăud pentru efectuarea manevrelor militare ale Regimentului II românesc de graniță și până în Austria sau Polonia în timpul campaniilor militare.

În timpul primului război mondial mulți dintre locuitorii de pe Valea Bârgăului au fost încorporați în cadrul armatei austro-ungare și trimiși mai ales pe fronturile din Serbia și Rusia și într-o măsură mai mică pe cele din Italia și Franța. O parte au căzut prizonieri în timpul luptelor de

[88] Radu Constantinescu, *Moldova și Transilvania în vremea lui Petru Rareș. Relații politice și militare (1527-1546)*, București, 1978, pp.185 și 235.
[89] *Ibidem*, pp.188, 189, 238, 239.
[90] Ioan Sigmirean, Adrian Onofreiu, *Istoria județului Bistrița-Năsăud în documente și texte (epocile modernă și contemporană)*, Editura Răsunetul, Bistrița, 2001, p. 95 și Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu (volum îngrijit de), *Bistrița Bârgăului, Contribuții documentare*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2010, p. 95.
[91] Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu (volum îngrijit de), *op. cit*., p. 95.

pe front și s-au înrolat apoi în unități de voluntari care au luptat de partea armatei române. După primul război mondial un număr de 70 de voluntari de pe Valea Bârgăului au fost propuși pentru a fi decorați[92].

În timpul celui de-al doilea război mondial locuitorii din Valea Bârgăului au fost încorporați în cadrul armatei maghiare, dar și în cadrul armatei române. Un număr de 54 de locuitori din Prundu Bârgăului au fost încorporați în cadrul armatei maghiare și trimiși pe frontul antisovietic[93]. Ilustrativ este cazul lui Axente Leon din localitatea Susenii Bârgăului, care în perioada celui de-al doilea război mondial a fost încorporat în cadrul armatei române, apoi în cadrul armatei maghiare și în cele din urmă în cadrul unei unități a armatei sovietice vorbitoare de limba română și anume Divizia „Tudor Vladimirescu" - Debrețin. Axente Leon s-a născut în anul 1918 în localitatea Susenii Bârgăului. La 15 noiembrie 1939 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului I grăniceresc de gardă din Bistrița, iar în luna martie 1940 a plecat împreună cu regimentul în orașul Ploiești. În acest oraș a stat până la dictatul de la Viena din 30 august 1940, după care s-a întors acasă. În luna ianuarie 1942 a fost concentrat în armata maghiară. El a plecat în orașul Mezőtúr unde a făcut instrucție și a învățat limba maghiară. După o lună de zile a fost repartizat la Regimentul 4 din orașul Békéscsaba, unde a îndeplinit funcția de conductor de cai. În luna mai 1942 a plecat pe frontul de răsărit. În lunile noiembrie și decembrie 1942 a fost repartizat în linia întâi la săpat tranșee împreună cu o companie de evrei din Ungaria. Trupele sovietice făceau o intensă propagandă în limba română. În aceste condiții a început să se întrebe ce căutau acolo și să discute cu alți români despre acest lucru. Ca urmare, a devenit suspect în ochii conducerii unităților armatei maghiare. Într-o zi au venit patru avioane maghiare și în loc să bombardeze liniile sovietice au bombardat ostașii români încadrați în armata maghiară aflați în linia întâi. Românii au râs de nivelul scăzut de profesionalism al aviatorilor maghiari. Drept urmare, Axente Leon a fost retras din linia întâi pentru a fi pedepsit. Prima pedeapsă a fost legarea la stâlp pentru două ore. Aceasta ar fi fost urmată de o pedeapsă mult mai mare, dar în noaptea respectivă trupele sovietice au atacat liniile armatei maghiare, iar în învălmășeala creată Axente Leon a scăpat fugind din acel sector cu gândul să treacă în liniile armatei române. În luna ianuarie a reușit să ajungă în locul unde trebuiau să se afle trupele românești, dar frontul de la Cotul Donului fusese rupt, astfel încât la 12 ianuarie 1943 Axente Leon a fost luat prizonier de către trupele sovietice. El a fost internat în lagărul de la Tambov, iar apoi în lagărul 62/II de la Celiabinsk din Siberia. La 15 noiembrie 1943 în lagăr au sosit Ana Pauker și Vasile Luca, făcându-le românilor căzuți prizonieri propunerea de a deveni voluntari în Divizia „Tudor Vladimirescu". Axente Leon s-a înrolat ca voluntar în această divizie, plecând în orașul Riazan unde se forma divizia. În acest oraș au făcut instrucție până în luna august 1944, când au fost trimiși pe râul Nistru pregătindu-se să intre în România. După ce frontul a fost rupt la Iași, Axente Leon a intrat împreună cu Divizia „Tudor Vladimirescu" în România, având unele ciocniri cu trupele germane care se retrăgeau din sectorul Chișinău. După ce au intrat în București au stat patru zile, apoi au fost îmbarcați, plecând pe frontul din Transilvania, unde Axente Leon a participat la luptele în luptele din localitatea Uncheni, de lângă orașul Brașov, de la Sfântu Gheorghe și la alte lupte din Transilvania, iar după ce au trecut de Oradea a fost rănit în luptele de la Debrețin de un proiectil antitanc. Ca urmare, a fost evacuat de către ambulanțele sovietice și internat în spitalul de campanie din Tinca, unde i-a fost amputat piciorul, apoi în spitalele din Alba Iulia, Sibiu, Brașov, iar în cele din urmă în spitalul de ortopedie din cartierul Cotroceni al orașului București. În cadrul diviziei „Tudor Vladimirescu" a fost înaintat la gradul de plutonier major și decorat cu medaliile românești „Virtutea Militară" și sovietice „Victoria", iar din partea diviziei cu Ordinul de ocuparea a Debreținului. În luna iunie 1945 Axente Leon s-a întors acasă, iar în luna iulie a fost angajat ca telefonist la Primăria comunei Susenii Bârgăului. După un curs administrativ urmat în anul 1946, a fost numit ca agent administrativ la aceeași primărie, iar tot în acel an s-a înscris în Partidul Comunist Român. În anul 1948 a fost numit ca secretar la Primăria din Susenii Bârgăului, iar în anul 1949 a fost numit președinte al Comitetului Provizoriu al comunei Susenii

[92] SJANBN, *Colecția personală Dumitru Nacu*, dosar 1, ff. 6, 7.
[93] Idem, Fond *Primăria comunei Prundu Bârgăului*, dosar 3/1944, f. 27.

Bârgăului. În anul 1950 Axente Leon a fost numit președinte al Comitetului Provizoriu al comunei Prundu Bârgăului, iar apoi a fost ales președinte al Sfatului Popular al comunei Prundu Bârgăului. În anul 1945 el s-a căsătorit cu Florica Galben din Susenii Bârgăului[94].

În cel de-al doilea război mondial un număr de 35 de militari din Prundu Bârgăului au luptat în cadrul armatei române. Soldatul Andrei Ilieș din Prundu Bârgăului a luat parte la luptele de la Câmpia Turzii, Tokay și Banská Bystrica în Munții Tatra, iar soldatul Luca Doblea din Bistrița Bârgăului a luptat la Budapesta și în Munții Tatra în cadrul Regimentului 2 din Divizia „Tudor Vladimirescu”[95].

În timpul luptelor de pe frontul antisovietic mulți locuitori de pe Valea Bârgăului au căzut prizonieri. La 11 decembrie 1944 se știa faptul că un număr de 18 locuitori de pe Valea Bârgăului se aflau internați în lagărele de prizonieri din Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste[96]. Numărul acestora era însă în realitate mult mai mare. În perioada 1 ianuarie 1948 - 4 septembrie 1948 un număr de opt locuitori din Prundu Bârgăului s-au întors din lagărele din Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste unde fuseseră internați ca prizonieri de război. Aceștia erau: Beșa Simion a lui Cost., Greab Simion, Moldovan Leon Ion, Gâvan Pavel a lui Dumitru, Bodașcă Constantin, Bălan Simion, Bruj Ilie a lui Toader și Krestter Ioan[97].

Datorită faptelor de arme pe care le-au înfăptuit și grelelor împrejurări istorice pe care le-au traversat cu succes, locuitorii de pe Valea Bârgăului merită întreaga noastră apreciere.

TABEL CU VOLUNTARII PROPUȘI PENTRU A FI DECORAȚI[98]

Nr. Crt.	Numele și prenumele	Gradul militar	Prove-niența	Ocupația	Domiciliul
1	Flămând Iuliu	sublocotenent în rezervă	Rusia	învățător	Susenii Bârgăului
2	Gal Andrei	caporal	idem	agricultor	idem
3	Beblea Dănilă Bozac	idem	idem	măcelar	idem
4	Flămând Ștefan	idem	Siberia	agricultor	idem
5	Trăsneu Nicolae	idem	România	muncitor	idem
6	Anton Irimie /Silivan Irimie/	soldat	idem	agricultor	idem
7	Bălănean Timoftei /Bălănescu Matei/	idem	idem	idem	idem
8	Rus Alexandru	idem	idem	muncitor zilier	idem
9	Bosioc Grigore	idem	Rusia	agricultor	idem
10	Curean Ion a lui Niculae	idem	Siberia	idem	idem
11	Pop Vasile a lui Ioan	plutonier major	Rusia	idem	Josenii Bârgăului
12	Hogiu Vasile a lui V.	caporal	idem	jandarm	idem
13	Ciot Petre	idem	idem	agricultor	idem
14	Vlasa Ioan	idem	idem	muncitor	idem
15	Baciu Leon	soldat	idem	agricultor	idem
16	Lucuța Todor a lui Tod.	idem	idem	idem	idem
17	Aluaș Vasile	idem	Siberia	idem	idem
18	Lucuța Iacob	idem	Rusia	idem	idem

[94] Idem, fond *Sfatul Popular al comunei Prundu Bârgăului*, dosar 2/1951, ff. 13, 14.
[95] Septimiu Pop, „Aspecte din lupta maselor populare din județul Bistrița-Năsăud pentru sprijinirea războiului antihitlerist și refacerea economiei distruse de război”, în *Arhiva Someșană. Studii și comunicări (1973-1974)*, vol. II, Năsăud, 1974, p. 14.
[96] SJANBN, Fond *Primăria comunei Prundu Bârgăului*, dosar 1/1944, f. 284.
[97] *Ibidem*, dosar 10/1948, f. 25.
[98] Idem, *Colecția personală Dumitru Nacu*, dosar 1, ff. 6, 7.

19	Tămaș Irimie	caporal	Italia	idem	idem
20	Șut Grigore a lui Larion	fruntaș	idem	idem	idem
21	Pop Ioan	soldat	România	idem	idem
22	Parasca Grigore	soldat	Italia	idem	idem
23	Ciurea Vasile	idem	idem	idem	idem
24	Andreica Dumitru a lui S.	plutonier	idem	idem	Prundu Bârgăului
25	Dodu Dumitru	sergent	idem	cojocar	idem
26	Gâvan Niculae a lui Alexa	caporal	Rusia	agricultor	idem
27	Andreica Ioan a lui S.	soldat	idem	idem	idem
28	Monda George a lui Grig.	idem	idem	morar	idem
29	Vasile Buleu Palag.	idem	idem	agricultor	idem
30	Moișan Simion a lui Ilar.	idem	România	idem	idem
31	Vlad Ioan a lui Maria	idem	idem	idem	idem
32	Prapescu Gheorghe	caporal	Salonic	inginer silvic	idem
33	Bălan Zaharie	soldat	Franța	agricultor	idem
34	Popandron George	plutonier	Rusia	idem	Bistrița Bârgăului
35	Moldovan Ioan Nuțu	caporal	idem	idem	idem
36	Rusan Grigore a lui Petri	soldat	idem	idem	idem
37	Hangan Vasile	idem	idem	idem	idem
38	Buta Toader a lui Andrei	idem	idem	idem	idem
39	Ban Ion a Nastasiei	idem	idem	pantofar	idem
40	Turja Toader a Dochiei	idem	Italia	agricultor	idem
41	Holbură Toader	sergent	idem	muncitor	idem
42	Pădure Simion	caporal	Rusia	strungar	idem
43	Sârdea Zaharie	-	-	-	-
44	Mănarcă Macidon	sergent	idem	agricultor	Mijlocenii Bârgăului
45	Simion Nap	soldat	idem	idem	idem
46	Ioan Platon	idem	idem	idem	idem
47	Ioan Sălăgean	idem	idem	idem	idem
48	Andreica Victor	plutonier major	Italia	idem	idem
49	Ciotmonda Ilie	caporal	idem	muncitor	idem
50	Ioan Ghița	soldat	idem	idem	idem
51	Hăsnaș Grigore a lui St.	idem	Franța	agricultor	idem
52	Dologa Gheorghe	caporal	Rusia	agricultor	Tiha Bârgăului
53	Cioarbă Ioan	fruntaș	Siberia	idem	idem
54	Șut Ioan a lui Dumitru	idem	idem	idem	idem
55	Pășcan Axente	soldat	Rusia	idem	idem
56	Pavelean Luca	idem	România	idem	idem
57	Moișan Dumitru	idem	Siberia	idem	idem
58	Albu Ioan	idem	idem	idem	idem
59	Răsvanță George	idem	Rusia	idem	idem
60	Bozga Costan	idem	idem	idem	idem
61	Hăngănuț Nicolae	idem	Italia	idem	idem
62	Lazăr Liviu	plutonier	Rusia	funcționar	idem
63	Corciu Ioan	caporal	Italia	agricultor	Rusu Bârgăului
64	Pop Iacob	fruntaș	Rusia	idem	idem
65	Bartoș Grigore	soldat	idem	idem	idem
66	Flore Cristea	idem	idem	idem	idem
67	Gabrihei George	idem	Italia	idem	idem
68	Mureșan Dănilă	plutonier	idem	idem	Mureșenii Bârgăului

69	Buta Ioan	soldat	Franța	muncitor	idem
70	Buraciuc Cifor	idem	Rusia	idem	idem

TABEL CU LOCUITORII DIN PRINDU BÂRGĂULUI MOBILIZAȚI ÎN ARMATA MAGHIARĂ ȘI TRIMIȘI PE FRONTUL ANTISOVIETIC[99]

Nr. crt.	Numele și prenumele	Prenumele părinților	Anul naște-rii	Unitatea la care a făcut serviciul militar	Divizie, regiment
1	Bertalan Ioan	Ioan și Niculina	1910	Keszthely	coloană tren
2	Păvălean Gavril	Dumitru și Ioana	1900	Tata	33 honvezi
3	Frijan Ioan	Simion și Maria	1905	-	Depozit nr. 7
4	Pudilic Gheorghe	Macedon și Paraschiva	1906	-	Depozit nr. 7
5	Vlad Chifor	Anisia	1910	Keszthely	partea sedentară
6	Monda Ioan	Gheorghe și Ana	1908	infanterie	53
7	Bruj Pașcu Ioan	Vasile și Sânziana	1911	idem	53
8	Gâvan Mihai	Alexa și Ioana	1901	idem	252
9	Vlad Teofil	Costan și Maria	1901	idem	1/2
10	Lăzurcă Toader	Dumitru și Raveca	1919	tancuri	1/3
11	Monda Gheorghe	Gheorghe și Ana	1912	infanterie	53
12	Trișcă Dumitru	Ioan și Maria	1919	pionieri	101
13	Cristea Ioan	Ioan și Maria	1911	idem	13
14	Buta Ioan	Ioan și Mariţa	1904	infanterie	44
15	Rus Ștefan	Gheorghe și Elena	1919	idem	26
16	Ruscău Vasile	Ioan și Maria	1910	idem	94
17	Tanca Niculaie	Ioan și Raveca	1901	idem	46
18	Benţa Ioan	Dumitru și Maria	1910	idem	53
19	Vlad Ștefan	Simion și Maria	1915	coloană tren	133
20	Greab Gheorghe	Toader și Nastasia	1911	pionieri	43
21	Bruj Dănilă	Simion și Maria	1908	infanterie	12
22	Monda Costan	Ștefan și Ileana	1920	idem	26
23	Buf Grigore	Vasile și Iftimia	1913	idem	23
24	Greab Toader	Toader și Nastasia	1913	pionieri	43
25	Bruj Ilie	Niculai și Ioana	1912	coloană tren	23
26	Monda Dumitru	Gheorghe și Ana	1904	infanterie	52
27	Cupșa Dumitru	Ioana	1916	idem	15
28	Moldovan Niculaie	Toma și Ruxanda	1914	idem	115
29	Uşeriu Leon	Ioan și Todora	1910	idem	216
30	Sucilea Dumitru	Ioan și Ioana	1901	coloană tren	-
31	Sucilea Ioan	idem	1913	infanterie	53
32	Hangan Leon	Chifor și Ioana	1915	aprovizionare	7
33	Hoalba Niculaie	Dănilă și Palagia	1900	infanterie	14
34	Bruj Ștefan	Paramon și Ileana	1920	idem	33/10
35	Holbură Ioan	Damaschin și Floarea	1901	idem	33
36	Moldovan Gheorghe	Niculae și Paraschiva	1913	Idem	18
37	Șut Vasile	Ioan și Maria	1908	coloană tren	360
38	Monda Gheorghe	Macedon și Lucreţia	1912	companie de lucru	
39	Dodu Gheorghe	Pantelimon și	1919	pionieri	8

[99] Idem, Fond *Primăria comunei Prundu Bârgăului*, dosar 3/1944, f. 27.

		Rodovica			
40	Monda Vasile	Mihai și Ioana	1918	infanterie	48
41	Purtea Maftei	Ioan și Nastasia	1904	idem	22
42	Gâța Gheorghe	Vasile și Nastasia	1908	idem	52
43	Ștefănuț Ioan	Gavril și Ioana	1902	pionieri	8
44	Candrea Grigore	Dănilă și Raveca	1909	coloană tren	9/14
45	Bălan Toader	Ilie și Firoana	1909	idem	idem
46	Rus Ștefan	Ioan și Ioana	1919	trupe motorizate	F 564
47	Jauca Dumitru	Precupși Palagia	1911	coloană tren	53
48	Păvălean Toader	Ioan și Ioana	1901	infanterie	44
49	Frijan Costan	Simion și Maria	1907	idem	53
50	Ușeriu Simion	Floarea	1920	idem	1
51	Hăngănuț Costan	Gheorghe și Sofia	1913	idem	220/88
52	Dipșan Ilie	Petrea și Raveca	1900	coloană tren	7/4
53	Ladar Dumitru	Pavel și Ana	1920	vânători de munte	3
54	Lacatâș Gheorghe	Gheorghe și Raveca	1915	artilerie	7

TABEL CU PRIZONIERII ROMÂNI AFLAȚI ÎN DIFERITE LAGĂRE DIN UNIUNEA REPUBLICILOR SOVIETICE SOCIALISTE[100]

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Comuna natală	Locuitor din comuna	Concentrat în formația
1	Andrecuț Gavril	1920	Prundu Bârgăului	Prundu Bârgăului	Oficiul poștal militar 111/10
2	Bălan Leon	1902	Susenii Bârgăului	idem	B 922
3	Dodu Vasile	1905	Prundu Bârgăului	idem	B 854
4	Tanca Toader	1921	idem	idem	H 857
5	Tanca Dumitru	1919	idem	idem	idem
6	Ruscău Crăciun	1921	idem	idem	idem
7	Beșa Iuliu	1921	idem	idem	idem
8	Tălpaș Simion	1917	idem	idem	K 401
9	Albu Ioan	1903	idem	idem	B 603
10	Moișan Grigore	1909	idem	idem	Nr. 216/20
11	Moișan George	1909	idem	idem	Nr. 253/69
12	Hangan George	1917	idem	idem	Nr. 229/40
13	Rus Maftei	1922	Prundu Bârgăului	idem	A 270
14	Andreica Ioan	1922	idem	idem	idem
15	Bălan Nicolae	1919	idem	idem	M 120
16	Hasnăș Simion	1922	idem	idem	A 337
17	Vlad Gavril	1911	Tiha Bârgăului	idem	216/59
18	Vlad Macedon	1909	Prundu Bârgăului	idem	-

[100] *Ibidem*, dosar 1/1944, f. 284.

Dorin DOLOGA,
Aspecte istorice și economice privind Valea Bârgăului

În decursul istoriei România a trebuit să treacă în grabă prin diferitele etape de dezvoltare economico-socială. Românii au ars mereu etapele istorice. De-a lungul timpului românii au alergat mereu pentru a a-i ajunge din urmă pe alții. Desigur că nu mai putem aștepta sute de ani, timp în care s-au cristalizat acele instituții, acele obiceiuri, care caracterizează societatea capitalistă din Occident. Și astăzi trebuie să alergăm, dar trebuie să fim atenți nu să o luăm la goană. Dacă am accelera ritmul prea tare, ne-am consuma toată energia de care dispunem, ceea ce nu ne putem permite. În toată această situație există și un avantaj, pe care nu îl sesizăm și nu îl folosim. Dacă în Occident capitalismul și-a atins limitele, societatea intrând în stadiul postcapitalist, la noi există încă posibilitatea de dezvoltare economică pe calea capitalismului.

O consecință a rămânerii în urmă a României față de Occident din punct de vedere economic o constituie lipsa de cultură economică a populației românești, inclusiv a intelectualității. În mentalitatea românească s-a înrădăcinat adânc ideea că tot ceea ce este străin este mai bun. Trebuie să ne vindecăm de această boală de care suferim, pentru că este extrem de dăunătoare economiei și societății românești.

Primele informații despre antrenarea incipientă a Văii Bârgăului în cadrul sistemului economic capitalist datează de la jumătatea secolului al XVIII-lea. Valea Bârgăului a intrat în prima etapă a capitalismului, cea comercială. Următoarele etape ale capitalismului erau cea industrială și cea financiară. Astfel, în anul 1750 locuitorii din Josenii Bârgăului vindeau cereale, păsări, lactate, animale mari și mici pe piața orașului Bistrița. În același an locuitorii din Susenii Bârgăului vindeau cereale, păsări, animale mari și mici pe piața orașului și lemne de construcție la Gherla[101]. Târgul din orașul Bistrița avea loc însă doar odată pe an, iar țăranii făceau acest lucru pentru a-și procura banii necesari pentru achitarea dărilor către stat și nobili.

Un pas însemnat a avut loc în anul 1785, când s-a înființat târgul săptămânal de la Prundu Bârgăului. Acesta s-a creat în condițiile favorabile determinate de intensificarea circulației mărfurilor de o parte și de alta a Munților Carpați, de după ocuparea în anul 1775 a Bucovinei de către Imperiul habsburgic și de construire a drumurilor ca urmare a integrării în anul 1783 a satelor de pe Valea Bârgăului în cadrul Regimentului II românesc de graniță de la Năsăud. Constatând că taxele și impozitele către stat se încasează neregulat și nu continuu, factorii de decizie ai Imperiului habsburgic au decis înființarea târgului de la Prundu Bârgăului pentru ca respectivii contribuabili de pe Valea Bârgăului să-și poată valorifica produsele și astfel să-și poată achita cu regularitate impozitele către stat, finanțele imperiale având astfel de câștigat. Conducătorii Imperiului habsburgic erau conștienți de faptul că locuitorii români de pe Valea Bârgăului produc degeaba dacă nu au cum să își valorifice produsele, iar în aceste condiții statul pierde.

Importanța acestor măsuri nu trebuie exagerată, pentru că ele aveau un caracter limitat. Stăpânirea austro-ungară i-a împins pe români într-o zonă lipsită de acces la bresle, la târguri, la drepturi economice. Calitatea slabă a învățătorilor, accesul limitat la școli superioare, gimnazii, facultăți, a determinat apariția extrem de târzie a unei intelectualități în Valea Bârgăului, abia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

România a importat capitalismul, dar nu a reușit nici până astăzi să-l facă să funcționeze așa cum ar trebui. Este adevărat că între sistemul capitalist românesc și cel englezesc de exemplu există o diferență extrem de mare. Ca modalitatea modernă de exploatare a terenului a apărut instrumentul arendei. Exploatarea moșiilor devenise mult mai rentabilă prin intermediul arendașilor. Marii lorzi din Anglia erau proprietari de terenuri. Ei arendau terenurile la 1-2 persoane, la țărani chiar, care erau însă

[101] Ladislau Gyémánt, Remus Câmpeanu, Anton Dörner, Florin Mureșan, *Conscripția fiscală a Transilvaniei din anul 1750, vol. I. Descrierea localităților conscrise*, Partea I, Editura Enciclopedică, București, 2009, pp. 631, 632, 687.

englezi. În România terenurile erau arendate la 20 de persoane, care erau străini greci, evrei. Aceştia stabileau deseori preţurile de cumpărare şi în mod cert pe cele de vânzare a produselor obţinute din exploatarea terenurilor. În mod categoric lorzii englezi erau mult mai patrioţi decât boierii români. Evreii desfăşurau activităţi comerciale, cămătăreşti, arendau terenuri, cu scopul de a obţine profit, iar banii astfel obţinuţi îi foloseau exclusiv în interesul lor.

Pentru că nu existau posibilităţi de valorificare prin mijloace proprii, exploatarea pădurilor era concesionată unor firme, de cele mai multe ori conduse de străini. Aceste firme se asociau de multe ori într-un cartel, pentru a evita concurenţa între ele şi a putea obţine concesionarea pădurilor la un preţ cât mai mic. Exporturile româneşti erau bazate pe produse agricole, create în mediul rural, în timp ce beneficiarul acestora era mai ales mediul urban. Acest lucru se datorează faptului că arendaşii, întreprinzătorii, exportatorii, erau străini, evrei, greci, care locuiau la oraş. Ţăranii erau priviţi doar din perspectiva muncii.

Ca urmare a dezvoltării sistemului economic capitalist apare burghezia mijlocie şi burghezia mică, acea *middle class*[102], cum este numită în Anglia. Clasa de mijloc este o clasă care realizează venituri peste medie, este o clasă instruită, are acces la cultură. Membrii clasei de mijloc dispuneau de o proprietate care le permitea să petreacă un concediu, să achiziţioneze o maşină. Între clasa de mijloc din România şi cea din Anglia este o diferenţă foarte mare, ca şi conţinut şi număr. Clasa de mijloc engleză este formată din comercianţi şi meseriaşi. La noi clasa de mijloc era formată din avocaţi, medici, profesori de succes. Clasa de mijloc engleză era numeroasă, pe când cea românească era restrânsă. Dintre locuitorii Văii Bârgăului puţini pot fi consideraţi ca aparţinând acestei categorii. Printre aceştia se aflau doctorul George Pavel, comerciantul Ioan Şchiopu, Alfred Altmann, Dumitru Berswerski şi proprietarul Fabricii Veprik, toţi din Prundu Bârgăului, Aurel Monda din Bistriţa-Bârgăului, Vasile Monda din Tiha Bârgăului şi Willy Ianisch, care deţinea mai multe vile la Colibiţa.

În condiţiile de după primul război mondial în România lumea murea de foame. Reforma agrară a fost o măsură extraordinar de bună, dar aplicarea ei a fost defectuoasă. Ţăranii au primit terenurile cu productivitatea cea mai slabă, pe care apoi mulţi le-au arendat sau le-au vândut. Neavând multă ştiinţă de carte, mulţi ţărani au fost înşelaţi la un pahar de băutură, iscălind prin punerea degetului un contract de vânzare-cumpărarea a terenurilor lor. În România au existat mii de astfel de cazuri. Prin reforma agrară ţăranii au primit terenuri, dar nu aveau inventar agricol pentru a-l lucra. Dintre ţăranii care au primit pământ circa 20 % au reuşit să se ridice din punct de vedere material, devenind chiaburi, ţărani mai înstăriţi. Clasa ţărănească înstărită, a chiaburilor, a fost însă distrusă după instaurarea regimului comunist în România.

Noi, românii, spunem de obicei: „Am pus mălai, dacă se va face bine, iar dacă nu, tot bine". Acest lucru dovedeşte că noi nu avem noţiuni economice de bază, iar în genele noastre este înscris faptul că ne mulţumim cu situaţia de fapt. În acest context ar trebui să se manifeste rolul elitelor, care să împingă înainte societatea, să promoveze valorile, să propună modele şi să încurajeze lucrurile bune, oricât de mici ar fi acestea. Astăzi se vorbeşte foarte mult despre societatea civilă. Aceasta nu este însă compusă din societăţii şi organizaţii neguvernamentale, promotoare ale unor interese străine, plătite din exterior şi conduse de indivizi dispuşi să-şi vândă ţara cui plăteşte mai bine. Societatea civilă este formată din academicieni, înalţi ierarhi ai bisericii, cadre universitare de prestigiu, specialişti din diferite domenii, filosofi. Aceştia trebuie să promoveze modele, să arate direcţia pe care trebuie să meargă societatea românească.

Decalajul pe care îl observăm faţă de ţările europene ne face să nu avem încredere în noi şi în viitorul nostru. Singurul lucru pe care îl putem face este să mergem înainte pe calea modernizării, însă acest lucru nu trebuie plătit cu preţul distrugerii statului şi a neamului românesc. România trebuie să-şi găsească propria cale, propria formă de civilizaţie modernă, cu care românii să se identifice şi în care să-şi găsească rostul.

[102] Clasa de mijloc.

Dorin DOLOGA,
Gărzile naţionale româneşti de pe Valea Bârgăului

Odată cu destrămarea Imperiului austro-ungar în toamna anului 1918, organele de ordine publică din Transilvania şi-au încetat existenţa. Pentru menţinerea ordinii s-au înfiinţat gărzile naţionale. Gărzile naţionale comunale numărau între 8 şi 120 de membrii[103]. Astfel de gărzi naţionale comunale s-au înfiinţat şi pe Valea Bârgăului.

Redăm în continuare tabelul gărzilor naţionale româneşti din comunele de pe Valea Bârgăului[104]:

Nr. Crt.	Numele şi prenumele	Gradul avut în Garda Naţională Română	Garda la care a activat	Anul naş-terii	Numele părinţilor
1	Pavel Ştefan	sergent	Bistriţa Bârgăului	1888	Luca şi Nastasia
2	Bugnar Dănilă	plutonier	idem	1890	Chifor şi Raveca
3	Rogină Petru	soldat	idem	1885	George şi Anisia
4	Capotă Chifor	Idem	idem	1884	Maxim şi Palagia
5	Mare Tănase	idem	idem	1891	Filip şi Ana
6	Şpuc Mihăilă	sergent	Iad (Livezile)	1883	Petru şi Domnica
7	Axente Ioan	caporal	idem	1880	Terente şi Ioana
8	Puşcaş Ioan	soldat	idem	1888	Nicolae şi Rodovica
9	Pomană Nicolae	idem	idem	1899	Toader şi Maria
10	Neţian Flore	caporal	idem	1897	Ioan şi Maria
11	Puşcaş Flore	soldat	idem	1880	Nicolae şi Rodovica
12	Sima Toader	idem	idem	1885	George şi Ana
13	Aldrofan Vasile	fruntaş	idem	1878	Toader şi Ana
14	Artene Ioan	idem	idem	1897	Toader şi Maria
15	Pleşca Ioan	soldat	idem	1899	Ioan şi Floarea
16	Chifor Toader	idem	idem	1902	Flore şi Ana
17	Pintican Nicolae	caporal	idem	1890	Vasile şi Floarea
18	Marţian Costan	soldat	idem	1880	Gavril şi Titiana
19	Leah Crucian	idem	idem	1887	Ioan şi Rodovica
20	Filipoi Flore	fruntaş	idem	1874	Ioan şi Floarea
21	Anca Clement	caporal	idem	1884	Onisim şi Sofia
22	Oltean Ioan	soldat	idem	1879	Pavel şi Senia
23	Leuca Isip	caporal	Poiana Ilvei	1898	Toma şi Irina
24	Cozac Ioan	nu a avut	Josenii	-	-

[103] Laurenţiu Oanea, „Năsăudenii şi Unirea Ardealului”, în *Plaiuri năsăudene*, anul I, nr. 8, 1 decembrie 1943.
[104] Serviciul Judeţean al Arhivelor Naţionale Bistriţa-Năsăud, Fond *Prefectura Judeţului Năsăud*, dosar 74/1940, ff. 14-18.

		grad	Bârgăului		
25	Hulpe Pantilimon	idem	idem	1891	Alexandru și Nastasia
26	Budăcan Grigore	idem	idem	-	-
27	Parasca Simion	idem	idem	-	-
28	Trif Terente	idem	idem	1886	Ioan și Ioana
29	Luncan Alexandru	idem	idem	1871	Ioan și Maria
30	Ilea Vasile	idem	idem	1878	Ioan și Maria
31	Buf Grigore	idem	idem	-	-
32	Baciu Gheorghe	idem	idem	1881	Chifor și Tecla
33	Dobrea Ilie	idem	idem	1887	Grigore și Ioana
34	Pahone Vasile	idem	idem	-	-
35	Hogiu Ioan	idem	idem	1885	Pavel și Paraschiva
36	Urs Constantin	idem	idem	1882	Maftei și Ioana
37	Nat Petre	idem	idem	1882	Ilie și Maria
38	Lucuța Vasile	idem	idem	1882	Teodor și Nastasia
39	Jauca Vasile	idem	idem	-	-
40	Someșan Vasile	idem	idem	1884	Dumitru și Raveca
41	Pop Ioan	idem	idem	1889	Petre și Maf.
42	Nat Chifor	idem	idem	1884	Ilie și Sofronia
43	Țarcă Sdrobău	idem	idem	-	-
44	Budăcan Vasile	idem	idem	-	-
45	Pop Pavel	idem	idem	1897	Ioan și Palagia
46	Lazăr Simion	idem	idem	1885	Grigore și Palagia
47	Ciot Toader	idem	idem	1885	Dănilă și Maria
48	Teut Grigore	idem	idem	1886	Dumitru și Maria
49	Dan Dănilă	idem	idem	1887	Vasile și Ioana
50	Mănarcă Petre	idem	idem	-	-
51	Bucină Grigore	idem	idem	1887	Nechita și Palagia
52	Dan Zaharie	idem	idem	-	-
53	Bota Dănilă	sergent	Mijlocenii Bârgăului	1893	George și Floarea
54	Bălăncan Ioan	soldat	idem	1888	Grigore și Cristina
55	Bălăncan Călement	idem	idem	1893	idem
56	Bălăncan Dănilă	idem	idem	1895	idem
57	Andreica Victor	plutonier	idem	1893	Leon și Floarea
58	Ciotmonda Andrei	sergent	idem	1897	Gavril și Floarea
59	Colonița Simion	caporal	idem	1887	Ștefan și Florica
60	Colonița Vasile	soldat	idem	1897	Ioan și Nastasia
61	Ciotmonda Toader	idem	idem	1887	Gavril și Floarea
62	Ciotmonda Vasile	idem	idem	1895	Idem
63	Colonița Nicolae	idem	idem	1887	Ioan și Nastasia
64	Corciu Toma	idem	idem	1868	Chirica și Floarea
65	Ciotmonda Ilie	idem	idem	1893	Gavril și Floarea
66	Guțiu Petre	sergent	idem	1894	Ioan și Todora
67	Guțiu Simion	soldat	idem	1872	Mitrofan și Dochia
68	Ghita Pavel	idem	idem	1890	Grigore
69	Mistric Petre	idem	idem	1896	Larion și Maria
70	Monda Costan	idem	idem	1899	Simion și Maria
71	Nap Simion	idem	idem	1889	Vasile și Mina
72	Platon Larion	idem	idem	1882	Timoftei și Dochia

73	Șut Ioan	idem	idem	1893	Nechita și Floarea
74	Sălăgean Ioan	caporal	idem	1888	Mihăilă și Maria
75	Vânca Simion	sergent	idem	1886	Toader și Cătălina
76	Vlasa Vârtolomei	idem	idem	1882	Larion și Ioana
77	Ghita Macavei	idem	idem	1893	Dănilă și Maria
78	Măjeri Pantelimon	soldat	Mureșenii Bârgăului	1877	Leonte și Floarea
79	Hangan Ioan	idem	idem	1876	Ioan și Palagia
80	Vălean George	caporal	idem	1893	Ignat și Axina
81	Tomoroga Toader	sergent	idem	1897	Ioan și Maria
82	Măjeri Gavril	caporal	idem	1883	Leon și Maria
83	Pudilic Gheorghe	sergent	idem	1899	Dumitru și Rafila
84	Galben Vasile	soldat	idem	1882	Pavel și Ioana
85	Buraciuc Axente	idem	idem	1887	Ioan și Ioana
86	Mendelovici Iosif	caporal	idem	1891	Maier și Ita
87	Dodu Dumitru	plutonier major	Prundu Bârgăului	1880	Larion și Palagia
88	Tonea Ioan	soldat	idem	1894	Ioan și Nastasia
89	Vlad Dănilă	plutonier	idem	1879	Anton și Elisabeta
90	Uşeriu Ilie	sergent	idem	1870	Ștefan și Titiana
91	Vrăsmaș Macedon	plutonier	idem	1879	Vasile și Mina
92	Pop George	soldat	idem	1882	Grigore și Ioana
93	Buta Ioan	sergent	idem	1887	Grigore și Floarea
94	Hasnăș Costan	idem	idem	1890	Nicolae și Floarea
95	Ropa Vasile	soldat	idem	1892	Nastasia
96	Uşeriu Maxim	idem	idem	1874	Ștefan și Titiana
97	Monda George	idem	idem	1883	Grigore și Floarea
98	Gâvan Nicolae	fruntaș	idem	1884	Alexa și Ioana
99	Bruj Ilie	caporal	idem	1887	Toma și Maria
100	Andreica Dumitru	plutonier	idem	1888	Simion și Maria
101	Andreica Ioan	soldat	idem	1890	Simion și Maria
102	Bărbos Ștefan	elev T.R.	-	1891	Gherasim și Eufemia
103	Băloi Crăciun	nu a avut grad	Rusu Bârgăului	-	Ioan și Ioana
104	Sorean Flore	idem	idem	-	Ștefan și Ioana
105	Zăvoian Flore	idem	idem	1893	Simion și Florica
106	Prundar Gavril	idem	idem	1879	Iacob și Maria
107	Griga Grigore	idem	idem	1872	Nicolae și Maria
108	Uşeriu Aurel	idem	idem	-	-
109	Băloi Andrei	idem	idem	1888	Ioan și Ioana
110	Băloi Ioan	idem	idem	-	Ioan și Ioana
111	Bacea Iacob	idem	idem	1895	Ioan și Floarea
112	Covaci Vasile	idem	idem	1876	Gavril și Maria
113	Prundar Paramon	idem	idem	-	-
114	Sorean Gavril	idem	idem	1895	Flore și Palagia
115	Prundar Ioan	idem	idem	-	-
116	Uifelean Flore	idem	idem	-	-
117	Macavei Ioan	idem	idem	-	-
118	Bacea Ioan	idem	idem	-	-

119	Oanea Nicolae	idem	idem	-	-
120	Bertejan Teodor	idem	idem	1876	Teodor și Nastasia
121	Parasca Nicolae	idem	idem	1875	Ioan și Ioana
122	Bartos Grigore	idem	idem	1890	Nicolae și Ioana
123	Sovrea Ioan	idem	idem	1886	Ștefan și Maria
124	Bugnar Ioan	idem	idem	1885	Ana
125	Bugnar Nicolae	idem	idem	-	-
126	Uifelean George	idem	idem	1894	George și Ioana
127	Tămășoi Toader	idem	idem	1893	Clement și Maria
128	Flore Crăciun	idem	idem	-	-
129	Parasca Ioan	idem	idem	1885	Constantin și Maria
130	Bugnar Gavril	idem	idem	1893	Teodor și P.
131	Gebrihei George	idem	idem	1888	Mihai și Floarea
132	Herman Teodor	idem	idem	-	-
133	Dan Aurelian C.	sergent	Susenii Bârgăului	1894	Eliseu și Maria
134	Vânca Toader	soldat	idem	1880	Echim și Todora
135	Pop Andron	sergent	idem	1885	Filip și Firoana
136	Gâța Iacob	soldat	idem	1895	Tănase și Ioana
137	Bruj Toader	sergent	idem	1896	Ilie și Maria
138	Bondriș Ioan	soldat	idem	1879	Gavril și Todora
139	Tănase Leon	caporal	idem	1889	Maftei și Maria
140	Trifan Ioan	soldat	idem	1894	Flore și Rodovica
141	Bondriș Lazăr	idem	idem	1881	Anchidim și Irina
142	Galben Valer	caporal	idem	1898	Nechita și Varvara
143	Galben Valer	soldat	idem	1899	Toader și Todora
144	Beșa Trifan	idem	idem	1882	Ioan și Ioana
145	Bălan Dumitru	idem	idem	1888	Nicolae și Ileana
146	Cot Petru	fruntaș	idem	1880	Flore și Ioana
147	Gâța Octavian	caporal	idem	1898	Tănase și Ioana
148	Bota Mihai	soldat	idem	1879	Chifor și Raveca
149	Flămând Anchidim	idem	idem	1878	Chifor și Cozmina
150	Zaharie Ioan	caporal	idem	1898	Gavril și Floarea
151	Axente Ștefan	sergent	idem	1889	Maftei și Axina
152	Bălan Ioan	soldat	idem	1891	Nicolae și Nastasia
153	Tomoroga Ioan	idem	idem	1886	Anton și Maria
154	Cornea Traian	idem	idem	1899	Domide și Măriuca
155	Cornea Ioan	sergent	idem	1890	Grigore și Lina
156	Galben Maftei	soldat	idem	1882	Sergiu și Firoana
157	Galben Ioan	idem	idem	1879	Sergiu și Firoana
158	Tănase Avacum	idem	idem	1884	Simion și Paraschiva
159	Tănase Grigore	idem	idem	1897	Toader și Dochia
160	Axente Anton	idem	idem	1892	Anton și Melentea
161	Buleu Ioan	idem	idem	1883	Vasile și Dochia
162	Bălan Tănase	idem	idem	1894	George și Dochia
163	Axente Ion	idem	idem	1884	Maftei și Axina
164	Cornea George	idem	idem	1888	Macavei și Nastasia
165	Tănase Ioan	idem	idem	1887	Pavel și Nastasia
166	Tănase Leon	idem	idem	1889	Pavel și Nastasia
167	Axente Petru	idem	idem	1885	Toader și Ana

168	Danea Larion	idem	idem	1883	Alexandru și Ileana
169	Colniță Petru	idem	idem	1893	Iacob și Raveca
170	Andreșel Ioan	idem	idem	1888	Timoftei și Firoana
171	Puțura George	idem	idem	1895	Ilie și Ioana
172	Puțura Simion	idem	idem	1887	Ilie și Ioana
173	Ciot Toma	idem	idem	1870	Constantin și Ileana
174	Zaharie Vasile	idem	idem	1882	Maxim și Ioana
175	Zaharie Toader	idem	idem	1890	Maxim și Ioana
176	Vrâncean Andrei	idem	idem	1874	Alexa și Varvara
177	Buf Nechita	idem	idem	1874	Ilie și Paraschiva
178	Georgiță Petru	idem	idem	1867	Vasile și Anisia
179	Andreșel Vasile	idem	idem	1881	Timoftei și Firoana
180	Cornea Simion	idem	idem	1890	Costan și Cristina
181	Bruj Vartolomei	idem	idem	1890	Ioan și Paraschiva
182	Axente Simion	idem	idem	1893	Trifan și Palagia
183	Sălăgean Dumitru	idem	idem	1879	Chifor și Palagia
184	Sălăgean Anton	idem	idem	1882	Chifor și Palagia
185	Buta Toader	idem	idem	1876	Petre și Maria
186	Buta Ioan	idem	idem	1877	Petre și Maria
187	Pop Simion	idem	idem	1889	Andron și Ana
188	Dodu Vasile	idem	idem	1894	Tănase și Ioana
189	Bruj Grigore	idem	idem	1891	Chifor și Raveca
190	Dabea Cornel	idem	idem	1897	Macavei și Ana
191	Pop Macedon	nu a efectuat serviciul militar	idem	1897	George și Floarea
192	Ștefănuț Simion	sergent	Tiha Bârgăului	1879	Ioan și Paraschiva
193	Dologa Macedon	caporal	idem	1891	George și Floarea
194	Șut George	idem	idem	1880	-
195	Savu Constantin	idem	idem	1883	Gavril și Axina
196	Dologa Ioan	soldat	idem	1878	Raveca
197	Țarcă Nicolae	idem	idem	1883	Ioan și Paraschiva
198	Tanca Dumitru	idem	idem	1883	-

Florin VLAȘIN,
Locuitori din Susenii Bârgăului participanți la Primul Război Mondial

În timpul primului război mondial un număr de 124 de locuitori din Susenii Bîrgăului au fost mobilizați în cadrul armatei austro-ungare și trimiși pe front în linia întâi. Dintre aceștia 15 și-au pierdut viața în timpul luptelor de pe front, 1 a încetat din viață în temniță sau în spital în urma bolilor sau a rănilor, 2 au dispărut, iar 5 au rămas invalizi. În urma celor căzuți pe front au rămas 5 văduve și 14 orfani de război[105].

Războiul i-a afectat nu numai pe locuitorii mobilizați și trimiși pe front ci și pe cei rămași acasă precum și instituțiile românești din Susenii Bârgăului și anume școala și biserica. Astfel, în anul 1914 ambele săli ale Școlii confesionale ortodoxe din Susenii Bârgăului au fost ocupate de către armată, iar învățătorul Iulian Flămând a fost mobilizat și trimis pe front, motiv pentru care cursurile școlii au fost întrerupte[106]. În luna august 1915 învățătorul Iulian Flămând a căzut prizonier în timpul luptelor de pe frontul din Rusia. El s-a înscris în Corpul voluntarilor ardeleni constituit din foștii prizonieri de război din Rusia și la 25 noiembrie 1918 s-a întors din România la Susenii Bârgăului[107]. Din cauza războiului în anul școlar 1915/1916 nu s-au ținut cursuri cu elevii claselor a V-a și a VI-a ale Școlii confesionale ortodoxe Susenii Bârgăului[108]. La începutul anului 1918 guvernul maghiar a decis înființarea în zona de est a Transilvaniei a așa-numitei „zone culturale". Ca urmare, Școala confesională ortodoxă din Susenii Bârgăului a fost desființată, în locul ei fiind înființată Școala populară elementară de stat[109]. La 18 iulie 1916 și 25 noiembrie 1917 cele două clopote ale bisericii ortodoxe din Susenii Bârgăului au fost rechiziționate de către autoritățile austro-ungare pentru necesități militare[110].

Prezentăm în continuare cazul unor locuitori din Susenii Bârgăului participanți la primul război mondial:

BĂLAN DUMITRU – a fost căsătorit și a avut împreună cu soția sa, Ioana, născută în anul 1883, trei copii: Aurelia, născută la 04.12.1911, Gheorghe, născut la 17.03.1913 și Dumitru, născut la 07.02.1915. În timpul primului război mondial a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. În timpul luptelor de pe front a dispărut[111].

BEBLEA ȘTEFAN - s-a născut la 22.07.1891 în localitatea Susenii Bârgăului. El era fiul lui Beblea Vartolomei și Beblea Paraschiva-Palagea (născută Tănase). La 15.06.1913 s-a căsătorit în localitatea Susenii Bârgăului cu Bruj Maria, născută la 21.09.1893, fiica lui Bruj Ilie și Bruj Maria (născută Purice). Împreună cu aceasta a avut patru copii: Maria, născută la 04.04.1914, Ștefan, născut la 26.09.1921, Savina, născută la 28.05.1923 și Costan, născut la 18.05.1926. În anul 1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front. În timpul luptelor de pe front a fost rănit. La 30.10.1919 a fost reformat ca invalid de război, fiind suferind de „amputația membrului inferior stâng de la genunchi"[112].

BELEI GEORGE - s-a născut la 05.12.1881 în localitatea Mureșenii Bârgăului. El era fiul lui Belei Constantin și Belei Varvara (născută Bosiok). El a aparținut contingentului 1906. La 26.11.1908 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Bălan Floarea, născută la 16.04.1886, fiica lui Bălan Vasile și Bălan Firoana (născută Pop). Împreună cu aceasta a avut trei copii: Palagia, născută la

[105] Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (în continuare SJANBN), *Fond personal Leon Bancu*, dosar 1, f. 1.
[106] Idem, fond: *Oficiul parohial ortodox român Susenii Bîrgăului*, dosar 20, ff. 171, 192, 199.
[107] *Ibidem*, dosar 21, ff. 314, 333.
[108] *Ibidem*, dosar 16, f. 202.
[109] *Ibidem*, dosar 15, ff. 153-162, 166.
[110] *Ibidem*, ff. 294-297, 300.
[111] Idem, fond: *Invalizi, orfani și văduve de război*, inv. 618, dosar 308, ff. 8, 12.
[112] *Ibidem*, inv. 805, dosar 167, ff. 1, 3-7, 14.

20.11.1909, Maria, născută la 20.10.1912 şi Rodovica, născută la 13.12.1914. Ulterior s-a stabilit în localitatea Susenii Bârgăului. La 02.08.1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej şi trimis pe front. În acelaşi an, 1914, a căzut prizonier în timpul luptelor de pe frontul din Rusia, iar ulterior a dispărut[113].

BONDRIŞ CHIRILĂ - s-a născut la 19.07.1875 în localitatea Susenii Bârgăului. El era fiul lui Bondriş Vasile şi Bondriş Ştefania (născută Crăcană). El a aparţinut contingentului 1896. La 25.11.1900 s-a căsătorit în localitatea Bistriţa Bârgăului cu Capotă Ioana, născută la 29.05.1878, fiica lui Capotă Titiana. Împreună cu aceasta a avut şase copii: Maria, născută la 23.10.1903, George, născut la 04.05.1906, Ilie, născut la 29.07.1908, Ioana, născută la 20.05.1912, Aurora, născută la 20.09.1917 şi Ion, născut la 02.04.1920. La 04.08.1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej şi trimis pe front. În timpul luptelor de pe front a fost rănit. Ca urmare, în anul 1917 a fost reformat ca invalid de război, fiind suferind de „calus metacarpian drept cu impotenţă totală a ultimelor 4 degete”[114].

BUF VASILE - s-a născut la 03.03.1876 în localitatea Susenii Bârgăului. El era fiul lui Buf Filip şi Buf Vasilica (născută Bartoin). El a aparţinut contingentului 1900. La 19.11.1904 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Beblea Iftimia, născută la 14.10.1883, fiica lui Beblea Pavel şi Beblea Ileana (născută Crăcană). Împreună cu aceasta a avut patru copii: Larion, născut la 28.12.1905, Palagia, născută la 18.07.1909, Varvara, născută la 02.09.1911 şi Grigore, născut la 02.12.1913. La 02.08.1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej şi trimis pe front. La 26.02.1915 a dispărut în timpul luptelor de pe front. Rămasă văduvă, soţia sa, Buf Iftimia, a încetat din viaţă la 13.05.1918 din cauza tuberculozei, cei patru copii rămânând orfani de ambii părinţi[115].

BUJOR IOAN - s-a născut la 07.05.1885 în localitatea Susenii Bârgăului. El era fiul lui Bujor Ilie şi Bujor Ioana (născută Gras). El a aparţinut contingentului 1909. La 29.10.1915 s-a căsătorit cu Orban Nastasia, născută la 29.10.1891, fiica lui Orban Ioan şi Orban Teodora (născută Ghiţă). Împreună cu aceasta a avut un copil, Ana, născută la 28.09.1916. În luna februarie 1915 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistriţa şi trimis pe front. La 18.07.1916 a dispărut în timpul luptelor de pe frontul din Rusia[116].

COZAC IOAN - s-a născut la 30.08.1883 în localitatea Susenii Bârgăului. El era fiul lui Cozac Lazăr şi Cozac Liza (născută Trandafir). El a aparţinut contingentului 1906. La 04.11.1906 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Lăcătuş Ioana Maria, născută la 29.06.1881, fiica lui Lăcătuş Nica şi Lăcătuş Teodora (născută Moldovan). Împreună cu aceasta a avut trei copii: Lajos, născut la 07.05.1907, Maria, născută la 04.06.1909 şi Niculaie, născut la 14.08.1912. La 02.08.1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistriţa şi trimis pe front. În acelaşi an, 1914, a dispărut în timpul luptelor de pe front[117].

GHIŢĂ IACOB - s-a născut în localitatea Susenii Bârgăului. El era fiul lui Ghiţă Tănase şi Ghiţă Ioana. În anul 1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej şi trimis pe front. Din cauza eforturilor de pe front la 20.10.1920 a fost reformat ca invalid de război, fiind suferind de „insuficienţă aortică compensată”[118].

GOREA DUMITRU - s-a născut la 05.10.1879 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Gorea Luca şi Gorea Teodora (născută Flămând). El a aparţinut contingentului 1904. La 11.02.1906 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului, cu Orban Raveca, născută la 27.05.1884, fiica lui Orban George şi Orban Palagia (născută Dan). Împreună cu aceasta a avut trei copii: Toader, născut la 08.11.1906, Ioana, născută la 16.11.1911 şi Gheorghe (născut la 25.06.1914). Ulterior s-a stabilit în localitatea Susenii Bârgăului. La 02.08.1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej şi trimis pe front. În timpul luptelor de pe front a căzut prizonier, iar în anul 1916 a

[113] *Ibidem,* inv. 805, dosar 178, ff. 2-8.
[114] *Ibidem,* inv. 805, dosar 285, ff. 1, 7-9, 13-19.
[115] *Ibidem,* inv. 805, dosar 411, ff. 1-10.
[116] *Ibidem,* inv. 805, dosar 425, ff. 1, 3-6.
[117] *Ibidem,* inv. 805, dosar 696, ff. 1-8.
[118] *Ibidem,* inv. 805, dosar 1008, ff. 4, 7.

dispărut în Siberia. Rămasă văduvă, soția sa, Gorea Raveca, s-a recăsătorit la 16.02.1935 cu Zaharia Toader[119].

august 1915 gara Bistrița, plecarea cu trenul a Regimentului 63 infanterie austro-ungară

LĂCĂTUȘ GHEORGHE – a fost căsătorit și a avut împreună cu soția sa, Raveca, născută în anul 1884, trei copii: Dochia, născută la 02.03.1911, Ioan, născut la 07.09.1912 și Gheorghe, născut la 22.09.1915. În anul 1915 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front. În timpul luptelor de pe front a dispărut[120].

TRĂSNĂU LEON - s-a născut în localitatea Susenii Bârgăului. El era fiul lui Trăsnău Petru și Trăsnău Anisia. La 28.10.1892 s-a căsătorit în localitatea Susenii Bârgăului, cu Ianca Ileana, fiica lui Ianca Ilie și Ianca Sofronia. Împreună cu aceasta a avut un copil, Anisia, născută la 19.08.1906. El a aparținut contingentului 1900. La 02.08.1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32

[119] *Ibidem,* inv. 805, dosar 1035, ff. 1-8.
[120] *Idem*, inv. 618, dosar 2913, ff. 19, 24.

honvezi din Dej și trimis pe front. În anul 1917 a încetat din viață în spitalul din Cluj. Rămasă văduvă, soția sa, Trăsnău Ileana, a încetat din viață la 11.11.1930[121].

TRIFON IOAN – a fost fiul lui Trifon Florea și Trifon Rodovica. La 02.08.1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front. În timpul luptelor de pe front a fost rănit. Ca urmare, la 24.09.1919 a fost reformat ca invalid de război, fiind suferind de „calus femural stâng cu scurtare de 4 cm". În anul 1918 s-a căsătorit cu Axente Măriuca. Împreună cu aceasta a avut trei copii: Ioana, născută la 10.09.1924, Florea, născut la 09.08.1927 și Raveca, născută la 30.01.1929. Ulterior s-a stabilit în localitatea Susenii Bârgăului[122].

ȚIFU VARTOLOMEI IOAN - s-a născut la 01.08.1890 în localitatea Susenii Bârgăului. El era fiul lui Țifu Larion Ioana. El a aparținut contingentului 1902. A fost căsătorit cu Bondriș Rodovica. La 02.08.1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front. La 17.01.1919 a încetat din viață, la cauza decesului fiind menționată „influența spaniolă"[123].

ZAHARIA PAVEL - s-a născut la 14.01.1884 în localitatea Susenii Bârgăului. El era fiul lui Zaharia Ștefan și Zaharia Savinca (născută Bulean). La 03.11.1907 s-a căsătorit în localitatea Josenii Bârgăului cu Ghițan Rodovica, născută la 03.09.1885, fiica lui Ghițan Ion și Ghițan Maria. Împreună cu aceasta a avut un copil, Toader, născut la 19.09.1910. La 01.03.1915 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. În același an, 1915, a dispărut în timpul luptelor de pe front. Rămasă văduvă, soția sa, Zaharia Rodovica, s-a recăsătorit la 23.10.1928 cu Beblea Dănilă[124].

Indiferent de unitățile militare austro-ungare în cadrul cărora au luptat, locuitorii din Susenii Bârgăului au fost români și merită întreaga noastră apreciere. Putem păstra vie amintirea lor printr-un monument ridicat în memoria acestora și prin scrierile care evocă faptele lor.

17.09.1915 ofițeri și soldați din Regimentul 63 infanterie austro-ungară din Bistrița

[121] *Idem,* inv. 805, dosar 2541, ff. 1-6.
[122] *Ibidem,* inv. 805, dosar 2545, ff. 1, 3, 7-9.
[123] *Ibidem,* inv. 805, dosar 2577, ff. 2-6.
[124] *Ibidem,* inv. 805, dosar 2702, ff. 1-5.

Din prevederile Tratatului de la Luţk, încheiat la 13 aprilie 1711, între Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei şi Petru cel Mare, ţarul Rusiei, ca urmare a negocierilor purtate pe picior de egalitate[125]

Art. III. „Făgăduim noi, marele stăpânitor, Măria noastră ţarul, pentru noi şi pentru urmaşii noştri la tronul Rusiei, că noi nu vom avea dreptul să punem domn în Moldova (…)."

Art. VI „(…) după vechiul obicei moldovenesc, toată puterea cârmuirii va fi în mâna domnului Moldovei".

Art. X. „(…)toată legea şi judecata să fie a Domnului şi fără hrisovul Domnului nimic nu va fi întărit sau desfăcut de către Măria noastră, ţarul".

Art. XI. „Pământurile principatului Moldovei, după vechea hotărnicie moldovenească, asupra cărora Domnul va avea drept de stăpânire *sunt cele cuprinse între râul Nistru, Bender, cu tot ţinutul Bugeacului, Dunărea, graniţele ţării Munteneşti şi ale Transilvaniei şi marginile Poloniei, după delimitările făcute cu aceste ţări"*.

*(*După Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, „De la statul geto-dac la statul român unitar", Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983, p. 184 – 185)

Hotărârea Sfatului Ţării, din 27 martie 1918, de unire a Republicii Moldoveneşti (Basarabiei) cu România

„Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră şi vechile graniţe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută şi mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric şi dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-şi hotărască soarta lor, de azi înainte şi pentru totdeauna se uneşte cu mama sa România".

Unirea urma să aibă la bază următoarele condiţii care iniţial trebuiau să fie acceptate de primul ministru Al. Marghiloman, invitat la Chişinău. După exprimarea acordului acestuia, Sfatul Ţării hotăra asupra unirii. Aceste condiţii erau:

1. Actualul Sfat al Ţării îşi continuă autoritatea în scopul realizării reformei agrare în conformitate cu nevoile şi cererile naţiunii. Aceste hotărâri vor fi recunoscute de guvernul român.
2. Basarabia îşi păstrează autonomia sa provincială, având un Sfat al Ţării ales în viitor prin vot universal, egal, direct şi secret, cu un organ executiv şi administraţie proprie.
3. Sfatul Ţării este competent să:
   a. Voteze bugetele locale;
   b. Să controleze toate organele zemstvei şi oraşele;
   c. Să numească pe toţi funcţionarii administraţiei locale prin organul său executiv în timp ce înalţii funcţionari sunt confirmaţi de guvern
4. Armata va fi recrutată pe principiul teritorial.
5. Legile existente şi administraţia locală (zemstva şi oraşe) rămân în activitate şi pot fi schimbate numai de Parlamentul României după ce reprezentanţii Basarabiei vor lua parte la lucrările sale.
6. Respectul drepturilor minorităţilor din Basarabia.

[125] (După Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, De la statul geto-dac la statul român unitar, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983, p.631 – 632)

7. Doi reprezentanți ai Basarabiei vor intra în Consiliul de Miniștri al României. De data aceasta ei vor fi numiți de Sfatul Țării, dar în viitor, dintre reprezentanții Basarabiei în Parlamentul României.
8. Basarabia va trimite în Parlamentul României un număr de reprezentanți proporțional cu populația, aleși pe baza votului universal, egal, direct și secret.
9. Toate alegerile în Basarabia pentru sfaturile de plăși, orașe și sate vor fi făcute pe bază de vot universal, egal, direct și secret.
10. Libertatea personală, libertatea presei, cuvântului, credinței, întrunirii și toate libertățile comunale vor fi garantate prin Constituție.
11. Orice încălcare de lege făcută din motive politice în timpul tulburărilor ce au avut loc, se amnistiază.

Deoarece Basarabia se unește de la sine ca o fiică cu mama sa, România, Parlamentul României va decide convocarea fără amânare a Adunării Constituante, în care, proporțional cu populația sa, vor lua parte și reprezentanți ai Basarabiei, aleși prin vot universal, direct și secret, pentru a hotărî cu toții includerea în Constituție a principiilor și garanțiilor menționate mai sus.

…….

Aprobată de Sfatul Țării la 27 martie 1918, Chișinău.

(Semnează) I. Inculeț, președintele Sfatului Țării, I. Buzdugan, Secretarul Sfatului Țării.

Acestea au fost condițiile pe care Blocul moldovenesc le-a considerat ca preliminarii indispensabile pentru acceptarea Unirii cu România.

Declarația de autodeterminare a Comitetului Executiv al Partidului Național Român (din 12 octombrie 1918, Oradea) prezentată în Parlamentul din Budapesta (în 18 0ctombrie 1918) de către Alexandru Vaida Voievod

Comitetul Executiv al Partidului Național Român din Ardeal și Ungaria, ca organ politic al națiunii române din Ardeal și Ungaria constată că urmările războiului îndreptățesc pretențiile de veacuri ale națiunii române, la deplina libertate națională. Pe temeiul dreptului firesc că fiecare națiune poate dispune, hotărî singură și liberă de soarta ei – un drept care este acum recunoscut și de către guvernul ungar prin propunerea de armistițiu a monarhiei -, națiunea română din Ungaria și Ardeal dorește acum să facă uz de acest drept și reclamă în consecință și pentru ea dreptul ca, liberă de orice înrâurire străină să hotărască singură plasarea ei printre națiunile libere, precum și stabilirea legăturii de coordonare a ei cu celelalte națiuni libere. Organul național al națiunii române din Ungaria și Ardeal nu recunoaște îndreptățirea acestui parlament, a acestui guvern să se considere că reprezentante ale națiunii române, ca să poată reprezenta la congresul general de pace interesele națiunii române din Ungaria și Ardeal – căci apărarea intereselor ei națiunea română o poate încredința numai unor factori designați de propria lor adunare națională.

Afară de organele delegate de adunarea națională sau alese din mijlocul său, așadar afară de Comitetul Executiv al Partidului Național Român, nimeni nu poate fi îndreptățit să trateze și să hotărască în treburi care se referă la situația politică a națiunii române. Toate deciziunile și acordurile care s-ar lua și s-ar face fără aprobarea acestor organe se declară ca nule și fără valoare, care nu leagă întru nimic națiunea română. Națiunea română care trăiește în monarhia austro-ungară așteaptă și cere – după multe suferințe de veacuri – afirmarea și valorizarea drepturilor ei nestrămutate și inalienabile la deplină viață națională.

„Românul”, VII, nr. 1 din 26 octombrie 1918

(După Ștefan Pascu, „Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, încununarea ideii, a tendințelor și a luptelor de unitate a poporului român”, Cluj, 1968, p. 403.

Poziția reprezentanților vieții culturale și obștești ungare – printre care Ady Endre, Bartok Bela, Bölöny György, Kodaly Zoltan, Varga Jenö – exprimată în manifestul din 3 noiembrie 1918, față de „națiunile surori”

…Față cu națiunile surori nu avem nici un fel de pretențiuni. Ungurilor! Și noi ne privim de națiune înnoită, ne privim de putere liberatoare ca și acei frați ai noștri care din ruinele monarhiei se ridică fericiți la putere proaspătă. Ușurați ne trezim în conștiința că nu suntem siliți să fim și mai departe stâlpii apăsării. Libertatea națiunilor surori este chezășia libertății noastre. Cine este liber acolo unde vecinul său nu e liber ? Să fim liberi. Să trăim unii lângă alții în pace, ca națiuni libere cu națiuni libere!...

…Ungurilor! Trebuie să ne concentrăm în alianță cu națiunile surori. Acesta este interesul nostru, dar și al lor. Alianța aceasta însă să nu fie vrăjmașul libertății. Să nu dea nici cea mai palidă posibilitate ca o națiune să poată știrbi interesul altei națiuni sau să-l poată periclita. În privința aceasta să se dea garanție, și din inimă dorim să dăm garanția aceasta tuturor celor care pășesc în alianță cu noi, precum cerem și noi de la ei.

Între noi nu sunt state mari. Dintre națiunile care se aliază nici una nu are o populație peste 10 – 12 milioane. Nu ne vom amenința unii pe alții. Să se formeze liber această alianță liberă. Să o formeze voința poporului și principiile de drept autonom ale lui Wilson.

(După „Adevărul” din 28 octombrie/10 noiembrie 1918)

Hotărârea Adunării Constituante a românilor din Bucovina de Unire cu Țara, 15/28noiembrie 1918

Redăm din textul telegramei contelui Etzdorf, președintele provinciei Bucovina, către ministrul de externe din Viena, contele F. Toggenlung, privind desfășurarea lucrărilor *Adunării Constituante* a românilor.

„La 27 octombrie are loc la Cernăuți o adunare națională convocată de Clubul parlamentarilor, apoi de deputații din parlament, Grigorovici și Șerbu, precum și de toate partidele române reprezentate în dietă. La adunare iau parte toți deputații români din parlament, toți deputații care fuseseră aleși în ultima dietă bucovineană, precum și primarii români din Bucovina. Numărul participanților, circa 100 – 150 de persoane. Adunarea are loc în spațiu închis. Președintele deschide adunarea cu o cuvântare în care este pusă în lumină importanța și amploarea ultimelor evenimente. Președintele încheie cuvântul de salut cu citirea următoarei rezoluții, luată de toate partidele române: 1. Poporul român din Bucovina statornicește că are dreptul să-și determine singur soarta. 2. În baza acestui drept, el proclamă solidaritatea sa cu românii din Transilvania și din Ungaria. 3. Pentru a atinge scopul comun, cere constituirea unei organizații comune, care să formuleze și să dea expresie postulatelor românilor din Austro-Ungaria; 4. Organizația comună va consta din reprezentanți aleși ai românilor din Transilvania și Ungaria, precum și din reprezentanți ai Constituantei românilor din Bucovina; 5. Constituanta constă din deputații români ai Parlamentului, din foștii deputați români ai dietei Bucovinei și din primarii români ai provinciei; 6. Constituanta alege un Consiliu național din 36 de membri; 7. Numai Consiliul național și organizația comună au dreptul de a reprezenta interesele românilor din Imperiu, oricărui alt factor i se contestă dreptul de a vorbi în numele lor; 8 În congresul păcii românii nu pot fi reprezentați decât de oamenii lor de încredere; 9. Delimitările naționale rămân rezervate decizie Consiliului național și organizației comune. Rezoluția de mai sus a fost acceptată de către adunare prin aclamație!.

La rândul său comandantul de jandarmerie pentru Galiția și Bucovina relata din Cernăuți, la 28 octombrie, într-o telegramă către comandantul armatei austriece și Ministerul de externe din Viena: „Ieri după amiază, Adunarea Națională Română. Sub președinția dr. O. Iancu, cavaler de Flondor, a fost redactată următoarea rezoluție, în rezumat: 1. Reprezentanții poporului român din Bucovina se declară, în virtutea suveranității naționale, drept Constituantă a Bucovinei. 2. Constituanta hotărăște unirea întregii Bucovine cu celelalte provincii românești într-un stat național

independent și va proceda, în acest scop, în deplină solidaritate cu românii din Transilvania și Ungaria. 3. Constituanta stabilește un Consiliu Național de 150 membri, care va reprezenta, prin împuterniciți, provincia la Conferința păcii și nu va admite nimănui dreptul de a decide sau de a trata în numele său. 4. Constituanta respinge cu hotărâre orice încercare ce ar avea drept scop nimicirea Bucovinei, dorește însă să se înțeleagă cu celelalte popoare conlocuitoare”.

(După M. Mușat, I. Ardeleanu, op. Cit., p. 600 – 610)

Cuvântarea rostită de George Pop de Băsești cu prilejul deschiderii Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia

„Prea iubiții mei! Onorată adunare a tuturor românilor din Transilvania, Ungaria și Banat! Națiunea română la toate evenimentele mari istorice, în trecut și astfel și astăzi, s-a adunat pentru a decide asupra sorții sale. În 1848, marele an al zguduirilor și prefacerilor sociale și al scuturării lanțurilor purtate de veacuri, neamul nostru s-a adunat pe Câmpul Libertății de lângă Blaj, ca să-și frângă cătușele iobăgiei. Acolo, printr-o supraomenească încordare, acest neam a frânt cătușele care îl țineau legat de glia oligarhilor străini. Smuls din robia trupească a iobăgiei, poporul român din Ardeal și Ungaria a fost silit să continue a trăi într-o nouă iobăgie, cu mult mai dureroasă și mai umilitoare: iobăgia sufletească.

Dușmanii seculari, care ne-au ținut veacuri de-a rândul în lanțuri fizice, ne-au ținut, până ieri, înlănțuiți sufletește, înăbușind cu brutalitate toate manifestările sufletului românesc dornic de libertate și cultură națională. Lanțurile aceste robii suntem chemați, fraților, să le zdrobim astăzi, în această mare adunare națională, a tuturor românilor din Ungaria și Transilvania, aici, pe pământul stropit cu sângele martirilor Horia și Cloșca.

Vrem să zdrobim lanțurile robiei noastre sufletești prin realizarea marelui vis al lui Mihai Viteazul: unirea tuturor celor de o limbă și de o lege într-un singur și nedespărțit stat românesc.

Lăsați-vă pătrunși, fraților, de fiorii sfinți ai acestui strălucit praznic național și în cea mai deplină și frățească armonie să clădim temeliile fericirii noastre naționale viitoare.

Dumnezeu să binecuvânteze sfatul nostru și lucrările noastre!

Salutându-vă cu toată căldura inimii mele, declar adunarea națională a tuturor românilor din Ungaria și Transilvania deschisă!”

(După Ioan Georgescu, George Pop de Băsești, 60 de ani din luptele naționale ale românilor transilvăneni, Oradea, Editura Asociației Culturale „Astra”, 1935, p. 172 – 173)

Cuvântarea lui Vasile Goldiș la Adunarea de la Alba Iulia

Mărită Adunare Națională!

Zămislit de necesitatea imperiului roman de a-și așeza o santinelă puternică în Carpații sud-estici și (la) coborâșurile lor, împotriva semințiilor barbare de la miază-noapte și răsărit, care amenințau cultura umană, creată prin geniul latin, neamul românesc de la început și până astăzi a îndurat soarta aspră rezervată oricărei sentinele credincioase loviturilor dușmane și statornica răbdare (…)

Răsare o minune fără pereche în istoria lumii. Lung șir de veacuri călcată în picioare de hoarde barbare, națiunea română își pierde unitatea de stat, se fărâmă prin văi sub dominațiuni răzlețe și una de alta neatârnătoare, pierde încopcierea cu fluviul larg și luminos al istoriei mondiale: ca apa de ploaie în nisip parcă dispare de la suprafața conștiinței umane. Dar când, după optsprezece veacuri, sufletul românesc se trezește din somnu-i de moarte și învie ca un soare luminos, conștient de neam, hotarele etnice ale acestui popor sunt desemnate pe harta istorică drept hotare ale Daciei lui Traian. Basarabeanul care își adapă calul în valurile întunecate ale Nistrului, se înțelege desăvârșit la graiu cu Crișanul din apropierea blondelor ape ale Tisei. Sentinela romană a rămas credincioasă chemării sale de a păzi geniul latinității și neîncetatelor lovituri dușmane el a opus virtutea-i legendară : statornica-i răbdare. (…)

Veacuri de-a rândul poporul românesc, adevăratul și legitimul proprietar al pământului ce fusese odată Dacia romană, a fost socotit străin și sclav pe pământul său strămoșesc. (…)

Națiunile trebuie liberate. Între aceste națiuni se află și națiunea română din Ungaria, Banat și Transilvania. Dreptul națiunii române de a fi liberată îl recunoaște lumea întreagă, îl recunosc, acum, și dușmanii noștri de veacuri. Dar, odată scăpată de robie, ea aleargă în brațele dulcii sale mame. Nimic mai firesc în lumea aceasta. Libertatea acestei națiuni înseamnă: unirea ei cu Țara Românească. Îmbucătirea poporului românesc n-a fost urmarea vreunei legi economice, în care terminologi se ascunde minciuna. Dimpotrivă, teritoriul dintre Nistru, Tisa și Dunăre constituie cea mai ideală unitate economică, aproape autarhie. Îmbucătirea trupului românesc a fost act de barbarie. Distrusă fiind barbaria, unitatea tuturor românilor într-un singur stat este cea mai firească pretenție a civilizația. Teritoriile locuite de români de la descălecarea lui Traian și până astăzi au fost teritorii românești. Nu există putere de a suci logica până acolo ca invadările elementelor străine, dirijate pe aceste teritorii în chip artificial și prin abuzul de putere, cu scopul desființării noastre naționale, să poată clătina dreptul nostru de proprietate asupra acestor teritorii. Așa ceva ar fi sancționarea crimei și ar constitui o pălmuire a civilizațiunii, care principal nu admite substituirea dreptului prin brutalitate. După drept și dreptate românii din Ungaria și Transilvania dimpreună cu toate teritoriile locuite de dânșii trebuie să fie uniți cu regatul român. (…)

Unirea tuturor românilor într-un singur stat numai atunci va fi statornică și garantată prin istoria mai departe a lumii dacă va răspunde tuturor îndatoririlor impuse prin noua concepție a civilizațiunii și ne va inspira datoria să nu pedepsim progenitura pentru păcatele părinților și, ca urmare, va trebui să asigurăm tuturor neamurilor și tuturor indivizilor conlocuitori pe pământul românesc aceleași drepturi și aceleași datorinți. Civilizația care ne-a eliberat pretinde de la noi respectul pentru dânsa și ne obligă să prăbușim în noul nostru stat orice privilegiu și să statornicim ca fundament al acestui stat munca și răsplata ei integrală.

Înaintașii noștri, pe Câmpul Libertății, în 1848, au hotărât așa: „Națiunea română depune jurământul de credință către împăratul, către patrie și către națiunea română". Împăratul ne-a înșelat, patria ne-a ferecat și ne-am trezit că numai credința în noi înșine, în neamul nostru românesc ne poate mântui. Să jurăm credință de aici înainte numai națiunii române, dar tot atunci să jurăm credință tare civilizațiunii umane. Câtă vreme vom păstra aceste credințe, neamul nostru va trăi, se va întări și fericiți vor fi urmașii noștri până la sfârșitul veacurilor.

La lumina celor expuse până aici din încredințarea și în numele marelui stat al națiunii române din Ungaria, Banat și Transilvania, rog mărita Adunare Națională să binevoiască a primi și a enunța ca ale sale următoarele hotărâri: (citește proiectul).

(După Vasile Goldiș, Scrieri social-politice și literare, Editura Facla – 1976, p. 168 – 173)

Discursul lui Iuliu Maniu în susținerea proiectului de Rezoluție (Hotărâre)

(…) *Este evident că aclamațiile dv. Cu care ați întâmpinat proiectul nostru de Rezoluțiune nu sunt numai flori frumoase și trecătoare ale sentimentelor și însuflețirei naționale, ci sunt o urmare firească a unei convingeri, nestrămutate, izvorâte din vederi științifice adoptate de civilizația omenească.*

(...) Noi, onorată Adunare Națională, privim în înfăptuirea unității noastre naționale un triumf al libertății omenești. Noi nu voim să devenim din oprimați oprimatori, din asupriți

asupritori. Noi voim să întronăm pe aceste plaiuri libertatea tuturor neamurilor şi a tuturor cetăţenilor.

(...) Noi nu vrem să verse nimeni lacrimile pe care le-am vărsat noi atâtea veacuri de-a rândul. Noi ne încredem în trăinicia noastră şi în vrednicia proprie şi nu vrem să istovim forţele altora.

(...) rog onorata Adunare Naţională să primească proiectul nostru de Rezoluţiune, pentru a întemeia pentru vecie România unită şi mare şi a se înstăpâni pentru totdeauna o adevărată democraţie şi deplină dreptate socială! (Urale nesfârşite: „Pornim unanim! Trăiască România Mare!"

(După Ioan Scurtu, op. Cit. p. 146)

Discursul lui Iosif Jumanca în susţinerea proiectului de Rezoluţie (Hotărâre)

(...) Astăzi e vorba de libertatea, de posibilitatea dezvoltării în viitor a culturii roneşti, şi astăzi venim şi noi aici, adevăraţii reprezentanţi ai muncitorimii române din Ungaria, Transilvania şi Banat, venim să ne declarăm în faţa preacinstitei Adunări, să declarăm în faţa Internaţionalei Socialiste că vrem unirea tuturor românilor.

O vrem şi suntem gata a lupta cu toate mijloacele pentru înfăptuirea şi pentru apărarea ei.

Noi suntem proletari (…)

De aceea, când aderăm la unirea tuturor românilor, voim totodată şi posibilitatea de dezvoltare a muncitorimii române, voim să deschidem braţele largi pentru ca în această ţară românească nouă să se dezvolte şi să progreseze un popor muncitor, tot aşa cum au progresat popoarele muncitoare din apus.

Social-democraţia nu-i identică cu lipsa statului naţional. Noi nu zicem că ubi bene ibi patria; dimpotrivă, zicem că unde ţi-e patria, acolo trebuie să-ţi cauţi de ea! De aceea noi nu ne temem că nu vom avea puterea să ne căutăm drepturile la o viaţă liberă.

Când facem declaraţia aceasta, că aderăm la unire, o facem nu numai pentru că în instinctul *nostru, în interiorul nostru, în inima noastră există simţul acesta, ci o facem şi cu mintea clară, prin convingerea aceea fermă că prin postulatele luate în Rezoluţia ce s-a prezentat preacinstitei Adunări sânt luate acele garanţii cari sunt suficiente pentru democratizarea României.*

(După Ioan Scurtu, op. Cit., p. 148 – 149)

Rezoluţia (Hotărârea) de Unire cu Ţara, de la Alba Iulia
1 Decembrie 1918

„I. Adunarea naţională a tuturor românilor din Transilvania, Banat şi Ţara ungurească, adunaţi prin reprezentanţii lor îndreptăţiţi la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie – 1 decembrie 1918, decretează unirea acelor români şi a tuturor teritoriilor locuite de dânşii cu România…

II. Adunarea naţională rezervă teritoriile sus-indicate autonomie provizorie până la întrunirea Constituantei, aleasă pe baza votului universal.

III. În legătură cu aceasta, ca principii fundamentale la alcătuirea noului stat român, Adunarea naţională proclamă următoarele:

1. Deplina libertate naţională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor se va instrui, administra şi judeca în limba sa proprie, prin indivizi din sânul său şi fiecare popor va primi drept de reprezentare în corpurile legiuitoare şi la guvernarea ţării în proporţie cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.
2. Egală îndreptăţire şi deplina libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile din stat.

3. Înfăptuirea desăvârșită a unui regim curat democratic pe toate temele vieții publice. Votul obștesc, direct, egal, secret pe comune în mod proporțional pentru ambele sexe în vârstă de21 de ani, la reprezentarea în comune, județe ori parlament.
4. Desăvârșită libertate de presă, asociere și întrunire; liberă propagandă a tuturor gândirilor omenești
5. Reforma agrară radicală. Se va face conscrierea tuturor proprietăților, în special a proprietăților mari. În baza acestei conscrieri, desființând fidei-comisele în temeiul dreptului de a micșora după trebuință latifundiile, i se va face posibil țăranului să-și creeze o proprietate (arător, pășune, pădure) cel puțin cu atât cât să poată munci el și familia lui. Principalul conducător al acestei politici agrare este, de o parte, promovarea nivelării sociale, pe de altă parte potențarea producțiunii.
6. Muncitorimii industriale i se asigură aceleași drepturi și avantagii care sunt legiferate la cele mai avansate state industriale din Apus.

IV. Adunarea națională dă expresiune dorinței sale ca Congresul de pace să înfăptuiască comuniunea naționalităților libere în așa chip ca drepturile și libertățile să fie asigurate pentru toate națiunile mari și mici deopotrivă, iar în viitor să se elimineze războiul ca mijloc pentru regularea raporturilor internaționale.

V. Românii adunați în această adunare națională salută pe frații lor din Bucovina scăpați din jugul monarhiei austro-ungare și uniți cu țara mamă, România.

VI. Adunarea națională salută cu iubire și entuziasm libertatea națiunilor subjugate până aici în monarhia austro-ungară, anume națiunile cehoslovacă, austro-ungară, iugoslavă, polonă și ruteană și hotărăște ca acest salut să se aducă la cunoștință tuturor acelor națiuni.

VII. Adunarea națională cu smerenie se închină înaintea memoriei acelor bravi români care în acest război și-au vărsat sângele pentru înfăptuirea idealului nostru, murind pentru libertatea și unitatea națiunii române…

VIII. Adunarea națională dă expresiune mulțumire și admirațiunei sale față de puterile aliate, care, prin strălucitele lupte purtate cu cerbicie împotriva unui dușman, pregătit pentru multe decenii pentru război, au scăpat civilizațiunea din ghearele barbariei.

IX. Pentru conducerea mai departe a afacerilor națiunii române din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, Adunarea națională hotărăște instituirea unui Mare Sfat național român, care va avea toată îndreptățirea să reprezinte națiunea română oricând și pretutindeni față de toate națiunile lumii și să ia toate dispozițiunile pe care la va afla necesare la interesul național”.

(După Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, De la statul geto-dac la statul român unitar, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p.631 – 632)

Ioan CORDOVAN, *Vasile MĂGERUȘAN, Războiul de independență și declararea independenței de stat a României, 9 mai 1877*

Înainte de a intra în subiectul propus, dorim să vă prezentăm un scurt aspect, mai aproape de adevărul istoric, în ceea ce privește chemarea lui Carol de Hohenzollern - Sigmaringen pe tronul României.

Am spus, mai aproape de adevărul istoric, date fiind mărturiile prezentate în „ISTORIA UNIRII ROMÂNILOR", autor I. LUPAȘ, scoasă de fundația culturală regală „Principele Carol", în anul 1937, deci acum 80 de ani, de către Institutul de Arte Grafice „Luceafărul" S.A. București, carte editată în 10.030 exemplare, în ediția I-a.

Afirmăm și în acest cadru, că generațiile ultimilor 80 de ani, nu au avut posibilitatea cunoașterii istoriei reale a României, ci doar a unei istorii trunchiate și trucate.

În aceste momente, de grea cumpănă pentru omenire, cu conflicte peste tot în lume, de crearea unor focare de război, nu departe de noi, este bine să ne cunoaștem istoria, pentru a proteja prezentul și a preîntâmpina viitorul țării noastre.

Se cunoaște foarte bine faptul că, după răsturnarea lui Alexandru Ioan Cuza s-a alcătuit Locotenența Domnească, constituită pentru luarea unor măsuri privind crearea crizei de tron, care s-a și întrunit la 11 februarie 1866 și a hotărât, prin votul tuturor, ca „Domn stăpânitor al Principatelor Unite Române"- potrivit cu dorințele arătate de „Adunările ad-hoc din 1857"- pe fratele regelui Leopold II al Belgiei: pe Filip „comite de Flandra și duce de Saxonia".

Dar, în ziua răsturnării lui Cuza, nu era sorocită să ia ființă și noua dinastie a României.

Cu trei zile mai târziu, ministrul afacerilor străine din Belgia înștiința Bucureștiul: „*Alteța Sa Regală crede că nu poate primi chemarea, așa de măgulitoare a poporului român, chemare pentru care, cu toate acestea, Alteța Sa Regală este foarte recunoscător și de care a fost și Regele foarte mișcat.*"

Alegerea comitelui de Flandra a pricinuit neliniște la Curtea rusească și nu era nici pe placul lui Napoleon al III-lea. Trebuia deci căutată altă persoană potrivită să urce pe tronul rămas vacant prin răsturnarea lui Cuza.

La 10 martie 1866, Ion Brăteanu și Scarlat Fălcoianu s-au întâlnit la Paris, în ședința Puterilor garante, cu împuterniciții Turciei, Rusiei, Franței, Angliei, Italiei, Austriei și Prusiei.

Franța și Anglia au sprijinit ideea ca principele Carol de Hohenzollern (născut la 8 aprilie 1839), care avea doar vârsta de 27 de ani și era locotenent în Regimentul de dragoni al gărzii prusace, să urce pe tronul românilor.

Până la 11 ani, primește primele învățături în cadrul familiei. Din 1850 și până în 1856 își continuă instrucția la Dresda. Numit de regele Prusiei locotenent în regimentul de artilerie de gardă, în aprilie 1857, intră în serviciu la Berlin și își continuă studiile militare cu profesori ai Școlii de artilerie. Întreprinde mai multe călătorii în Europa, studiind organizarea militară în diferite țări. Face studii teoretice la Universitatea din Bonn (1862-1863). În calitate de ofițer de ordonanță al kronprințului Fredrich, ia parte la războiul austro-pruso-danez (1864) și este înaintat la gradul de căpitan în Regimentul 2 dragoni de gardă.

Era al 2-lea fiu al principelui Carol-Anton de Hohenzollern-Sigmaringen și prin mama sa, principesa Iosefina, înrudit cu împăratul Napoleon al III-lea, coborâtor din Frederic al VI-lea de Zollern, burgavul de Nurnberg, care luptase, la Nicopol în 1396 alături de Mircea cel Bătrân.

La 30 martie (în Vinerea patimilor), Ioan Brăteanu a telegrafiat lui Ioan Bălăceanu, agentul diplomatic de la Paris următoarele: „ Carol de Hohenzollern primește Coroana fără condiții". Acesta s-a pus îndată în legătură cu Napoleon al III-lea.

Locotenența Domnească și guvernul, au făcut pregătirile cuvenite pentru alegerea lui Carol, prin voința de obște a poporului întreg. În ziua de 8 aprilie 1866 au votat 685.969 cetățeni pentru și 224 contra alegerii.

Și, uite așa, Carol a ajuns să domnească 48 de ani, cu un an mai mult decât Ștefan cel Mare, care a fost ales în Joia Paștilor 1457, după biruința asupra lui Petru Aron.

Se știe, că nu au lipsit nici întețirile potrivnice dintre Moldoveni, care au stârnit la Iași ciocniri sângeroase, care l-au rănit inclusiv pe mitropolitul Calinic Miclescu.

Adunarea Electivă s-a întrunit la 1/13 mai 1866 și a întărit rezultatul plebiscitului din 8 aprilie 1866, proclamând pe Carol, Domn moștenitor al României, votând și o lege pentru împământenirea familiei de Hohenzollern, ca în felul acesta să poată dezarma împotrivirea conferinței de la Paris.

La 8/20 mai 1866 principele Carol, cu un pașaport pe numele Carol Hettingen a trecut pe la Porțile de Fier, într-un vapor austriac, la clasa a II-a, cu suita sa îmbarcată la clasa a I-a, tocmai pentru ca să nu poată fi împiedicată prin vreo bănuială din partea Austriei asupra căreia „cancelarul de fier" al Prusiei, neșovăitorul Bismarck, era hotărât să deslănțuiască în curând primejdia războiului.

În 10/22 mai 1866, Carol a depus în fața Adunării următorul jurământ: „ Punând piciorul pe acest pământ sacru, am și devenit ROMÂN... Eu vă aduc o inimă leală, cugetări drepte, o voință tare de a face bine„ un devotament fără margini către noua mea patrie și acel neînvins respect către lege, pe care l-am cules din exemplul alor mei. Cetățean astăzi, mâine de va fi nevoie, soldat, eu voi împărți cu voi soarta cea bună, ca și pe cea rea. Jur să fiu credincios Legilor Țării și a păzi religiunea României, precum și integritatea teritoriului ei și de a domni ca Domn constituțional. Credeți în mine, precum și eu cred în voi."

Timp de 48 de ani, domnia lui Carol I (10.05.1866- 27.09.1914) a fot un factor de stabilitate și progres, ajungând un REGE SIMBOL al românilor.

Sub domnia sa a fost adoptată Constituția (1866), una dintre cele mai democrate din lumea civilizată.

În timpul domniei acestui suveran s-au creat instituțiile financiare fundamentale ale României moderne: Banca Națională, Casa de Economie, Casa de Credit Agricol. Academia Română a fost înființată în timpul domniei sale, iar în această perioadă se alcătuiește Dicționarul Limbii Române.

Carol I a fost ctitorul Fundației Universitare, care-i poartă numele. A dezvoltat și modernizat capacitățile de construcții navale ale țării. Să nu uităm că în 1882 intra în apele românești bricul „Mircea" (nava școală), care a deservit în tot timpul domniei lui Carol I, până în anul 1939. În 1895 a luat ființă Serviciul Maritim Român și constituirea flotei comerciale maritime românești moderne. S-a construit podul de peste Dunăre (inaugurat la 14/26 septembrie 1895), proiectat de Anghel Saligny.

A fost președinte de onoare și protector al Academiei Române de la începuturile ei (15 septembrie 1867). Ne-a lăsat memorii de mare interes (prelucrate-de un martor ocular) pentru anii 1866-1881. Carol I, prin figura și ținuta sa maiestuoasă, impunea mereu. Sobru în gesturi, distant și rece, vorbea tare, apăsat. Om al datoriei înainte de toate, era meticulos și exact.

Carol I era foarte riguros cu sine însuși. Zilnic, fie vară, fie iarnă se trezea la ora 6 dimineața. Încă înainte de a-și lua primul dejun, obișnuia să citească rapoartele, corespondența și parcurgea ziarele. Servitul meselor aveau loc la ore fixe, iar după servirea mesei de seară, obișnuia să joace câte o partidă de biliard, după care se documenta în biroul de lucru personal, până pe la miezul nopții.

Primul rege al României, a fost un mare organizator, chibzuit și neîntrecut gospodar în administrația internă a țării sale, bun, drept și totodată blând și înțelegător al nevoilor poporului său, al cărui mare educator a fost, nu numai cu vorba, ci și prin pilda propriei sale vieți, de muncă, exactitate, simplicitate și sobrietate; înțelept, demn și diplomat, cu mult tact și mare prestigiu, în relațiile din afară; militar viteaz și strateg iscusit, în război; om de vastă cultură și de mare considerație universală- recunoscut și respectat ca unul dintre cei mai înțelepți și ascultați suverani ai timpului. Era un mare cunoscător și mânuitor de oameni..

Peleșul a fost cu adevărat creația sa, terenul pe care s-a construit fiind cumpărat din fondurile sale, iar amplasarea și toate avizările planului de construcție fiind urmărite personal de către acesta.

Regele Carol I a fost, înainte de toate, un mare om de stat.

Cronologia unor evenimente în pregătirea și derularea războiului de independență

Din 24 iulie 1876 până în 25 noiembrie 1878 în România funcționa guvernul Ion C. Brăteanu. A fost un guvern liberal puternic, care a condus țara în timpul războiului de independență.

În 2 aprilie 1877 Carol I își dă acordul pentru convocarea Consiliului de Coroană, care să se pronunțe asupra politicii externe a țării.

În 4 aprilie 1877 Are loc Convenția dintre România și Rusia privind libera trecere a armatelor ruse pe teritoriul României. Guvernul rus se obligă să respecte drepturile politice ale statului român, „precum și a menține și apăra integritatea actuală a României." România liberă răspundea unui mare interes european.

În 9 mai 1877 are loc Proclamarea independenței României. Desființarea suzeranității turcești.

În 10 mai 1877 se instituie definitiv ordinul Steaua României

Pe 15 mai 1877 Carol I, aflat la Calafat, ordonă deschiderea focului asupra trupelor otomane de la Vidin.

Pe 16 august 1877 i se încredințează lui Carol I, comanda supremă a forțelor româno-ruse din zona Plevnei.

La 1 iulie 1878 Se încheie la Congresul de la Berlin, tratatul de pace, în urma războiului ruso - româno - turc.

La 9 septembrie 1878, Consiliul de Miniștri decide ca, domnul Carol I să poarte titlul de Alteță Regală.

În 8 octombrie 1877 are loc intrarea triumfală în Capitală a armatei române victorioase în războiul pentru independență.

Pe 13 octombrie 1877 are loc Ceremonialul Curții la „Recepțiunea miniștrilor străini".

În perioada 25 noiembrie 1878-5 iulie 1879 Guvernul Ion C. Brătianu lucrează la „Programul guvernamental ce vizează întărirea independenței țării abia câștigate.

Când și-a început principele Carol domnia, împrejurările politice îl siliră să recunoască suveranitatea otomană, pe care o socotea ca o formă fără cuprins prea supărător, fiind hotărât a-și cuceri independența cu arma la cel dintâi prilej.

Prilejul acesta nu era să întârzie prea multă vreme.

Rusia, neputându-se împăca cu dispoziția tratatului din Paris, privitoare la neutralitatea Mării Negre - fiindcă-i restrângea peste măsură puterea navală, - din timpul războiului franco-german, începuse a se socoti dezlegată de aceste îngrădiri, (încă din noiembrie 1870).

Prin protocolul de la Londra (1 martie 1871) pasul ei unilateral a fost încuviințat. Se prevedea o nouă treaptă în desfășurarea crizei răsăritene. Bismarck îl sfătuise pe Carol, încă din 1866, să făgăduiască țarului sprijinul său pentru dezlegarea acestei crize.

După repetatele tulburări, ale popoarelor creștine din Bosnia și Herțegovina, la 1876 a pornit și în Serbia un puternic curent de răzvrătire contra turcilor. Voluntari ruși alergau să lupte în oastea sârbească, sub comanda generalului rus Cernaiev, a 700 de ofițeri ruși și a 460 de ofițeri sârbi. Totul bine până acum, numai că, ofițerii ruși s-au apucat de beții crunte (fără achitarea consumației), scandaluri, violuri, astfel că bețivanii generalului Cernaiev au fost bătuți de turci în câteva puncte. Au câștigat doar muntenegrenii cu prințul Nichita.

În aceste împrejurări, Carol s-a pregătit, inspectând foarte des cazărmile românești și magaziile de muniții.

La întâlnirea de la Livadia, din octombrie 1866, dintre țarul Alexandru și trimisul Ioan Brătianu, ministrul Corceacof, prezent la întâlnire, a cerut României să încuviințeze trecerea trupelor rusești prin teritoriul țării, fără nici o condiție, căci altfel s-ar expune să fie din nou ocupată, cum a mai fost de atâtea ori ocupată în trecut.

La 4 aprilie 1877 convenția cu Rusia a fost semnată de către baronul Dimitrie Stuart și de către Mihail Kogălniceanu, care era la conducerea ministerului de externe.

Prin textul acestei convenții, țarul se îndatora să respecte „*drepturile politice ale Statului român, așa cum rezultă din legile anterioare și din tratatele existente*", precum și să mențină și să apere

„integritatea actuală a României". Convenția nu putea să fie pusă în aplicare, decât numai după întărirea ei prin votul parlamentului român.

Rușii n-au mai așteptat votul parlamentului, așa că, la 11 aprilie au început a trece Prutul cu cele dintâi trupe. Situația a devenit însă dificilă pentru România.

Între timp, Carol a primit o telegramă de la Poartă, cu invitarea să stabilească, în înțelegere cu autoritățile militare turcești, o serie de măsuri pentru apărarea teritoriului român. Carol le-a răspuns că, în privința aceasta, va hotărî parlamentul, convocat pentru ziua de 14/26 aprilie.

Turcii, au început atunci să bombardeze orașele românești de la Dunăre (Calafatul, Giurgiu, Oltenița, Islazul, Bechetul, Corabia).

Parlamentului din București, nu-i mai rămânea decât să ia cunoștință că Țara se află în stare de război cu Turcia și, întărind convenția încheiată cu Rușii, să proclame Independența României, ceea ce s-a și întâmplat în ziua de 9 mai 1877.

Se împlineau tocmai 189 de ani, de când se semnase la Sibiu declarația de renunțare a Transilvaniei la legăturile ei cu Poarta otomană.

A doua zi, la 10 mai, s-a sărbătorit acest moment important însemnat din istoria Românilor, aducându-i-se laude lui Carol ca celui dintâi Principe (s-a spus chiar cuvântul Rege) și ostaș al României libere.

Carol i-a scris o scrisoare tatălui său din care spicuiesc doar câteva cuvinte:

„Am rupt legăturile cu Poarta, suntem în război cu ea. Era singura cale demnă pentru mine și pentru Țara mea..... Chiar dacă declarația de independență nu ar fi atins plăcut cabinetele europene, armatei mele îi revine rolul frumos să lupte pentru o idee. Până acum a primit România totul fără luptă, acum are prilej să-și apere ființa cu arma în mână... Românii și Rușii trăiesc la cea mai bună înțelegere. Diplomația rusească ne dă însă mult de lucru..."

Carol nu voia să încredințeze vreunui general rus comanda oștirii sale, pentru a cărei organizare modernă, ostenise atât de mult timp de 11 ani și nici nu putea consimți la vre-un rol de a doua mână, ce i s-ar fi dat armatei sale. El ținea să afirme cu orice preț individualitatea acestei armate.

Astfel, când Rușii, după luarea Nicopolului, au cerut să primească armata română îngrijirea prizonierilor turci, Carol a respins această cerere, spunând că ostașii săi nu pot îndeplini servicii de jandarmi ai Rușilor, nici nu vor intra în grija vre-unui oraș cucerit de oștirea rusească... Aceasta fiind slab pregătită, după oarecari succese la începutul campaniei, fu bătută la Eski-Zagra (18 iulie) și suferi două înfrângeri la Plevna, a cărei fortăreață era bine apărată de trupele viteazului Osman Pașa.

Aceste pierderi ale rușilor au micșorat trufia acestora, dar a fost și un prilej pentru armata română să schimbe, prin intervenția sa energică, cele două înfrângeri rușești de la Plevna într-o strălucită izbândă finală.

Marele duce Nicolae, fratele țarului Alexandru al II-lea, a cerut telegrafic ajutorul lui Carol, poftindu-l să treacă Dunărea pe unde va voi.

La 16 august, Carol, într-o întrevedere cu Țarul și cu Nicolae, fiind întrebat de acesta, dacă dorește să aibă personal comanda oștirii române, a răspuns că e lucru de sine înțeles. Arătându-și însă Nicolae teama că s-ar putea ivi încurcături, întru cât n-ar fi cu putință să stea el sub porunca vre-unui general rus, Carol a spus cu demnitate: *„firește că nu, dar 10 generali ruși ar putea sta sub porunca mea!"* Răspunsul l-a impresionat plăcut pe Țarul Alexandru, care i-a oferit comanda tuturor trupelor rusești în fața Plevnei.

După efectuarea primirii comenzii tuturor trupelor și efectuarea cercetării la inamic, avându-l ca adjutant pe vestitul general rus Todleben, care a apărat Sevastopolul în timpul războiului Crimeii, Carol și-a aplicat planul său.

La 20 august, după slujba Dumnezeiască făcută la Corabia de episcopul Râmnicului Atanasie Stoianescu, armata română a trecut Dunărea pe la Silistioara având poruncă să continue toată noaptea marșul spre Plevna, acțiune salutată de ministrul de război al Rusiei, Miljutin, în momentul când artileria românească a intrat în foc la 26 august, bombardând întăriturile turcești de la Plevna, pentru ca patru zile mai târziu, la onomastica Țarului, batalioanele românești să izbutească a cuceri reduta Grivița, din nordul fortăreții, care a fost punctul forte în situația strategică a Turcilor.

Prețul acestei cuceriri a fost plătit scump de români: 50 de ofițeri și 2600 ostași căzuți în cursul atacurilor și contraatacurilor repetate într-o zi de luptă, până târziu după miezul nopții. După acest succes, Carol a afirmat în scrisoarea trimisă soției:„Ziua de ieri n-a adus o biruință, ci numai un succes militar... am cucerit un steag turcesc, pe care ți-l trimit; și tunurile luate de la Turci le voi trimite cât mai curând la București."

După această bătălie, Țarul Alexandru l-a decorat pe regele Carol cu Crucea Sf. Gheorghe „purtătorul de biruință"

Imediat, Carol a poruncit trupelor să atace Rahova (oraș întărit lângă Dunăre), pentru a nu da posibilitatea lui Osman Pașa să primească ajutoare. Rahova a fost cucerită în 9 septembrie. Bulgarii au salutat cu bucurie intrarea Românilor în Rahova.

În sfârșit, la 28 noiembrie a căzut și fortăreața Plevna, Osman - Pașa, rănit a predat sabia colonelului Cerchez, care nu voia să o primească, generalul rus Strokow a cerut-o însă pentru a o înmâna Țarului Alexandru, dar acesta, din respect și admirație, a dat-o pentru vitejia eroului colonel.

La începutul lui decembrie, Carol a predat comanda trupelor și se întoarce la București. După încheierea armistițiului de la Adrianopol, a urmat acțiunea diplomatică-pentru Români, cu mult mai slabă și mai lipsită de rezultate decât cea militară, care pe lângă izbânda de la Grivița, Rahova și Plevna, mai adăuga și pe cele de la Smârdan (11 ianuarie 1878) și Vidin.

La discuțiile preliminare de la San-Stefano (3 martie 1878) România nu a putut lua parte, nefiindu-i încă recunoscută independența. Textul acestui tratat cuprindea însă o dispoziție, îndatorând Poarta să recunoască această independență. Iar prin altă dispoziție se dădea Rusiei sangeacul Tulcea, cu putința să-l schimbe mai târziu pentru Basarabia, a cărei redobândire, o socotea Gorceacof, ca o chestie de demnitate pentru Rusia, care nu înapoiase României, ci Moldovei, cele trei județe arătate în textul tratatului de la Paris (1856).

Amenințările cu împotrivirea armată nu-i speria însă pe Ruși; ei răspundeau că Românii vor fi dezarmați, ceea ce-l făcea pe Domnitorul Carol să rostească, plin de încredere, neuitatele cuvinte: *„Armata care a luptat la Plevna sub ochii țarului, poate fi zdrobită, nu însă dezarmată!*"

La congresul de la Berlin, care s-a deschis la 14 iunie 1878, România a fost reprezentată de Ioan Brăteanu și Mihail Kogălniceanu, care în ședința din 19 iunie arăta, cum trupele române s-au luptat „coastă la coastă" cu oștile rusești. „*Dacă aceasta nu este un titlu pentru a spori teritoriul României, de sigur nu poate fi niciun titlu pentru a-l micșora.*" Mai amintea și jertfele nenumărate, pe care le-a dat România, fiind în repetate ori *„baza operațiilor militare ale Rusiei, grânarul din care se nutreau oștile rusești, chiar când ele luptau dincolo de Dunăre și era teatrul adeseori al celor mai înverșunate încăierări*"

Prin tratatul de la Berlin (13 iulie 1878, care a schimbat în câteva puncte pe cel preliminar de la San - Stefano, drepturile României fiind jertfite, ea (România) a pierdut din nou cele trei județe din sudul Basarabiei, oferindu-i-se în schimb Dobrogea până la Silistra și Mangalia, recunoscându-i-se independența, cu condiția însă, a schimbării art. 7 din constituție, „*îndepărtând îngrădirea privitoare la exercițiul drepturilor politice numai de către cetățenii de rit creștin.*" Rezultatul congresului de la Berlin, a pricinuit multe nemulțumiri ale opiniei publice românești, care după înălțătoarea izbândă pe câmpul de luptă, se vedea acum nevoită a primi ca răsplată, înfrângerile diplomatice.

Amărăciunea pricinuită de slabele rezultate diplomatice a putut fi însă ușurată prin obștească bucurie, de care s-a mișcat sufletul poporului român de pretutindeni, când Țara lor a fost înălțată la rangul de Regat liber și independent (14 martie 1881), înălțare încuviințată de către puterile europene, Domnitorul Carol fiind încoronat ca cel dintâi Rege al României, cu coroană de oțel, făcută din tunurile cucerite la Plevna, iar Regina Elisabeta cu o coroană de aur.

Autori: Col.(r.) Ioan Cordovan - președinte de onoare.
Col.(r.) Vasile Măgeruşan - președinte.
Asociația Națională Cultul Eroilor„Regina Maria"
Filiala Județului Bistrița-Năsăud

Adrian L. MĂNARCĂ,
Gânduri în prag de Uriașă Sărbătoare a României

În pofida faptului că strămoșii noștri geto – daco - tracii au fost Poporul primordial al Europei și chiar al Lumii, noi, din cauza vicisitudinilor istoriei, suntem în prag de a sărbători doar un secol de la Marea Unire, eveniment pe care îl vom sărbători cu fastul cuvenit, sperăm, în anul care vine.

În pofida acestei realități, sentimentul unității neamului nostru a fost mereu prezent în sufletul și istoria strămoșilor noștri. Documentele vremurilor trecute, vestigiile arheologice și scrierile învățaților antichității, atestă, fără putință de tăgadă că, prin obiceiuri, prin limbă, tradiții și cultură, unitatea neamului nostru a fost una, atât în nordul cât și în sudul Dunării.

Acest fapt este susținut cu nenumărate argumente, iar în acest sens putem aduce în sprijinul nostru apropierea de necombătut dintre dialectele aromân, meglenoromân, istroromân și dacoromân. Dar și vechimea viețuirii pe aceste meleaguri, vechime demonstrată atât de paleogenetică dar și de vestigiile arheologice de la Bugiulești sau din alte locuri ale viețuirii strămoșilor noștri. Nu mai vorbim de urmele arheologice sau istorice care vorbesc prin „Tăbliețele de la Tărtăria!, ori prin faptele lui Zamolxe, Lisimah, Deceneu, Burebista, Scorilo, Decebal. Nu mai puțin de 40 de împărați romani au fost de origine geto – daco – tracă, ca și 80 de împărați ai Imperiului Bizantin, De altfel chiar cel care a pus temelia Romei, a fost geto – daco – tracul Eneas. Iar fapte și argumente pentru susținerea acestor adevăruri sun cu mult mai numeroase din cele mai vechi timpuri și până astăzi.

Relațiile de rudenie dintre domnitorii celor trei principate, originea și limba comună a populațiilor acestor principate, îndeletnicirile asemănătoare, sunt și ele argumente privind asemănarea dintre oamenii acestor locuri.

Este evident că, pe măsură ce ne apropiem de contemporaneitate, evenimente ca Unirea de la 1600 săvârșită de Mihai Viteazul, proclamațiile din timpul revoluției de la 1848, realizarea „Micii uniri" la 1859 prin alegerea ca domn al Țării Românești și a Moldovei a lui Alexandru Ioan Cuza, dar și anii care au urmat – 1914, 1918, 1919 au dovedit că una suntem. Evident că Primul Război Mondial nu a făcut decât să ateste și să recunoască împlinirea unei dorințe milenare.

Tocmai din acest motiv și pentru că suntem în anul premergător a aniversării centenarului adevăratei Mari Uniri, credem de cuviință să prezentăm în „Anuarul Bârgăuan", ediția anului 2017, câteva documente Istorice de mare importanță. Prin aceste documente se remarcă, fără doar și poate, contribuția esențială a marilor oameni ai acelor timpuri la împlinirea Unirii, exprimând voința unanimă a românilor care trăiau în Basarabia, Bucovina, Ungaria, Transilvania, Banat.

Vitregiile vremurilor ca și existența unor mari imperii în jurul nostru – Imperiul țarist rus, Imperiul Austro-ungar, Imperiul Otoman, au fost mereu potrivnice țării noastre. Acele câteva documente pe care le publicăm în acest număr dovedesc faptul că fiecare pas ce s-a făcut în 1918 de conducătorii națiunii române din acel an a fost clar făcut prin voința unanimă a românilor de pretutindeni (cum am zice azi), cu deosebire a românilor locuitori pe pământurile de la Nistru până la Tisa.

Nu dorim să inducem, sub nici o formă nimănui sentimentul că aceste documente sunt unice, mai ales că documentele istorice care demonstrează dorința de unitate națională a românilor în acei ani tumultoși sunt mult, mult mai numeroase. Dorim, însă, prin publicarea acestor documente să arătăm și cu ajutorul lor că Unirea nu ne-a fost dăruită de nimeni ci UNIREA a fost DORITĂ de întreaga populație care vorbea aceeași limbă, avea aceleași tradiții, același port, aceleași obiceiuri, populație românească ce își atestă existența pe aceste meleaguri din vremuri imemoriale.

Vă oferim aceste documente istorice doar din dorința de a aduce încă din acest an, 2017, câteva argumente temeinice și trainice, pentru Marea Sărbătoare pe care o dorim deja începută.

O lectură atentă a acestor documente ne oferă garanția că și Marea Unire tot NAȚIUNEA a făcut-o și o vrem pentru totdeauna!

Adrian MĂNARCĂ,
Vânătorii de munte! La înălțime ca militari, dar și ca oameni, deosebiți, ai cetății.

De fiecare dată când îmi propun sau mi se propune să scriu despre un subiect de anvergura celui care face obiectul sugerat de TITLUL de mai sus îmi revine în minte, până la obsesie, gândul că „Poarta spre Eternitatea Existenței Noastre ca Neam" este susținută de doi stâlpi uriași și nemuritori BISERICA și ARMATA.

În preajma, sau alături de Biserică stau: Școala, Educația, Cultura, Obiceiurile, Tradiția etc., iar în preajma Armatei aflăm întotdeauna: Patriotismul, Vitejia, Eroismul, Abnegația, Fermitatea și multe altele care, toate împreună, se constituie, incontestabil, în certitudini care mărturisesc că acest popor este POPORUL PRIMORDIAL, este cel dintâi, este poporul ce vine de foarte departe din vremuri și va merge foarte departe, peste vremuri. Acest lucru este mărturisit de istorie și va fi certificat și atestat tot de istorie, dar cu o condiție, aceea a UNITĂȚII NAȚIONALE. Altfel, dacă unitate nu e, nimic nu e!

Făuritori de scenarii avem destui, mercenari în slujba dezbinării găsim la fiecare colț de stradă și întreaga noastră istorie nu duce lipsă de asemenea exemple și exemplare.

Foarte rar însă, OASTEA și OȘTENII ȚĂRII, s-au pus în slujba dușmanilor, a celor care au râvnit la aceste pământuri, care de la începuturile lor au fost ale strămoșilor noștri și așa se cuvine să rămână.

Susține aceste afirmații o știință relativ nouă, Paleogenetica, care dovedește fără putință de tăgadă că noi nu suntem decât urmașii geto–daco-tracilor și orice alte aserțiuni despre obârșia noastră, aserțiuni zămislite de interese străine, sunt mai mult decât tendențioase, chiar false.

Totdeauna, în istoria noastră, au existat puternice dovezi scrise, ori arheologice care mărturisesc, fără putință de tăgadă, că noi suntem aici dintotdeauna și cei ce ne-au precedat, amintindu-i doar pe Burebista, Decebal, Mircea, Ștefan, Mihai, Cuza, Iancu și toți cei mulți au știut să fie și viteji și patrioți și iubitori de țară.

Poate, vrednicia înaintașilor noștri este susținută cu deplin temei amintind doar de faptul, dovedit cu fermitate, că dintre cei 80 de împărați ai Imperiului Roman 40 au fost de origine geto–daco–tracă, iar, tot ca exemplu doar, Burebista a arbitrat lupta dintre Cezar și Pompei, pentru fotoliul împărătesc, Regele Dacilor fiind susținător a lui Pompei, dar învingător a ieșit Cezar. Ca un corolar vrednic de a fi reținut este faptul că romanii au purtat, tot mereu, un respect uriaș față de vitejia înaintașilor noștri, poate le-a fost chiar frică, și nu trebuie să uităm că după cele două bătălii de la Tapae, romanii au plătit dacilor, 12 ani tribut de neagresiune.

Și poate încă un amănunt este necesar a fi cunoscut și recunoscut și acesta trebuie subliniat.

Pentru cucerirea Daciei, a unei părți din Dacia, romanii au purtat patru războaie, cele două de la Tapae, în care n-au ieșit învingători, și cele două ale lui Traian care, trebuie precizat că nu a ocupat decât 14 la sută din Dacia și această fâșie de 14 la sută este în vestul țării și în partea de nord, mejdia a fost pe aliniamentul Nimigea Românească, Ilișua, pentru că în Maramureș au continuat să trăiască liberi și neocupați dacii supranumiți „dacii liberi", iar prin Moldova nici urmă de romani.

De fapt, până și Napoleon a recunoscut, cu admirație, vitejia „sumanelor negre" și în general vitejia înaintașilor noștri care, niciodată nu s-au făcut de rușine, nici în luptele cu turcii, nici la 1859, nici în Războiul de Independență, ori în războaiele Mondiale ca și în orice situație în care au trebuit să-și apere glia străbună.

Tocmai această glie, așa cum arată ea cu păduri, cu munți, cu câmpii, cu râuri, cu mare, cu Dunărea, dar mai ales cu oameni, cu oameni viteji și dăruiți cu calități și mari iubitori de țară, care au știut să-și apropie natura ca și avantajele dăruite de „moșia străbună„ învățând să folosească, toate formele de relief și știind până în cele mai mici amănunte că oamenii acestui pământ nu sunt doar stăpânii lui dar sunt și frați cu el și tocmai de aceea Pământul le-a dat și curaj și bogății și adăpost și puterea de a pârjoli totul în calea celor ce voiau să le cotropească pământurile retrăgându-se în munți și atacând, la momentul oportun, dușmanii.

Din această simbioză între plaiurile natale și cei care le-au îngrijit, adică, Ei, strămoșii noștri, s-a născut vitejia dacilor, așa s-a născut frăția dintre oameni și locurile lor de baștină, așa, ca exemplu, bunăoară în Tatra au rămas să înnobileze acel pământ străin peste 30.000 dintre cei ce au făcut onoare neamului lor.

Pretutindeni strămoșii noștri s-au acoperit de glorie așa cum de glorie s-au acoperit sergentul Iordan și caporalul Bivolaru în 1919 atunci când, cei doi au pus OPINCA pe parlamentul din Budapesta moment în care România a fost prima țară ce a contribuit ferm la alungarea comunismului din a doua Țară Comunistă de pe Glob, și anume Republica Comunistă Ungaria, din care Bela Kun „marele cârmaci" comunist a fost alungat aterizând drept în brațele lui Lenin a cărui secretar a devenit. O dată cu Bela a fost alungat pentru o vreme și comunismul din Ungaria.

Este totuși de subliniat, pentru a nu uita careva dintre noi, românii, că sălăjeanul Bela Kun a găsit de cuviință că n-ar strica să pornească un război de cucerire împotriva României unite numai că „vitejia" sa a fost oprită și drept consecință sergentul și caporalul au reușit nemuritoarea lor ispravă cu opinca, pentru care ar merita o statuie la Budapesta, iar generalul Marcel Olteanu a devenit guvernator al Budapestei pe perioada ocupației românești a capitalei Ungariei și nu numai a acesteia.

Se cuvine a fi amintit acest episod, tocmai pentru neuitare, o parte importantă a momentului denumit, cu deplin temei hazliu, „Povestea Opincii Românești" arborate pe Parlamentul din Budapesta în anul 1919, extras din memoriile generalului Marcel Olteanu fost guvernator al Budapestei în timpul ocupației românești a Ungariei (august-noiembrie 1919) episod real care a devenit prin vreme o legendă, așa cum legendă este și cea în care Ungaria se vrea, neapărat, Ungaria Mare, ceea ce nu a fost absolut niciodată, pe când episodul opincii este tot absolut real și tocmai de aceea vi-l reamintesc nu numai pentru savoarea lui, ci și pentru învățămintele ce se pot trage din acest moment. Deci:

„ ….Și au intrat trupele noastre în Budapesta la începutul lunii august 1919. Palatul Parlamentului maghiar a fost pus sub paza unui pluton de vânători. Șeful gărzii de la intrarea principală era sergentul Iordan, un oltean de la Craiova, potrivit de stat, negru, uscat și foarte vioi. Deasupra palatului a văzut Iordan, cum fâlfâia în vânt flamura ungurească, roșu - verde-alb. Faptul acesta nu l-a supărat prea tare, dar nici nu i-a plăcut ……. Dându-și capela pe ceafă și scărpinându-se după ureche și-a zis: Să dau jos steagul unguresc și să pun fanionul de la companie? …. Asta ar ști și madama de la popota domnilor ofițeri s-o facă. Dar am să chibzuiesc în așa fel ca să rămână de pomină și să fie și talpa României răzbunată … „. Zis și făcut. Chemând pe căprarul Bivolaru, s-au urcat în norii Budapestei și au coborât steagul în lungul sforii, drept la jumătatea steajerului și, luând apoi opinca răsuflată a căprarului, s-a urcat ca un pui de urs și a pus-o drept căciulă în capul

steajerului, lăsându-i nojițele s-atârne-n vânt. Și așa a fâlfâit multă vreme în cerul Budapestei steagul maghiar cu opinca românească deasupra lui..".

Acest fantastic episod a fost inclus și în volumul de memorii „Husarul Negru" 1926 și preluat în volumul „Campania pentru dezrobirea Ardealului și ocuparea Budapestei și alte mărturii", editura Mariot 2010, care cuprinde reeditarea cărții cu același nume a generalului Gheorghe Mărdărescu, fost conducător al campaniei din Ungaria la momentul cu pricina.

Este de remarcat faptul că în cele patru luni în care vânătorii de munte au asigurat liniștea în Ungaria cetățenii acestei țări n-au avut de reproșat nimic ostașilor români care s-au comportat mai mult decât civilizat. Pe când altora multe se pot … reproșa.

Această afirmație susținută de declarații olografe ale ungurilor din Ungaria ne duce cu gândul la momentul 1940-1944 când, prin Diktatul de la Viena, partea de nord a Ardealului a fost „dăruită" de Hitler vasalilor săi care s-au comportat sălbatec în toate zonele vremelnic ocupate și-n care s-au dedat la samavolnicii tare greu de imaginat, un exemplu fiind și martirajul de la Prundu Bârgăului, localitate în care primul demers a fost demolarea monumentului din sat ridicat în onoarea Marii Uniri urmat de o prigoană cumplită împotriva românilor care a culminat cu „Martiriul de sub Heniu".

Nu trebuie uitat efortul uriaș al octogenarului cu dublă cetățenie română și americană Anton Lixăndroaie care, după o zbatere de mulți ani și cu refuzul surprinzător al Uniunii Europene a ajuns la ONU, unde după multe insistențe la acest nivel a fost recunoscut adevărul conform căruia în 1940-1944 Ungaria a săvârșit un Holocaust în Ardeal, pentru care țara lui Horty a fost obligată să-și ceară scuze României. Cam puțin, dar și acest fapt, istoricii noștri de marcă îl trec sub tăcere pentru a nu-i supăra pe vecini probabil.

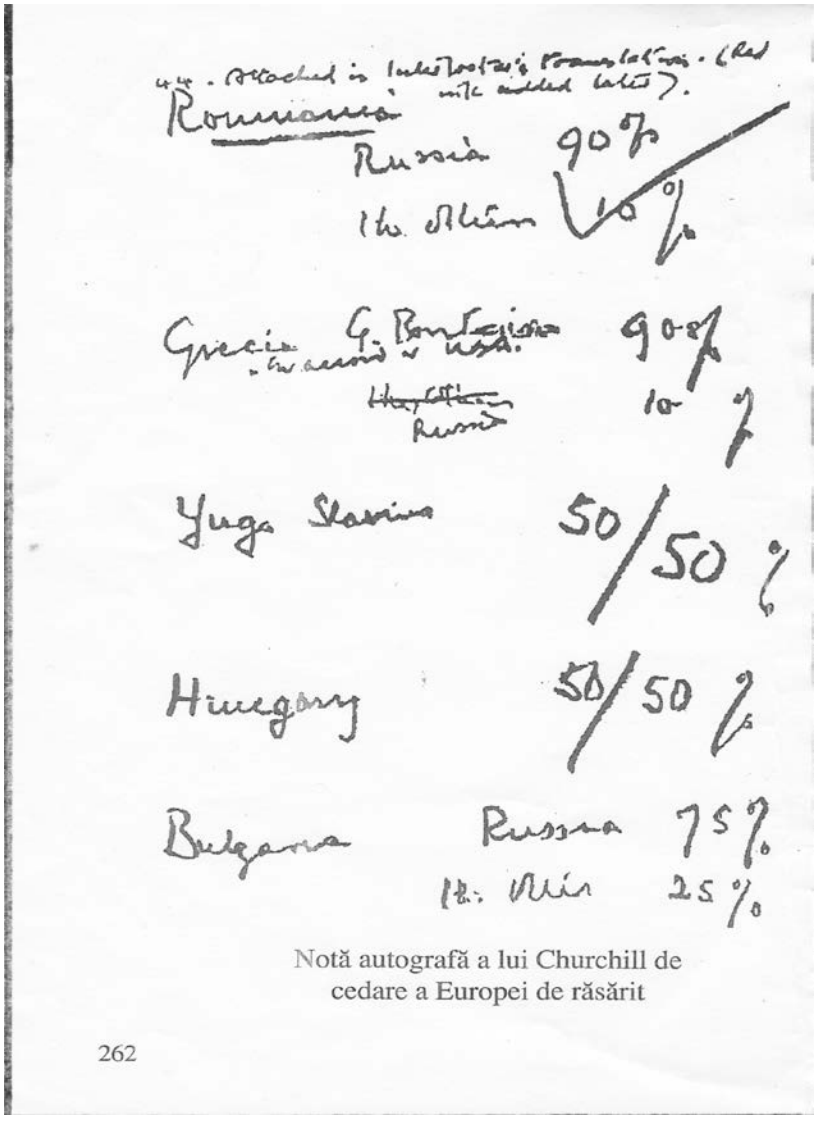

Notă autografă a lui Churchill de cedare a Europei de răsărit

262

Păcat că, din nefericire, în țara noastră, pe motiv că n-avem bani, bani există totuși pentru cei care fură cu zecile de milioane de euro, unități militare de elită din cele patru armate, foste în România, sunt desființate și potențialul uman ca și cel de dotare, cu mijloace de luptă este tot mai slab și mai vulnerabil.

Ar trebui să nu uităm, spre exemplu, că în septembrie 1990 la Geneva, germanii și sovieticii au căzut de acord în privința acaparării și obținerii unor noi sfere de influență și printre altele Kohl și Gorbaciov prevedeau și un punct, care numai aparent poate să ne surprindă: „ Ungariei i se va permite urmărirea scopului ei de a-și recâștiga teritoriile pierdute prin Tratatul de la Trianon, în fața României, Ucrainei, Cehoslovaciei și Iugoslaviei", iar peste câțiva ani și Doamna

Cancelar cocheta cu ideea fărâmițării României, reluând o teză de prin ani 1960-1970 a unui priceput Valev.

Se pare că domnii conducători, indiferent de apartenența politică ori de sisteme n-au citit cartea lui Marx „Însemnări despre Români" și-n care se spune foarte răspicat că la 1812 Otomanii nu aveau dreptul să „cedeze" rușilor o țară (Republica Moldova), iar Ungaria nu are nici un temei să pretindă României, Ardealul.

Avem certitudinea să credem că perechea Molotov - Ribbentrop este permanent viabilă așa cum tot viabilă a fost, în interesul marilor puteri. Sigur ați recunoscut, de astă dată, perechea alcătuită din Roosvelt și Churchill care la început de 1945 au hotărât cedarea către Rusia a Europei de Răsărit și predarea țărilor din această zonă a Europei în brațele comunismului și accentuez asupra acestui aspect pentru a se ști printre altele, cui datorăm de fapt aruncarea României în comunism.

Cei doi pretinși conducători au mers în Uniunea Sovietică, amândoi fiind admiratori ai generalisimului Stalin, președintele SUA nefiind în deplinătatea forțelor psihice și fizice, abia își putea pune timbrele în clasoare, iar cei doi consilieri ai săi erau ca inexistenți, Hopkins bolnav de cancer, iar Alger Hiss era membru al partidului comunist american, așa că, în mare, cărțile le-a făcut Churchill. Ce să faci? Asta-i soarta celor … mici.

De ce într-o carte dedicată admirabililor militari care au făcut faima Vânătorilor de Munte, am recurs la a prezenta atâtea momente cu caracter istoric vă mirați poate?

Pentru că în toate aceste situații sunt prezenți militari ai acestei țări care au răspuns mereu „prezent la datorie" și care, în diferite situații, ne-au fost pavăză, printre aceștia la loc de cinste fiind și vânătorii de munte.

Fără ei în 1968 aveam poate soarta Cehoslovaciei și precis fără ei și fără atenționarea ajunsă la urechile sovieticilor și venind din partea Chinei, teoria lui Valev, ar fi fost pusă probabil, în operă.

De aceea vă prezint și Nota Olografă a lui Churchill pentru că și noi și urmașii noștri se cuvine a ști, cât se poate de detaliat adevărul istoric. Numai adevărul!

Nu am pretenția că în rândurile prezentate am adus toate argumentele istorice care, obligatoriu, trebuie să ne facă să prețuim unitatea națională mai ales acum când tot mai multe voci, îndeamnă la dezbinare, și când așa zișii prieteni ne cumpără la prețuri derizorii pământurile, când devastatorii de păduri, aflați sub înalta protecție internă, ne lasă fără avuția noastră, când aurul este vânat și mai ales este vizat: uraniul, wolframul și telurul, metale care, cu precizie ajunse în visteria așa zișilor noștri prieteni îi transformă pe aceștia din puternici în și mai puternici. Acestea sunt de fapt motivele pentru care cei mari ne dau permanent târcoale.

Din toate aceste motive așa cum am subliniat, ori de câte ori am avut ocazia, am fost cucerit, de când mă știu, de ceea ce a însemnat, înseamnă și ar trebui să însemne pentru noi ca neam, pavăza noastră cea mai sigură: Patria, Armata și Biserica, pentru că numai împreună cele trei ne pot oferi garanția supraviețuirii. Fără aceste trei simboluri ne așteaptă mai mult decât sigur, neantul.

Esența neamului nostru, minunat creionată de-a lungul istoriei acestor locuri, este cuprinsă în două cuvinte - NEAMUL și CĂTANELE. În toate împrejurările ei, MILITARII, au fost în slujba României Mari, a României Spirituale, a României - Primordiale ce-și trage seva din Dacia, centrul culturii Europene. Și asta nu ar trebui uitat, iar militarii sunt mereu la loc de cinste.

Noi, n-am devenit mari prin daruri ci am devenit mari prin noi înșine, știind prin luptă să împlinim și Mica Unire, să ne câștigăm și Independența, să făurim și Marea și Sfânta Unire și am rămas aici, neabătut în calea tuturor marilor furtuni care nu ne-au ocolit și am auzit și simțit „pohta ce au pohtit - o și o pohtesc, Ei, cei care râvnesc la aceste pământuri cu tot ceea ce este pe ele și în ele".

Cu urmașii cătanelor de odinioară, cu cei ce au devenit purtători ai hainei militare am simțit întotdeauna, că pot și putem să fim mereu mai siguri, mai protejați, iar, când am conștientizat că această țară știe să-și fabrice, să producă, să realizeze mijloace mai eficiente de apărare m-am simțit și mai sigur, dar și mai mândru și am simțit încă din tinerețe că fiecare dintre noi are o obligație

aparte să se considere cineva, pentru că este ROMÂN. Poate că ar trebui să militǎm pentru a redeveni ca nume DACIA sau măcar DACO – ROMÂNIA, pentru că unul dintre aceste nume ar avea mai multe sensuri, dar mai ales ar trebui să avem convingerea că doar UNIȚI, putem fi puternici și putem să înțelegem mai bine cum de înaintașii noștri, care au rămas dintotdeauna pe acest pământ cu care e sigur au făcut legământ pentru veșnicie. Și acest sentiment nu moare. Iar sentimentul este unul: UNITATEA!

Depănând și având aceste gânduri îmi amintesc cu claritate când Bistrița a devenit Capitala județului Bistrița – Năsăud și am fost martor la multiplele prefaceri ale acestor meleaguri, aici unde, în tainițele pământului se găsesc urmele dacilor și urme ce ne duc în istorie cu mii de ani în urmă, iar vestigiile vorbesc despre mii de ani de existență umană, aici unde acum trăim noi conștienți de acumulările și împlinirile ce ne-au precedat.

Normal că, la loc de cinste, este obligatoriu să ne aducem aminte că Bistrița a cunoscut ieșirea din stadiul de oraș medieval atunci când vecinii noștri mai de aproape ori mai de departe n-au mai putut să-și ascundă interesul și interesele pentru pământurile noastre și treptat au început să-și facă apariția primele unități militare după al Doilea Război Mondial.

La 01.10.1968 a fost înființat Regimentul 221 Mecanizat, urmare a pretențiilor dominatoare inclusiv în cadrul sistemului socialist în care U.R.S.S. își asuma, tot mai mult, rolul de conducător imperial și faptele din acel an, au determinat luarea unor măsuri de precauție, urmate, în 01,01.1977, de înființarea Brigăzii 1 Vânători de Munte.

Am trăit acele evenimente, alături de mii de bistrițeni și am simțit mândrie, hotărâre, dar mai ales un puternic sentiment de demnitate națională.

Toți cei care cunoșteau derularea evenimentelor internaționale se simțeau puternic atașați și solidari cu toate aceste demersuri.

Am participat la acordarea certificatului de naștere și la botezul celor două unități militare de pe meleagurile noastre și am simțit acel fior de mândrie și, în calitatea mea de ziarist, încă de atunci am realizat, sentimental, o atașare firească față de tinerii ofițeri care s-au integrat rapid în viața obștei bistrițene și treptat au reușit să o influențeze pozitiv participând la activitățile culturale, sportive, implicându-se viguros în toate activitățile cotidiene.

Un suflu nou s-a resimțit pe străzile bătrânului oraș și toate manifestările ce se desfășurau de la meciurile de fotbal până la activitățile culturale erau mai pline de viață iar zilele de sărbătoare națională au devenit brusc mai frumoase, mai consistente, mai pline de sens, mai încărcate de semnificații.

Ziarul „Ecoul” și apoi „Răsunetul” au fost oglinda fidelă a încadrării cu repeziciune a tinerilor ofițeri și a familiilor acestora în viața orașului, bătrâna urbe, resimțind cu repeziciune suflul tinereții, a noului și vitalității.

De la oameni cu aleasă calitate cum erau domnii generali Paul Ghircoiaș, Dragoș Iacob și colonelul Gheorghe Pârvulescu, aveai ce auzi, aveai ce învăța și mai ales aveai ce scrie, iar exemplul dumnealor, fiind mereu unul viu și pe lângă cadrele didactice din oraș, ori cele câteva, la început și apoi tot mai multe cadre tehnice ori de specialitate, elevii, tinerii au început să aibă modele.

Și astăzi modelele inspiră reacții, sunt formatoare de caractere și atât cât a fost posibil ziarul județean a scris despre activitatea acestor oameni care au căpătat rapid în oraș și în județ aura de exemple, de ocrotitori, de paznici ai locului și ai țării.

Am discutat adesea cu ei, cu cei deja nominalizați dar și cu generalul Ștefan Andreica, ori cu colonelul inginer Mircea Câmpeanu sau colonelul dr. Grigore Bârsan și am avut de fiecare dată revelația de a observa că subiectele abordate nu se limitează doar la militărie, la specialitatea fiecăruia ci se pot discuta probleme de ordin politic, de viață culturală și artistică și ori de câte ori doreai să cunoști diverși munți ai României puteai fi sigur că poți obține informații prețioase.

Este drept că după 1990, când libertatea a descătușat și limbile și bagajele cu cunoștințe, relația ziarului cu ofițerii activi a devenit și mai fructuoasă, iar discuțiile cu cei nominalizați ca și cu colonelul Vasile Chioran, colonelul Florentin Archiudean, ori colonelul Dorin Filip au căpătat o altă

încărcătură. Ei, fiecare, devenind și prieteni cu ziariștii și colaboratori permanenți ai publicației periodice „Luneta” apărută în ziarul „Răsunetul” până în anul 2000 când, doar la distanță de câteva luni, cele două unități militare, devenite și prin strădania ofițerilor amintiți, unități de elită ale Armatei Române, dar și anumite hotărâri părând a învinge unele necesități, zic eu, mai mult decât obiective au făcut ca cele două unități de referință să devină amintiri. Mare păcat!

Mă întâlnesc și acum, cu prietenie și cu alese sentimente de prețuire, cu cei nominalizați dar și cu alții, iar cu unii cum ar fi coloneii Vasile Chioran, Florentin Archiudean ori Dorin Filip ne mai aducem aminte și de orele de instruire cu ofițerii în rezervă, ori vorbim cu multă nostalgie despre activitățile culturale de la Casa Armatei și nu numai.

Retrăind, cu ochii minții, multe amintiri am puternica senzație că ceva, minunat, lipsește din activitatea, din viața urbei, deși și cei care mai duc încă, cu reală mândrie ostășească viața Unității Militare Bistrița, se străduiesc și reușesc din plin să fie la înălțime eu, personal, nutresc o imensă părere de rău când din peisajul militar al județului lipsesc petlițele verzi care s-ar asorta, la modul ideal, cu peisajul natural, mai ales că la Bistrița ca și la Prundu Bârgăului se știe foarte bine că „Românul este frate bun cu codrul” și așa a fost întotdeauna.

Din nefericire, rațiuni greu de explicat au determinat trecerea celor două unități de elită, cu militari de aleasă ținută, doar în frumoase amintiri.

„Prietenii” noștri din vecinătatea granițelor țării monitorizează însă și ei, cu constantă vigilență, cam pe unde pot exista vulnerabilități, mai ales că spiritul sumbru al globalizării adie cu intensități de taifun prin mințile unor conducători care par că au uitat ce înseamnă identitatea națională.

Dar, personal, am convingerea că nu suntem chiar atât de nerecunoscători încât să uităm eforturile uriașe ale strămoșilor depuse, tocmai, pentru a pune temelii trainice, durabile ROMÂNIEI MARI.

Mă consolez cu acest gând și am nostalgia anilor ce au trecut atunci când, printre bunicii ce-și duc sau își aduc acum nepoții spre sau dinspre școală, îi văd cu ochii amintirilor pe tinerii ofițeri de odinioară care au trecut de la haina militară la haina de bunic. De fapt și această haină le stă foarte bine stimaților mei prieteni și mă gândesc mereu la multele lucruri pe care le pot povesti celor mici, pentru care merită să depunem toate eforturile și să le lăsăm o ȚARĂ ADEVĂRATĂ, nu neapărat o „Lume largă” pe care o pot vizita dacă au condiții aici, acasă, unde își au înaintașii, părinții dar și bunicii.

Și pentru că avem o țară frumoasă, iar la început de an gândurile românilor cinstiți li se îndreaptă spre Eminescu ori spre Mica Unire poate nu ar fi lipsit de importanță să reluăm un gând al Simbolului Național care a sugerat în publicistica sa deosebit de profundă ca numele Țării Unite să fie Dacia sau Daco-România pentru că trecutul istoric are destule argumente în acest sens.

În finalul acestor rânduri dedicate neuitării militarilor ce au dat strălucire unei arme tradiționale pe aceste meleaguri ARMA VÂNĂTORILOR DE MUNTE, regret că lista celor pe care i-am nominalizat este prea scurtă dar vă asigur pe toți, că vă port sentimente de aleasă prețuire și vă declar cu toată sinceritatea că, mă înclin în fața voastră, a tuturor, tocmai pentru că știu ce însemnați, voi toți, pentru scumpa noastră țară, pentru nația noastră. Cinstire vouă!

Adriana OROS-MĂNARCĂ[126],

Sfinţii închisorilor (pe urmele martirilor din închisorile comuniste)

Pentru a oferi o analiză plauzibilă asupra acestui subiect, deosebit de generos prin amploarea sa, se cuvine să ne oprim, fie şi tangenţial, la cel puţin două milenii din existenţa noastră ca neam.

Străromânii, adică strămoşii noştri, geto-traco-dacii sunt o realitate şi o permanenţă pe aceste meleaguri, dintotdeauna ei fiind popor creştin ce a trăit în Grădina Maicii Domnului, fapt subliniat şi de Pontifii Catolici.

Tocmai din aceste considerente se cuvine a nu uita că Sfântul Apostol Andrei a propovăduit Evanghelia în Dobrogea, acolo în Peştera spre care l-a condus Lupul Alb şi unde azi fiinţează o superbă Mânăstire şi tot din Dobrogea a pornit spre sfinţenie, în jurul anului 400 Sfântul Casian cel care a fost discipol al celor mai mari sfinţi ai lumii şi-l amintesc doar pe Sfântul Ioan Gură de Aur, Casian urcând treptele duhovniciei şi devenind SFÂNT al ambelor biserici şi Ortodoxă, dar şi Catolică, pentru că a întemeiat în Vestul Europei monahismul şi a înzestrat cu lucrările sale mânăstirile fondate, învăţând monahii şi monahiile rânduielile canonice pentru viaţa de obşte.

Având aceste antecedente este absolut normal că, în ţara noastră, creştinismul s-a dezvoltat, iar biserica a devenit principalul liant al unităţii naţionale şi acest mare simbol al unităţii a continuat să rămână biserica noastră tradiţională chiar şi după Marea Schismă, ori după „demersul" imperial al creării „greco-catolicismului" sau după distrugerea multor aşezări de cult de către Buckow, strădanii, care, toate împreună nu au reuşit să ne dezbine.

Cel mai adesea românii au înţeles că numai uniţi pot rămâne puternici şi a fost necesar acest lucru pentru că, dintotdeauna, aceste pământuri au fost râvnite de foarte mulţi. Istoria a cunoscut nenumărate momente zbuciumate, dar, după al Doilea Război Mondial, Yalta a fost locul în care „iubitorii de Stalin, Churchill şi Roosevelt au dăruit Imperiului Sovietic" Europa de Est şi comunismul a devenit, cu adevărat, un experiment crunt, ce a bulversat pentru ani mulţi omenirea. Până la Yalta, comunismul era o palidă prezenţă în ţările Europei de Est, dar din acest moment a devenit o cruntă realitate mai ales că „politrucii sovietici" au fost „gardaţi" în toate ţările, de falnica şi ascultătoarea armată roşie.

Acest adevăr a fost prezent şi în ţara noastră şi cu o repeziciune uluitoare, sub ameninţarea armelor, puterea sovietică şi-a impus punctul de vedere, autoritar şi cu consecinţe devastatoare pentru opozanţi. La 23 august 1944 România a devenit membră a Lagărului Socialist şi viaţa românilor, ca şi a vecinilor noştri, a devenit cu adevărat viaţă de lagăr şi tot ceea ce se întâmpla în România se întâmpla după poruncile atot ştiutoare a celor care au preluat frâiele şi în ţara noastră.

Până la plecarea trupelor sovietice din România, eveniment petrecut după o „straşnică" vânătoare de mistreţi şi urşi la Cuşma, în judeţul nostru, dictatura sovietică a fost groaznică pentru bieţii români, dar nici după această dată lucrurile nu au luat-o înspre un orizont mai bun deoarece „cultul personalităţii" este o boală grea.

Poporul, Biserica, Şcoala, Sănătatea au fost copleşite de… indicaţii preţioase, la început sovieticii şi apoi „absolvenţii" de studii de Moscova au depus eforturi substanţiale pentru a nenorocii acest popor, această ţară.

Biserica şi Şcoala au fost cele mai crunt lovite pentru că tot ceea ce fusese bun odinioară în această ţară trebuia îmbrăcat în „haine" după croiala sovietică. Nici istoria cu adevărat

[126] Prof. C.S.E.I. NR. 2 Bistrița

românească nu mai era pe placul noului imperiu. Cultele religioase au fost drastic cenzurate, chiar şi slujbele religioase trebuiau să aibă un anumit tipic pentru a nu-I supăra pe atoate ştiutorii zilei, capabili de măsuri coercitive imediat. Spre exemplu în 1948 la alegerea noului Patriarh al României, Mitropolitul Ardealului, Nicolae Bălan, îndreptăţit în a deveni Întâi Stătător al Bisericii în România, îi spune mai tânărului Iustinian Marina (47 ani) mitropolit al Moldovei „Îţi împărtăţesc gândul că puterea comunistă s-a înstăpânit pe termen lung. Pentru aceasta, Biserica trebuie să aibă în fruntea ei un om care să comunice cu comuniştii, să aibă un limbaj cum au ei. Eu aparţin generaţiei vechi, a aşa-zişilor „reacţionari" şi nu pot dialoga cu aceşti oameni. Nu că nu vreau, nu pot, sunt din altă generaţie. Pe câtă vreme d-ta eşti tânăr"[127] Şi tot despre noua mentalitate a celor din fruntea ţării care atestă faptul că noii conducători erau nu numai străini de biserică, dar şi aserviţi surprinzător de repede noii ideologii impusă de mentorii sovietici în faţa cărora făceau sluj şi comuniştii români sau, mai bine comuniştii din România vom vorbi mai departe.

Săpăturile de la Sarmisegetusa au fost începute în anul 1944 de Constantin Daicoviciu, pe o secţiune arheologică făcută de D.M. Teodorescu, care a conchis că acolo trebuie să fi fost o capitală a dacilor. După ce Daicoviciu a săpat terasa respectivă, acesta a spus textual în 1951, că „este momentul în care ne schimbăm punctul de vedere, noi nu mai credem că aici a fost o cetate, o capitală a dacilor, ci un Centru de Cult". Evidenţele acum îi dau dreptate lui Daicoviciu, numai că înţelepţii comunişti făceau alergie când auzeau de cult, de credinţă, de religie, de biserică şi au insistat pe varianta de… capitală. Nimic mai fals, fapt subliniat şi de cartea Sarmisegetusa Regia capitala Daciei preromane, apărută în 1996 la editura Acta Musei Devensis.

Venirea comuniştilor la putere a însemnat o lovitură grea pentru cultura naţională, pentru istoria acestui neam pentru că, în paşi alerţi, cultura a fost înlocuită cu iubitul cult al personalităţii şi cultura tradiţională devine o povară, aşa cum, pe ici, pe colo pare a se întâmpla şi în zilele noastre. Supărător şi dezarmant.

Comuniştii au adus cu ei şi au căutat să impună o nouă mentalitate şi au căutat să susţină că singurele adevăruri sunt cele propovăduite de ei. Numai de ei.

Tocmai de aceea sau poate şi din cauza puterii de unire şi unitate a bisericii, comuniştii au dezlănţuit prigoana împotriva intelectualilor satelor, preoţi şi învăţători, i-au arestat, considerându-I pe toţi reacţionari şi duşmani ai lor.

Poate de aceea Episcopul martir al Oradei Nicolae Popovici proorocea în cuvântul rostit cu prilejul înscăunării sale „mă gândesc la începutul unui drum pe care îl văd presărat nu cu flori şi trandafiri, ci cu cruci". Şi într-adevăr trimis în domiciliu obligatoriu la Mânăstirea Cheia a murit la 20 oct. 1960 după ce s-a încercat de mai multe ori, otrăvirea sa. [128]

Decretele de scoatere din scaunele de ierarhi au început să curgă, iar mulţi preoţi au fost arestaţi, au fost izgoniţi din parohii, au fost obligaţi să-şi părăsească nobila lor meserie. Sub acoperirea, adeseori falsă a apartenenţei la mişcarea legionară foarte mulţi preoţi au fost arestaţi, schingiuţi şi omorâţi în închisori. Nu este o exagerare şi trebuie să ne cutremurăm de adevărul conform căruia 3.500 de preoţi au fost arestaţi şi chiar omorâţi, mulţi dintre ei în închisorile comuniste pentru varii motive, dintre care multe sunt pure invenţii. Unele statistici spun că din cifra pomenită mai sus 10% sunt greco-catolici, 2% romano-catolici, 2% reformaţi şi unitarieni, 2%-3% alte culte, diferenţă logică dacă vorbim de numărul enoriaşilor, cifră uriaşă - ortodocşi.

Firește, cei arestaţi şi omorâţi în închisorile comuniste pot căpăta, fără nici un dubiu statutul de sfinţi-martiri, de sfinţi ai închisorilor.

Oameni precum Manea Vasile au publicat cărţi cu numele martirilor şi cartea sa intitulată Preoţi ortodocşi în închisorile comuniste este doar un pios omagiu pentru nemurirea memoriei celor ce au fost sacrificaţi pe altarul credinţei străbune de pecingenea comunistă,

[127] Citat preluat din cartea În aeterrum Nicolae Bălan arhiepiscop şi mitropolit, 2001, Ed. Aletheia.
[128] Manea Vasile (2004) Preoţi ortodocşi în închisorile comuniste, Editura Reîntregirea Alba Iulia

acest trist experiment încercat pentru o perioadă de timp pentru schimbarea lumii. Numărul Sfinţilor închisorilor comuniste este uriaş. Aceştia ar trebui să rămână etern în memoria acestui neam pentru că ei nu au vrut altceva decât păstrarea identităţii naţionale.

Voi încerca în câteva rânduri să creionez pentru acest moment câteva personalităţi de primă mărime ale ortodoxiei româneşti. Un nume uriaş se impune. Acesta a dobândit deja statutul de Sfântul Ardealului. Este părintele Arsenie Boca. Acesta s-a născut în anul 1910 în Vaţa de Sus din Munţii Apuseni, a urmat şcoala primară în sat, apoi Liceul teoretic în Brad. A urmat Institutul teologic, Școala de arte frumoase şi apoi s-a înscris la Facultatea de Medicină preocupat fiind, mai ales de anatomia omului. Apoi în Muntele Athos a învăţat cu adevărat ce înseamnă călugăria. Viaţa sa încărcată cu fapte deosebite atât pe pământ cât şi după trecerea la cele veşnice l-au impus ca Sfântul Ardealului şi i-au deschis uşa spre meritată sanctificare. La Drăgănescu, sau în închisoare, Părintele s-a dovedit deosebit, poate secvenţa participării la înmormântarea mamei sale, deşi era încarcerat, ori la săvârşirea unei Sfinte Slujbe, deşi era în aceeaşi ipostază, atestă pe deplin sfinţenia Sa, lucru pe care nici securitatea nici comuniştii nu au prea înţeles-o.[129]

O altă personalitate deosebită este Valeriu Gafencu care, tânăr teolog fiind, a cunoscut grozăviile de la Aiud, Târgu-Ocna ori Piteşti unde calvarul deţinuţilor întrecea orice imaginaţie şi mulţi dintre supraveghetori, care mai aveau încă inimă, au înţeles de la aceştia ce înseamnă altruismul, dăruirea, credinţa, cinstea.

În cartea sa monahul Moise de la mânăstirea Oaşa înţelege să ne ofere o lectură extraordinară despre Sfântul Închisorilor (2007, Reîntregirea Alba Iulia), dar ne face cunoştinţă şi cu un alt duhovnic extraordinar, Iustin Pârvu, care a înţeles adevărul istoric, credinţa, frumuseţea morală a neamului său, care prin „Tăbliţele de la Tărtărie" despre care scrie cu mult patos atestă că geto-daco-tracii sunt cei care au scris primii pe acest pământ cam cu 1000 de ani înaintea scrierii sumeriene, a cărei iniţiatori este probabil să fi plecat tot de pe meleagurile noastre.

Despre Sfinţii Închisorilor o listă uriaşă poate fi scrisă şi un gând de frumoasă închinăciune este prea puţin în faţa amintirii lui Arsenie Papacioc, Ilie Cleopa, Ilarion Argatu, Bartolomeu Anania, Irineu Mihălcescu, Nifon Grigore Criveanu, Vasile Lăzărescu şi foarte mulţi alţii, care toţi, împreună, alcătuiesc un extraordinar Sobor de Sfinţi dăruit acestui pământ pe care l-au iubit şi pentru care au fost sacrificaţi cu sălbăticie.

Pentru Sfinţii Închisorilor orice remember este prea puţin, prea neînsemnat pentru că ei s-au sacrificat pentru libertatea noastră, libertate pe care trebuie să o înţelegem aşa cum se cuvine.

Omagiu etern SFINŢI AI ÎNCHISORILOR.

[129] Din cartea Noi mărturii despre Părintele Arsenie Boca, 2005, Ediţie îngrijită de Cişmileanu Ioan, Editura Agaton, Făgăraş

Ioan CORDOVAN,
Comemorarea celor 7 martiri din Valea Bârgăului

Luni, 10 octombrie 2016, s-au împlinit 72 de ani de la asasinarea sângeroasă de către trupele horthyste a celor 7 martiri din Valea Bârgăului. Cu acest prilej, din inițiativa membrilor Cercului ASTRA de pe Valea Bârgăului, condus de Mihai Bîltag, din cadrul Despărțământului ASTRA Năsăud și al Filialei Județului Bistrița-Năsăud a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria", reprezentată de col.(r.) Ioan Cordovan - președinte de onoare, la Prundu Bârgăului s-a derulat acțiunea de comemorare a acestora.

La Căminul Cultural din comuna Prundu Bârgăului, condus de către doamna Suciu Ioana, a avut loc un simpozion cu tematică adecvată acestei comemorări, în care președintele de onoare al Asociației Județene Cultul Eroilor „Regina Maria" Bistrița-Năsăud a prezentat un material privind ocuparea Ardealului de Nord de către trupele horthyste (Armata a 2-a Ungară, cu un efectiv de 102.000 militari, și Armata 1-a Ungară, cu un efectiv de 208.000 militari, la care se adaugă și Corpul Rapid Ungar), ca urmare a aplicării odiosului Diktat de la Viena din 30 august 1940, iar prof. Maria Holbură a prezentat o mărturie scrisă de preotul supraviețuitor al martiriului Pop Augustin.

Feciorul martirului Vasile Rațiu, respectiv Leon Rațiu, a vorbit cu emoție despre cele întâmplate în acea toamnă odioasă a anului 1944, când familia sa a rămas orfană de tată, mama lor fiind nevoită să-și crească copiii cu mari greutăți, în perioada critică de după război.

La comemorarea martirilor au participat și Pavel Costea jr., fiul martirului Pavel Costea. Juristul Pavel Știrbu a reamintit de faptul că localitatea Prundu Bârgăului a fost declarată prin Legea nr.240/31 octombrie 2008 ca localitate-martir, fiind semnată pentru președintele Camerei Deputaților de către Eugen Nicolicea, iar din partea Senatului de către președintele de atunci, Nicolae Văcăroiu, și promulgată prin Decretul nr.1048/30 octombrie 2008, semnat de către președintele de atunci, Traian Băsescu. Legea a fost publicată în Monitorul Oficial al României nr. 747/05 noiembrie 2008.

După sesiunea de comunicări, participanții s-au deplasat la troița ridicată pe locul unde cei 7 martiri au fost executați, depunând o coroana de flori, iar preotul iconom stavrofor Ioan Jauca a ținut o slujbă de pomenire a acestora.

După slujbă, maestrul interpret taragotist Dumitru Ciupa și acordionistul Cornel Vrânceanu au interpretat o suită de doine și cântece patriotice la troița martirilor.

3. ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR

Menuț MAXIMINIAN[130],

Retrospective și perspective etnografice bârgăuane

Sărbătorile Sezonului Cald pe Valea Bârgăului
Sângeorzul - Sfântul Mare Mucenic Gheorghe (23 Aprilie)

Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, unul dintre cei mai cunoscuţi sfinţi în calendarul creştin-ortodox, se sărbătoreşte, în fiecare an, la 23 aprilie. În tradiţia populară, Sfântul Gheorghe mai este întâlnit ca Sân-George sau Sângeorz, patronul naturii înverzite, al vegetaţiei, al vitelor şi al oilor. Este cea mai importantă sărbătoare din calendarul popular de primăvară, deschizând sezonul pastoral, cu semnificaţii agrare reprezentative, de apărare a manei(*Manoliu, Vlad (1999), Mic dicţionar* de astronomie şi meteorologie ţărănească, Ed. Mentor, Bucureşti, p. 20-24).

Pe Bârgău oamenii se sculau foarte de dimineaţă, noaptea sau la jumătatea nopţii şi se duceau cu vitele şi cu oile la câmp, spre a veghea cu nedormire asupra lor, de unde şi numele ajunului sărbătorii de Sângiorz, Mânecătoare. Se credea că atât oamenii cât şi vitele căpătau putere pentru tot anul. La întoarcerea de la mânecarea (mâncarea) vitelor sau independent de ieşirea cu ele se aduc din crânguri şi păduri ramuri de jugastru sau păr, de fag, de stejar, salcâm şi plop. Acestea se pun la casă. la streaşină, în ogradă, la porţi şi fântâni. Verdeaţa era adusă de fete, femei, flăcăi şi bărbaţi tineri.. sculaţi până-n ziuă. Rămurele de trandafir sau rug de măceş cuprindeau tot spaţiul închis sau deschis al gospodăriei, alături de o brazdă de iarbă. Atât crengile cât şi iarba erau lăsate acolo până se uscau sau erau aruncate în foc, pe apă, la loc curat, pe ogor ori date animalelor ca hrană. Tot pentru a nu se apropia duhurile rele, oamenii făceau o alifie din untură de porc sau slănină sfinţită la Biserică, în care puneau leuştean, odolean şi rostopască, toate acestea fiind tocate mărunt. Cu această alifie, femeile bătrâne care o preparau îi ungea pe toţi cei din familie, pe spate, făcându-le semnul crucii. Dintre duhurile rele făceau parte şi zânele rele sau ielele, care cică spuneau că: De n-ar fi odolean şi rostopască/ Toată lumea ar fi a noastră. Omul care ieşea primul la arat era luat în ziua de Sângeorz, dus la apa satului şi udat: apoi el trebuia să-i cinstească pe ceilalţi săteni cu mâncare şi băutură. În seara de Sângeorz se făceau focuri cu lemne pe cele două părţi ale Joseniului şi participanţii strigau „peste sat", glumind pe seama celor care erau leneşi, prea petrecăreţi sau răi la suflet. Feciorii mai destoinici îl îmbrăcau pe unul dintre ei în crenguţe de mesteacăn în aşa fel încât nici o parte a corpului să nu fie văzută şi îl urcau într-o căruţă împodobită cu crengi de mesteacăn şi verdeaţă. La „trăsură" se înhămau cei mai buni cai. Prima dată se opreau la casa preotului care îi cinstea cu bani, ţuică şi mâncare în semn de mulţumire că le-a intrat verdeaţă în casă: apoi mergeau la fetele din sat, care la rândul lor îi cinsteau, după care se încingea hora la fiecare fată separat. Seara se încheia cu joc în mijlocul satului, care nu aveau loc dacă sărbătoarea era în postul Paştelui. Obiceiul se mai păstrează încă la Josenii Bârgăului(Cot (Ciot), Iuliana Maria (2009), *Monografia Comunei Josenii Bârgăului,* Lucrare de licenţă, Universitatea de Nord, Baia Mare, Facultatea de Litere, coord. ştiinţific lect. univ. dr. Vasile Filip, p. 36).

[130] Membru al Asociaţiei de Ştiinţe Etnologice din România

Când fumul începea să se ridice, oamenii îl direcţionau către animale pentru a le apară de strigoi şi a le feri de boli. Apoi, tinerii şi copiii săreau peste foc pentru a fi feriţi de rele şi necazuri peste an (Mateiu, Ioana, n. 1944, Rusu Bărgăului).

Armindeul (1 mai)

Armindenul (sau sărbătoarea de Armindeni) se serbează pe 1 mai în numele proroculuiIeremia(în slava veche, Eremin este „ziua lui Eremia"). I se mai spune Bâuiu sau Păuiu.

În această zi se puneau în faţa caselor copaci tineri, cu frunze doar în vârf, şi se lăsau acolo până când frunzele picau de la sine. Acest „pom de mai" - ca un fel de pom de Crăciun primăvăratic - se punea la casele fetelor, de către băieţii care le curtau. Ei puneau pomul fără să ştie cei din casă, care încercau să-i prindă. Dacă pomul a fost pus noaptea, a doua zi, stăpânul-casei şi tatăl fetei curtate îi căuta pe cei ce i-au împodobit curtea şi îi cinstea cu băutură.

Acest obicei se practica în amintirea unui episod din viaţa Mântuitorului: evreii, vrând să-l prindă pe Isus, i-au însemnat casa, în timpul nopţii, cu o rămurică verde; dar a doua zi, când au venit soldaţii să-l ia, toate casele aveau pe poartă o rămurică verde. ***(Reinhardt, Alexander (1998), Poveţele maicii Sofronia, o incursiune în fascinanta lume a obiceiurilor româneşti de odinioară, Ed. L.V.B., Bucureşti***, p. 204***)*.**

La Josenii Bârgăului, mesteacănul-arminden era adus din pădure de capul familiei şi legat de stâlpul de la poartă. Armindenul era luat în ziua în care se făcea pâine din grâu nou sau mămăligă din porumb nou. Era tăiat şi se aprindea cu el focul în cuptor sau în vatră. (Cot (Ciot), Iuliana Maria (2009), *Monografia Comunei Josenii Bârgăului,* Lucrare de licenţă, Universitatea de Nord, Baia Mare, Facultatea de Litere, coord. ştiinţific lect. univ. dr. Vasile Filip, p. 38).

Măsurişul (Măsura oilor, Îmbrânzitul oilor, Sâmbra oilor)

Păstoritul se pierde într-o formă străveche de dobândire a resurselor de trai. În ansamblul ocupaţional, alături de agricultură, ca ocupaţie de bază şi complexă, păstoritul s-a dezvoltat pe fundalul economiei agricole, dar şi ca specific, ocupaţie în sprijinul agriculturii şi cu unele caracteristici specifice. Păstoritul s-a dezvoltat în mod necesar într-o interdependenţă economică, tehnică, folclorică împreună cu meşteşugurile populare, pădurăritul, vânătoarea şi pescuitul.

Măsura oilor era un eveniment foarte important pentru întreaga suflare a satului de odinioară şi mult aşteptat. Obicei agro-pastoral, măsurişul, în cursul lui de asimilare, atât magico-religios cât şi existenţial, a manifestat permanent tendinţe de a-şi adăuga firesc noi elemente. Aceasta într-un sistem propriu de valori şi semnificaţii, în proporţiile concepţiei etice a păstorului şi a colectivităţii din care acesta face parte. Între obiceiul ca atare, între rit şi mit se instalează o perfectă relaţie. Mitul se pare că dă rezolvare unei realităţi ce se petrece prin măsuriş. Ritul îi releva obiceiului soluţionarea actelor şi a tuturor momentelor ce se petrec într-un loc, într-un timp, într-o zonă (înconjurul staulului şi al strungilor înainte de a începe mulsoarea, stropirea cu aghiazmă a acestora, a stânii, a comarnicului, a izvorului de apă, a halauălor şi a locului, în patru părţi, imitând semnul crucii).

Şi la Josenii Bârgăului înainte ca oile să fie adunate în turmă, acestea se tund de către proprietari, se despart de miei şi se înseamnă în urechi cu „furculiţe", „găurele", cu ciucuri de lână colorată şi altele. Deoarece turma urma să parcurgă zeci de kilometri până la locul de păşunat, măsura se făcea pe loc, în capul satului sau pe islazul comunal. Oile sunt mulse de către o persoană străină, ci nu de către „sâmbraşi"(oamenii care au oi), pentru ca nu cumva proprietarul să spună că are mai mult lapte decât a muls de la oi şi pentru ca nu cumva acesta să mai pună apă în lapte. Laptele muls este pus într-un vas de lemn numit „budacă". La găleata în care se mulg oile, la toarta acesteia, se pune un fir de aţă roşie, frunze de leuştean şi usturoi, ca să nu se apropie şerpii sau alte sălbăticiuni. Cât timp durează masa câmpenească, ciobanii prepară, în stână, primul caş. La un moment dat, are loc pomana ciobanilor, când aceştia trec printre grupurile aşezate pe iarbă şi primesc din partea participanţilor câte ceva de mâncare, ouă, friptură, cozonaci, băutură etc.

Urmează împărţirea, în mod egal, a primului caş şi consumarea sa rituală. Oamenii care participau la măsură spuneau diferite descântaturi:

Rare, Rare păcurare
Te rog nu ne blăstăma
Că şi noi ţie ţi-om da
La Sângiorz
Un miel frumos
La Ispas
Un boţ de caş
La Rusalii
O lână mare.

*(*Cot (Ciot), Iuliana Maria (2009), *Monografia Comunei Josenii Bârgăului,* Lucrare de licenţă, Universitatea de Nord, Baia Mare, Facultatea de Litere, coord. ştiinţific lect. univ. dr. Vasile Filip*, p. 49).*

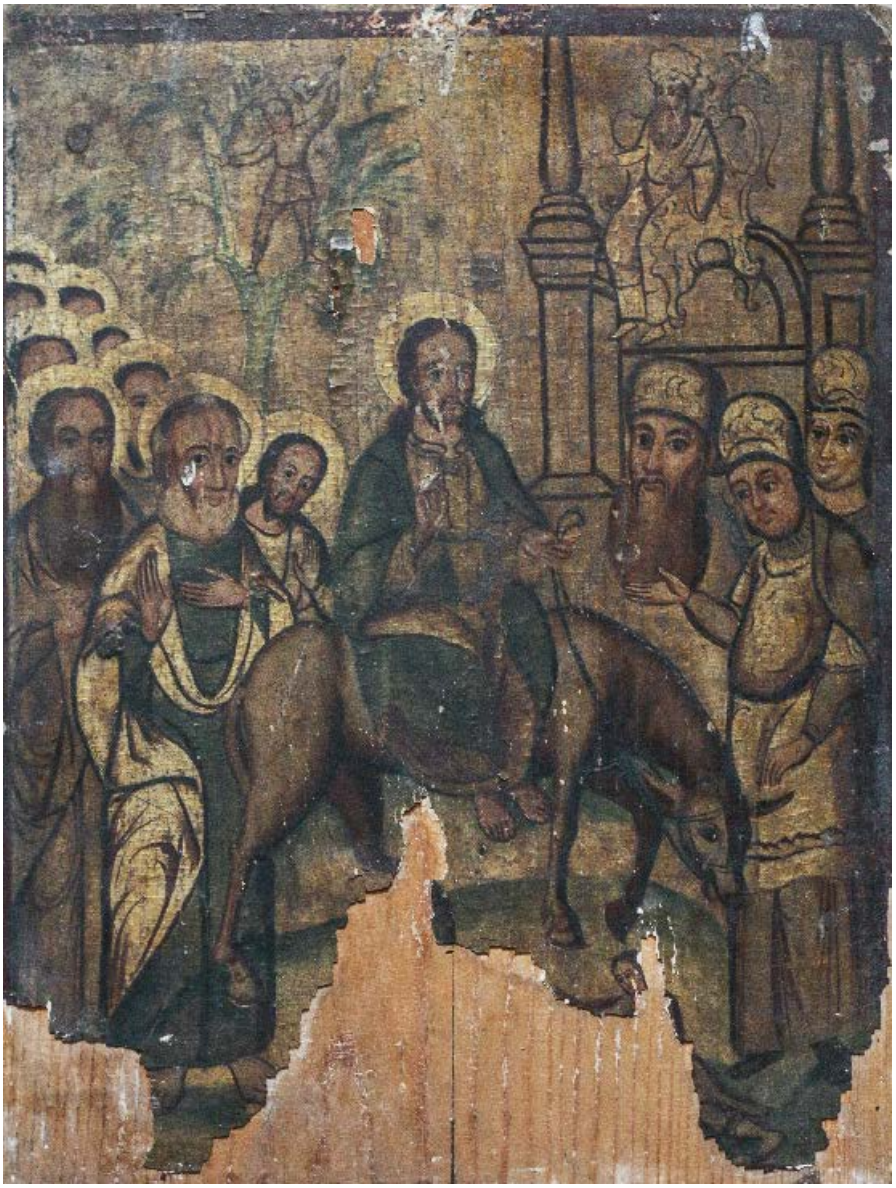

Floriile, icoană pe lemn, Prundu Bârg, sec. XIX

Cu o săptămână înaintea Paştilor, creştinii ortodocşi sărbătoresc Floriile sau Duminica Stâlpărilor, cum mai este cunoscută în popor. Aceasta este cea mai importantă sărbătoare care vesteşte Învierea Domnului, aducându-ne aminte de intrarea lui Iisus în Ierusalim. Totodată, în această zi sunt sărbătoriţi toţi românii care poartă nume de flori.

În unele zone în această zi oamenii nu se spală pe cap fără apă descântată şi sfinţită, de teamă să nu albească (încărunţească) la fel ca pomii aflaţi în floare, în timp ce pe Valea Bârgăului se spală pe cap tocmai în această zi, dar cu apă în care au fiert busuioc, ca să fie de folos părului, să-l facă să strălucească de sănătate, apa trebuie vărsată la rădăcina unui păr.

Joia Mare

Cina cea de taină, icoană pe lemn, Mureşenii Bârg, sec. XVIII

Sfânta şi Marea Joi începe cu slujba Vecerniei unită cu Sfânta Liturghie a Sfântului Vasile cel Mare. Acest moment aminteşte de prezenţa lui Hristos pe pământ la momentul Cinei cele de Taină. În unele locuri, după rugăciunea amvonului se face Slujba spălării picioarelor, amintind de gestul lui Hristos care a spălat picioarele ucenicilor, după Cină. Seara se face Utrenia pentru Vinerea Patimilor, cu Denia celor 12 Evanghelii. Pericopele evanghelice ale acestei slujbe alcătuiesc un tablou complet al suferinţelor Mântuitorului, culminând cu răstignirea şi moartea Sa pe Cruce.

La Rusu Bârgăului, înainte de răsăritul soarelui, femeile ies în curte şi aprind un foc, iar pe o măsuţă mică se pune: un prosop, o pâine, o cană cu apă şi un cuţit.

Sufletele celor morţi coboară pe pământ şi atunci când ele ajung trebuie să aibă ce mânca, ce bea, cu ce se şterge şi la ce să se încălzească(D, Mateiu Ioana, n. 1944, Rusu Bărgăului).

Se spune că slujitorii lui Caiafa au aprins, în joia când Iuda l-a vândut pe Hristos, un foc în curtea arhierească, pentru că le era frig. O altă interpretare a focului din Joia Mare este aceea potrivit căreia Sfântul Petru ar fi fost oprit de un asemenea foc atunci când s-a lepădat de Hristos.

Ouăle înroşite în Joia Mare nu se strică tot anul. Gospodinele care nu au înroşit ouă în Joia Mare trebuie să facă acest ritual sâmbătă, înaintea Paştelui şi în niciun caz în Vinerea Mare. În această zi se spune că nu se face nimic pentru spor, deoarece nu rodeşte, pentru că Hristos a murit. Or, oul este un simbol al rodirii perpetue şi al formei rotunde aproape perfecte. Este bine ca ouăle să fie vopsite numai în roşu, deoarece această culoare simbolizează sângele Mântuitorului. La Josenii

Bârgăului, exact la jumătatea Postului Mare. întotdeauna în miercurea din săptămâna a patra a Postului, se ţine Sărbătoarea Ouălor, care mai este numită şi Miază Păresii, zi în care gospodinele numără ouăle adunate pentru Paşti. Găocile ouălor, care s-au întrebuinţat la facerea păştilor, nicicând nu se ard, nici nu se aruncă în fiece loc, ci ele se strâng toate cu cea mai mare băgare de samă într-un vas anumit, iară după ce s-a făcut acuma pasca se duc şi se aruncă toate pe o apă curgătoare, anume ca peste vară să nu apuce uliul găinile şi puii acestora. Cozonacii, şi mai ales cei de formă lungăreaţă, se zice că se fac de aceea pentru că sicriul în care a fost îngropat Domnul nostru Iisus a avut forma aceasta. Unii zic că ouăle negre însemnează chinul şi durerea ce a suferit-o Domnul nostru Iisus, când a fost răstignit pe cruce.

Învierea şi Duminica Paştelui

Învierea Domnului, icoană pe lemn,Bistriţa Bârgăului, sec. XIX

Învierea Domnului Iisus Hristos din morţi este centrul credinţei creştine ortodoxe. Slujba Învierii începe cu o procesiune care are loc la miezul nopţii. Credincioşii ies din biserica neluminată cântând, purtând praporii, icoane, lumânări şi Evanghelia. Procesiunea ocoleşte biserica şi se întoarce în faţa uşilor principale care sunt închise.

În Lunea albă, se stropeşte casa cu agheasmă şi se dă de băut la rude. Femeile dau de pomană pască rămasă de la Paşte şi vin roşu. În biserici se oficiază aceeaşi slujbă care a avut loc în noaptea Învierii şi Sfânta Liturghie.

Se spune că acum sunt deschise uşile Raiului, iar persoanele care mor ajung direct acolo, indiferent ce păcate au făcut şi cel ce se naşte în această zi, mai cu seamă când trage clopotul întâia oară la biserică, este un om norocos toată viaţa.

La Josenii Bârgăului, poezia e următoarea:Sunt un grădinar vestit/ De la Bucureşti venit/ Ş-am auzit aseară-n sat/ C-aveţi o floare de udat/ Ş-am venit să vă-ntrebăm/ Ne daţi voie s-o udăm?”

Înălţarea Domnului (Ispasul, Paştele Cailor)

Înălţarea Domnului, icoană pe lemn, Prundu Bârg. sec. XIX

Înălţarea Domnului Iisus Hristos este unul din Praznicele Împărăteşti, prăznuit la patruzeci de zile după Sfintele Paşti (şi de aceea cade mereu într-o zi de joi). Iisus şi cei unsprezece sunt adunaţi lângă Muntele Măslinilor), în nord-estul Betaniei. Iisus le spune ucenicilor săi că vor primi puterea Duhului Sfânt şi că ei trebuie să ducă mesajul Său în lumea întreagă. Iisus este luat şi ridicat de un nor. Unele tradiţii spun că a fost luat într-un car de foc, asemănător cu Proorocul Ilie. Doi oameni îmbrăcaţi în alb le-au apărut ucenicilor şi le-au spus că Iisus se va reîntoarce în acelaşi mod ca la Înălţare. Înălţarea Domnului a fost consfinţită ca Zi a Eroilor. În această zi, bisericile româneşti din ţară şi din străinătate sărbătoresc pe toţi eroii români care au căzut pe câmpul de luptă pentru credinţă, dreptate, întregirea neamului sau apărarea ţării. (cf. ortodoxia.ro).

Şi pe Valea Bârgăului, la monumentele dedicate eroilor, din centrul localităţilor, preotul, împreună cu dascălii şi reprezentanţii armatei, fac slujba de pomenire a eroilor.

Aceasta este ziua în care creştinii se salută unul pe celălalt cu „Hristos s-a înălţat!" şi „Adevărat S-a înălţat!". În credinţa populară această sărbătoare se mai numeşte şi Ispas sau Paştele Cailor, după numele personajului mitic cu acelaşi nume. Ispas este un cuvânt de provenienţă slavă (Spasiteli), care, în traducere, înseamnă Mântuitorul. Legenda spune că Ispas a fost martor ocular la Înălţarea Domnului, alături de apostoli. El era un om bun şi vesel şi, de aceea, la praznicul Înălţării Domnului, este bine ca oamenii să-i urmeze exemplul: să fie bine dispuşi, să evite supărările şi să nu-şi facă necazuri unul altuia.

Şi pe Valea Bârgăului, serbarea câmpenească care mai este numită şi maial, avea loc în fiecare an de Ispas, pe proprietatea lui Wachsman, actualmente depozitul Unităţii Militare de la Prundu-Bârgăului. Se adunau, acolo, în special elevii conduşi de către învăţătorii lor, dar la serbare mai participau şi alţi tineri din sat. După ce erau veniţi toţi, se încingeau jocuri, grupurile stabilindu-se în funcţie de vârstă. Aceste jocuri ţineau până seara târziu.

Rusaliile (Pogorârea Sfântului Duh)

Pogorârea Sfântului Duh, icoană pe lemn, Piatra Fântânele, sec. XVIII

Duminica Cincizecimii, a Pogorârii Sfântului Duh sau a Rusaliilor, este numită în popor şi Duminica Mare. De Rusalii este comemorată coborârea Sfântului Duh asupra ucenicilor lui Iisus din Nazaret.

Sărbătoarea Pogorârii Duhului Sfânt a fost numită, în româneşte, Rusalii, de la sărbătoarea trandafirilor din lumea romană, consacrată cultului morţilor. Creştinii au preluat obiceiul roman, făcând din sâmbăta de dinaintea Rusaliilor una din zilele de pomenire generală a morţilor, dar şi farfurii frumos împodobite pentru vii. Lunea de după duminica Rusaliilor este consacrată proslăvirii Sfintei Treimi (Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh). Astfel, sărbătoarea Rusaliilor are consacrate două zile. În România, ambele sunt zile libere (cf. ortodoxia.ro).

În tradiţie se spune că persoanele care nu ţin sărbătoarea de Rusalii vor fi pedepsiţi de Iele, numite şi Rusalii, femei fabuloase, fiicele lui Rusalim Împărat şi spirite malefice care, după ce au părăsit mormintele în Joia Mare şi au petrecut Paştele cu cei vii, refuză să se mai întoarcă în lăcaşurile lor pământene şi încep să facă necazuri oamenilor.

Pe Valea Bârgăului, în ziua de Rusalii, se duc icoanele în cimitir de către băieţi îmbrăcaţi în costume populare. În drumul, pe care-1 fac oamenii cu icoanele, de la biserică până la cimitir, ei trec pe sub nişte „porţi" făcute din ramuri de mesteacăn, stejar împodobite cu „cindeauă", icoane şi „părătare". În cimitir, preotul ţine o slujbă de pomenire a morţilor, iar când aceasta se termină credincioşii trec pe la preot să-i „miruiască"', apoi sărută icoanele după care fiecare credincios pleacă spre casa lui. Şi de Rusalii femeile făceau ouă roşii, obicei mai puţin păstrat în zilele noastre (Cot (Ciot), Iuliana Maria (2009), *Monografia Comunei Josenii Bârgăului,* Lucrare de licenţă, Universitatea de Nord, Baia Mare, Facultatea de Litere, coord. ştiinţific lect. univ. dr. Vasile Filip, p. 32).

Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel (*Sâmpetru*) (29 iunie)

Sfinţii Petru şi Pavel, icoană pe lemn, Piatra Fântânele, sec. XVIII

Sfinţii Petru şi Pavel sunt misionarii Evangheliei lui Dumnezeu. „Petru" înseamnă „piatră", şi arată tăria, statornicia şi neclintirea. „Pavel" înseamnă „mic", şi arată smerenia.

La Bistriţa Bârgăului, de Sânpetru se gată căpălitul de a treia oară, când mălaiul este mărişor şi verde, nevăzându-se creasta cocoşului din el.

În ajunul sărbătorii se curăţă şi se tămâiază mormintele şi se bocesc morţii. Ţin minte cum buna mea Bădioara făcea pomene şi colăcei, le sfinţea la biserică şi le dădea de pomană pentru sufletul morţilor, împreună c-o uleică şi-o lumânare. Ne mai cocea şi o plăcintă mare cu urdă şi mărar în cuptor, din care ne îmbia pe noi şi pe copiii de pe uliţă, dar daşi la vădanele din sat. Legat de această sărbătoare există o serie de preziceri: dacă plouă cu gheaţă, tună şi fulgeră atunci nu se mai fac alunele şi nucile rămân seci, căzând pe pământ. La Sânpetru, prin părţile Bârgăului, se făcea târg, praznic şi jocu' la Tureac. Aici am fost şi eu de vreo câteva ori, împreună cu alte fete şi praşcăi de la Bistricioara treceam dealul Podereiului pe de-a dreptul şi valea cea mare, până la Tureac. Cu mine venea şi mama şi până acolo. Mai zăboveam pe sub cireşii sălbatici, care ne aşteptau şi ne înfruptam din fructele lor coapte. De pe Strâmba şi prin iarba udă până la genunchi, cu şuieratul păsărelelor şi liniştea tihnită de pe deal, noi ne uitam la vale, cam câtă cale am bătut, negăsind nicio cărare pe unde s-o luăm până la sfinţire… Când se găta cu slujba, cei din sat mergeau la casele lor pentru a dat la vite şi, aşteptându-se neamuri şi musafiri de pe sate. Ceilalţi, care erau lătureni veniţi cu căruţele se retrăgeau pe uliţe, pe lângă râul satului, pentru a-şi scoate merinde din traistă şi a se omeni cu un jinars până la începerea jocului. La joc fiecare fată era însoţită de mama ei, căci atunci nu era voie să umble fetele heberauca ca şi acum, noaptea, pe la discoteci. Prima pereche care începea jocul era cea mai văzută şi era, de regulă, să rămână împreună. Ceteraşii ziceau la ceteră, armonică şi o gordună. La jocul din Tureac se întâlneau tinerii care se mai şi peţeau, lăsându-se cu câte o

nuntă spre toamnă. Dar până atunci feciorii le mai cătau pe fete cu câte o glajă de ginars, se ajutau în clacă la muncile câmpului, mergeau pe munte cu oile, iar spre iarnă se întâlneau la şezătoare. Şi aşa, petrecându-ne la jocul din Tureac cu feciorii, cei mai faini, fusesem şi eu cu câţiva, dar înainte de asfinţitul soarelui, trebuie s-o luăm, de data aceasta înapoi, pe drum, la vale spre Prund şi să ajungem devreme acasă. Aşa era regula, pentru că tata ne aştepta pe pârleaz sau de la uşa grajdului, şi ne întreba: Da, ce v-o oprit acolo şi aţi stat până au măturat?Aşa trebuia să ajungă fata cu mama ei de la joc, devreme şi înainte de apusul soarelui să fie acasă, altfel nu era primită în curtea părinţilor şi era mare holcă (scandal), de te ştia tot satul. Numai feciorii mai zăboveau spre noapte şi se întorceau în grup, cântând, de plecarea în cătănie, iar mândruţele rămânând singure.

De-aici până la Tureac
Mi s-a dus bădiţa drag
Nu s-a dus să nu mai vie
Că s-a dus la cătănie
Dragu-mi-i să merg în sus
La bădiţa ce s-a dus
Haide mândruţă la vară,
De Sânpetru într-o seară

(Hangan Ioana, n. 1950, Bistriţa-Bârgăului)

Sfântul Ilie (20 iulie)

Astăzi se sărbătoreşte ridicarea la cer a Sfântului Mare Proroc Ilie, unul dintre cei mai importanţi proroci din Vechiul Testament, un mare făcător de minuni şi aducător de ploi în vreme de secetă. Se spune că Ilie este înger întrupat în carne ce a primit de la Dumnezeu puterea de a deschide şi închide cerurile. La naşterea sa tatăl său a văzut oameni îmbrăcaţi în alb învelindu-l în scutece de foc şi, dându-i numele, i-au dat să mănânce o flacără, simbol al râvnei pentru Dumnezeu care l-a mistuit de-a lungul întregii sale vieţi. Atât de mare a fost Ilie, încât Domnul i-a făcut această favoare de a se muta din viaţa aceasta pământească la viaţa cea cerească, fără a trece prin poarta morţii. Minunea a fost văzută de către ucenicul său, iar el s-a înălţat la cer pe o căruţă de foc trasă de cai (cf. Wikipedia). Mii de oameni vin să se roage de praznicul Sfântului Proroc Ilie la Mănăstirea din localitatea bistriţeană Nuşeni.

În tradiţia populară, Sf. Ilie este considerat ocrotitorul recoltelor. Oamenii cred că atunci când se întâmplă fenomene meteorologice spectaculoase, Ilie de fapt traversează cerul cu căruţa lui de foc, pentru a ne ocroti. El este mereu şi mereu în slujba binelui.

Pe Valea Bârgăului, Ziua Sfântului Ilie marchează şi miezul verii pastorale, când le era permis ciobanilor să coboare în sate, pentru prima dată după urcarea oilor la stână. Cu această ocazie, ciobanii tineri sau chiar cei maturi aduceau în dar iubitelor sau soţiilor furci de lemn pentru tors, lucrate cu multă migală. Sfântul Ilie este cinstit ca cel care, prin mijlocirea înaintea lui Dumnezeu, poate aduce ploi. În „Liturghier”găsim o slujbă care se oficiază în caz de secetă: „Pentru ca rugăciunile noastre să fie bineprimite şi precum pe Ilie, oarecând, aşa să ne audă şi pe noi şi să ne miluiască, cu ploaie şi cu bună întocmire a văzduhului, Domnului să ne rugăm”.

Santilie se plimbă într-un car tras de cai înaripaţi, luminând cerul cu fulgerele şi săgeţile sale de foc. El este stăpânul norilor, al fulgerelor, trăsnetelor şi tunetelor, pe care le foloseşte ca să trăsnească dracii sau atunci când e supărat pe oameni pentru că şi-a pierdut cojocul. Sfântul Ilie se plimbă pe cer într-un car care, pentru a nu aluneca, are nişte cuie pe roţi. Aceste cuie găuresc cerul, iar apa se scurge pe pământ sub formă de ploaie. Ilie îi apără pe oameni de arşiţa soarelui şi de secetă, de toate incendiile verilor prea fierbinţi şi stricătoare, de grindină, de fulgere, trăznete, vifor, de toate bolile care implică fierbinţeală. După această zi se spunea că nu mai există riscul de a cădea grindină.

(Mateiu Ioana, n. 1944, Rusu Bărgăului).

Probojenia-Schimbarea la Faţă (6 august)

Schimbarea la față, icoană pe lemn, Prundu Bârgăului, sec. XIX

La Schimbarea la față pe Muntele Tabor, Iisus devine strălucitor, vorbește cu Moise și Ilie și este numit Fiul lui Dumnezeu. Este una din minunile lui Iisus menționate în Evanghelii. Toma de Aquino a considerat Schimbarea la Față cel mai mare miracol ce completează Botezul și ne arată perfecțiunea vieții în Rai. Pe muntele Tabor, pe când Iisus se ruga, apostolii, moleşiţi de somn, tresar deodată la o privelişte nemaivăzută: chipul Mântuitorului s-a făcut altul, faţa Lui strălucea ca soarele, iar hainele Lui se făcuseră albe că zăpada. Dar, imediat, au parte de un lucru şi mai neobişnuit: în această lumină, doi bărbaţi stau de vorba cu Iisus despre patima şi moartea Sa în Ierusalim. Este vorba despre marii prooroci ai Vechiului Testament, Moise şi Ilie. Semnificaţia tainică a acestei sărbători este vederea lui Dumnezeu şi transfigurarea omului, posibilitatea lui de a se îndumnezei încă din viaţa aceasta.

La Prundu Bârgăului se spune că de acum nu mai tună şi numai pică gheaţă. Nu trebuie sfădite nici animalele în această zi. Acum se deschide cerul.

Sântămăria Mare - Adormirea Maicii Domnului (15 august)

Adormirea Maicii Domnului, icoană pe lemn, Bistriţa Bârgăului, sec. XIX

Adormirea Maicii Domnului, cunoscută popular ca Sfânta Maria Mare, Sântămăria sau Uspenia, comemorează moartea, învierea şi slăvirea Maicii Mântuitorului.

Potrivit tradiţiei bisericii, Sfânta Fecioară Maria a fost înştiinţată printr-un înger de trecerea ei la cele veşnice. În timp, în cuvântările părinţilor bisericii s-a afirmat cu mai multă putere credinţa că, după adormirea sa, Fecioara Maria a fost înviată de Iisus Hristos şi luată cu trupul în împărăţia cerurilor.

În fiecare an, de Sfântă Mărie se organizează la Prundu Bârgăului un festival internaţional de folclor pentru copii numit „Regele Brazilor". La Bistriţa şi în localităţile cu etnie romă este Balul Romilor, numit, până de curând, Balul Ţiganilor.

Ziua Crucii (14 septembrie)

Ziua Crucii este una dintre cele mai vechi sărbători creştine, închinată Crucii Domnului nostru Iisus Hristos. Este una din cele două zile de post strict (ajun) de peste an, alături de Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul (29 august). Biserica a rânduit sărbătoarea Înălţării Sfintei Cruci a Domnului Iisus Hristos la 14 septembrie, în amintirea zilei când a fost redescoperită, pe Golgota, de către Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena, Crucea pe care a fost răstignit Iisus.

*Şi pe Valea Bârgăului, d*e Ziua Crucii se strâng buchete de flori şi busuioc, care se duc la biserică, pentru a fi puse în jurul crucii şi a fi sfinţite. Plantele sfinţite se păstrează, apoi, în casă, la icoane sau în alte locuri ferite, fiind folosite la nevoie în vindecarea unor boli. Busuiocul sfinţit de Ziua Crucii se pune în vasele de apă ale păsărilor, pentru a le feri de boli, în lăutoarea fetelor, pentru a nu le cădea părul. Oamenii atârnau în ramurile pomilor fără de rod cruci de busuioc sfinţit, crezând că astfel vor avea parte de recoltă bogată în toamna viitoare. Bătrânii spun că în această zi nu este voie să se mănânce nuci sau alune, deoarece aceste fructe au în interiorul lor o mică „cruce"(**D**, Cira, Ion, n. 1930, Coşbuc).

Sfânta Parascheva (14 octombrie)

Cuvioasa Maică Parascheva, în chip deosebit, este cinstită în Moldova, întrucât de mai bine de 350 de ani moaștele ei se găsesc la Iași, fiind izvor de binecuvântare și însănătoșire duhovnicească și trupească pentru toți cei care o cheamă în rugăciune să fie mijlocitoare către Dumnezeu. În popor, data de prăznuire a acestei sfinte se mai numeşte şi „Sfânta Vineri" sau „Vinerea Mare". Tot cu denumirea de„Vinerea Mare" mai este cunoscută și Vinerea Săptămânii Patimilor. Pentru a se face deosebire între cele două zile ale anului liturgic Vinerea Patimilor se mai numeşte şi„Vinerea Seacă", întrucât este una din puţinele zile din an în care nu se face Sfânta Liturghie.

Pe Valea Bârgăului, în această zi, toţi ciobanii veneau de la munte cu oile, iar „sâmbraşii" îşi pregăteau banii pentru a plăti stăpânului de stână ceea ce datorau dacă doreau să-şi ducă oile fiecare acasă. Se spune că cei care nu aveau bani, puteau plăti şi altfel, de exemplu: pentru 10 oi se dădea o cârlană, iar pentru 20 de oi se dădea ca plată o oaie. Tot acuma, oamenii donau păcurarilor opinci, haine, pantaloni pentru anul viitor, când primăvara o luau iarăşi de la capăt. Cei care erau mai înstăriţi îşi dădeau oile în „tomnat", adică le dădeau celor care adunau oi, aceia le duceau la păscut, până ce cădea prima zăpadă. După ce cădea prima zăpadă, fiecare om plătea celui care a avut grijă de ele până acum. cupă care şi le ducea acasă şi le băga la „iernat".Cum va fi *vremea* la Cuvioasa Parascheva, aşa va fi până la Sfântul Dumitru. Dacă vine *zăpadă de* Sfânta Parascheva e semn de iarnă grea, lungă. Mai mult, se fac **previziuni ale vremii** în funcție de somnul oilor. Dacă oile dorm înghesuite și strânse laolaltă în această zi, ciobanii cred că iarna care va veni va fi una lungă, grea și friguroasă. Dacă în schimb oile dorm risipite, iată un semn că iarna care va veni va fi domoală și blândă. (Cot (Ciot), Iuliana Maria (2009), *Monografia Comunei Josenii Bârgăului,* Lucrare de licenţă, Universitatea de Nord, Baia Mare, Facultatea de Litere, coord. ştiinţific lect. univ. dr. Vasile Filip, p. 45).

Jocul duminical (Jocul la şură)

Dimitrie Cantemir, în lucrarea sa „Descrierea Moldovei" arată:"Jocurile sunt la moldoveni cu totul altfel decât la celelalte neamuri. Ei nu joacă doi sau patru inşi laolaltă ca la franţuji şi leşi, ci mai mulţi roată sau într-un şir lung" (Cantemir, Dimitrie(1986), *Descrierea Moldovei,* Ed. Minerva, Bucureşti, p. 246-247). Tot Dimitrie Cantemir vorbeşte şi despre „danţ", cuvânt luat de la polonezi, care concurează cu cuvântul de origine latină „joc".

La Mijlocenii Bârgăului, fata intră ca într-un ritual la joc:

„Un fecior mai în vârstă o ia la joc pe fata tânără venită la horă, după care îi face cunoştinţă cu ceilalţi băieţi din sat şi o dă la fiecare la joc. Un fecior care merge pentru prima dată la horă este luat de ceilalţi feciori mai mari şi îl duc pe la fetele din sat făcându-i cunoştinţă cu acestea". (Vrâncean Rodica, Mijlocenii Bârgăului)

La Rusu Bârgăului, feciorii, care angajează de obicei şi muzica, stau grupaţi în mijlocul jocului, iar fetele fac cerc în jurul lor. Pe scaune, pe margine, stau bătrânii satului. Jocul începe cu „de mână" şi se termină cu „învârtită", feciorii de obicei chiuie „ strâgături" hazlii, ca de pildă:

„Frunză verde busuioc
Cum ne potrivim la joc
Eu mititel ca un plop
Şi tu mare cât un dop"

sau

Cucule pană pistruie
Bădiţa la munte suie
Las să suie şi să vie
Să-mi aducă furcă mie
Furcă mândră şi cu flori
De ciudă la doi feciori
Furcă din mlădiţă verde
De ciudă la două fete
Că-s bârgăuancă inimoasă

Şi îmi vin feciori în casă
Dar m-am prins în rămăşag
Că mi-1 aleg pe cel mai drag.

(**D**,Mateiu Ioana, n. 1944, Rusu Bărgăului)

Pe Valea Bârgăului, în fiecare duminică din „câşlegi" (când nu era post), tinerii se adunau la „pavilion" (Căminul Cultural) unde se ţinea jocul. Un grup de feciori, care proveneau din familii mai înstărite, angajau „ceteraşii" (muzicanţii), pe care îi plăteau ei, urmând să-i taxeze pe cei care veneau la joc, pentru a-şi recupera banii. Fiecare fecior juca primul joc cu drăguţa lui, după care jucau şi cu alte fete. Chematul fetelor la joc se făcea prin semne (cu ochiul, cu capul, uneori chiar şi cu mâna), iar fetele care mergeau însoţite de mame, erau cerute de către feciori de la acestea. Feciorii doreau ca fiecare să joace „înainte" (să fie prima pereche din jocul „de-a lungul"), pentru a fi văzuţi de cei ce priveau, de aceea uneori apăreau certuri între unii feciori. Jocul care începea pe la ora prânzului ţinea până la asfinţitul soarelui, fetele trebuind să fie acasă pe la înserat. Feciorii, după terminarea jocului, îşi duceau drăguţele la „făgădău", acestea fiind însoţite de obicei de către mamele lor, iar apoi le însoţeau până acasă, unde mai stăteau în poveşti în „casa cu cindeauă".

(Materialul face parte din proiectul de cercetare pe teren,,Cultura tradiţională imaterială românească din Bistriţa-Năsăud", realizat de autor împreună cu Vasile Filip sub auspiciile Centrului Judeţean pentru Cultură şi a Consiliului Judeţean Bistriţa-Năsăud).

IMAGINI CU OBICEIURILE SEZONULUI CALD

Sângeorzul

Sângiorzul, la Josenii Bârgăului, 2015, foto arhiva CJC BN

Sărbătorile în casele românilor, lucrări de Victoria Fătu Nalaţiu

Rusalii pe Valea Bârgăului

Sfânta Mărie Mică

Hramul Mănăstirii Piatra Fântânele, reşedinţa de vară a regretatului Mitropolit Bartolomeu

Joc de pe Bârgău

Simona SIMIOANCA RETEGAN[131],
Crăciunul – miraculoasa sărbătoare a creştinătăţii

Originea creştinismului se fixează undeva în timpul împăraţilor Octavian Augustus şi Tiberiu (începutul secolului I d. Hr.), când Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, a trăit pe pământ, în Palestina de azi. Învăţăturile Lui au fost transmise omenirii de către discipolii Săi, apostolii. Aceştia le-au lăsat consemnate în cele patru Evanghelii, ale lui Matei, Marcu, Luca şi Ioan. Ele povestesc despre viaţa pământească a lui Iisus, despre minunile pe care le-a făcut, despre răstignirea şi învierea Fiului lui Dumnezeu.

Creştinismul prinde rădăcini în Roma, pe fondul unei toleranţe accentuate faţă de orice formă de religie. Dintre toţi misionarii veniţi să-şi facă auzite ideile în capitala imperiului latin, creştinii formau o clasă aparte. Ei erau oameni modeşti, care renunţaseră la orice bogăţie materială şi propovăduiau despre un împărat al celor săraci, flămânzi şi neajutoraţi, un împărat care la rândul lui era modest, înţelegător şi iertător.

Organizaţia bisericească creştină s-a constituit treptat. Până la începutul secolului al II-lea, conducerea comunităţilor aparţinea harismaticilor, persoane care aveau harul Sfântului Duh-harisma. Aceşti oameni învăţau, propovăduiau, vizitau comunităţi, dar nu ocupau nici o poziţie oficială. Mai târziu, apar slujitorii permanenţi ai bisericii-diaconii (de la grecescul diaconizo – a servi, a sluji) şi episcopii (de la grecescul episcopos-supraveghetor).

În secolul al III-lea apar mitropoliţii, conducătorii anumitor biserici, iar în secolele IV-V patriarhii, conducătorii unor uniuni regionale bisericeşti.

Cultul creştin primitiv era extrem de simplu, iar ritualurile aproape inexistente. Simplitatea relaţiilor dintre oameni a constituit, la vremea ei, o condiţie care a asigurat creştinismului *victoria* asupra celorlalte culte. Ceremonialul iniţial se limita la cine periodice în amintirea Mântuitorului. La aceste adunări se gusta din pâine şi se citeau texte sfinte. Erau cine ale iubirii - agape, ce bine ar fi să le mai întâlnim şi astăzi. Abia mai târziu apar ritualurile creştine, locul principal în aceste ritualuri ocupându-l tainele, în număr de şapte. Tainele creştine cele mai vechi şi cele mai importante sunt botezul şi împărtăşania.

Dezvoltarea creştinismului primitiv a fost mereu umbrită de persecuţii nedrepte la adresa comunităţilor. Primul împărat roman care a recunoscut creştinismul a fost Constantin cel Mare (306-337). *Edictul de la Milan,* semnat în 313, este actul legislativ prin care s-a pus capăt persecuţiilor, iar creştinismul a fost proclamat religie liberă. Devenind religia de stat a Imperiului Roman, în epoca de descompunere a acestuia, creştinismul a pătruns, o dată cu civilizaţia şi cultura greco-romană, la greci şi la slavi. În secolul al X-lea, aproape întreaga Europă era creştină.

Scindarea politică şi culturală a Imperiului Roman în două imperii, de Apus şi de Răsărit, a dus şi la separarea treptată a bisericii. În Biserica de Apus, romano-catolică, a crescut foarte mult autoritatea conducătorului, episcopul de Roma, care treptat a căpătat denumirea de papă. În Biserica de Răsărit, greco-ortodoxă, unde Imperiul Roman de Răsărit s-a menţinut devenind Imperiul Bizantin, patriarhii nu au putut dobândi o astfel de putere.

La începutul secolului al XVI-lea s-a dezlănţuit, în ţările Europei Centrale şi de Nord, o puternică mişcare împotriva catolicismului şi despotismului papal. Este vorba de aşa numita Reformă, care a dat naştere unui număr mare de biserici protestante. Cele mai importante sunt luteranismul, care a devenit dominant în Germania şi Scandinavia, calvinismul în Elveţia şi Ţările de Jos, presbiterianismul în Scoţia şi anglicanismul în Anglia. Aceste religii protestante le întâlnim şi la noi în ţară. Important este ca oamenii, creştinii să se înţeleagă, să se respecte, să domnească pacea.

O POVESTE DE CRĂCIUN

Totul a început la marginea Ierusalimului, într-un orăşel care se chema Nazaret. Acolo, într-o căsuţă sărăcăcioasă, locuia o tânără numită Maria. În apropierea casei în care locuia Maria stătea un dulgher pe nume Iosif. Cei doi se iubeau foarte mult şi voiau să se căsătorească în curând.

Într-o zi, Maria era singură acasă. Ea auzi o voce care îi spuse: *Bucură-te, tu, căreia ţi s-a făcut un mare har; Domnul este cu tine; binecuvântată eşti tu între femei!* (Luca, I, 28). Era îngerul Gavril. Deşi el îi vorbise foarte prietenos Mariei, fata se speriase, neînţelegând ce înseamnă această *salutare.* Atunci, îngerul îi spuse să nu se teamă, pentru că a venit să-i aducă o veste bună. Fusese trimis de Dumnezeu, care-i transmitea

[131] Prof. la Liceul cu Program Sportiv Bistriţa

că în curând, va avea un copil căreia îi va pune numele Iisus. Când copilul va fi mare, va deveni împărat ca David, cu singura deosebire că va rămâne împărat pentru totdeauna. Dar Maria nu era măritată. Cum ar fi putut ea să nască un copil? Îngerul o linişti: tatăl va fi însuşi Dumnezeu. De aceea, el nu va fi un copil obişnuit. Se va numi Fiul lui Dumnezeu. Spunând acestea, îngerul se întoarse în cer. Adusese în micuţa casă cea mai frumoasă veste anunţată vreodată pe pământ.

În timpul acesta, Cezar Augustus dăduse poruncă să se facă evidenţa populaţiei din întreg imperiul. Fiecare trebuia să se înscrie pe liste în localitatea în care s-a născut. Iosif şi Maria, au plecat înspre ţinutul Iudeii, în cetatea lui David, numită Bethleem (sau Viflaeem), pentru că acesta era oraşul unde trăiseră familiile lor. Din Nazaret până în Bethleem era o călătorie lungă, pe care Iosif şi Maria trebuiau s-o facă pe jos. Au ajuns la Bethleem pe înserat, foarte obosiţi. Nemaigăsind loc în casa de oaspeţi, au hotărât să înnopteze într-o iesle. Iosif pregăti pentru Maria un pat de paie. Apoi se făcu linişte. Afară era întuneric. Stelele străluceau sus, pe cer.

Era noapte în Bethleem. Şi, în aceea noapte liniştită şi adâncă, se întâmplă un lucru minunat, în ieslea din Bethleem. Maria dădu naştere copilului despre care îi vorbise îngerul Gavril. Cei trei magi, călăuziţi de stea, i-au adus aur, smirnă şi tămâie şi s-au închinat în faţa Lui. Era un copilaş micuţ, la fel de mic şi neajutorat ca orice nou-născut. Semăna cu un copil obişnuit, dar era un copil Sfânt. Era Fiul lui Dumnezeu. Când va fi mare, El va deveni împărat şi îi va face pe toţi oamenii fericiţi.

FEMEIA ŞI PRACTICA RELIGIOASĂ

Dacă bărbatul este, cel puţin în societatea noastră, *capul* familiei, cel care trebuie să asigure bunăstarea materială a soţiei şi a copiilor săi, femeia este *sufletul,* care trebuie să asigure sănătatea spirituală şi echilibrul familiei. Prin structura ei sufletească, femeia se poate apropia cu mai multă uşurinţă şi sensibilitate de Dumnezeu. Ea este, în majoritatea cazurilor, cea care imprimă orientarea religioasă a familiei sale. Mai apropiată de copii, femeia-mamă îşi poate creşte fetiţele sau băieţii în dragoste şi respect pentru Dumnezeu, îi poate învăţa Biblia şi rugăciunile creştine. Dar, religioasă sau nu, uneori fără să-şi dea seama, mama încearcă să-şi educe copiii după preceptele creştine –dreptate, adevăr, modestie şi dragoste. Pentru că Dragostea, Legea care guvernează întregul univers creştin, este însăşi puternica legătură mamă-fiu.

DATINI ŞI CREDINŢE DE CRĂCIUN

În seara de 23 spre 24 Decembrie, de la miezul nopţii şi până în zori, se obişnuieşte, prin unele părţi din Ardeal şi Ţara Românească, ca cetele de copii să meargă cu colinda, moş-ajunul, bună-dimineaţa, colindişul sau bună dimineaţa la Moş Ajun. Prin unele părţi ale ţării, aceasta se face în seara de 24 decembrie. Stăpâna casei iese şi le dă copiilor covrigei, mere, nuci sau colindiţe. Astăzi lumea s-a modernizat, iar copiii primesc dulciuri şi bani.

Obiceiul de *a colinda* înseamnă, de fapt, a merge din casă în casă intonând cântece religioase sau profane, ca să întâmpine pe Hristos pe pământ şi pentru a ura sănătate şi fericire gazdelor care-i ascultă.

În Ajunul Crăciunului copiii formează grupuri şi pornesc pe uliţele satului, acoperite de zăpada ce scârţâie sub picioare, oprindu-se la fiecare casă din sat. Gazda casei colindate era întotdeauna întrebată dacă primeşte colinda. Celor care nu primeau colinda li se adresau strigături batjocoritoare. Colindătorii mai mari erau aşteptaţi şi primiţi cu cele mai alese bunătăţi: sarmale, ciolan afumat, cârnaţi, cartaboşi, răcitură, vin, cozonac. După terminarea colindatului se ura pentru fiecare dar în parte, iar la sfârşit se mulţumea gazdei cu formule tradiţionale. Pe uliţă ceata se deplasa cu cântece şi cu strigături. Colindatul era şi este încă un mare spectacol.

Colindatul cu steaua se face în seara de Ajun, vestind Naşterea Domnului, şi este inspirat din Evanghelie. Se deosebeşte de colindă prin tematică şi prin lipsa refrenului. Prin cântecul de stea se elogiază steaua călăuzitoare a celor trei magi: *Steaua sus răsare/ Ca o taină mare/ Steaua străluceşte/ Şi lumii vesteşte....*

Turca sau capra este un obicei cu care se umblă în Ardeal de Crăciun. Aceasta este confecţionată dintr-un băţ lung ce are la un capăt un cap cu coarne şi două limbi de lemn, cap de care se leagă un covoraş (cergă) împodobit cu panglici multicolore, sub care stă ascuns cel care joacă turca. Cu ajutorul băţului se bate ritmul în podea, în acelaşi timp fiind manevrate cele două limbi, care lovindu-se una de alta, vor crea un ritm în contratimp cu cel al băţului în podea. Turca dansează pe un fond muzical asigurat uneori de fluieraşi.

În zona Sucevei, în seara de Ajun se pun pe masă cele mai bune bucate şi nimeni nu are voie să descopere masa până nu vine preotul. Acesta va binecuvânta şi va gusta din fiecare fel de mâncare, la fiecare

casă din sat. Fetele pun sub prag câte un ac de păr, ca preotul să treacă peste el. Apoi, fata îşi pune acul în păr şi doarme cu el, aşteptând să-şi viseze ursitul. Unele fete pun grâu pe patul unde va sta preotul, să se mărite în anul care urmează.

Spre Ajunul Crăciunului este bine ca muncitorii câmpului să se gândească la grâu şi la porumb şi să-l viseze peste noapte. Cum îl vor visa, aşa va fi recolta peste an. De asemenea, ca să nu aibă, peste vară, purici sau insecte nedorite, gospodarii se feresc în această zi să rostească cuvântul mac.

În anumite regiuni se crede cu privire la copii, că este bine ca aceştia să mănânce, în Ajun, dovleci, ca să fie graşi şi frumoşi peste an. Nu se cade să ne hrănim cu carne în această seară, ci doar cu roade pe care ni le dă pământul.

Înspre dimineaţa de Crăciun, cerurile se deschid, dar această minune n-o pot vedea decât cei care cred în Dumnezeu, glasurile îngereşti se aud atunci în cer şi numai cei fără de păcate le pot auzi. Cei care vor, stau treji toată noaptea şi păzesc clipa când se deschide cerul. Atunci, de sus se aude o toacă, iar cocoşii încep să cânte. Fiecare poate să-şi pună în minte o dorinţă, căci orice ceri în această clipă vei dobândi.

CRĂCIUNUL DE ALTĂDATĂ.....

Ion Creangă descria astfel Crăciunul la Humuleşti: *La Crăciun, când tăia tata porcul şi-l pârlea, şi-l opărea, şi-l învelea iute cu paie, de-l înăduşea, ca să se poată rade mai frumos, eu încălecam pe porc deasupra paielor şi făceam un chef de mii de lei, ştiind că mie are să-mi deie coada porcului s-o frig.....*

Tudor Pamfile îşi aminteşte despre cum mergea la colindat în 1914: *De îndată ce se lasă iarna şi mai ales de cum se lasă postul Crăciunului, copiii de pe la şapte sau opt ani în sus încep să-şi caute tovarăşi - să-şi prindă tovarăşi pentru umblatul cu colinda, la Crăciun. Dacă sunt mai mărişori şi au umblat şi în celălalt an, se înţeleg şi pentru anul ce curge. Dacă însă în anul trecut nu s-au împăcat, din pricină că unul n-a putut răzbate gerul cel aspru ori omătul cel mare, fie că pe unul somnul l-a doborât prea curând, astfel că tovarăşii săi au trebuit să se ducă şi dânşii la culcare, fie că unul din tovarăşi n-a arătat destoinicie în cântare, fie s-a arătat mofturos, fie că la împărţirea foloaselor s-a arătat necinstit-unul ca acela e ocolit şi foştii săi tovarăşi îşi caută pe altul.*

Tradiţia românească spune că Moş Crăciun a fost stăpânul staulului unde Maica Domnului l-a născut pe Iisus Hristos. Românul îl vede pe Crăciun sub înfăţişarea unui om bătrân, cu barbă albă, ca zăpada ce acoperă câmpiile şi coastele dealurilor în ziua sărbătorii.

Crăciunul - această miraculoasă sărbătoare a creştinătăţii - este ocazia cu care devenim mai buni, mai iertători şi mai ales prilej de întâlnire cu ceilalţi membrii ai familiei în casa părintească.

Din dragoste pentru trecutul nostru, din dragoste şi îndatorire faţă de creştinismul nostru strămoşesc, care ne-a plămădit şi sădit pe aceste plaiuri, să păstrăm cu sfinţenie aceste obiceiuri, pentru a dovedi că suntem buni români ortodocşi, ştiut fiind că *datinile, povestirile, muzica şi poezia sunt arhivele popoarelor, iar cu ele se poate reconstitui trecutul lor îndepărtat.*

BIBLIOGRAFIE/ WEBOGRAFIE

Creangă, Ion - *Amintiri din copilărie*,1989, ed. Minerva;

Pamfile, Tudor - *Crăciunul,* 1914, ed. Librăriile Socec; www.edu.ro;; www.wikipedia.ro; www.rasunetulbn.ro; Informaţii culese de la bătrânii satelor Bistriţa-Bârgăului, jud. Bistriţa-Năsăud

Simona SIMIOANCA RETEGAN,
Tradiţii şi obiceiuri pascale româneşti

Paştele reprezintă una din cele mai importante sărbători anuale creştine care comemorează evenimentul fundamental al creştinismului *Învierea lui Iisus Hristos*-fiul lui Dumnezeu,în a treia zi după răstignirea Sa din Vinerea Mare. În vocabularul creştin sărbătoarea Paştelui reprezintă patimile, moartea, Învierea Domnului.

Cuvântul Paşte provine în limba română din forma bizantino-latină *Pastihae* a cuvântului de origine ebraică *Pasah,* care înseamnă *a trecut.* Evreii numesc *Pesah* - Paşti - sărbătoarea libertăţii în amintirea evenimentelor relatate în *Biblie*, ale trecerii prin Marea Roşie şi a eliberării din robia Egiptului.

Postul Paştelui se încheie cu Săptămâna Mare, a patimilor lui Hristos. În Săptămâna Mare,conform obiceiurilor româneşti, se face curăţenie generală în gospodării. Curţile sunt măturate, şurile sunt curăţate de gunoaie, gardurile sunt reparate, şanţurile sunt curăţate de nămol şi adâncite. Casele trebuie să strălucească de curăţenie pentru că ele „te blestemă dacă Paştile le prind necurăţate".

În lunea Săptămânii Mari se scoate totul la aerisit, se lipesc şi se văruiesc casele, iar mobilierul este spălat şi reparat. Până miercuri, inclusiv, sunt permise muncile la câmp. După această zi bărbaţii trebăluiesc pe lângă casă, ajutându-şi nevestele la treburile gospodăreşti.

În Joia Mare, data limită a slujbelor speciale dedicate morţilor, fiecare familie duce la biserică colaci, prescuri,vin, miere de albine şi fructe pentru a fi sfinţite şi împărţite, apoi, de sufletul morţilor, parte preotului, parte sătenilor aflaţi în biserică, în cimitir sau pe la casele lor. Până la Joia Mare, femeile se străduiau să termine torsul de frica Joimăriţei care în imaginarul popular era o femeie cu o înfăţişare fioroasă ce pedepsea aspru lenea nevestelor sau fetelor de măritat. Uneltele de tortură ale Joimăriţiei erau căldura, oala cu jăratec, vătraiul sau cârligul pentru foc. Această fiinţă mitologică folosea mijloace cumplite de tortură: ardea degetele şi mâinile fetelor, şi femeilor leneşe, le pârlea părul şi unghiile, incendia fuioarele de cânepă găsite netoarse. De multe ori nici flăcăii leneşi sau cei care nu terminau de reparat gardurile ori nu îngrijeau bine animalele pe timpul iernii, nu erau iertaţi de aceste pedepse. De fapt, Joimăriţa era la origini, o zeitate a morţii care supraveghea focurile din Joia Mare şi care treptat, a devenit un personaj justiţiar ce pedepsea lenea şi nemunca. Conform tradiţiei, în noaptea ce premerge Joia Mare sau în dimineaţa acestei zile se deschid mormintele şi sufletele morţilor se întorc la casele lor. Pentru întâmpinarea lor se aprindeau focuri prin curţi, în faţa casei sau în cimitire, crezându-se că, astfel, ei aveau posibilitatea să se încălzească. Focurile de Joi - Mari erau ruguri funerare aprinse pentru fiecare mort în parte sau pentru toţi morţii din familie şi reprezentau o replică precreştină la înhumarea creştină din Vinerea Mare.

Aceste focuri se deosebesc de focurile ritualice de peste an-focurile de Mucenici, de Lăsatul Secului, de Sân-George sau de Sânziene. Ele se făceau din plante considerate a avea virtuţi magice (alun,tei) ce erau adunate de către copii sau de către tinerele necăsătorite. Focurile se înconjurau cu tămâie şi agheasmă, în jurul lor se aşezau scaune,,pentru morţii ce urmau să sosească" şi se dădea de pomană copiilor, vecinilor şi rudelor. Obiceiul se mai păstrează în unele sate din zona montană a Bucovinei, purtând numele de *încălzitul moşului* dar, de cele mai multe ori, semnificaţiile sale nu mai sunt cunoscute, el având mai ales caracter de divertisment.

Joia Mare este ziua în care, de regulă, se prepară cele mai importante copturi Pascale pasca, cozonacii cu mac şi nucă. Pasca, cea mai importantă coptură rituală a Paştelui se face din grâu de cea mai bună calitate, cernută prin sita deasă şi are, cel mai adesea, formă rotundă. Aluatul dospit se pune în tăvi speciale pentru pască, după care, de jur împrejur, se aşează aluatul împletit din două sau trei sucituri şi se lasă totul la crescut. În mijlocul tăvii se aşează, apoi, brânza de vacă, pregătită cu zahăr, ouă, mirodenii şi stafide. Peste brânză se face o cruce, din acelaşi aluat împletit, împodobită cu ornamente în formă de floare. Se unge totul cu ou şi se coace în cuptorul încălzit. Altă dată, cojile ouălor folosite la pască nu se aruncau şi nici nu se ardeau. Ele se strângeau cu multă grijă într-un vas special şi se aruncau în Sâmbăta Paştelui pe o apă curgătoare crezându-se că, astfel, găinile şi puii aveau să fie păziţi de uliu peste vară. Se mai credea că, astfel, se dădea de ştire Blajinilor-popor mic care trăia sub pământ-că se apropie cea mai mare sărbătoare a creştinilor.

Ultima vineri din Postul Mare este numită Vinerea Paştilor, Vinerea Patimilor, Vinerea Neagră, Vinerea Seacă sau Vinerea Mare. Conform tradiţiei creştine, este ziua în care Iisus a fost răstignit şi a murit pe cruce pentru răscumpărarea neamului omenesc de sub jugul păcatului strămoşesc. Din această cauză Vinerea Mare este zi de post negru şi nu este voie să se lucreze nimic. Există credinţa că dacă cineva se încumetă a coace în această zi este mare păcat.

Sâmbăta Mare este ultima zi de pregătire a Paştilor, când femeile trebuie să pregătească marea majoritate a mâncărilor, să deretice prin încăperi şi să facă ultimele retuşuri la hainele noi pe care urmează să le îmbrace în zilele de Paşti. De obicei, în Sâmbăta Mare are loc şi sacrificiul mielului, din carnea căruia se pregătesc mâncăruri

tradiţionale : drobul, friptura şi ciorba de miel. Sâmbăta seara fiecare gospodină îşi pregăteşte cu grijă coşul ce urmează a fi dus la biserică, pentru sfinţire. În el se aşterne un ştergar curat şi se aşează: ouă roşii, pască, cozonac, slănină, salată de hrean cu sfeclă roşie fiartă, un miel din aluat copt într-o formă specială, busuioc. Din aceste bucate mănâncă întreaga familie în prima zi de Paşte, fiind prima masă servită în fiecare casă după postul ţinut de credincioşi. Tot acum se ciocnesc şi ouăle vopsite. O legendă creştină românească relatează că Maica Domnului, care venise să-şi plângă fiul răstignit, a aşezat coşul cu ouă lângă cruce şi acestea au fost înroşite de sângele care picura din rănile lui Iisus. Acesta, văzând că ouăle s-au înroşit,a spus celor de faţă : *De acum înainte să faceţi şi voi ouă roşii întru aducere aminte de răstignirea mea*. Culoarea roşie reprezintă pe de o parte focul, cu puterea lui purificatoare, dar şi sângele Domnului care s-a scurs pe cruce pentru mântuirea lumii.

Pe Valea Sălăuţei din judeţul Bistriţa-Năsăud există obiceiul ca, de Paşti, femeile să împodobească ouăle roşii cu mărgele folosite, în restul anului, la confecţionarea costumelor populare. Procedura este una destul de complicată, întrucât se ia fiecare mărgea şi se coase pe un şir care împrejmuieşte oul ca o armură. Mai întâi, ouăle sunt fierte, apoi sunt colorate într-o apă în care au fost fierte coji de ceapă, aceasta fiind cea mai veche metodă de vopsire, păstrată timp de multe generaţii. Pe unele ouă se pune trifoi, talpa-gâştei, păpădii sau alte frunze, ca să rămână impregnat modelul pe coaja oului. După ce le vopsesc în felul acesta, încep să ia fiecare mărgică şi o cos ca să facă armura. Femeile sunt foarte atente la model, fiindcă nu vor să-l mai vadă şi la alte case, vor să fie original. Ouăle decorate cu mărgele sunt oferite în dar copiilor care vin în dimineaţa zilei de Paşte să le dea sătenilor vestea Învierii Domnului. Copiii arată în sat, arată la părinţi, de unde au primit ouăle cele mai frumoase, aşa că fiecare femeie se străduieşte ca ale ei să fie cele mai frumoase, să i se ducă vestea. Când se ciocnesc ouăle cu mărgele se sparg mai greu, fiindcă sunt protejate de armură.

Ciocnitul ouălor semnifică sacrificiul divinităţii primordiale şi se face după reguli precise: persoana mai în vârstă ciocneşte capul oului ţinut în mână de partener, în timp ce rosteşte cunoscuta formulă *HRISTOS A ÎNVIAT!*, la care se răspunde *ADEVĂRAT A ÎNVIAT!*

Ţăranii noştri au obiceiul ca în dimineaţa din Duminica Paştelui, să-şi spele faţa cu apă nouă sau apă neîncepută în care pun un ou roşu şi bani, având credinţa că vor fi tot anul frumoşi, sănătoşi şi bogaţi.

După consumarea ouălor, cojile roşii sunt păstrate pentru a fi puse în brazde, la arat, crezându-se astfel că pământul va da rod bun. În tradiţia populară de la noi, oul roşu de Paşti, ar avea puteri miraculoase, de vindecare, de îndepărtare a răului, fiind purtător de sănătate, frumuseţe, vigoare şi spor. Lunea Paştelui în Transilvania i-a transformat pe băieţi în adevăraţi *pelerini* pe la casele fetelor, unde au mers cu udatul. Obiceiul a ajuns aici prin intermediul saşilor, dar s-a răspândit pe filieră maghiară, apoi a fost adoptat şi de români. În multe din poezioarele pe care le spun băieţii, fetele sunt asemănate cu nişte flori de aceea trebuie udate ca să crească mari, iar de la apa din fântână cu timpul, oamenii au trecut la apa de colonie şi parfum. Dimineaţa pornesc la udat cei mici, care conform tradiţiei sunt răsplătiţi cu ouă roşii şi prăjituri.

Cel mai cunoscut text pe care îl spun la intrarea în casă sună aşa: *Eu sunt micul grădinar / Cu sticluţa-n buzunar / Am auzit că aveţi o floare,/ Pot s-o ud să crească mare ?* Astfel îşi încep udatul sau stropitul tinerii din Ardeal, care merg pe la casele unde locuiesc fete şi le stropesc cu parfum. Dacă la sate copiii încep dintr-un capăt de sat şi termină în celălalt, la oraşe bat la orice uşă care s-ar putea deschide (aici mai primesc şi bani). Obiceiul are la bază legenda fetei creştine şi a celei păgâne. Aceasta spune că într-o zi o fată creştină mergea la târg să vândă ouă. Pe drum s-a întâlnit cu o fată păgână, care dorea să le cumpere şi au început să povestească. Din vorbă în vorbă, fata creştină i-a explicat celeilalte despre credinţa în Dumnezeu, despre binele creştin şi a îndemnat-o să se creştineze. Păgâna i-a spus atunci că se creştinează numai dacă îi dovedeşte că există Dumnezeu, care să coloreze ouăle în roşu. Minunea s-a întâmplat, iar cele două fete au leşinat de emoţie. Nişte trecători le-au văzut şi le-au stropit cu apă. Se spune că de la această legendă ar fi rămas obiceiul de udat de Paşte. Indiferent de poveştile care îi stau la bază, obiceiul e vechi de sute de ani şi e practicat nu numai în satele din Transilvania, dar şi la oraşe, de bărbaţi de toate vârstele. Copiii sunt răsplătiţi cu dulciuri şi bani, iar adulţii cu mâncare şi băutură.

Paştele este una din cele mai importante sărbători anuale creştine care reprezintă Învierea Domnului luminându-ne sufletele şi îndemnându-ne să fim mai buni, iertători şi să ne ajutăm unii pe alţii. Să nu uităm totodată că credinţa a fost tămăduitoarea strămoşilor noştri, la ceas de cumpănă şi să transmitem mai departe obiceiurile, tradiţiile ortodoxe pascale atât de valoroase.

BIBLIOGRAFIE/ WEBOGRAFIE

Presa locală – adevărul.ro bistriţa; www.bistritanews.ro; *Mesagerul de Bistriţa; Răsunetul*
Tradiţii, legende, informaţii culese de la locuitorii din judeţ:
www.creştinortodox.ro/paste/obiceiuri-tradiţii

Vasile V. FILIP, Spiritul local prin ochi străin

Am optat pentru acest titlu dintr-o mai veche adeziune afectivă a unui motiv literar pe care, cu siguranţă, l-aţi şi recunoscut: cel al *ochiului străin,* care investighează cu aviditate şi prospeţime un mediu (de orice fel: social-economic, cultural, spiritual religios etc.) mult prea familiar cititorului, pentru ca acesta să-i mai sesizeze punctele nevralgice (fie ele contradicţii sau, dimpotrivă, valori incontestabile).

De la apariţia *Scrisorilor persane,* prim roman epistolar în literatura Europei, al iluministului francez Montesquieu (1689 - 1755), despre care se zice că ar fi lansat motivul mai sus amintit, se vor împlini curând (mai precis, în 2021) 300 de ani. Timp în care motivul în discuţie a părăsit ficţiunea literară, devenind un adevărat exerciţiu spiritual, cândva extrem de preţuit. Care, dacă s-a mai practicat la noi în ultimele decenii, aceasta s-a făcut mai ales în cheie negativă (românii - comparaţi defavorabil cu occidentalii). Nu-mi amintesc ca, de la Constantin Noica încoace („ochi străin" doar prin asimilarea şi depăşirea, pe baza spiritului autohton, a unei anume filosofii occidentale), spiritul local (înţelegând prin acesta fie cel românesc, fie cel regional) să fi beneficiat de pe urma acestui exerciţiu de temeiuri de valorizare în plus.

Cu atât mai mult te bucuri când constaţi că aceasta se mai poate întâmpla; ba chiar se întâmplă cu spaţiul nostru cultural local şi regional, într-o carte apărută recent, în jumătatea tocmai consumată a anului curent, 2017: cartea ieşeanului Ion H. Ciubotaru, intitulată simplu *Folclor din Bistriţa-Năsăud* (cu transcrierea melodiilor de Florin Bucescu), scoasă în condiţii grafice de excepţie de către editura Presa Bună, a Episcopiei Romano-Catolice din Iaşi.

De menţionat, pentru conjudeţenii care încă nu-l cunosc, că Ion H. Ciubotaru este profesor universitar doctor, cercetător ştiinţific principal, gr. I, şi întemeietor al Arhivei de Folclor a Moldovei şi Bucovinei, din cadrul Institutului de Filologie Română „A. Philippide" din Iaşi, şi - mulţi ani - director al acestei prestigioase Arhive, autor al unor lucrări fundamentale în domeniul culturii tradiţionale, precum *Obiceiurile funebre din Moldova în context naţional* (Editura Universităţii Alexandru Ioan Cuza, Iaşi, 2014), *Ouăle de Paşti la români. Vechime, semnificaţii, implicaţii ritual-ceremoniale* (Editura Presa Bună, Iaşi, 2012) - acestea fiind doar ultimele două din cele nouă (dacă nu mă-nşel) cărţi publicate, alături de alte capitole din cărţi, tratate şi dicţionare colective, alături de alte articole şi studii de folclor, etnografie, etnologie, etnomuzicologie etc.

Sigur că Domnia Sa este „ochi străin" doar în plan zonal şi regional, prin naştere (în satul Arborea, din judeţul Botoşani) şi loc de exercitare a profesiei (Iaşi). Dar, atâta vreme cât chiar universităţile şi institutele de cercetări de felul celor la care a profesat dl. Ion H. Ciubotaru au un mai mult sau mai puţin evident caracter zonal şi regional, acoperind cu predilecţie (absorbită uneori în denominaţie) anume zone şi regiuni ale spaţiului românesc, de vreme ce cultura tradiţională însăşi are acest caracter zonal, nu e puţin lucru ca o personalitate de primă mărime a cercetării culturii tradiţionale româneşti să se aplece asupra unei zone restrânse, cum e judeţul nostru, dinafara ariei de acoperire a instituţiilor la care lucrează.

Cum s-a întâmplat?

Poate că un anume rol să fi jucat şi doctoratul Domniei Sale, din 1978, la Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca, făcut sub îndrumarea profesorului Dumitru Pop; poate farmecul plaiurilor noastre, sub hlamida unei ierni aspre, dintre anii 1977 şi 1978, să-i fii lăsat amintiri ce nu s-au şters timp de 40 de ani, cum însuşi mărturiseşte. Dar toate acestea au fost mai degrabă de ordin conjunctural, oferind prilejul, şi nu motivul unor cercetări în spaţiul judeţului nostru. Căci motivul rezidă din chiar tema lucrării de doctorat: *Cântecul funerar şi contextul său etnografic pe Valea Şomuzului Mare*. În chiar prezentarea Domniei Sale, „Bazinul Şomuzului Mare se află în zona centrală a Podişului Sucevei, fiind încadrat de apele Şomuzului Mic şi ale Moldovei (între oraşele Gura Humorului şi Fălticeni - n.n.). (...) Cele peste cincizeci de localităţi de pe Valea Şomuzului Mare formează o arie etno-folclorică unitară şi deosebit de interesantă, prin complexitatea particularităţilor pe care le relevă. Este un spaţiu de confluenţă între Moldova şi Bucovina, iar

valoarea faptelor de cultură populară favorizate de acest fenomen sporeşte prin aportul românilor transilvăneni, ajunşi aici în număr mare pe la mijlocul secolului al XVIII-lea".[132]

Este una dintre cele mai prospere zone ale vechii Moldove de Sus, dar mai ales moştenirea spirituală a locuitorilor ei este deosebit de sugestivă, ceea ce l-a îndemnat pe cercetător s-o pună în relaţie cu cea a strămoşilor lor de pe tărâmul intracarpatic. Aceştia, constrânşi de împrejurări istorice cunoscute, şi-au părăsit, în urmă cu cca 250 de ani, locurile de baştină, îndreptându-se spre Moldova prin trecătorile de la Bârgău, Borşa, Pietrele Roşii sau Rodna.[133] Mulţi dintre aceşti bejenari porniseră de pe teritoriul actual al judeţului nostru, întemeind uneori sate compacte, precum, în judeţul Iaşi: Tătăruşi (cu refugiaţi din Şieuţ) şi Bârleşti (cu refugiaţi din Bârla, com. Şieu), iar în judeţul Neamţ - Bârgăuani (sat a cărui origine e relevantă prin chiar numele său). Relevante sunt şi o serie de antroponime din nordul Moldovei, de certă origine transilvană. Valea Şomuzului Mare a beneficiat, se pare, de un însemnat aport de populaţie transilvană, în speţă chiar bistriţeano-năsăudeană,[134] ceea ce-l determină pe Ion H. Ciubotaru, în iarna de la răspântia anilor 1977-1978, să facă o cercetare solitară şi atipică, alegând paisprezece sate din judeţul nostru: Arcalia, Blăjenii de Jos, Caila, Chintelnic, Dumitra, Leşu Ilvei, Lunca-Şieuţ, Mintiu, Suplai, Şieu-Măgheruş, Şieuţ, Şintereag, Tăure, şi Zagra. Nu e vorba, aşadar, doar de sate vechi şi conservatoare, nici de urmărirea unor anume genuri sau categorii folclorice, ci de o investigaţie socio-folclorică orientată comparativ, de impactul cu alte realităţi etnoculturale (cele de peste Carpaţi, în cazul de faţă).

Au fost investigaţi peste 100 de interlocutori, „de o rară deschidere pentru acele timpuri", cum şi-i aminteşte cercetătorul: „Oameni harnici, cu o mândrie neostentativă, ce impunea respect, te întâmpinau binevoitori, înconjurându-te cu prietenia lor".[135]

Volumul, de 507 pagini, cuprinde 255 de texte literare în versuri şi 101 texte muzicale, riguros organizate şi numerotate. Textele în versuri sunt însoţite uneori de mărturii complementare ale informatorilor, transcrise şi ele fonetic de pe banda de înregistrare, care vizează totdeauna aspecte esenţiale ale contextului ritual-comportamental, de credinţe sau de mentalitate mitico-rituală, ţintind mereu aspecte de mare interes etnologic. Iată un exemplu, aproape întâmplător ales, referitor la cunoscutul motiv ritual „nunta mortului", căruia cercetătoarea americană Gail Kligman i-a dedicat, în 1998, pe baza materialului de teren cules din Ieud MM şi împrejurimi, un studiu de referinţă[136] :

„La privegiu bătrânilor, vin numa bătrânii. Vin şî bat cărţâl'i. La cineri, bărbaţi cineri tot zioacă-n cărţ. Bătrânii nu vin. Pă cineri, şcii, dacă-s fece, sau fisiori, îi îmbracă mniri. Pe ahăia îi duc cu seceraş. Apăi în ţâncirim, dupa si-i bagă-n groapă şî-i acupirî cu pământ, cântă seteraşu. Iar ciniretu zioacă aşa ca la horă. Zâse că aseala-i a mortului, aşa să zâse." (Text 112/ Şieuţ/ Inf. Ioana Florea Gotea, 63/ Mg. 311, I, 11/ 10.II.1978).

Nu surprinde neapărat structura, oarecum clasică pentru acest gen de cercetări, a volumului, care acoperă atât repertoriul ritual (pe cel calendaristic, ca şi pe cel familial), cât şi repertoriul neritual, format din cântece propriu-zise, cântece de şezătoare, strigături, cântece epice şi piese muzicale (acestea din urmă transcrise muzical de mai vechiul colaborator al autorului, muzicologul Florin Bucescu). La toate acestea se adaugă două texte introductive: un *Preambul*, de 28 de pagini -

---

[132] Ion H. Ciubotaru, *Folclor din Bistriţa-Năsăud* (transcrierea melodiilor : Florin Bucescu), Editura Preasa Bună, Iaşi, 2017, p. 11-12 (*Preambul*)

[133] Ion I. Nistor, *Bejenarii ardeleni în Bucovina*, în rev. Codrul Cosminului, Buletinul Institutului de Istorie şi limbă, anul II şi III, 1925 şi 1926, Cernăuţi, 1927, p. 456-457, *apud* Ion H. Ciubotaru, op. cit., p. 11

[134] Ion H. Ciubotaru, *Arii folclorice în Moldova: Valea Şomuzului Mare,* în „Anuar de Lingcistică şi Istorie Literară", tomulXXVI, Iaşi, Editura Academiei Române, 1977-1978, p. 71-95; *Cadrul etnografic al cântecului funerar de pe Valea Şomuzului Mare,* în „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei", tomul X, Cluj-Napoca, p. 371-390; *Valea Şomuzului Mare. Monografie folclorică.* Cu un capitol de etnomuzicologie de Florin Bucescu şi Viorel Bârleanu, Iaşi, Caietele Arhivei de Folclor, 1991, tomul X1, 398 p., X2, 443 p.

[135] Ion H. Ciubotaru, *op. cit.* (nota 1), p. 34

[136] Gail Kligman, *Nunta mortului, Ritual, poetică şi cultură populară în Transilvania,* Editura Polirom, Iaşi, 1998

adevărată radiografiere identitară a spiritualităţii locului, văzută - cum ziceam - prin „ochi străin” (sagace, dar deloc rece), ca şi o scurtă *Notă asupra ediţiei.*

Volumul surprinde, în schimb (mai ales raportat la tot mai lăţita obişnuinţă actuală a grabei şi improvizaţiei), prin maxima rigurozitate filologică şi ştiinţifică, în general, prin transcrierea fonetică şi - acolo unde este cazul - muzicală a textelor, prin includerea atât a unui indice al subiecţilor chestionaţi, cât şi a unuia tematic, a unui CD şi a unei liste aferente a pieselor de pe acesta, iar la final, a 34 de ilustraţii alb-negru, constând în portretele unora dintre cei mai importanţi subiecţi intervievaţi (majoritatea dispăruţi între timp), dar şi în imagini ale unor case sau ale unor detalii arhitectonice, de port şi ornamentaţie textilă - toate de o certă valoare ştiinţifică, artistică şi chiar sentimental-evocatoare, purtând de-acum patina timpului ireversibil.

Mai ales amintitul *Preambul* este, pentru noi, locuitorii judeţului Bistriţa-Năsăud, o adevărată oglindă identitară, pe care ne-o aşază în faţă un expert în a vedea esenţial, avantajat oarecum de perspectiva spaţială şi temporală, care lărgeşte unghiurile. Deşi riguros organizat, *Preambulul* nu este atât descriptiv, cât focalizat, comparativ şi valorizator. Sunt trecute în revistă instrumentele muzicale, formaţiunile de instrumentişti, repertoriile, fără neglijarea chiar a caietelor repertoriale (precum cel de versuri al Rafilei Sigmirean, văduva cantorului din Şieu-Măgheruş, intitulat - sugestiv şi ritmat - *Cântece şi poezii,/ Pentru morţi şi pentru vii,/ Pentru soarta mentristată,/ Pentru tineri totodată*). Dar „ochiul străin” (şi, mai ales, avizat) al cercetătorului se opreşte, când e vorba de textele literar-folclorice, asupra aspectelor diferenţiatoare, sau care luminează vreun anume aspect, considerat stingher sau umbros în literatura de specialitate, dar care aduce, de unde nu te aştepţi o limpezire şi o nouă aşezare a viziunii asupra întregului. Astfel, cercetătorul se opreşte asupra a patru-cinci imagini motivice de-o anumită importanţă etnologică, de religiozitate populară, sau chiar în ordine literară propriu-zisă, cum sunt: somnul lui Dumnezeu (*Deus otiosus*, în formularea lui Mircea Eliade), virtualitatea imposibilă (sau formula *adynaton*, numită aşa de Adrian Fochi), rima *cotă - recoltă* din aşa-zisul „folclor nou”, apoi „raiul leneşilor” (sau cel „ţigănesc”, dacă avem în vedere ipostaza sa din *Ţiganiada* lui Ion Budai-Deleanu), precum şi formulele coercitive ale unor texte cu încărcătură magică (sau de „descolindare”, cum le-a numit Petru Caraman). Să le luăm pe rând:

Deus otiosus este formula introdusă de Mircea Eliade în lucrările sale de istorie a religiilor, pentru a defini ipostaza (legică) a unei divinităţi mai vechi, adesea creatoare de lume, dar îndepărtate de ea, obosite, dezinteresate, ca urmare a unei jigniri sau măcar a unei dezamăgiri din partea oamenilor, divinitate care cedează implicarea directă în viaţa acestora altor figuri divine, mai tinere, „mai apropiate de om, mai *concrete*, mai *dinamice*”.[137] O astfel de ipostază a divinităţii, prezentă într-un catren publicat de Ion Pillat în 1928 (cu specificarea că provine din Ardeal), îl va surprinde pe poetul şi filosoful Lucian Blaga într-atât, încât acesta va selecta acest catren şi-l va aşeza în fruntea antologiei sale de poezie populară, socotindu-l - probabil - un unicat: fie o supravieţuire miraculoasă, fie dimpotrivă, o expresie românească a sentimentului modern, nietzschean, al „morţii lui Dumnezeu”: „Doamne, Doamne, mult zic, Doamne,/ Dumnezeu pare că doarme/ Cu capul pe-o mânăstire/ Şi de nimeni n-are ştire”.[138] De altfel, Ion Taloş a comentat recent pe larg acest catren, într-un cadru poetico-filosofic.[139]

Motivul „somnului lui Dumnezeu” nu este azi, după acumularea materialelor folclorice publicate între timp, atât de surprinzător pe cât i-ar fi putut părea filosofului de la Lancrăm în 1928. În tipologia din 1981 a Monicăi Brătulescu[140] figurează, între cele 217, tipuri, la numărul 11, tema *Trezirii lui Dumnezeu* de către colindători. Colindele din Bistriţa-Năsăud (zonele Năsăud-Rodna sau

[137] Mircea Eliade, *Eseuri. Mitul eternei reîntoarceri. Mituri, vise şi mistere.* Traducere de Maria Ivănescu, Bucureşti, Editura, Ştiinţifică, 1991, p. 229

[138] Lucian Blaga, *Antologie de poezie populară.* Ediţie îngrijită de Geoarge Ivaşcu, ilustrată de Mihu Vulcănescu, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1966, p. 3

[139] Ion Taloş, *Poezie şi filosofie într-un catren folcloric selectat de Lucian Blaga: Doamne, Doamne...,* în „Philologica Yassyensia, anul IX, Nr. 2 (18), Iaşi, 2013, p. 195-207, *apud* Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*(nota 1), p. 19, nota 8

[140] Monica Brătulescu, *Colinda românească. The Romanian Colinda (winter-solstice songs),* Editura Minerva, Bucureşti, 1981

Ciceu-Beclean) aduc chiar un nou tip, necuprins în amintita tipologie a Monicăi Brătulescu, tip pe care l-am putea numi *Crăciun mort de beat/ beteag* (Crăciun fiind aici un evident *Deus otiosus*). Ion H. Ciubotaru se opreşte însă asupra unor strigături ce combină motivul „somnului lui Dumnezeu" cu cel al beţiei altui sfânt, strigături de la Şieu-Măgheruş şi Zagra. Iată cum sună cea de la Zagra: „Popă, când m-ai cununat,/ Dumnezo o fo' culcat,/ Sfântu Petru-o fo' cam bat./ Când an fo' de-am pus cred'inţa,/ Dumnezo iera-n Lek'inţa,/ Vindé lapt'e cu bărbânţa" (Textul nr. 80). (Să nu uităm că, în colindele aşa-zis „păstoreşti" - incluse de Monica Brătulescu la categoria „III. Profesionale" - Dumnezeu este de obicei tocmai „ciobanul exemplar", cea ce ne permite să ne gândim că ultima ipostază a absenţei lui Dumnezeu se sprijină pe un posibil comerţ ambulant al ciobanilor din Zagra cu agricultorii şi podgorenii din Lechinţa. - n.n.) Toate acestea, corelate cu alte exemple din nordul Moldovei, sau din paremiologia românească în ansamblu, îl fac pe cercetătorul Ion H. Ciubotaru să conchidă că „din perspectivă etnologică, textul Pillat-Blaga - cuprinzând versul *Dumnezeu pare că doarme* - ar putea fi privit ca o simplă abatere de la regulă".[141]

Din lirica celor 14 sate cercetate, Ion H. Ciubotaru se opreşte asupra aşa-numitei „formule adynaton", prin care Adrian Fochi[142] denumea, în 1979, un motiv liric oximoronic, al unei virtualităţi imposibile, prin care se reduce la absurd o anume ipoteză lirică, fie în cheie optimistă (de exemplu, în sensul că iubiţii nu vor putea fi despărţiţi niciodată), fie în cheie pesimistă (în sensul că nu se vor mai revedea vreodată). Ion H. Ciubotaru cunoaşte bine - evident - acest mecanism, dar este de-a dreptul surprins şi încântat de „imagine(a) deosebit de frumoasă, care, pe lângă faptul că este specifică zonei, pare să fie şi foarte rară"[143], pe care o găseşte la Şieuţ, pusă în seama unui fecior pe care mama fetei nu îl dorea de ginere: „Spune-i, mândră, maică-ta,/ Că noi atunsi ne-om lăsa,/ Când maică-ta-a semăna,/ *Strat de mac în vârf d'e ac;*/ D'e-a vid'e că macu creşt'e,/ La leze ne d'espărţăşt'e" (Textul nr. 130). „În faţa unei asemenea imposibilităţi, atât de inspirat aleasă, celelalte par realizabile", comentează autorul[144].

Că formularea în discuţie nu este un caz unic, izolat, ci dimpotrivă, o marcă a spiritului local, tot Ion H. Ciubotaru ne-o dovedeşte, citând un text cules 25 de ani mai târziu de către Marius Dan Drăgoi de la Spermezeu, adică tocmai din colţul opus al judeţului: „Spune-i, bade, la mă-ta,/ Noi atuncea ne-om lăsa,/ Cân' mă-ta a număra:/ Draniţile di pe-o moară/ Şi penile di pe-o cioară;/ Nici atunci nu ne-om lăsa,/ Pân' mă-ta a număra:/ Penile di pe tri cuci/ Şi iarba di pe tri lunci;/ Nici atunci şi nici atunci,/ Pân-a face plopu nuci/ Şi răchita mere dulci;/ Nici atunci nu ne-om lăsa,/ Până mă-ta-a semăna/ Strat de mac în vârf de ac:/ De-a vedea că macu creşte,/ De lăsat tragă nădeşde;/ De-a vedea că macu seacă,/ Facă bine mă-ta tacă."[145]

Această ipostază surprinzătoare, radicală şi extrem-expresivă a formulei *adynaton* - un fel de ridicare la pătrat a unei scheme de reducere la absurd - e posibil să fi fost catalizată spre expresie nu doar de rima interioară *ac-mac* (care are rolul ei în multe din clişeele de expresivitate folclorică), ci şi de un alt motiv din imaginarul liric al zonei de nord a ţării: cel al grădinii suspendate, din vârf de munte, căruia i-a dat o anume notorietate naţională un cântec lirico-ritual de nuntă interpretat prin anii 60-70 de Maria Butaciu, dar care include o certă localizare în Maramureş: „Sus în cel vârf de Gutâiu/ Mândră grădină crescui;/ Mult am dat pân-ce-am aratu,/ Mândre flori mi-am semănat,/ Când o fost de le purtatu,/ S-o pus maica şi m-o dat". Este acesta şi un motiv de colindă, care a supravieţuit în genul liric doar în anume spaţii foarte conservatoare. El însuşi nerealist, ţinând - adică - de mecanismele imaginarului mitic (grădina în vârf de munte, „de aur" în cunoscutul basm din care Eminescu a decantat *Luceafărul*, este o veche ipostază a raiului, adaptată temei izolării

[141] Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*(nota 1), p. 24

[142] Adrian Fochi, *Formula adynaton şi folclorul român,* în „Revista de Etnografie şi folclor, Tomul 24, Nr. 2, Bucureşti, 1979, p. 131-151

[143] Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*(nota 1), p. 25

[144] *Ibidem*

[145] Marius Dan Drăgoi, *Folclor poetic din Spermezeu. Texte rituale, epice, lirice et varia*, vol. II, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2005, p. 141-142

fetelor înainte de măritiş), motivul a primit, în spaţiul nostru cultural un impuls imaginar în plus, radicalizându-se sub forma *stratului de mac în vârf de ac* pentru a ilustra liric ideea imposibilităţii.

Chiar dacă dl Ion H. Ciubotaru nu ar aproba asemenea speculaţii (cum mi-a şi spus-o răspicat la telefon), acestea nefiind susţinute atât prin documentul textual de teren, cât prin disponibilitatea sociativă a comentatorului, mi-am permis această asociere întrucât sunt cel puţin două decenii de când (încă prin teza de doctorat, *Paradigme mentale şi prototipie mitică în structura colindelor româneşti,* 1998[146]) mi-am asumat, cu toate riscurile ei, explorarea imaginarului folcloric tradiţional prin prisma rădăcinilor sale mitico-rituale.

Rima *cotă-recoltă,* din aşa-zisul folclor nou, îi prilejuieşte lui Ion H. Ciubotaru exprimarea unei mai vechi reticenţe faţă de „asemenea elucubraţii, încropite şi colportate de culturnicii zeloşi" ai vremii antedecembriste drept „cântece de viaţă nouă"[147]. Căci această rimă este tocmai ceea ce uneşte producţii orale din anii 50 (cei ai *cotelor* înrobitoare, pregătitore ale colectivizării) din diverse regiuni ale ţării (ca de pildă nordul Moldovei şi spaţiul în discuţie, cel al judeţului Bistriţa-Năsăud) nu sub semnul jubilaţiei pentru „viaţa nouă" (cum susţinea agresiv propaganda vremii), ci sub cel al amarei ironii: „Nu da la ţăran cu bota,/ Dă-i pământ şî ie-i recolta,/ Aşa cum privedi cota" - cum i-a mărturisit „subversiv" (dar ce semn de încredere!) cercetătorului octogenarul Gheorghe Chifa din Tăure.

Motivul „raiul leneşilor" a cunoscut notorietatea prin intermediul lui Ion Budai-Deleanu, care - în cunoscuta sa epopee - îl pune în seama felului în care Parpangel descrie raiul văzut în imaginara (de fapt, comatoasa) sa călătorie; de unde mai frecventa denominaţie a motivului ca „rai ţigănesc". Ovidiu Bîrlea, într-un amplu studiu dedicat lui Ion Budai-Deleanu,[148] constata că respectiva scenă din cântul IX al *Ţiganiadei* ar fi avut la bază o snoavă. O oraţie de nuntă de tip *Închinarea pomului*, de la Tăure, îi oferă lui Ion H. Ciubotaru o altă pistă istorico-literară, mai precis o lărgire a perspectivei, dinspre snoavă (ce-i drept, foarte frecventă în folclorul transilvan), înspre alte genuri, precum cel nupţial, care excelează în crearea bunei dispoziţii; bună dispoziţie ce poate veni foarte bine pe linia descurajării lenei viitorilor soţi prin ironia apăsată, grea, tipic ţărănească şi tipic ardelenească, a viziunii unui rai ce exclude munca şi strădania: „Din ţara noastră,/ Und'e-s treburil'e baltă,/ Und'e-i bine de trăit,/ Vara locu-i nemunsit./ Pe sub tufe, pin păduri,/ Mere, pere şî struguri,/Şî zinu pe râuri curze,/ Lapt'el'e sângur să mulze,/ Din seaun tăt lapt'e pt'ică,/ Cui i-i foame cască gura/ Şî vântură cu lingura./ Apel'e-s pl'ine d'e peşt'i,/ Ies la mal cât nu gâneşt'i,/ Uşâl'e-s d'e turt'e dulsi,/ D'i-und'e vrei, d'eacolo-mbusi,/ Mesel'e-s de siocolată,/ Lăiţâl'e-s d'e marmeladă,/ Scaunel'e-s d'e friptură,/ Tăt'e să le bazi în gură./ Ş-on porc cu slănina groasă,/ De măgan îţ vine-n casă,/ Şî-i cu cuţâtu-n st'inare/ Ca să-şi taie fiecare" Ş.a.m.d. (Textul nr. 63)[149].

(Am putea recunoaşte aici o viziune foarte actuală şi tot mai răspândită asupra fericirii în viaţă. Dar asta e altă poveste.)

Un alt text, foarte asemănător celui de la Tăure, tot de *Închinare a pomului,* dar de la Blăjenii de Jos, se termină cu o formulă coercitivă (pentru naşul care nu şi-ar fi onorat *juruinţele* faţă de miri din timpul nunţii): „Da sel'e făgăduitore/ Să fie şi dătătore,./ Că dacă n-or fi dătătore,/ Să fie de lupchi mâncătore./ Câţ peri pă pântece,/ Atâţia lupi să l'e sfârtece!/ Câţ peri pă schinare,/ Atâţia lupi pă el'e călare,/ Şî pă care-o mai rămas/ La curţâl'e dumitale!" De altfel, acelaşi final, amuzant-apocaliptic, are - dintre textele volumului în discuţie al lui Ion H. Ciubotaru - şi textul cu numărul 61, de la Caila (iar autorul acestor rânduri ar mai putea adăuga câteva, din aceeaşi subzonă, a Văii inferioare a Someşului Mare, sau din cele învecinate). Acest tip de final prilejuieşte autorului trecerea, în textul *Preambulului*, la ultimul aspect de apăsată specificitate a spaţiului folcloric al

[146] Teza tipărită un an mai târziu sub titlul *Universul colindei româneşti (în perspectiva unor structuri de mentalitate arhaică),* Editura Saeculum I.O., Bucureşti, 1999

[147] Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*(nota 1), p. 26

[148] Ovidiu Bîrlea, *Folclorul în Ţiganiada lui Ion Budai-Deleanu*, în vol. *Studii de folclor şi literatură*, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1967, p. 497-567

[149] Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*(nota 1), p. 130-131

judeţului nostru, şi anume la formulele de tip coercitiv sau de „descolindat”. Acest din urmă termen a fost folosit de Petru Caraman chiar în titlul şi în întregul corp al unei cardinale lucrări.[150] Numai că cercetările ulterioare de teren nu l-au prea putut atesta, susţine şi, deci, impune în terminologia de specialitate. Practica rituală, câtă mai rămăsese, şi acolo unde mai exista, nu se mai folosea de acest termen. La Leşu, de pildă, practica descolindatului (fără termenul folosit de Petru Caraman şi căutat special de Ion H. Ciubotaru) se dezvăluia în tot umorul şi pitorescul ei din mărturia lui Aurelian I. Pralea, complementară textului cu numărul 1 (o colindă pe teme *Gazda trezită de colidători*):

„Într-on an, ne-am dus la o casă ş-am colindat ş-am alduit frumos, da nu ni-o slobozât în casî. Dac-an văzut aşa, ni-am făcut doi băieţ ţâgani şî ni-am dus d'in nou la gospodariu sela. Am legat uşa, sî nu potă ieşî, sî vadî sine-o fost, şî i-am urat aşa: Să trăiţ, să bătrâniţ,/ Pă pământ să putrezâţ,/ Pă une-i casa,/ Să umble cu coasa,/ Pă une-i cuptioriu,/ Să treacă pohoiu”/ S-aveţ turme de oi,/ Să nu st'eie niimic în voi,/ Cum aţ aziuns Sfântu Crăsiun/ Cu lut în c...,/ S-aziunzeţ Sfânta Bobotează/ Cu ţărnă-n găoază,/ La anu şî la mulţ ani!” (Textul nr. 1)[151].

Marea surpriză vine însă, pentru Ion H. Ciubotaru, din micuţul sat Lunca (fost Frij), com. Şieuţ unde o colindă (interpretată nonmelodic, ci doar scandat, antifonic, succesiv de către două *starne,* reduse, la vremea şi în condiţiile cercetării lui Ion H. Ciubotaru, la câte un singur bărbat) se încheia tocmai cu termenul căutat: „Să vină domnu gazdă,/ Să plătiască col'inda nostă, Că dacă n-o plăt'eşt'e,/ C-o cupă de zinars,/ Îl *descol'indăm!”* (Textul nr. 3).Întrebat apoi în mod expres ce deosebire face între *colindat* şi *descolindat,* informatorul Alexandru Sebişan i-a dat cercetătorului un răspuns care l-ar fi încântat pe Petru Caraman:

Col'indatu-i aşa ca o laudă. Îi cânţ gospodarului numa d'i bin'i, îl înalţ cât mai sus. Da' dacă nu t+i sloboad'i-n casî, ori t'i sinsteşt'e-n baziocură, apu atnsea îi cânţ d'i rău, îl d'ejosăşt'i. Ad'ica d'e aculo d'i uni l-ai înălţat, îl ţâpchi în cap! Asta-i cu d'iscolindatu”. [152]

Volumul *Folclor din Bistriţa-Năsăud* al lui Ion H. Ciubotaru se constituie în unul din cele mai vibrante şi mai convingătoare omagii cu privire la tezaurul de cultură imaterială tradiţională, pe care încă îl mai adăpostesc, tot mai adânc îngropat în amintirea unor oameni în vârstă, satele judeţului nostru; omagiu exprimat ca atare, într-un stil de-o mâhnită, sadoveniană solemnitate (care atestă o vibraţie sufletească de aceeaşi natură şi de aceeaşi adâncime cu cea a marelui scriitor) în finalul *Preambulului* alcătuit de cercetător, final reluat aproape în literă pe coperta a IV-a a volumului:

„Colindele, cântecele de seceriş, bocetele, cântecele de priveghi şi baladele din Bistriţa-Năsăud vehiculează cuvinte şi expresii arhaice, desprinse dintr-o limbă bătrână, în care miraculosul păgân şi cel creştin se împletesc la tot pasul. Laudă celor ce au găsit imboldul de a le da la iveală în nişte vremuri aspre, doborâtoare de credinţe şi datini. Mi se perindă pe dinaintea ochilor, ca nişte icoane de demult, chipurile oamenilor care m-au primit atunci cu atâta căldură. Mulţi dintre ei s-au călătorit, la răstimpuri, plecând să întregească cealaltă jumătate a neamului. Alţii îşi văd de rosturile vieţii, binecuvântând semnul Cerului, ce aşterne adânca-i pace peste întinsul giei. Le restitui acum, tuturor, o parte din zestrea sufletească pe care mi-au încredinţat-o cândva”.

Să i-o primim cu pioasă, smerită, mulţumire, ca pe-o jertfă a unora din cele din urmă energii ale marelui cercetător şi cărturar Ion H. Ciubotaru.

---

[150] Petru Caraman, *descolindatul în orientul şi sud-estul Europei. Studiu de folclor comparat.* Ediţie îngrijită şi postfaţată de Ion H. Ciubotaru, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, 1997.

[151] Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*(nota 1), p. 30

[152] *Idem*,, p. 33

Sandu DRAGOTĂ, *Tradiții de ieri și de azi de pe Valea Bârgăului*
Vânătoarea, veșnica îndeletnicire a omului

Șoseaua Bistrița – Vatra Dornei se strecoară sub poalele unui munte bârgăuan, Heniu (1611 m), care domină o așezare prosperă cu case arătoase, care au iz de urbanizare, dar așezarea vrea să rămână și așa, cu specificul ei: o așezare de gospodari vrednici! Este Prundu Bârgăului (la 530 m altitudine), comună în care se exploatează, se prelucrează lemnul în fabricile de cherestea, dar care are și livezi rodnice, culturi agricole, iar mai sus pe dealuri oferă fânațe, poieni cu pășuni însorite, mărginite de păduri de foioase și conifere, prin care scurmă după hrană mistreții, mișună vulpi, urși lupi, râși, pasc căprioare, cerbi, zboară iernuci, cocoși de munte ori alunari și găi.

De te aflai iarna în zi de sărbătoare, iarna cu drum de sanie, ți se va fi impus neapărat un obicei plin de farmec și surprize: cocietul!

Cocia, o sanie din lemn de frasin, de obicei, toată legată de fierar în fier, meșteșugită cu iscusință în așa fel încât la ora saniei să poată cuprinde cel puțin două rânduri de băncuțe, plus cea de pe capră. Sănioara colorată măiestru va fi purtată în fugă năprasnică de cai voinici, ca din poveste, cai cu cozi și coada împletită, pe oi cu hamurile noi, ori cele purtate, dar astea anume și migălos pregătite, cai lăsând în urmă fâlfâirea bogată a cănacilor roșii de sub urechile agitate, jocul zglobiu al sunetului de zurgălăi și clinchetul clopoțeilor scuturați întruna. Pe băncuțele din lacră, pe speteza cociei vor înflori în culorile curcubeului și vor da viața renumitelor covoare de Bârgău, lucrate toate în casă.

Pe capra cociei, cu biciul în mână, în hainele albe ca spuma, înflorate cu cusături de mărgeluțe, ori fire de mătase multicolore, se va afla bârgăuanul de ispravă la mânatul cailor, dumnealui îmbrăcat pe deasupra cu cojocul specific bârgăonesc din blănuri de berbece, cojoc lung, fălos, ce ascunde aproape călcâile încălțămintei.

Și omul acesta, stârnit la voie bună, va ști să dea fast cocietului.

La un asemenea spectacol, orice trecător de pe marginile drumului va fi molipsit de veselia robustă a grupului de femei și bărbați așezați în cocie, pentru că un asemenea spectacol, în zilele geroase de sărbătoare, merită să fie gustat măcar așa, ca un gură cască de pe drum...

Merită de asemenea să vezi pe Bârgaie, de se nimerește, fetele în hainele lor splendide, bârgăonești, cusute cu îndemânare și artă, cusute de către cele care le poartă, acestea înveselind albul candid al zăpezii cu culorile livezilor înflorite și dumnealor, fetele, având trecute pe după cap, peste umeri, revărsările involte ale ștergarelor cu florile câmpului.

Domnițele acestea tinere și pure, pline de viață, sunt chemătoarele care vestesc nunta unor miri de pe Bârgău.

Iarna-vara, chemătoarele anunță și poftesc prin strigături oamenii Bârgăului să participe la alaiul nunților.

Femeile și bărbații bârgăuani știu de asemenea să practice agricultura în gospodării proprii, dar sunt și din aceia care nu se dau în lături față de munca de pe marile platforme industriale bistrițene (la 22 km de casă), ori în întreprinderi industriale forestiere locale.

Oameni vrednici au fost dintotdeauna pe aceste meleaguri bârgăuane, iar o lacrimă picură în inima celui care înclină capul în semn de pioasă aducere aminte, redeșteptată de troița ce marchează prin crucea martiriului, așezată la margine de uliți din Prundu Bârgăului, care povestește tăcut despre tragedia celor șapte mucenici, bravi români seceraţi de gloanțele fiarelor fascisto-horthyste în retragerea lor pentru totdeauna de pe meleagurile transilvănene la 1941.

*

O fotografie de demult, în care se văd vânători prundeni, fotografie întâlnită astă iarnă într-o casă primitoare din câmp, aflată promițător undeva în Priporu Cucoşului, iată îmi aminteşte de o cărticică ce mi-a fost dăruită de cărturarul, profesor de istorie Ion Crucean, stins în suferință de o boală perfidă în deplină maturitate, un om de omenie care a condus mulți ani ca director Liceul din Prundu Bârgăului, dascăl iubit, stimat regretat sincer de multă lume de pe meleaguri bârgăuane.

Cărticica poartă numele „Statutele societății de vânat din Valea Bârgăului şi a fost tipărită la Tipografia națională G. Matheiu, Bistrița, 1923.

Ilustrând fericit o anume tradiție românească de etică a vânatului şi vânătorii, tradiție durabilă, trainică, bărbătească în acest rai de patrie străbună, „Statutele" prezintă „Scopul societății strict vânătoresc şi se exercită pe teritoriile arândate de societate având dreptul de vânat conform regulilor vânătoreşti, ținând seamă de legile existente şi de hotărârile societății, în special să cruță animalele folositoare, să stârpească fiarele stricăcioase, oferind în acest scop membrilor şi o distracție plăcută."

Câteva spicuri din STATUTELE societății de vânat din „Valea Bârgăului":

Numele societății: Societatea poartă numele „Societatea de vânat din Valea Bârgăului" şi are sediul în Borgoprund.

Membrii ai societății: Societatea constă din Membrii ordinari şi Membrii supleanți.

În poza alăturată sunt următorii: În picioare, în centru prof. Ioan Cernucan, dir. Liceului Prundu Bârgăului, prof. Sandu Dragotă, în dreapta sa prof. Lucuța, în extreme.

Membrii aderenți:

Membru ordinar poate fi oricare cetățean român care nu cade sub prevederile Art.41 din legea referitoare la protecția vânatului, a fost cel puțin 2 ani membru supleant a societății şi la propunerea comitetului îl alege adunarea generală.

Numărul membrilor:

Numărul membrilor ordinari este limitat la 80, Numărul membrilor suplenți este limitat la 110, Numărul membrilor aderenți este limitat la 10. Total 200.

Intrarea în societate: Insinuare spre primire se face în scris la preşedintele societății…

Încetarea dreptului de membru:

Prin moarte, Prin mutarea domiciliului de pe Valea Bârgăului, în altă parte la caz de mutare a se plăti taxă pe jumătatea respectivă a anului, Prin abzicere în scris la preşedintele societăţii, Prin eschidere, Când un membru se face vinovat de o faptă contrară legilor de vânat, Dacă un membru în decurs de 4 săptămâni de la provocare nu-şi achită taxa de membru, în urma unei fapte de sine stătătoare a fost osândit, Prin purtarea sa provocatoare conturbă buna înţelegere, Dacă un membru păşeşte ca concurent la escarindarea unui teritoriu de vânat, Dacă un membru vânează fără a-şi fi scos bilet de vânat.

Bilete de revir:

Fiecare membru primeşte un bilet de revir iscălit de preşedinte şi căsarul societăţii şi e dator să-l poarte cu sine. Biletul se estrădează de la 1 ianuarie (pe un an).

Biletele precum şi celelalte lucrări scripuristice se vor redacta numai în limba română.

Drepturile membrilor

Membrii ordinari: Să vâneze în toate teritoriile societăţii, să ia parte şi la vânătoare comună (goane, hăituiri). Membrii singuratici nu pot aranja vânători comune.

La vot activ şi pasiv au loc şi în adunarea generală, vot decisiv şi să controleze socotelile şi registrele societăţii, Să comunice propuneri, plânsori şi dorinţe.

Membrii supleanţi: Să vâneze în toate teritoarele societăţii, Să comunice propuneri, plânsori şi dorinţe în scris preşedintelui, n-au dreptul să iee cu sine oaspeţi.

Membrii aderenţi: să vâneze în toate teritoarele societăţii, n-au drept de vot la nici o adunare a societăţii, să iee cu sine oaspeţi.

Datoriile membrilor:

a) să poarte cu sine la vânat biletul de revir…

b) să plătească regulat taxa de membru şi alte taxe de vânat şi puşcat

c) … adausuri pentru vânat etc…

d) să se respecte strict legea de vânat, statutele….

e) … să se supună ordinei de vânat….

f) să insinue preşedintelui orice abuz…

g) să plătească vânatul împuşcat…

h) ….

i) sunt obligaţi de a împuşca 5 ţărci sau 5 cioare pe an… cine nu… va solvi o amendă de 10 lei…

Se scutesc … acei membrii, care au împuşcat un lup sau uli (astor palumbarius)

Personalul de pază

Pentru supravegherea teritoarelor de vânat contra contravenţilor şi pentru paza sălbăticiunilor se angajează vighilii de vânat

Vighilii de vânat vor avea pregătirea prescrisă de lege…, sunt a se prevedea cu permis de arvenă şi bilet de vânat.

Vighilii sunt îndatoraţi a prevedea vânat nobil cu sărătură iar peste iarnă a nutri tot feliul de vânat util.

…. Îi angajează comitetul la propunerea măestrului de vânat şi tot astfel îi şi demite…

….

Administrarea agendelor societăţii

Toate agendele societăţii le îndeplineşte: Adunarea generală, Comitetul societăţii.

Adunarea generală

…ordinară o convocă preşedintele societăţii prin convocător în scris înmânat fiecărui membru cu 8 zile înainte, cuprinzând şi toată ordinea de zi…

….

Agendele adunării generale ….sunt:

Alegerea alor doi membri controlori ai socotelelor

….

Ascultarea raportului anual…

Primirea bilanţului anual revidiat de controlor şi acordarea absolutismului, Stabilirea taxelor, Stabilirea plăţilor pe seama oficianţilor societăţii şi păzitorilor de vânat, Modificarea statutelor, Judecarea apelaţilor…., Alegerea funcţionarilor, Stabilirea bugetului anual, Primirea membrilor ordinari, Stabilirea taxei de primire, Stabilirea unei ordine de vânat…, … propuneri…

Disolvarea societăţii

Alegerea funcționarilor….pe câte un period de trei ani…Comitetul, Președinte, Vicepreședinte, Secretar, Cassar, Măestru de vânat, Cinci membri aleși Pentru membrii de încredere din comunele învecinate de sediul societății Trei membri supleanți.

Agendele comitetului

….

Propune adunării generale pe membrii ordinari spre primire, Alege membrii suplenți, Hotărăște eschiderea unui membru vinovat, Se îngrijește de orânduirea teritoarelor necesare societăților de vânat, Dă dreptul de oaspeți la vânătorii comune, Stabilește vânătoriile comune, Stabilește taxele biletelor de revir, Angajează personalul de pază, Controlează din timp în timp cassa…

Stabilește și propune adunării generale… taxa de înscriere… taxele de vânat, … (ocuparea un) post devenit vacant, … bunul mers și bunăstarea societății, …solvirea taxelor cerute de lege și respectarea legei vânatului, La conducerea agendelor….numai membrilor ordinari care locuiesc pe Valea Bârgăului.

Oficianții

Președintele… primește toate actele societății, conchiamă adunările generale și ședințele comitetului și le prezidează, conduce peste tot toate agendele societății și o reprezintă înafară. Dă îndrumări de plată cassarului… încasarea judecătorească….subscrie contractelor de arândă.

Vicepreședintele, Secretarul, … convocă la ședințele comitetului și adunării generale și poartă protocolul, … poartă corespondenți, pregătește răspunsurile, compune lista numelor și îngrijește arhiva

Cassarul, …încasează banii, …păstrarea lor…plățile, …anual raport prezentând documentele.

Măestrul de vânat, … organul cel mai înalt de control a revirelor are supravegherea peste personalul de pază, aranjează… vânătorile comune, se îngrijește de ordine siguranță…compune anual listele sălbăticiunilor împușcate… ajutorul vighililor de nutriția vânatului util în timp de iarnă și de punerea sărături peste vară… stârpirea fiarelor

Averea societății

… 1. Din taxele de primire ale membilor, Din taxele anuale, Din taxele de împuşcat în vînători comune, Din fondul de rezervări…, Din mobilele și imobilele inventarizate

Fondul de rezervă

Starea fondului de rezervă

… dintr-o sumă luată din bani gata…de 1000 lei.

Fondul crește: Prin carnețile sale, prin sumele votate în adunarea generală, Prin donațiuni

Modificarea statutelor... Disolvarea societății

… adunarea generală…două treimi a membrilor ordinari o hotărăsc –

… fondul social de vânat trece la fondul de vânat creat de Ministrul Agriculturii și Domeniilor pentru organizarea, administrarea și ocrotirea vânatului Art.98 din legea pentru protecția vânatului.

Dispozițiuni finale

Dacă societatea trece peste țintele prefipte în acest statut… și ar primejdui statul sau interesele materiale sau morale ale oamenilor săi, regimul… să suspendeze… societatea sau să o îndrume la respectarea statutelor pe lângă admonierea dissolvării.

Aceste statute s-au modificat și apobat în adunarea generală a Societății de vânat din Valea Bârgăului, ținută în comuna Borgoprund, la 22 iulie 1923.

Ioan Teut, Ioan Purceilă Anton Vlad
Secretar cassar președinte

Dd T (Tudor)* Dan, Anton Bruşiu, Simion Tonea, Simion Pintican, Vasile Monda
Bărbați de încredere

(* Tudor Dan dr. avocat în Bistrița)

7 septembrie 1923

Statutele Societății de vânătoare din Valea Bârgăului, jud. Bistrița – Năsăud, fiind în conformitate cu art. 71 și 72 din legea pentru protecția vânatului se aprobă de noi recunoașterea pentru funcționare.

Ministru,
Săulescu

Pentru conformitate cu originalul,
Sandu Dragotă.

La cronica balului din Prundu-Bârgăului în 14 februarie 1869*

Carnavalul e timpul auriu pe care toate inimile tinere îl aşteaptă cu ardoare. Frânele reci ale curtoaziei se prefăcu în brâuri de roze. Carnavalul e în viaţa umană aceea ce e primăvara în sezoanele anului „reînvierea naturii". Naţiunea română e una dintre cele mai vivace popoare. Cine ştie chiar şi în timpurile antice sub cerul romanilor mai bine organiza plăcerile vieţii decât dânşii? Gentileţea şi ospitalitatea fu şi ea astăzi încă o virtute sublimă, trufia gintei romane! Şi aceste nobleţe străbune le vedem şi astăzi în Franţa, Italia, Spania, România şi Transilvania în floarea lor originală. Mai tot locul cu verdeaţă nu poate fi aşa pe cum nici întreg cerul nu poate fi totdeauna senin! Unii membri ai acestei ginţi glorioase nu ştiu trăi şi nu pricep destinaţia carnavalului şi schimba câmpul de flori cu aria bătucită.

Voim a reflecta la aristocraţia (!) Borgovană de Prund. Onoratul comitet al Casinului de Prundu-Bârgăului a îmbucurat cu stimata lor invitare, subscrisă de d. jude singular Dănilă Lica, d. adjunct cercual Simion Pop şi d. chirurg Manschutz cu data 6 februarie a.c., ofiţerii şi amploiaţii militari ai garnizoanei din Bistriţa la „Balul din 14 februarie 1869".

Un simţ naţional încălzi piepturilor soldaţilor români căci şi ei sărmanii fii ai lui Marte sunt din originea lui Ulpiu Traian şi doreau mult a gusta plăcerile carnavalului în sânul unei petreceri naţionale.

Ofiţeri şi şase sergenţi, floarea junimii, gentileţii şi soliditătii din miliţia Bistriţei îşi au rezolvată participarea la acel bal şi plecară în 14 februarie a. c., dându-şi inima tânără speranţei plăcerilor. Mai Fortuna nu fu prea cruţătoare pentru fiii lui Marte, căci nu mult după sosire îi trezi din visul auriu, un deputat al comitetului cu cuvintele: „comitetul n-a invitat subofiţeri, ci numai ofiţeri supremi". Cel ce ştie ce e în armată „Esprit de Corpe" şi în privinţa ofiţerilor „Point d'honneur" acela va găsi deloc ce fu dorinţa ofiţerilor de fapt. Văzând ofiţerii cum că camarazii lor ostaşii cu care trecură dânşii într-un şir de ani de serviciu prin catastrofe sângeroase în care fraţii de un sânge şi de o mamă împărţiră în „fatige" grele culcuşul şi bucătura, … se retrăseseră de la petrecere cu inima frântă şi adânc ofensată şi plecară împreună cu victimele nedemne de onorata societate aristocrată din Prundu-Bârgăului, către azilul lor modest. În inima borgovanilor mi se pare că vorbele scrise cu litere de aur de laureatul poet Andrei Mureşanu n-au aflat acel ecou dulce care aşa melodios răsuna din toată inima română:

„Pe voi vă nimiciră a pizmei răutate,
Şi oarba neunire la Milcov şi Carpaţi,
Iar noi pătrunşi la suflet de sfânta libertate,
Jurăm că vom da mâna să fim pururi fraţi".

* *Federaţiunea*, Pesta, anul II, 1869, nr. 20-205, p. 81.
- Articolul a fost trimis de Al. Daraban, căruia îi mulţumim

Retrospectiva activităților cultural-artistice, desfășurate la Căminul Cultural din Prundu Bârgăului, în decursul anului 2016

După cum se știe activitatea cultural-artistică de pe Valea Bârgăului a fost și va rămâne un inepuizabil filon de bogăție a culturii populare. Ca și în orice domeniu de activitate și în această ramură este nevoie de multă muncă îmbinată cu pasiune, talent și dăruire în tot ceea ce faci.

Știm cu toții de amplele schimbări ale secolului nostru în care atât tinerii cât și vârstnicii sunt bulversați de noile tehnologii care se aplică în toate domeniile, însă în cultura populară aceasta nu poate suferi modificări deoarece ne-am abate în acest caz de tot ceea ce este străbun și autentic. Noi cei ce trudim pe tărâmul culturii populare avem obligația morală și profesională de a păstra și transmite generațiilor viitoare ceea ce a avut și are mai de preț un popor.

Activitățile acestui an au început cu două spectacole dedicate copiilor, respectiv:
- 22 februarie - Piesa de teatru „Greierele și furnica”
- 28 februarie - Spectacol de divertisment, magie și iluzionism.

Activitățile au continuat cu spectacolul bine organizat de Primăria, Consiliul Local și Căminul Cultural din comuna Prundu Bârgăului, în colaborare cu Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, dedicat Zilei Femeii și întitulat „Un cântec pentru tine, mamă”, aflat la cea de a VIII-a ediție. Numărul mare de spectatori prezenți în sală au fost răsplătiți cu un program diversificat, cuprinzând muzică clasică, susținut de soprana Cristina Bălan, acompaniată de pianistul Cristian Lepădatu și bas baritonul Bogdan Berbecar, romanțe interpretate de Alexandru Căpitan, grupul vocal tradițional „Doruri Bistrițene” și taraful tradițional al Liceului de Muzică „Tudor Jarda” din Bistrița, coordonator prof. Cristina Bălan, grupul vocal,,Plaiurile Bârgăului” al Căminului Cultural Prundu Bârgăului cu soliștii Florina Bălan, surorile Andreea și Maria Pavelean, Anuța Sălăgean, Ioana Monda, Mariana Condrea, acompaniați de orchestra „Plaiurile Bârgăului” și instrumeniștii Florin Sas, Pavel Monda, Toader Țigăroi, Grigore Borgovan, Florin Gordon, Nicușor Rus, Cornel Vrîncean, Mihai Furcea sr., Mihai Furcea jr., Dănuț Axente, dirijor Dumitru Ciupa.

S-a alăturat acestui eveniment și preotul Teodor Cornea, cu vocea sa de excepție, creând un moment special.

În data de 7 mai 2016 a avut loc un spectacol de muzică folk, intitulat,,Bârgăuanii cântă folk”, organizat de Asociația,,Aripi Folk Time”, cu sprijinul Primăriei comunei Prundu Bârgăului, promotorul acestei activități fiind Anton Vlad.

În 10 mai 2016 a avut loc un spectacol de teatru prezentat de elevii Liceului,,Radu Petrescu”, din Prundu Bârgăului.

Cu ocazia sărbătoririi,,Zilei Eroilor”, în data de 9 iunie 2016, Ansamblul „Plaiurile Bârgăului”, împreună cu un grup de elevi ai Liceului,,Radu Petrescu”, pregătiți de pr. Liviu Tomoroga, au prezentat un spectacol comemorativ închinat eroilor de pe Valea Bârgăului.

Între 17-19 iunie 2016, o delegație franceză din Montmorillion ,,orașul cărții și scrisului”, Franța, cu care ne aflăm în relații de prietenie, au fost oaspeții comunei noastre. Delegația a fost însoțită de Claude Bonnet - președinte AMEISA și Ana Baillet Tomoioagă - originară din localitatea Cușma, jud. Bistrița-Năsăud, care este responsabilă pentru România în Consiliul de Administrație AMEISA. Prietenii francezi au fost primiți și cazați cu mare drag în familiile

membrilor Ansamblului,,Plaiurile Bârgăului", care și ei la rândul lor au fost primiți cu aceeași căldură și ospitalitate când au vizitat o parte a Franței. Această prietenie se datorează celor doi primari, Doru Toader Crișan – primarul comunei Prundu Bârgăului și Philipe Rose – primarul comunei Adriers din Franța, o personalitate cu un caracter aparte. În perioada sejurului au vizitat obiectivele turistice din zonă, în urma căruia au rămas plăcut impresionați.

În 23 iunie 2016 a avut loc un spectacol prezentat de elevii ciclului primar ai Liceului,,Radu Petrescu", cu ocazia încheierii anului școlar.

În 25 iunie 2016 a avut loc Simpozionul Cultural al Văii Bârgăului – ediția a 45-a, ultimul desfășurat în vechiul pavilion cultural, pe locul căruia se va construi o modernă casă de cultură.

În 21 iulie 2016, membrii Ansamblului,,Plaiurile Bârgăului", au participat și prezentat un spectacol cu ocazia organizării,,Festivalului Usturoiului", care s-a desfășurat întru-un natural deosebit al zonei Tășuleasa.

În perioada 13-16 august 2016, întru-un cadru deosebit, s-au sărbătorit,,Zilele comunei" în cadrul cărora a avut loc și cea de a 15 ediție a Festivalului Internațional de Folclor,,Regele Brazilor". Această sărbătoare a debutat cu parada portului popular, prezentată de țările participante: Ansamblul Folcloric Șișli, Istambul, Turcia, Tzvetnița din Popov, Bulgaria, Kud ,,Tema", din Djakovo, Croația, ,,Plaiurile Bârgăului", România, în cursul serii desfășurându-se un amplu concert de muzică ușoară, susținut de Lidia Buble, Nicoleta Nucă, Nemuritorii și Daggu Project, iar următoarea zi a fost dedicată în exclusivitate folclorului, în gala căruia s-au prezentat moment din dansul și muzica țărilor participante. Finalul acestei minunate seri a aparținut invitaților speciali: soții Florentina și Petre Giurgi, care au susținut un recital de excepție.

Momentul culminant l-a constituit grandiosul spectacol de artificii pe care publicul prezent l-a urmărit cu uimire și satisfacție, acest moment reprezentând un dar special, oferit locuitorilor comunei de primarul Doru Toader Crișan.

Reușita acestui festival s-a datorat bunei colaborări între Primăria comunei Prundu Bârgăului și Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud. În acest context remarcăm contribuția deosebită a d-nei Emilia Ometiță, șef serviciu a CJC-B-N, care s-a implicat în mod deosebit, începând de la identificarea formațiilor și invitarea acestora, cât și la coordonarea și prezentarea cu acuratețe a întregului festival.

Cu ocazia vizitei unei delegații din China, care ne-a vizitat județul, formația de dansuri a Căminului Cultural a prezentat suite de dansuri din zona județului nostru.

La invitația Primăriei comunei Budacu de Sus, ansamblul folcloric din comuna noastră a participat la „Festivalul Cântecului și Jocului", de la Budacu de Sus.

La inițiativa Asociației Cultul Eroilor B-N, a avut loc, în data de 10 octombrie 2016 Simpozionul Comemorării celor 7 Martiri de la Poalele Heniului.

Prin grija Căminului Cultural și cu sprijinul Primăriei și Consiliului Local, în colaborare cu Centrul Județean pentru Cultură B-N, am organizat cea de a IX-a ediție a Festivalului Folcloric,,Toamnă Bârgăuană", desfășurat în data de 30 octombrie 2016, cu prilejul căruia a fost sărbătorit Ansamblul,,Plaiurile Bârgăului", aflat la 40 de ani de la înființare. Acest ansamblu este considerat un etalon al Văii Bârgăului și al județului B-N, pe tărâmul culturii populare tradiționale, care a avut, dea lungul timpului, generații care și-au demonstrat talentul artistic și interpretativ. La ceas aniversar au fost invitați prestigiosul ansamblul,,Păunița", din Sângeorz-Băi, director Florin Hodoroga, ,,Cununa Someșană", din Maieru, coordonator Adi Salvan, elevii Liceului de Muzică „Tudor Jarda", din Bistrița, care și-au demonstrat din nou talentul confirmând că generațiile care vor veni vor prelua nealterat folclorul neprețuit al meleagurilor noastre, sub directa îndrumare a d-nei prof. Cristina Bălan. În cadrul acestei manifestări au fost sărbătoriți atât actualii cât și vechii membrii ai Ansamblului,,Plaiurile Bârgăului", aici putând aminti pe marele taragotist Dumitru Ciupa, precum și pe acordionistul Mihai Furcea, singurul care mai activează și astăzi. Au fost oferite diplome de excelență, atât din partea primarului comunei Prundu Bârgăului cât și din partea Centrului Județean pentru Cultură B-N și a Asociației Culturale,,Balada", a cărui reprezentant este d-l Ioan Simioanca, actualmente senator de B-N.

Cu ocazia Zilei Naționale a României, la invitația Primăriei și Consiliului Județean Miercurea Ciuc, Ansamblul,,Plaiurile Bârgăului", prin prestația deosebită desfășurată în fața unui public numeros, a fost răsplătit cu diplomă de excelență din partea prefectului județului pentru repertoriul și autenticitatea costumului de pe Valea Bârgăului.

A doua zi Ansamblul a prezentat spectacol în comuna Subcetate, din același județ, unde primarul comunei a adus cuvinte de laudă pentru cântecele și dansurile prezentate și autenticitatea portului popular.

În preajma sărbătorilor de iarnă a avut loc, în data de 18 decembrie, un concert de colinde,,Deschide ușa creștine", la care au participat elevii școlilor de pe Valea Bârgăului, Școala generală Spermezeu și Mărișelu, coordonați de preot Tomoroga Liviu care ne-au introdus în atmosfera sfintelor sărbători de iarnă.

Grupul de datini și obiceiuri de iarnă,,Plaiurile Bârgăului", în data de 23 decembrie, a participat la Festivalul de Colinde,,Crăciun în B-N", cu un bogat repertoriu adecvat sărbătorilor de

iarnă. În seara aceleiași zile grupul a fost invitat la TV Bistrița unde a prezentat, în cadrul emisiunii,,Vin colindătorii", colinde și obiceiuri de iarnă din zona Văii Bârgăului.

Cei care vor citi aceste rânduri poate vor considera lipsă de modestie, din partea mea, de a elogia, în termeni atât de laudativi, activitatea artistică a ansamblului nostru, dar prin tot ce am prezentat este reflectată exact munca și dăruirea acestui minunat colectiv, care a știut și a simțit poate și datorită părinților care i-au îndrumat, să îmbine utilul cu plăcutul, noul cu arhaicul, prin diversitatea și modul de a-și petrece timpul liber.

Finalul acestor rânduri mă obligă de a aduce mulțumiri sincere întregului colectiv care formează ansamblul nostru, precum și d-lui coregraf Valentin Ciurea, dirijorului orchestrei, d-lui Dumitru Ciupa, sponsorilor generoși care din puținul lor ne-au sprijinit financiar sau material, pentru a recompensa aportul pe care l-a adus fiecare membru în domeniul lui (dansatori, soliști vocali, instrumentiști).

Sunt mândră să am privilegiul de a conduce acest colectiv de excepție, care este Ansamblul,,Plaiurile Bârgăului".

Referent cultural Ioana Suciu

ALBUM

CĂMIN CULTURAL
FESTIVALUL INTERNATIONAL DE FOLCLOR
REGELE BRAZILOR
ROMÂNIA

FESTIVALUL INTERNATIONAL DE FOLCLOR
REGELE BRAZILOR
PRUNDU BÂRGAULUI - ROMÂNIA
ROMÂNIA

BULGARIA
TURCIA

4. REPERE

BISERICA

Zorin DIACONESCU,
De la biserica din suflet, la biserica din spital[153]

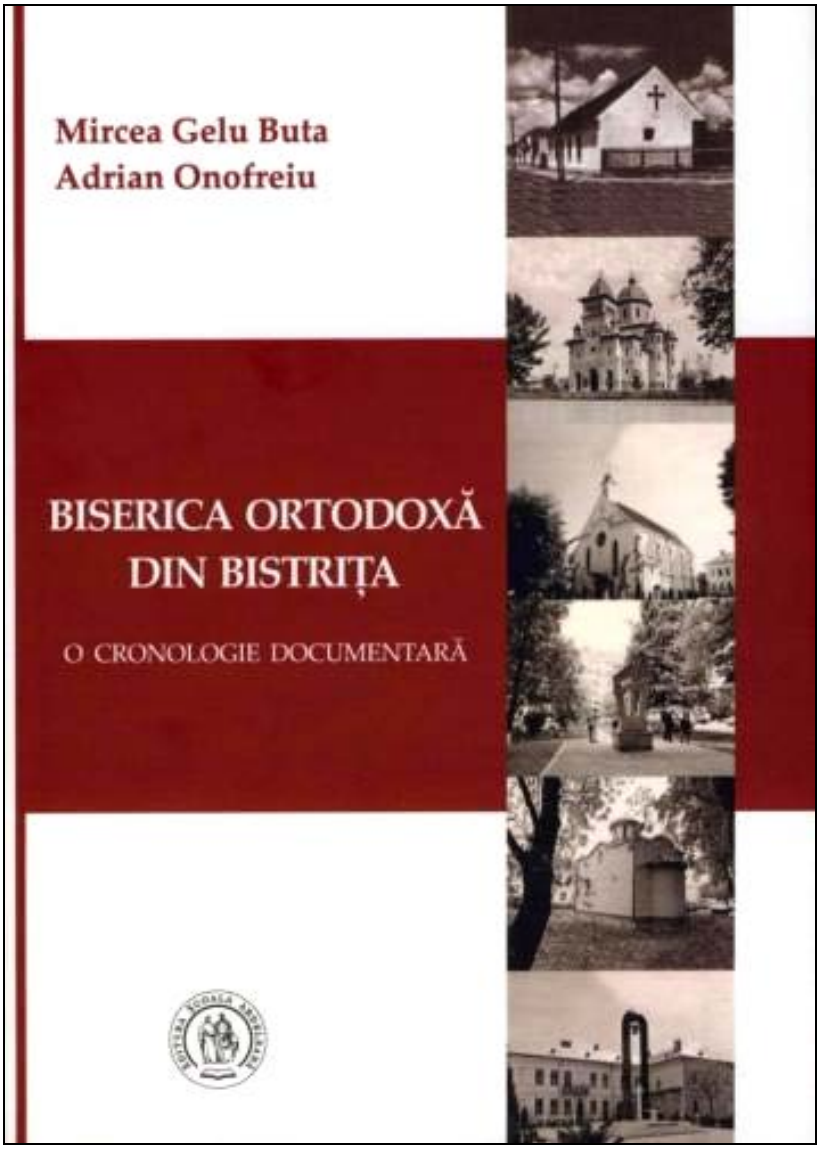

Biserica din spital, semn al convergenţei dintre ştiinţă şi religie, aşa cum demonstrează şi numeroasele ediţii ale simpozionului de Medicină și Teologie de la Bistriţa, apreciate în mediile academice din ţară şi din străinătate, este un fapt împlinit. Aşezarea oraşului pe harta manifestărilor spiritualităţii europene şi integrarea identităţii româneşti printre naţiunile clubului select, care şi-a făcut din respectarea drepturilor omului şi din libera circulaţie a persoanelor şi ideilor un nucleu în jurul căruia gravitează societatea, sunt fapte cu care ne-am obişnuit, în măsura în care suntem ispitiţi să nu le mai observăm, deoarece ni se par fireşti. Istoria demonstrează însă că lucrurile nu au

[153] Răsunetul, Joi, 01/19/2017

stat întotdeauna aşa, iar repetabilitatea evenimentelor e amintită de cei care avertizează: necunoaşterea lecţiilor istorice este o cale aproape sigură de repetare a lor.

O excelentă lecţie de istorie este cuprinsă în volumul „Biserica Ortodoxă din Bistriţa. O cronologie documentară", de Mircea Gelu Buta şi Adrian Onofreiu, Editura Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016 - volum tipărit cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului Părinte Andrei, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului şi Clujului, Mitropolit al Clujului, Maramureşului şi Sălajului. Este necesar să înţelegem drama de secole a populaţiei româneşti majoritare din Transilvania, discriminată în privinţa drepturilor elementare ale cetăţeanului, mai exact i s-a refuzat sistematic orice drept natural decurgând din prezenţa dintotdeauna - şi ea negată - a acestei populaţii pe teritoriul amintit, un teritoriu spre care alte naţiuni au migrat de abia în Evul Mediu. Religia ortodoxă a constituit elementul central al acestor aspiraţii, la împlinirea cărora s-a ajuns foarte târziu, respectiv la începutul secolului al XX-lea. Religia ortodoxă a constituit, adesea, singura verigă de legătură dintre românii transilvăneni şi cei de acelaşi neam din celelalte provincii istorice.

Veţi întreba, desigur, ce are deosebit Biserica Ortodoxă din Bistriţa? Are, în primul rând, aşezarea, accesul credincioşilor ortodocşi în oraş întâmpinând numeroase şi serioase piedici de-a lungul istoriei, din pricina rânduielilor care le confereau altora, în speţă saşilor, privilegii în aceeaşi măsură în care unele drepturi elementare erau - în concepţia dregătorilor de atunci - de neconceput pentru români. Aşa se face că populaţia românească locuia mai mult la sate, oraşele fiind destinate ocupanţilor din alte zări.

Cum de avem, totuşi, o continuitate de limbă, dar şi de obiceiuri şi spirituală, care secole la rând i-a îndemnat pe tinerii români să considere emanciparea naţiunii lor principalul scop al studiului şi străduinţei celor care aveau şansa şi talentul de a urma vreo şcoală? Din nou ajungem la religia ortodoxă ca element de continuitate şi unitate, o ultimă frontieră a speranţei pentru o naţiune căreia i se nega existenţa şi care trebuia să lupte mai aprig decât emigranţii din orice colţ al lumii pentru a fi recunoscută în propria ei ţară.

Aşa se face că actul istoric din 1918, de al cărui centenar ne mai desparte puţin timp, a fost nu doar posibil, ci a avut sens şi dăinuire. Tratate internaţionale s-au mai încheiat, să nu uităm că până şi Transilvania a fost reîmpărţită chiar în secolul trecut, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, dar astfel de aranjamente politice impuse artificial, prin linii trase pe hartă cu creionul la nu ştiu care masă a negocierilor, nu au rezistat timpului.

Nici Transilvania nu ar fi rămas în cele din urmă românească dacă nu ar fi existat rădăcinile, acea populaţie de la ţară, fără de care oraşele, oricât ar fi fost ele de înfloritoare în privinţa meşteşugurilor sau a comerţului, nu ar fi rezistat dacă ar fi fost înconjurate de o zonă nelocuită. Ele nu ar fi avut nici hrană, nici lemne sau piatră pentru construcţie şi nu ar fi avut nici cine să le apere în cazul atâtor războaie.

Iar faptul că această populaţie nu a fost asimilată, cu toate că au existat suficiente încercări, unele cu forţa şi altele oferind privilegii amăgitoare, se datoreşte elementului spiritual care a fost şi este în continuare credinţa ortodoxă. Sub acest aspect, documentele din cartea celor doi autori constituie nu doar un obiect de studiu util şi necesar, ele constituie şi un avertisment. Nici o victorie nu vine de la sine şi până şi imperiile invincibile la un moment dat pot pieri, dacă le piere sufletul.

ȘCOALA

Dorin DOLOGA, *Monografia Școlii triviale din Prundu Bârgăului scrisă de Ilarion Bosga*

Intelectualii de pe Valea Bârgăului – preoți, învățători, notari, ne-au lăsat o serie de însemnări istorice ale localităților și instituțiilor de aici. Printre acestea se numără și Monografia Școlii triviale din Prundu Bârgăului, scrisă de către învățătorul Ilarion Bosga.

Școala trivială din Prundu Bârgăului s-a înființat în anul 1786. Ea s-a transformat în anul 1872 în școală normală, iar în anul 1885 în școală fundațională. Redăm în continuare un extras din Monografia Școlii triviale din Prundu Bârgăului:

„Extras din monografia Școlii fundaționale din Borgo Prund și datele biografice ale învățătorilor
Compusă în anul 1906 și 1907 prin Ilarion Bosga.

Monografia Școlii fundaționale din Prundu Bârgăului

Școala din Prundu Bârgăului s-a înființat în anul 1784 sub administrația Regimentului al II-lea român național confiniar[154] transilvan. Această școală a purtat din ziua înființării numele de Școală trivială.

În această școală s-a propus[155] în limba română din ziua înființării ei, adică din anul 1784 până în anul 1837, în care an pe baza Rescriptului cezaro-regescului Consiliu aulic-belic din 30 martie 1837 – B 1239 s-a introdus în limba germană și așa din acest an s-a propus în această școală ambele aceste limbi, adică cea română și cea germană, dar mai mult cea germană, căci învățătorii se sileau a face destul Guvernului, care stare a ținut până în anul 1870, de când limba germană s-a propus numai în citit și puțină gramatică cu vocabula unor bucăți.

La anul 1871/1872 s-a introdus la această școală în clasa a III-a și a IV-a și limba maghiară în citit și scris, așa de atunci până în anul 1884/1885 s-a propus trei limbi la această școală. Din anul 1885/1886 s-a introdus la această școală ca primul for curatoratul școlii, care a durat până la 7 noiembrie 1896.

În acest curatorat a funcționat ca președinte Dr. Niculau Hăngănuț, medic cercual, iar ca notar[156], Ilarion Bosga. Acest curatorat purta administrația în două limbi, românește și ungurește. De la acest timp se află arhiva în rând, înainte de aceea nu s-a aflat nimic în arhivă. De la anul 1896 până astăzi forul acela sub numirea de curatorat, s-a schimbat în senat.

Cel dintâi președinte al senatului a fost preotul Teodor Vrăsmaș și notar învățătorul diriginte Iacob Onea, care au decedat și apoi a urmat președinte preotul local Iuliu Suceavă și învățătorul diriginte Ilarion Bosga, care se află în activitate și astăzi.

Școala fundațională și-a căpătat acest nume sub timpul de la 1884-1886 și anume când era comisar regal peste averile și școlile grănicerești și s-a schimbat modul ei în învățământ prin regulamentul impus sub nr. 1161/ föisp. din 11 iulie 1886.

În acest interval școlile fundaționale au fost vizitate de un vice ispan[157] al Comitatului Albei Inferioare, numit Veres și de președintele fondurilor de atunci, Ion Ciocan, precum și de comisarul regal, baronul Bánffy, în urma cărora s-a eliminat planul de învățământ de până atunci și s-a

[154] De graniță.
[155] S-a predat.
[156] Secretar.
[157] Vice comite.

introdus sistematice[158] cel de astăzi, adică s-a introdus învățământul paralel românește și ungurește, iar limba germană s-a eschis[159] din școala aceasta.

Cel dintâi învățător a fost Alexandru Ilieș din Borgo Tiha. Acesta a fost descendent de nobil, vorbea bine limba română, germană și latină și a servit din anul 1784 până în 1796. Al doilea învățător a fost Ștefan Vrăsmaș din Borgo Prund, a servit din anul 1796 până în 1807. Al treilea învățător a fost S. Pop din Monor din anul 1807 până în 1816. Al patrulea învățător a fost George Ursa din Gledin din anul 1816 până în 1818. Al cincilea învățător a fost Grigore Bejan din Monor din anul 1818 până în finele lui octombrie 1821. Al șaselea învățător a fost Simeon Rus din Borgo Bistrița din 1 noiembrie 1821 până în finele lunii lui decembrie 1870, în care an a fost pensionat. Acest învățător, după știrile pe care le-am văzut și auzit a fost un învățător harnic, de sub care au absolvit mulți școlari, din care s-au făcut ofițeri și alți slujbași. Atât salarul cât și pensia acest învățător au primit-o din fondul de provente. Tot din acest fond s-a dat și pensia văduvelor și a copiilor rămași orfani.

Sumele necesare pentru cumpărarea cărților de premiu, a cărților de învățat, a hârtiei de scris, cernelii, etc, încă s-au esolvit[160] toate din fondul de provente.

Edificiul școlii în care a locuit și învățătorul s-a clădit și susținut în stare bună pe spezele[161] comunelor din Valea Bârgăului. Din anul 1851 la 1 aprilie în care zi s-a desființat Regimentul al II-lea român confiniar transilvan, școala aceasta tot trivială s-a numit.

Jurisdicțiile adică oficiile superioare administrative ale acestei școli au fost:

1. Comisia școlară locală din Borgo Prund.

2. Comisia școlară centrală din Năsăud.

3. Comitetul școlar al întregului District al Năsăudului, care întotdeauna își ținea ședințele în Năsăud.

În sensul ordinațiunii cezaro-regale a ministrului de culte și de învățământ din 22 martie 1858, Nr. 3193 ex 1858, publicată cu ordinațiunea cezaro-regală de Locotenența transilvană din 2 iunie 1858, Nr. 7298 ex 1858, toate școlile populare din fostele regimente române transilvane confiniare fără considerațiune că din care fond își trag învățătorii salariile s-au subordonat consistoriilor episcopești și conform acestei dispoziții Școala superioară din Năsăud și școlile triviale din Monor, Sângeorz Băi, Telciu și Zagra, apoi școlile din Valea Someșului și a Cercului Monorului, apoi a comunelor din Borgo Mureșeni și Borgo Tiha din Valea Bârgăului, s-au dat sub suprainspecțiunea Ordinariatului greco-catolic din Gherla.

Ce se ține însă de Școala trivială din Borgo Prund, apoi de școlile locale din Borgo Prund, Borgo Bistrița, Borgo Suseni, Borgo Mijloceni, Borgo Joseni, Borgo Rus, acelea s-au transpus Ordinariatului episcopesc greco-ortodox din Sibiu.

Pe baza pactului dela Buda în 12 martie 1872 sancționat cu prea înalta Rezoluție din 16 aprilie 1872 s-au transpus toate veniturile din regaliile[162] cercurilor Monor și Borgo Comitetului fondului școlar central, care pe baza instrumentului fundațional din data de 18 august 1865 sancționat cu prea înalta Decizie de la Viena din data de 23 martie 1871 se administrează în Năsăud.

Învățătorii Școlii din Borgo Prund primesc salariile lor din Fondul școlar central și sunt obligați a propune și limba germană, pentru că în armata comună e limba germană limba comenzii și a tuturor afacerilor interne și așa trebuie să învețe copiii după putință și limba germană, ca să se poată deprinde mai întâi în exercițiile militare și să poată înainta și la rang de subofițeri.

Ce se ține de existența Comitetului fondului școlar central districtual și a fondului de stipendii[163], se observă că acesta s-a înființat în 13 martie 1851 și s-a întărit de Guvernul civil și

[158] Sistemul.
[159] Eliminat.
[160] Achitat, plătit.
[161] Cheltuiala.
[162] Veniturile care reveneau statului.
[163] Fondurile școlare grănicerești erau administrate de Comitetul administrativ cu atribuții decizionale, care alegea o Comisie administrativă cu rol executiv.

militar transilvan cu ordinațiunile din data de 7 aprilie 1851, Nr. 7900 și 3 septembrie 1852, Nr. 18431/3088 ex 1852 expres și ca atare adică corporațiune administrativă.

Cât e despre starea cea bună a școlilor e pe teritoriul Regimentului al II-lea român confiniar transilvan:

<text în limba germană>

Se amintește aici între altele și între actele Guvernului de atunci, că limba română s-a propus după gramatica compusă de Samuil Klein, pe care a edat-o și corectat-o Dr. Șincai în anul 1780.

Această gramatică a limbii române s-a propus în Școala din Borgo Prund pe baza Rescriptului cezaro-regal și a cezaro-regescului Consiliu aulic-belic din data de 23 aprilie 1770, Nr. 1117. 1756. 4159 ex 1770.

Începând din anul 1784 până în anul 1851 și după aceea s-a propus acea gramatică. Din anul 1784 totdeauna adică necurmat s-a scris în Școala trivială din Borgo Prund în limba română cu litere latine conform ortografiei de pe atunci sistemizate.

Gramatica română sus menționată s-a propus nu numai în toate școlile din Districtul Regimentului al II-lea român național confiniar transilvănean, ci și în toate școlile din toate jurisdicțiile civile transilvane.

În anul 1780 la această școală a fost aplicat ca învățător diriginte Grigore Tămaș din Borgo Joseni, aici a servit până în anul 1873, când a murit în coleră[164]. Acesta se presupune că din 1870-1872 a servit singur. Acest învățător s-a născut în anul 1845 în Borgo Joseni, la 17 mai. Din părinți economi[165], a fost un om foarte zelos. La frecventarea școlii din Borgo Joseni, Borgo Prund și Năsăud l-a susținut Ion Buzdug, administrator protopopesc[166] al tractului Bistriței.

De aici Școala trivială, adică numirea asta, se schimbă în Școala normală greco-ortodoxă capitală, având jurisdicția Consistoriului din Sibiu și susținător Fondurile centrale din Năsăud. Funcționează trei învățători, dintre care unul e sub denumirea de adjunct. În anul 1873/1874 funcționează la această școală trei învățători și anume Iacob Onea director, Teofil Morar învățător ordinar și Macedon Flămând învățător adjunct. La anul 1874 sub Nr. 331 ex 1874/a.f.c.sc.d se aplică și al patrulea învățător ordinar în persoana lui Simeon Monda din Borgo Bistrița.

Învățătorul Teofil Morar s-a născut în Borgo Prund, la anul 1851, în 9 martie. A absolvit Școala din Borgo Prund numită trivială în anul 1866, apoi Preparandia pe atunci în Năsăud sub profesorul Vasile Petri la anul 1869. El a servit ca învățător în Romuli sau Strâmba în anii 1870/1871, iar la 1871/1872 în Coșna. La anul 1873 a fost denumit învățător ordinar[167] la Școala normală din Borgo Prund. A fost un învățător foarte bun, diligent[168], a repausat[169] în anul 1879 de boală sacă (hectică)[170]. La anul 1878 Teofil Morar a fost înlocuit cu profesorul supleant Pavel Beșa din Borgo Prund, născut la anul 1847 luna ianuarie, din părinți economi, care a servit ca învățător și catehet[171] greco-ortodox până la 30 octombrie 1904, când s-a pensionat. În care durată de timp a arătat diligință[172] rară atât în propunerea obiectelor de învățământ, cât și în propunerea religiei.

Învățătorul adjunct Macedon Flămând din Borgo Suseni a fost fiul preotului Simion Flămând tot de acolo, născut în anul 1847, la 11 decembrie. A absolvit teologia din Sibiu. La Școala normală din Borgo Prund a servit până în 1880, când toamna a repausat de oftică[173].

La școală a servit atât ca învățător cât și ca și catihet. Vorbea românește și nemțește perfect, era de un caracter ferm și studia mereu. Locul lui s-a suplinit la 20 septembrie 1880 prin învățătorul Ilarion Bosga.

---

[164] Holeră.
[165] Țărani.
[166] Protopop.
[167] Titular.
[168] Harnic, sârguincios.
[169] A încetat din viață.
[170] Tuberculoză pulmonară.
[171] Profesor de religie.
[172] Sârguință.
[173] Tuberculoză pulmonară.

Simeon Monda, teolog greco-ortodox absolut de teologie din Sibiu, s-a născut în comuna Borgo Bistrița la 19 septembrie 1849 din părinții Ion și Ioana (Pavel) Monda, cantor și proprietar de pământ. Simeon Monda a fost denumit ca învățător în anul 1874 până în 1884, când a fost ales ca protopresbiter[174] greco-ortodox al Tractului Bistriței. Ca învățător a fost om zelos și cu purtare morală exemplară.

Iacob Onea, învățător și director, a fost denumit în anul 1873 în locul lui Grigore Tămaș. S-a născut în comuna Borgo Rus, din părinți economi la anul 1846, în 23 ianuarie, iar pe tatăl său l-a chemat Cirilă Onea. A studiat Gimnaziul în Blaj și Beiuș și teologia în Sibiu, unde s-a calificat și învățător. A servit la Școala normală din Borgo Prund până în 31 decembrie 1903, când a fost pensionat, iar la 16 ianuarie 1904 a repausat. Iacob Onea ca învățător a fost foarte zelos, i-a plăcut așa de tare oficiul[175], că a propus în școală și morbos[176], că pica în școală și-l ridica școlarii.

La anul 1884 în locul lui Simeon Monda a fost ales învățător Eliseu Dan, teolog absolut[177] de teologie din Sibiu, greco-ortodox. Eliseu Dan s-a născut în anul 1859, 11 iunie, în Borgo Suseni. Tatăl lui a fost cancelist[178] sub absolutism și s-a chemat Cirilă Dan. Eliseu Dan a absolvit Gimnaziul din Năsăud și teologia greco-ortodoxă din Sibiu. Ca învățător a fost tare zelos. El a servit până în anul 1897, când s-a regulat[179] la pensie și s-a aplicat[180] preot în comuna Borgo Suseni.

În anul 1897, luna lui ianuarie, în locul lui Eliseu Dan s-a ales învățătoarea Eugenia Greavu, născută în Miercurea (Sibiului, n.n.) la anul 1875, luna 14 septembrie, din părinți inteligenți[181]. Tatăl ei a fost jude[182] regesc. Dânsa a servit ca învățătoare în Poiană, lângă Sibiu, de unde a fost aleasă în acest post în care se află și astăzi.

Ilarion Bosga din Borgo Tiha, născut din părinți economi. Tatăl său, Ilie, l-a purtat de la anul 1867 la școlile elementare și Gimnaziul inferior în Năsăud, apoi pe spesele statului din 1874 până în 1877 a absolvit pedagogia de stat. Nefiind absolut[183] de preparandie, din anul 1877 până în 1880 a servit ca soldat în Regimentul de infanterie Nr. 63[184]. Din anul 1880 până astăzi servește ca învățător la Școala fundațională. În anul 1902, la 12 decembrie, a fost denumit ca învățător diriginte provizoriu, iar în anul 1906, la 2 ianuarie, întărit definitiv ca diriginte al școlii.

În anul 1893, la 16 decembrie, învățătorii de la Școala fundațională: Eliseu Dan, Ilarion Bosga, Pavel Beșa și Iacob Onea, conform Ordinațiunii înaltului ministru de culte și instrucțiune Nr. 57411 ex 1893, 6 decembrie, din motiv că au publicat subscrișii de dânșii în foaia[185] „Tribuna" o scrisoare de aderență[186] pentru Dr. A. C. Popovici și Nicolae Roman, au fost suspendați din post și trași în cercetare disciplinară. Învățătorul Ilarion Bosga în decursul lunii ianuarie din anul 1894 a fost repus, iar cei trei până în octombrie 1894 au fost suspendați și 2/3 din salarul lor a fost deținut[187] ca pedeapsă. În locul acestor învățători s-a substituit Beniamin Dan din Cuzdrioara și Sever Drăgan din Mintiu.

În anul 1889, sub Nr. 311-1889/ föispan, prin organele administrative ordinează ca în școlile fundaționale de acum înainte să se propună toate obiectele[188] în limba paralelă română și maghiară, precum și comanda la gimnastică să fie maghiară.

---

[174] Protopop.
[175] Slujba, serviciul.
[176] Bolnav.
[177] Absolvent.
[178] Funcționar la cancelarie.
[179] A ieșit în mod normal.
[180] A funcționat ca.
[181] Intelectuali.
[182] Judecător.
[183] Absolvent.
[184] Regimentul 63 infanterie austro-ungară din Bistrița.
[185] Ziarul.
[186] Adeziune.
[187] Reținut.
[188] Materiile predate la școală.

În anul 1903/1904 locul lui Iacob Onea s-a suplinit cu învățătorul Pompei Bujor din Ardan, născut la anul 1882, 10 octombrie. Tatăl său este învățător pensionar acolo. A absolvit școlile civile din Bistrița și Preparandia de stat din Deva. Acesta fiind învățător supleant[189] în anul 1904 a abzis[190] de post, însă în anul 1905, la 21 ianuarie, iar a fost ales prin concurs ca învățător definitiv și servește astăzi.

În anul 1904/1905 în locul învățătorului pensionat Pavel Beșa a fost denumit învățător supleant Grigore Băloi, fiul fostului învățător confesional Grigore Băloi din Borgo Rus, care ca teolog absolut de teologie din Sibiu a suplinit până la 1 septembrie 1905, când a fost ales ca învățător ordinar Clement Ianul, învățător în Sânt Josef[191] la confesiunea greco-catolică. Acest învățător s-a născut la anul 1873, luna octombrie 28, în comuna Salva, a absolvit Gimnaziul inferior din Năsăud și Preparandia confesională din Gherla la anul 1893, de unde s-a aplicat în serviciul învățătoresc în Vișeul de Jos, Comitatul Maramureșului, în anii 1893/1894 și 1894/1895, apoi în Rușii Munți din 1895, 1 septembrie, până în 15 martie 1898, apoi din 1898 până în 1905 în Sânt Josef și de acolo la Școala fundațională până astăzi.

Catehizarea la Școala fundațională, după cum povestesc școlarii care trăiesc astăzi s-a propus de învățătorii respectivi în limba germană după ritul greco-catolic, mai târziu s-a propus de la anul 1841 până în 1859 de vrednicul preot Grigore Moisil din Borgo Tiha, din 1 septembrie 1859 - 8 septembrie 1890 de preotul Moise Pop, preot greco-catolic în Borgo Tiha, care s-a născut la anul 1836 în Purcăreț, Comitatul Solnoc - Dăbâca. În acest timp s-a despărțit catehizarea greco-catolicilor de greco-orientali. Moise Pop, care a ajuns la rangul de protopresbiter greco-catolic, a fost un bărbat de un caracter solid, tare onest, a lucrat foarte mult pentru înaintarea și bunăstarea acestei școli.

De la anul 1890 până în 1900 a servit ca și catihet greco-catolic la această școală Anchidim Candale, preot și protopresbiter greco-catolic ad honores[192]. S-a născut la anul 1855 în comuna Poiana (Sânt Josef), Districtul Năsăudului pe atunci, din părinți economi. A fost un om foarte harnic atât ca preot cât și ca și catihet.

La anul 1901 în 11 ianuarie, cu Decretul Comisiei administrative Nr. 8/1901 a fost denumit catihet greco-catolic preotul Ion Dologa din Borgo Tiha, care s-a născut în 26 aprilie 1859, a absolvit studiile gimnaziale în Năsăud și teologia în Gherla. Acest catihet, care funghează[193] și ca membru în Comisia fondurilor centrale școlare și de stipendii din Năsăud, a conlucrat și conlucrează cu mult zel și abnegațiune, neconsiderând jertfele materiale, la susținerea nimbului acestei școli, apoi la susținerea existenței acestei școli, care după cum vom auzi mai jos din motivul edificiului necorespunzător în mai multe rânduri a fost amenințată cu închiderea, ba a fost și închisă.

Ca și catiheți greco-orientali au fost:

1. Teodor Vrăsmaș, fost preot și protopresbiter onorar în comuna Borgo Prund.

2. Macedon Flămând, fost învățător și preot capelan în Borgo Suseni.

3. Pavel Beșa, care ca învățător de la anul 1898 a fost sfințit de preot catihet la această școală și funghează și astăzi propunând religiunea la Școala fundațională din Borgo Prund, la Școala de stat din Borgo Prund și la toate școlile din cetatea Bistrița. Pentru destoinicia în prelegerea religiunii a fost în mai multe rânduri lăudat și distins de prea veneratul Consistor arhidiecezan din Sibiu.

În anii 1903 și 1904, fiind edificiul Școlii fundaționale ruinat, necorespunzător conform planului școlilor guvernului țării, s-a provocat Comisia fondurilor centrale școlare și de stipendii din Năsăud ca să-l repare. Comisia cu cea mai mare bunăvoință a luat sume în buget, însă acelea n-au fost aprobate de guvernul de atunci, așa a ieșit în vara anului 1903/1904 de la comitat, inginerul

[189] Provizoriu.
[190] A renunțat la post.
[191] Poiana Ilvei.
[192] Onorific.
[193] Funcționează.

Jambor, inspectorul regal de școli, Dr. Csernatoni Gyula și protojudele[194] cercului și examinând edificiul l-a declarat de necorespunzător și la 2/IX 1904 l-au închis.

Fiindcă se pretindea edificarea unei noi școli fundaționale și Fondul școlar central din Năsăud nu avea parale[195] din cauză că s-a fost edificat Gimnaziul fundațional din Năsăud, nu putea prelimina o sumă așa mare, așa s-au adunat inteligențe din Valea Bârgăului în frunte cu preoții și au apelat la sprijinul comunelor politice. La acest apel comunele event. comitetele au votat sprijin de bani ori materiale, însă conclusele[196] n-au fost aprobate de comitat.

În urmarea acestei primejdii inteligenții din Bârgău în frunte cu protopresbiterul greco-ortodox în persoana d-lui Simeon Monda a esmis o deputățiune la vicecomite prezentându-i o rugare, după care a primit termen pentru a renova edificiul școlii până la 1 septembrie 1905, în urma Deciziei din anul 1903, Nr. 3237-1903/föszolg.

În vacanța anului 1905 s-au adunat din nou reprezentanții din toate comunele Văii Bârgăului și au ales o comisiune în persoanele d-lor: Simion Monda, protopresbiter, Dr. Nicolae Hăngănuț, medic cercual, Iuliu Suceavă, preot în Borgo Prund, Eliseu Dan, preot în Borgo Suseni, Ioan Dologa, preot în Borgo Tiha și Ilarion Bosga, învățător diriginte al școlii, care în termen de două luni, după un plan de renovare a mult onoratei Comisiuni a fondurilor din Năsăud, care prin întâmplare a fost aprobat de comitele suprem[197], a luat în primul rând pe creditul lor personal bani împrumut de la „Speranța”[198] din Borgo Prund și în urmă de la Societatea Verschuss Verein din Bistrița suma de 10 000 coroane și a început repararea școlii.

În timpul acest de edificare respective reparare s-au întâmplat multe primejdii așa de exemplu s-a întâmplat ca smintind întreprinzătorul oarecumva forma reparării, căci a demolat tot edificiul, a ieșit protojudele Cercului Jaad[199] și a oprit edificarea. În urma căreia protopopul Simeon Monda, Dr. Nicolae Hăngănuț, Iuliu Suceavă, Ion Dologa, Eliseu Dan și Ion Bosga, conduși ca deputație la vicecomitele Lani, conduși de către pretorele Carol Dörr, toți oameni cu multă prevenință față de școala noastră, ne-a eliberat de sub sistarea lucrului, așa că am putut continua lucrul edificării, așa că la 26 septembrie 1905 edificiul școlii a fost nu renovat, ci reedificat cu puține modificări de la împărțirea cea veche, încât astăzi corespunde planului unei școli ce pretinde legea să se edifice de către oricine susține școli.

Aceasta este monografia Școlii fundaționale din Borgo Prund descrisă pe scurt și cu multe greutăți, pentru că arhiva școlii nu dispune de acte și de aiurea nu s-au putut câștiga.

Borgo Prund, la 14 mai 1907

Ilarion Bosga

învățător și director[200]”

Școala trivială din Prundu Bârgăului a fost prima școală de pe Valea Bârgăului. Monografia Școlii triviale din Prundu Bârgăului ne prezintă o serie de date privind evoluția școlii și personalul școlar. Ele au răspândit știința de carte printre românii de pe Valea Bârgăului și au menținut vie conștiința națională a acestora. Cu toate că erau printre cele mai numeroase dintre școlile primare superioare, școlile triviale au fost desființate. Școala trivială din Prundu Bârgăului a fost desființată în anul 1909. Sacrificiul lor nu a fost inutil, deoarece a ajutat la menținerea altor școli românești.

[194] Conducătorul cercului administrativ.
[195] Bani.
[196] Hotărârile.
[197] Conducătorul Comitatului Bistrița-Năsăud.
[198] Banca „Speranța”.
[199] Livezile.
[200] Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, Fond *Școala fundațională primară din Prundu Bârgăului*, dosar 114, ff. 1-13.

Din corespondența învățătorului Iacob ONEA[201]

Onorată redacţie!

În multele datorii ale şcolii faţă de elevii săi este şi aceea de a dezrădăcina din inimile şi cugetele elevilor unele datini superstiţioase. Este constatat că elevii aduc superstiţiile în şcoală mai mult din casa părintească şi din cercul acelora cu care dânşii vin în atingere. Se ştie că cele auzite în tinereţe se imprimă mai bine în memorie decât cele auzite în etate mai înaintată. Astfel, apoi superstiţiile şi ficţiunile fanteziei eronate emană din generaţie în generaţie. Nu arareori, însă, la elevi cazuri concrete de superstiţii în şcoală în prezenţa învăţătorului. Şi oare ce ar trebui să facă acesta în astfel de cazuri? Lucru natural: să se nevoiască a stârpi superstiţiile dintre elevi. Întrebarea, însă, este: cum? Înainte de a-mi da părerea individuală pe baza principiilor pedagogice şi didactice, cu permisiunea onoratei redacţii, voi expune un caz concret cu care însumi am a face.

La şcoala capitală din Prundu-Bârgăului era în clasa a III-a un şcolar care absenta adeseori de la şcoală. În 17 Mărţişor a.c. şcolarul absentând iarăşi, a doua zi îl provocai serios şi rezolut să-mi spună cauza cea adevărată din care în ziua trecută nu a venit la şcoală. Şcolarul răspunse că „ieri a fost sărbătoare şi tata nu m-a lăsat să vin la şcoală şi să scriu cu condeiul sau acasă să împung cu acul şi cu sula, căci şi acum-i anul am scris şi a fost să mă muşte un şarpe”. Adică în 17 Mărţişor fusese amintirea cuviosului „Alexie” şi poporul susţine că în acea zi nu e bine a împunge cu acul, cu sula sau a scrie, etc., căci făcând aceasta te muşcă şerpii şi dormind afară ţi se suie broaştele şi şopârlele pe pântece. Iacă un caz de superstiţie! Aici ar fi consult ca învăţătorul să spună elevilor mai întâi: că într-adevăr se poate întâmpla ca pe cutare să-l muşte un şarpe etc., dar nu doar pentru că a lucrat în ziua de „Alexie”, ci pentru că n-a fost cu băgare de seamă. Şerpii au natura de a muşca, dar omul trebuie să se <u>folosească</u> ferească de ei. Apoi, broaştele şi şopârlele umblă după mâncare şi dacă omul va dormi în apropierea unui atare loc unde sunt broaşte etc., uşor se poate întâmpla ca o broască să-i treacă în calea sa peste pântece sau peste alt membru al corpului. Şi ca să se dezrădăcineze din elevi ideea de a venera pe şerpi, etc., ca pe nişte fiinţe magice sau cu putere dumnezeiască – căci, într-adevăr sunt şi astăzi foarte care pe unele fiinţe din natură le ţin de atare – învăţătorul ar putea proceda cam aşa: „Voi pruncilor aţi învăţat din istoria biblică despre Moise. Cine a fost Moise? Ce a primit Moise de la Dumnezeu în muntele Sinai? Ce a făcut poporul până ce Moise a fost în muntele Sinai? (Şi-a făcut un viţel de aur şi s-a închinat lui ca unui Dumnezeu). Voi, pruncilor, ştiţi cele 10 porunci ce le-a dat Dumnezeu lui Moise în muntele Sinai, care e prunca dintâi? (Eu sunt Domnul Dumnezeul tău…, chip cioplit să nu-ţi faci, etc.). Vedeţi, pruncilor, că oamenii de pe atunci au greşit şi au călcat porunca dumnezeiască. Ştiţi că ei, atunci, se mai închinau la şerpi, la stele, ba chiar la chipuri cioplite ş.a., pentru că nu aveau atâta învăţătură ca să cunoască pe Dumnezeul cel adevărat. Dacă voi n-aţi lucra în „Alexie”, atunci aţi face tocmai ca oamenii de pe atunci, adică aţi cinsti pe şerpi şi pe broaşte ca pe Dumnezeu şi aceasta ar fi ca [şi] cum ne-am închina la chipuri cioplite. Câte zile a zis Dumnezeu ca să lucrăm? Dumnezeu a zis: şase zile lucrează, iar ziua a şaptea este ziua Domnului. Care este ziua Domnului? (Duminica). Vedeţi, aşadar, pruncilor, că Dumnezeu a lăsat şi a poruncit că numai ziua Duminicii să o serbăm. Totuşi, nu mi-ai şti spune şi alte sărbători? (Crăciunul, Paştile, Rusaliile, etc.)”. Aşa e. Dumnezeu a lăsat să serbăm şi alte sărbători mari, precum Crăciunul, Paştile, Rusaliile, Botezul, etc.

Prin aceste sărbători, însă, cinstim pe Dumnezeu Fiul, pe Duhul Sfânt şi pe Sfinţii Apostoli trimişi de Iisus Hristos (presupunând că elevii cunosc din explicările religiei ce înseamnă „Apostoli”). Sărbători, însă, precum „Alexie”, vinerea, lunea, Joia mare, etc., când mamele voastre nu au cămăşi, nu fac pâine, nu torc, etc., le-au scornit numai babele cele leneşe cărora nu le place a lucra. Ascultaţi, pruncilor, ce vers au scornit babele ca să nu lucreze:

Din părinţi am apucat:
Luni şi marţi nu am lucrat;
Miercurea o ţin legată,
Joia nu mi se arată,

[201] Scrisoarea din 14 iunie 1876 a învățătorului Iacob ONEA, de la Școala Capitală din Prundu-Bârgăului, a fost publicată în *Şcoala Română*, Sibiu, Anul I, 1876, nr. 29, pp. 231-232 și a fost trimisă la *Anuarul Bârgăuan* de către Alexandru Daraban, căruie îi aducem mulțumirile cuvenite.

Vinerea e sărbătoare,
Sâmbăta boală-n picioare.

Va să zică, săptămâna toată să nu lucrăm nimic! Apoi, dacă n-am lucra, cu ce am trăi, ce am mânca şi cu ce ne-am îmbrăca. Am pieri de foame. Ştiţi că Dumnezeu a zis către Adam că din sudoarea feţei lui să-şi câştige pâinea; prin urmare şi noi trebuie să ne-o câştigăm prin osteneala noastră, prin sudoarea noastră. Să lucrăm, dar cu bărbăţie şi diligenţă, căci atunci vom fi mai îndestulaţi şi nu aşa săraci cum suntem acum.

Vedeţi alte neamuri mai învăţate şi mai lucrătoare cât de bine stau! Ele nu ţin „Alexia" şi, totuşi, nici şerpii nu-i muşcă, nici broaştele nu li se suie pe pântece. Aşa trebuie să facem şi noi? Pruncilor, mergând pe acasă, spuneţi părinţilor şi fraţilor voştri şi altor neamuri ca să se dezveţe de prostiile şi nebuniile unor babe leneşe, căci nu numai nu li se va întâmpina nimic, ci încă lucrând vor spori în avere, afară de aceea este păcat a cinsti şerpii, etc., ca pe Dumnezeu.

Rezum, folosul din acest tratat ar fi dublu: întâi ar dezrădăcina superstiţiile încuibate între popor încă din timpurile antice care aduc multă daună în economia popoarelor, iar de altă parte cu timpul ar da impuls generaţiilor următoare a nu ţine atâtea „sărbători băbeşti" care duc poporul la sapă de lemn.

Încât pentru procesul metodic, precum se poate vedea şi din explicare, el merge „de la cunoscut la necunoscut"! învăţătorul ar fi putut să explice şi originea „sărbătorilor băbeşti", Joia mare, Luni, Vineri, Martioli, etc.; atunci, însă, ar fi trebuit să se bage cu explicarea în mitologie, ceea ce ar fi prea greu pentru elevii şcolii elementare. Cu totul altul ar fi procesul în gimnaziu. Rezultă, deci, că învăţătorul are a studia bine natura obiectului pe orice teren al învăţământului, apoi să aibă în vedere şi stadiul de pricepere al elevilor.

Procedând orişicând de la cunoscut la necunoscut, de la simplu la compus, de la aproape la departe şi, atunci, diligenţa şi osteneala-i pusă va aduce fructe îmbucurătoare. Lângă diligenţă, însă, se recere ca un învăţător să posede şi calităţile descrise de d-l învăţător Teodor Pop în nr. 14 al „Şcolii Române", în tratatul „Cum trebuie să fie învăţătorul pentru ca să se poată numi pedagog bun şi să poată rezolva faptic problema şcolii poporale"? Ne întrebăm acum: oare posedă toţi învăţătorii calităţile recerute unui învăţător bun?

Trebuie să răspundem negativ. Abstrăgând că micile salarii împiedică pe mulţi a-şi procura operele pedagogice; sunt însă învăţători cu salarii bunişoare – de altmintrelea cu ştiinţă şi metodă ruginită şi rea, ba poate nici vorba de metodă – şi, totuşi, nici că le vine prin minte a-şi procura vreo operă sau foaie bună şcolară, ci mai bine orbăcăie în întuneric şi neştiinţă şi aşa în loc să dezlege problema şcolii, mai tare o încurcă.

Cunosc, însă, şi de acei învăţători care, deşi cu salariu mic, totuşi se abonează la foi şi opere pedagogice, citesc cu diligenţă, nu se uită numai la salariu, ci fac să merite într-adevăr demnitatea şi numele de învăţători.

Ne putem ţine mândri că în prezent avem un număr considerabil de foi pedagogice de care în trecutul obscur erau lipsiţi cu totul. Dar ne-am ţine şi mai mândri când organele supreme scolastice confesionale ar lua măsurile necesare – chiar şi prin silă – ca fiecare învăţător să fie abonat încă la o foaie bună şcolară. Aceasta o cere însuşi interesul şcolilor noastre.

În fine, cu permisiunea onoratei redacţii, voi să amintesc per tangentem următoarele – cu atât mai vârtos că [ele] conţin materii superstiţioase.

În săptămâna trecută îmi veni la mână o broşură intitulată „Carte de desfăcut farmecele, editată în tipografia „Closius" în Sibiu. Autorul nu se ştie cine e. Citind-o mă uimi cum de se permite ca nişte şarlatani să facă speculă în modul acesta cu nepriceperea poporului. În precuvântare se zice că opera s-a găsit ca manuscris la mănăstirea cutare… şi e scris de cutare…, iar acum s-a tipărit. În text, broşura numără peste 100 de farmece, precum „fapt cu lut de la topila, fapt cu stropi de la moară, fapt cu lut de la mormânt, fapt cu căţei aruncaţi în drum", etc. În fine, aduce o „rugăciune" de dezlegarea farmecelor. Acum adapteze-se învăţătorul a dezrădăcina din elevi superstiţiile, pe când ele pe altă cale se divulgă cu nespusă repeziciune între popor; încerce-se şi va avea cauza a exclama, desigur: „Quem dii oderunt pedagogum fe cerunt[202]". Oare biserica nu ar putea cere oprirea atâtor publicaţii?

[202] Cel pe care zeii urăsc pedagogul să fie îndeplinite.

Maria-Marilena TOXIN, Tradiţii şi obiceiuri văzute prin ochii copiilor de la Tureac
(Școala altfel la Tureac)

„Stăi clipă, stăi pe loc o veşnicie
Ca rodul muncii veşnic să se coacă”
(Goethe „Pentru pace”)

În perioada 15-19 mai 2017, la Tureac, Tiha Bârgăului, în cadrul săptămânii „Școala altfel” s-au desfăşurat acţiuni absolut remarcabile.

Activitatea ştiinţifică s-a îmbinat cu activitatea didactică cele două domenii rămânând inseparabile, creând emoţii şi interes, nu doar pentru elevi ci şi pentru invitaţii din alt judeţ, al organizatorilor, al mass mediei şi al oficialităţilor. Sub egida Centrului Județean pentru Cultură, precum şi la Inspectoratului Şcolar Bistriţa-Năsăud s-a desfăşurat proiectul „Artă populară prin joacă”. Toate acţiunile s-au derulat ireproşabil.

Şcoala Gimnazială şi Grădiniţa cu Program Normal din Tureac, conduse cu pricepere de directorul Ioana Tomoroga, au adus, din nou, fără lipsă de modestie, spun eu, elementele româneşti în atenţia tuturor.

Preocupările extradidactice ale tuturor cadrelor au fost nu doar extrem de variate, ci de interes ecologic, etnografic, artistic spre bucuria participanţilor şi a invitaţilor. Sub îndrumarea profesorului de arte Gheorghe Toxin, cu pregătire şi vocaţie clasică, adept al unui stil care aduce aminte de etape anterioare din evoluţia ancestrală a omului, copiii şi elevii de la Tureac, evident alături de educatoare, învăţătoare şi profesori, au pictat pietre, au cusut semne de carte cu aţă şi

mărgele, au plantat flori în cauciucuri pe care le-au colorat în stil popular, iar cu materiale textile, refolosibile, au creat personaje din „ţara lui Nică” (ale lui Ion Creangă), au îmbrăcat păpuşi şi absolut toată lumea a venit în haine de sărbătoare. Costumele populare au îmbrăcat şcoala în culori vii, ancestrale.

Momentele artistice, cum ar fi „Nunta de la Bârgău”, cântecele populare de pe Someş, interpretate de solistul, încă elev la Liceul de Muzică „Tudor Jarda”, pe numele său Vlăduţ Sărmaş (câştigător a nenumărate premii la festivaluri şi concursuri”, îmbrăcat în costum popular autentic vechi de peste 175 de ani, a uimit invitaţii.

Proiectul a fost coordonat de familia Gheorghe şi Marilena Toxin şi nu a fost neglijată nici partea religioasă. Brâncuşi spunea: „Ce drum e acela care nu duce la o biserică?” Tocmai din acest motiv, toată acţiunea a început cu o slujbă a părintelui Liviu Tomoroga, asistat de măicuţele de la Strâmba. Aceştia au ajutat copiii să picteze excepţionale icoane pe sticlă, expuse în şcoală şi, evident, sfinţite.

Detaşaţi de orice prejudecăţi (religie, etnie, condiţie economică etc.), proiectul aproape imposibil de realizat, prin natura diverselor activităţi,a constituit bucuria finalizării cu succes, aducând avantaje în cercetare, implicând criterii estetice, autentice care tind să devină temei interdisciplinar aşezat cu generozitate la Şcoala Gimnazială din Tureac, Tiha Bârgăului.

Orizontul de cunoaştere al tradiţiilor şi obiceiurilor vechi relevă, fără echivoc, creaţie artistică a poporului român, precum şi folosirea limbii române cu arhaismele şi regionalismele aferente, bazate pe o riguroasă informaţie printr-o largă paletă simbolică.

Cadrele didactice - Nadia Rebreanu, Mărioara Cioancă, Ioana Bulcu, Cristina Egyed, Ana Maria Flore, Maria Dologa, Voichiţa Galben, Elena Taloi, Mia Rusan, Livia Rânzeş, Florica Vlad, Tiberia Ciot – Morariu, Mirela Bozga, Esti Barabaş, Antonia Crişan, Silvia Ştefănuţ - au derulat o lecţie de românism dovedit prin preocupări competente şi variate în munca lor de cercetare autentică.

Cultul creştin şi tradiţiile din popor au demonstrat o dublă perspectivă – teologică şi etnografică. Credinţele şi practicile sunt urmărite în folclor din perioade primitive până în contemporaneitate şi reliefează practicile creştine (botez, nuntă, moarte) în spiritualitatea românească. Spaţiul românesc, mai cu seamă cel rural, are particularităţi neatinse de vicii (cum ar fi toleranţa faţă de tradiţia străveche, precreştină, dându-le un rost, având în acelaşi timp capacitatea de asimila şi alte influenţe. Oricum, ideea de evoluţie nu înseamnă să denaturăm folclorul şi tocmai în acest sens s-a demonstrat, prin proiectul „Artă populară prin joacă", faptul că tradiţiile şi obiceiurile „nu sunt simple emanaţii ale fanteziei religioase populare ci sunt expresii ale sensibilităţii noastre spirituale, materializate în forma culturale şi rituale proprii, care însă familiarizează misterul şi îl face accesibil sufletului omului de rând" (din opera părintelui Nicolae Cojocaru).

Activităţile extraşcolare de la Tureac, Tiha Bârgăului, reprezintă mărturii de credinţă, artă, tradiţii şi obiceiuri.

Le urăm tuturor mulţi „ani lumină" cu pace şi iubire faţă de folclorul românesc care va dăinui în spaţiu şi timp pentru eternitate.

Elevii din Josenii Bârgăului, cu activităţi deosebite, în cadrul Proiectului Porţi Verzi[203]

Un eveniment deosebit, care merită consemnat datorită implicării elevilor de la Şcoala Gimnazială Josenii Bârgăului, care au desfăşurat activităţi de o sensibilitate aparte, semnificative pentru păstrarea şi promovarea culturii şi tradiţiilor locale, aceşti mici actori şi mesageri ai frumosului fiind coordonaţi cu profesionalism şi mult tact psiho-pedagogic de către prof. Viorica Bălan, un cadru didactic dedicat trup şi suflet meseriei de dascăl şi formator de caractere.

Merită să relatăm deosebita activitate desfăşurată, chiar dacă sărbătorile de iarnă au trecut, încă se mai simte ecoul colindelor care ne-au încântat.

Din acest justificat motiv ne-am oprit din drumul lui 2017 privind retrospectiv spre zilele de Sfântul Crăciun al anului 2016, pentru a scoate în evidenţă o activitate cultural-artistică realizată de prof. Viorica Bălan de la Şcoala Gimnazială Josenii Bârgăului, împreună cu frumoşii românaşi de pe Valea Bârgăului.

Astfel, grupul de elevi „Plaiurile Bârgăuane” de la Şcoala Gimnazială Josenii Bârgăului a marcat sărbătorile de iarnă într-o manieră inedită dată şi de condiţiile de participare la un proiect internaţional „Porţi Verzi”. Este vorba despre un program competiţional al Europei Centrale la proiectul respectiv, participând mai multe ţări: Ungaria, Slovacia, Ucraina, Serbia, Croaţia, Slovenia, Austria şi, bineînţeles România, cu şcoala din Josenii Bârgăului.

Proiectul este susţinut de Fundaţia Europeană de Tineret pentru Ungaria, Organizaţia Sternsinger, Acţiune Globală „PlantFor-Planet”, precum şi partenerii Fundaţiei pentru Africa.

„Porţi Verzi” are două secţiuni, una dintre ele fiind „Păstrarea datinilor de Crăciun”.

Cea de-a doua acţiune este cu tentă ecologică şi este coordonată de prof. Felicia Măjeri, proiectul având două semifinale – prima în 18 ianuarie 2017, iar a doua în 8 aprilie 2017.

Grupul de elevi „Plaiuri Bârgăuane” a colindat la mai multe instituţii locale, fiind primit cu multă căldură de către reprezentanţii Bisericii Ortodoxe din com. Josenii Bârgăului, ai Primăriei Josenii Bârgăului, ai Ocolului Silvic, ai Centrului Medical Comunal şi, nu în ultimul rând, de către profesorii Şcolii Gimnaziale Josenii Bârgăului.

Conform regulamentului, elevii şi profesorii din şcoală au promovat şi promovează cultura locală, precum şi educaţia pentru mediu.

Grupul „Plaiuri Bârgăuane”, condus profesionist de prof. Veronica Bălan, a prezentat o scenetă de inspiraţie religioasă, programul fiind încheiat de o colindă veche, specifică zonei care a sensibilizat auditoriul.

Suntem pe fază ca să vedem rezultatele primei semifinale, urându-le succese şi performanţe deosebite doamnei profesoare şi elevilor, felicitând-o pentru dăruirea şi implicarea în activitatea educativă a şcolii, un formator de opinie valoros în cadrul comunităţii comunei.

[203] Ioan LAZĂR, Răsunetul, Joi, 01/12/2017

CUVÂNTARE
Rostită la deschiderea cursului supletoriu din Dej în 16 august 1877 de conducătorul I. Onea

Domnilor şi fraţilor!
Motto: *Ştiinţa e arma –*
Metoda face învăţătura

Istoria trecutului şi experienţa de toate zilele sunt martori evidenţi că un popor, o naţiune a ajuns la culmea gloriei, la culmea fericirii sale sau prin forţa brută sau prin adorarea altarelor „Minervei", adică prin ştiinţă. Forţa brută însă şi-a secerat laurii numai momentan şi numai la aparenţă, pe când clienţii „Minervei" în atac cu forţa brută, deşi au fost persecutaţi unele momente, totuşi mai târziu au triumfat, căci ştiinţa e arma cu mult mai tare decât forţa brută. Este, deci, constatat că un popor, o naţiune, pentru ca să poată ajunge la un grad de civilizaţie şi cultură mai înaltă, trebuie să-şi câştige ştiinţa. Şi, într-adevăr, acele popoare care au supt mai mult din nectarul ştiinţei, astăzi sunt pe o treaptă mai înaltă de cultură şi civilizaţie. La ele comerţul, agronomia, industria şi invenţiile de tot felul sunt în floare, produsele lor se transportă în lumea largă, finanţele stau bine, etc. Şi toate acestea prin ştiinţă, fraţilor! Cine face astăzi minuni, cine poartă războaie – şi ce e mai mult – triumfă în ele, cine cucereşte ţări, cine preface deşerturi întinse în grădini fructifere? Ştiinţa numai şi iar ştiinţa!

Să cugetăm însă şi la partea întoarsă – la popoare stagnante în cultură şi ştiinţă şi să ne întrebăm: în ce stadiu se află ele pe toate terenurile vieţii? Răspunsul ar fi, că-i vine omului greaţă de a mai aminti de atari stadii. Rezultă, deci, că toate în lume se câştigă prin ştiinţă.

Ne întrebăm acum: care sunt factorii principali prin care se divulgă ştiinţa şi cultura într-un popor? Abstrăgând de la inteligenţa mai înaltă, acei factori sunt preoţii şi învăţătorii. Greutatea cea mai mare însă cade pe umerii învăţătorilor, căci obiectul cu care au aceştia a trata sunt mlădiţe tinere, sunt prunci micuţi de la şase-şapte ani în sus care până la această etate au crescut sub grija părinţilor. Aici ei au căpătat mai mult alimente trupeşti, ba poate nici acelea din destul; de alte recerinţe pedagogice n-a putut fi vorba, căci – fie-mi iertat a mă exprima – însuşi părinţii au fost lipsiţi de cunoştinţele pedagogice necesare la creşterea micuţilor lor, şi acestea nu atât din vina lor, cât din vitregia timpurilor când românului i se considera de crimă a-şi trimite pruncii la şcoală.

Cu un cuvânt, nu era vorba de ceva ştiinţă, de ceva metodă, ci – abstrăgând de la părinţii în stare mai bună – totul a fost şi este şi astăzi numai o imitaţie mecanică. Şi, apoi, chiar şi imitarea mecanică e bună şi rea, după cum adică au fost sorginţile de unde a emanat.

De la anul al şaptelea în sus, către etatea mai înaltă, totul se schimbă. Cu educaţiunea în înţeles strâns se împreuna şi învăţământul care trebuie a se preda după un plan precis, după o metodă anumită.

Aici începe rolul învăţătorilor care sunt chemaţi a lumina mintea tinerelor mlădiţe, a sădi în spiritul lor principii pe care, urmându-le să devină indivizi folositori familiei, naţiunii şi statutului. Aici, imitaţiile mecanice, deprinderile tradiţionale nu numai că nu aduc nici un folos, dar pot căuta multă stricăciune, periclitând toată opera educaţiei, mai mult producând o generaţie stupidă, incapabilă de un progres şi avânt mai înalt.

Învăţătorul trebuie să-şi organizeze învăţământul după un plan bine precizat şi să-l predea după o metodă raţională.

Am zis la început că „metoda face pe învăţător". Merg mai departe şi zic că o metodă bună face trebuinţă chiar şi unui econom şi industriaş. Industriaşul cu metoda rea nu numai va tortura pe discipolii săi când îi va învăţa meseria sa, dar va produce şi produse mizerabile care vor ţine numai de azi pe mâine şi vor recere reparaţii în tot momentul, din contră un industriaş va produce produse bune cu care va susţine orice concurenţă.

Cu cât mai mult însă are trebuinţă de o metodă bună, învăţătorul a cărui chemare este neasemănat mai sublimă şi mai delicată.

Leibnitz a zis: „Daţi-mi instrucţiunea publică pentru un secol şi mă oblig a schimba lumea!". Aşa e! S-ar schimba lumea dacă am avea tot pedagogi ca Leibnitz, dar, durere, lucrul sta altmintrelea!

Avem şi învăţători buni, dar avem şi de aceia care nu sunt la înălţimea misiunii lor şi care au îmbrăcat oficiul învăţătoresc numai pentru salariu, numai ca să poată exista de azi pe mâine. Şi, apoi, lucru curios, deşi foarte explicabil: învăţătorii buni lucră neîncetat la completarea calificaţiunii lor, pe când învăţătorii slabi pierd şi din biata calificaţiune, cât au mai avut-o.

Pentru aceştia nu poate fi oficiu mai greu, mai urâcios şi mai dezgustător ca oficiul învăţătoresc, fiindcă ei s-au făcut învăţători numai astrânşi de vicisitudini temporale, fără de a avea cât de puţină vocaţie; pe când învăţătorul brav, privind îndărăpt la elevii săi bine educaţi şi bine instruiţi, poate exclama cu Heliade: „Aceasta este opera mea, aceasta este productul laborei mele, a preocupaţiei mele, a devotamentului meu, a fidelităţii şi a pacienţei mele" şi cu Cicero: „Ce serviciu mare şi mai bun putem aduce ţării decât educând şi instruind junimea!".

Şi ce urmează din toate acestea? Nu cumva vi se pare că ar urma ca toţi învăţătorii neapţi, spre a nu periclita opera educaţiei publice sau încă a-i discredita înaintea poporului, să abzică de oficiul învăţătoresc şi mai bine să-şi caute pâinea zilnică pe altă cale? Nu fraţilor, pentru aceasta să nu disperăm, ci să punem umăr la umăr, să fim diligenţi şi răul se va repara! Sunt mijloace destule prin care un învăţător debil se poate face cu timpul învăţător bun.

Cei care au absolvit vreun curs pedagogic, să nu rămână numai pe lângă cele câştigate în institut, ci să cerce prelegerile şi examenele învăţătorilor practici şi calificaţi, să-şi procure opuri didactice moderne şi să studieze mereu, iar cei ce n-au absolvit vreun institut pedagogic, - cu atât mai vârtos să facă aceasta.

Un mijloc foarte recomandabil pentru calificaţiunea ulterioară pedagogică-didactică avem în conferinţele învăţătoreşti libere şi în cursurile suplimentare.

Cursurile suplimentare însă aduc un folos cu mult mai mare decât conferinţele învăţătoreşti. Din motivul acesta, precum în cei doi ani expiraţi, aşa şi în anul acesta, veneratul senat şcolar arhidiecezan prin circularul [din] 7 iulie nr. 1694 a.c. a binevoit a conchema pentru o durată de 10 zile iarăşi în acest centru şi iată că în virtutea amintitului circular ne vedem astăzi adunaţi în acest locaş sfânt – în biserică – ca din prelegerile ce se vor ţine, să culegem nectarul didactic, să tragă folos şi aceia care n-au avut ocazie a se împărtăşi până acum din ştiinţele necesare.

Conform amintitului circular ar fi a se face o expunere introducătoare în materia obiectelor de preles la acest curs, dar pentru numărul cel mic al domnilor învăţători prezenţi (7 la începutul cursului, 15 la încheiere) îmi rezerv a face aceasta în prima oră de prelegere a fiecărui obiect, sperând ca până atunci numărul auditorilor se va mai spori. Şi, în fine, ca într-adevăr să câştigaţi, domnilor, folos de la acest curs, deşi văd între dumneavoastră capete albite de anii etăţii, totuşi în decursul acestor prelegeri mi le voi închipui ca tot atâtea capete de prunci.

Când zic „capete de prunci" să nu cugetaţi că dară v-aş trata ca pe prunci în tot înţelesul cuvântului, ci mă voi adopera a propune după toate formele didactice ca şi unor prunci începători, pentru ca să vedeţi cum are a trata învăţătorul cu pruncii în şcoală, fiindcă acesta este mai vârtos scopul acestui curs supletoriu.

De aceea aştept de la dumneavoastră şi, vă rog, ca să cercaţi prelegerile cu cea mai mare punctualitate şi diligenţă, iar sub prelegeri să aveţi atenţie asiduă.

Unde materialul va concede, vom ţine lecţii practice, iar când se va părea pentru ei obositor sau materia va trece peste gradul lor de pricepere, atunci vom continua cu dumneavoastră. Astfel, poftindu-vă pacienţa şi progres îmbucurător, declar cursul deschis.

Borgo-Prund, 23 septembrie 1877[204].

[204] *Şcoala Română*, Sibiu, Anul II, 1877, nr. 38, pp. 299-300.

Pavel STIRBU, *Revedere ’50.*
„Cu ocazia aniversării a 50 de ani de la absolvirea Liceului de cultură generală a primei promoții – cursuri de zi, 1965”.

1.
Trecuta-au anii rând, pe rând
Și-am adunat în albe plete
Dorințe, vise de plăpând
Adolescent și majorete.

2.
La număr cincizeci adunați
Ani de la absolvire
Stau straja vieții, cocoțați
Pe cap, in par cu-nșiruire.

3.
Când clopoțelul a sunat,
Vestind o noua era,
In clasa opta am intrat
Intr-o frumoasa atmosfera.

4.
Cu gânduri mari de viitor,
Ce ne-am propus, in sine,
Efortul nostru silitor
A-ncununat destine.

5.
Ca prim director am avut
Onor Vlasa Vasile.
A fost al scolii noastre scut,
Urmașii sa o știe.

6.
Biologul emerit,
Frate cu natura,
Ne-nvață nestingherit,
Care e structura.

7.
Cum explicația trena,
Biologia derulând,
Cu mana stânga desena,
Iar cu dreapta scria rând.

8.
In clasa noua un concurs
De litere și poezie
Cu doamna Vâlcu am parcurs
Adolescenți, cu fantezie.

9.
Venit, apoi, dirigul „SES”,
Un literat milităros,
Ne-a îndrumat destul de des
Elanul muncii cu folos.

10.
Romana și Latina ne-a predat,
Materii strâns legate
Din programul încărcat,
Sa le parcurgem, toate.

11.
Un patriot și un viteaz,
Luptând cu adversarii,
A fost al nostru mândru CNEAZ,
Ce repara avarii.

12.
Cu El ajuns-am, la final,
La MAREA ABSOLVIRE,
In clasa unșpea, terminal
Și de frumoasa amintire.

13.
In anii de adolescent,
Cu mintea lui plăpânda,
Vedeai efortul sau crescent
Spre viitor și spre izbânda.

14.
Cu dascăli severi, ce-am avut,
Milităria-n disciplina
Era secretul lor știut,
Creând, in noi, adrenalina.

15.
Cu conștiința treaza-n noi
De-un tel și de viața
Am suportat restricții – roi,

Ce de elev s-agata.

16.
In lumea asta, daca vrei,
Ca sa ajungi in fata,
E lupta mare-nvățăcei,
Ca-i mecanism de piața.

17.
Cu grija tot la catalog,
În lupta noastră, mare,
Întrezăream un epilog,
Scrutat, de fiecare.

18.
De note-i vorba, în final,
Ca asta e răsplata
Succesului de terminal,
Pentru o munca, gata.

19.
In viața, daca ai un tel
Și norocul te răsfața,
Ai grija-n veci de clopoțel,
Timpul, de el, s-agata.

20.
La limbi străine, ce-am avut,
La Rusa, cu Florescu Ana
Simțeam, rapid, dala-nceput,
Ca talmaciam capcana.

21.
Franceza, daca vrei, sa pui
La orice mare sindrofie,
Cu-al ei Balzac, ce astăzi nu-i,
Stârnește mare veselie.

22.
Cu Andriţoiu am parcurs
A Franței limba, care
Se potrivește la discurs
In lumea asta mare.

23.
Istoria, in viața ei,
Ca fenomen al știrii,
Mărturisesc, cu mult temei,
Ca-i MAMA OMENIRII.

24.
Ca Herodot, de nu era,
S-adune știri, cu carul,
Planeta-ntreaga suferea
Și-și tânguia amarul.

25.
O brunețică - prof. Bălan,
Cu catalogu-n fata
Rostea atent, an după an,
Despre a lumii viața.

26.
Cu Geografia-n defileu,
De-i rătăci vreodată,
Busola-i instrument, mereu,
La cale, sa te scoată.

27.
De nu-i avea ăst instrument,
Sa nu te doară cordul,
Licheni și mușchi, eficient
Îți sugerează nordul.

28.
Cu Eudochia, plecând,
Să ne cunoaștem plaiul,
Înșiruiți și surâzând
Noi am urmat alaiul.

29.
In clasa opta s-a-ntâmplat
A noastră aventura,
Munții Bârgău i-am colindat
Din frumoasa lor natura.

30.
La Matematica, de zor,
Cu baza ei reala,
Soții Lucuța repejor
Ne-au scos din abureala.

31.
Cum Matematica e mama
Științelor din univers,
Moisil, desigur, și-a dat seama,
Ca nu-i suport in sens invers.

32.
La Fizica, un Anatol,
Pedant, de moda noua,

Credea, in Arhimede, sol,
Să-mpartă lumea-n două.

33.
Chimia, cu a ei compuși,
Ce schimba lumea, toata,
Larisa și Majeru-aduși
Ne-au luminat o soarta.

34.
Biologia, in tandem,
Cu Silvia și cu Ilie
Favorizat-au s-ajungem
Stăpâni pe lumea vie.

35.
Încrengături, daca erau
Pe vremea noastră, zece,
(1-Protozoare, 2-Spongieri, 3-Celenterate, 4-Viermi lați, 5-Viermi cilindrici, 6-Viermi inelați, 7-Artropode, 8-Echinoderme, 9-Moluste, 10-Cordate)
In manualele noi dau
De cifra treisprezece.

36.
In timp, vorbind despre cordate,
Autorul consacrat
Încetișor le-a divizat
In Uro, Mezo, Stomo, date.
(11.Urocordate, 12-Mezocordate și 13-Stomocordate).

37.
Cum Muzica-i medicament
Pentru natura vie,
Aduc puternic argument
Matei și Costinaș sa-nvie.

38.
Acești Maeștri-Profesori
Cu vocea lor domoala
Ne-au ridicat elanu-n nori
În mândra noastră școală.

39.
O nebunie-i, azi, sa scoți
Sportul din Programa,
El e viața pentru toți,
E dulcea noastră-mama.

40.
Ca Sportul, in esența lui,
Formează și creează caractere
Țintind un loc, cum altul nu-i
In cele mai diverse ere.

41.
A nu mișca, te lâncezești,
N-ai pofta de mâncare,
Iar creierul îmbătrânești,
Din lipsa de oxigenare.

42.
Motivul, ca sa poți gândi
La curs, sa ai vigoare,
Ai șansa de-a o dobândi
Prin sport și prin mișcare.

43.
De nu vei proceda așa,
Nu-i tine cont de ele,
Concentrarea-ti va scăpa
Și vei primi tot note rele.

44.
Cu Ștefănescu conducând
Testări la aparate,
Fortifica in noi un gând,
Sa reușim in toate.

45.
Sportul, din moarte a sculat
La viața, multa lume,
Resuscitând, neîncetat,
Sa deie zile bune.

46.
Am poposit puțin la sport,
Pentru ca-n lume Romania
Era, adesea, nume mort,
Semnificând mumia.

47.
Sportivi romani au reușit
Pe mari valori sa-ncurce,
Drapelul romanesc s-a primenit
Pe-nalt catarg sa urce.

48.
Ajunsa-am, astfel, cunoscuți
Mai mult, in lumea mare,

Cu campioni, recunoscuți,
Ce și-i dorește fiecare.

49.
In clasa zecea, meditând
La ce profil s-alegem,
Am chibzuit, așa, râzând,
Recolte, sa culegem.

50.
In clasa unșpea, terminal,
Prin BAC – maturitate,
Ales-am calea spre aval,
Sa împlinim o soarte.

51.
Aspecte multe s-au schimbat
De la Adam și Eva
Și trebuie comensurat
Trecutul și-ncă ceva.

52.
Când, după ani de straduinti
Rememorezi trecutul mare,
Rămâne dorul de părinți,
Colegi, profesori, fiecare.

53.
Noi nu știm care-om fi trăit
Mai mult pe-aceasta lume,
Dar ne rămâne amintit
Al nostru, sacru nume.

54.
Pe-o lespede, la cimitir,
Simbolul, pe vecie,
Rămâne, ca un suvenir,
Ființa noastră, vie.

55.
Atunci, când totul s-a sfârșit,
Trecând in alta lume,
Rămâne vis, de mulți dorit,
Sa-l pomenești ca nume.

56.
Am scris aceste versuri, eu,
Cuprins de nostalgie,
De amintiri despre liceu,
Din viața noastră vie.

57.
Am căutat, sa versific,
Niște cuvinte, care
Mi se păreau, puțin cam sic,
La asta – MARE SARBATOARE!

58.
Am reușit, n-am reușit,
E slăbiciunea literara,
Care-ti conferă, negreșit,
Elogii multe, sau ocara.

59.
Va spun, ca nu-s meseriaș
De-a scrie poezie,
Ci-s doar un simplu cârcotaș,
Ce va indemn a scrie.

60.
Nu voi succesul literar
Și nici nu caut lauri,
Pentru un simplu temerar
Printre măreții Grauri.

61.
De-am reușit, cumva, prudent,
S-ating a voastră coarda
E amintire de-absolvent,
In veci, sa nu se piardă.

***

CASA REGALĂ ROMÂNĂ

Clubul Monarhiştilor Bistriţeni – activităţi eficiente şi multiple în 2016, proiecte deosebite în 2017[205]

În cadrul Adunării Generale a cunoscutului şi consacratului Club al Monarhiştilor Bistriţei, desfăşurată la Casa Argintarului, aflată în custodia Complexului Muzeal B-N de pe str. Dornei din Bistriţa, în 31 ianuarie a.c., s-a făcut o pertinentă, edificatoare şi lămuritoare analiză a activităţilor desfăşurate în anul 2016 de către acest club, cu precizări, comentarii privind efectul benefic în societate şi pentru societate privind rolul şi importanţa regalităţii pentru România.

În deschiderea evenimentului, preşedintele Clubului Monarhiştilor Bistriţeni, dr. Marius Pop, medic stomatolog, omul care se dăruieşte trup şi suflet cauzei nobile a activităţilor desfăşurate de membrii clubului, a făcut o scurtă prezentare, o elocventă şi sensibilă trecere în revistă a celor care s-au implicat în activităţi, organizatorilor acestora, cât şi a colaboratorilor şi partenerilor Clubului Monarhiştilor Bistriţeni, mulţumindu-le din suflet pentru tot ce fac, pentru cauza nobilă în relaţiile interumane şi a credinţei în Monarhia care va salva România.

Vicepreşedintele Clubului Monarhiştilor Bistriţeni, dr. Tiberiu Podani – medic de familie, a făcut un cuprinzător expozeu privind participarea clubului la diferite momente importante din istoria poporului nostru, inclusiv la nivel naţional, dr. Tiberiu Podani fiind ales în Comitetul Director al Asociaţiei Naţionale pentru Restaurarea Monarhiei (ANRM).

O prezentare cu lux de amănunte a activităţilor desfăşurate de CMB în 2016 a fost făcută de secretarul clubului, prof. ing. Mihai Fucă, care a prezentat şi bilanţul financiar al clubului pentru anul trecut.

[205] Ioan LAZĂR, Răsunetul, Mie, 02/01/2017

Preşedintele clubului, dr. Marius Pop, a expus câteva din acţiunile importante ce vor avea loc în anul 2017, la care vor fi antrenaţi membrii şi cetăţenii urbei.

Un moment emoţionant, în partea a doua a întâlnirii, a constat în sărbătorirea aniversării vârstei de 91 ani, împlinite de dl. Nicolae Cucoli, fiind cel mai vârstnic membru al clubului, fost deţinut politic, căruia i s-a oferit un tort cu însemne regale şi i s-a urat „La mulţi şi fericiţi ani!”, cântându-i-se „Mulţi ani trăiască!”.

Evenimentul s-a încheiat cu o agapă colegială.

PANTEONUL PERSONALITĂȚILOR

Managerul RAAL, Paul Ilieş: „Titlul de Cetăţean de Onoare nu mă scoate la pensie”[206]

Paul Adrian Ilieş este managerul companiei RAAL, compania cu capital românesc cu cel mai mare număr de angajaţi din Bistriţa. În prezent, compania are aproximativ 2000 de angajaţi.

Inginerul Paul Ilieş a fost încă din 1979 un pionier al domeniului, inițiind proiectarea radiatoarelor din aluminiu şi a schimbătoarelor de căldură. Astăzi RAAL este una dintre puţinele companii care are în cadrul său unul dintre cele mai inovatoare nuclee de cercetare, care îi asigură poziţia de lider naţional şi în regiunea Europei de Est, în domeniul radiatoarelor din aluminiu.

Paul Ilieş a primit, în cadrul unei gale organizate de Consiliul Judeţean, titlul de Cetăţean de Onoare al județului. Acesta a vorbit, pe scurt, despre activitatea şi despre viitorul companiei, care are o cifră de afaceri de 60 de milioane de euro.

„Sunt foarte onorat de titlul care mi s-a acordat, asta nu mă opreşte, nu mă scoate la pensie. Consider că sunt încă tânăr şi am să îmi continui activitatea. S-a vorbit că suntem 2000 de angajaţi, până în 2020 vom ajunge sigur la 3000. Cifra de afaceri pe care o are firma RAAL va fi consistentă. Acum avem cifra de afaceri de 60 de milioane de euro, până în 2020 vom depăşi 200 de milioane”, a spus Paul Ilieş.

[206] Autor: Augustin Danci

RAAL

DIPLOMA
Locul III

Cluburile Rotary Bistrița: Paul Ilieș, „Omul anului”[207]

(FOTO) Directorul general al SC RAAL SA Bistrița, Paul-Adrian Ilieș (63 de ani), cetățean de onoare al județului Bistrița-Năsăud de anul trecut, a fost desemnat „Omul anului 2015” de către cluburile Rotary din Bistrița.

De la eveniment nu au lipsit primarul Ovidiu Crețu, prefectul Ovidiu Frenț, președintele Camerei de Comerț și Industrie BN, Vasile Bar, directorul Comelf, Dorin Stoian.

„La primul eveniment public în calitate oficială am fost onorat să-mi reprezint instituția la Premiul „Omul anului”, acordat de cele două cluburi Rotary din Bistrița domnului Paul Ilieș, managerul SC RAAL Bistrița, pentru rezultatele extraordinare prin care, în activitatea sa profesională de peste 30 de ani, a reușit să poziționeze compania pe care o conduce pe locul 1 din România în producerea de radiatoare din aluminiu. Multe felicitări d-le Paul Ilieș, succes pentru mai departe RAAL!”, a menționat pe Facebook Ovidiu Frenț.

[207] www.timponline.ro 24 februarie 2016 de Eugen Gheorghe

În septembrie 2015, producătorul de radiatoare RAAL Bistriţa a inaugurat o nouă unitate de producţie la Prundu Bârgăului destinată fabricării structurilor metalice. La inaugurarea investiţiei de 10 milioane de euro au participat parteneri importanți ai RAAL din 15 ţări. Hala de producţie e destinată fabricării subansamblelor din oțel, o nouă tehnologie de vopsire, precum și un depozit de materiale, echipamente, mașini și instalații noi. De asemenea, aici sunt laboratoarele de teste și cercetare-dezvoltare.

În 2014, laureată a fost artista Ada Milea, premiul pe 2013 a fost primit de elevul Rareş Buhai şi profesorul său Constantin Gălăţan, cel pe 2012 a fost decernat primarului Ovidiu Creţu, iar în 2011 laureat a fost prof. univ. dr. Andrei Marga.

Simion CRISTEA, *Părintele Vasile Deac (1905-1963)*

Când amintirile ne cuprind torenţial, fruntea se apleacă spre masa de scris. Ochii celor vârstnici devin mai bisericoşi iar adierea amintirilor catifelate ale copilăriei, deschide sufletul ca un potir de floare parfumată. Amintirile nu tac, nu suportă tăceri, mai ales atunci când îmbrăţişează persoane scumpe, care, cândva, au adus mult soare în viaţa noastră. Într-o astfel de vibraţie sufletească vom vorbi despre Părintele Vasile Deac, la împlinirea a 54 de ani de la trecerea lui în lumea drepţilor. Alături de soborul enoriaşilor, şi noi, tinerii,i-am păstrat portretul între stemele copilăriei noastre, şi nu-l putem lăsa în întunericul uitării. Lespezile uitării sunt mai grele decât ale mormântului! Amintirile mele sunt pline de şoapte şi ecouri, apropiindu-mă cu acuitate de condei. Mormântul său mi-a găzduit de multe ori popasul de emoţie şi rugă. iar când trecem la Mănăstirea Topliţa, îngăduiam la Gorneşti pentru părinţii săi, cu acelaşi ritual, pe ambele sensuri.

Părintele Vasile Deac s-a întâlnit cu razele luminii în localitatea Gorneşti, jud. Mureş, sosind la l7 septembrie 1905, într-o frumoasă familie de ţărani harnici şi credincioşi. Părinţii săi, Ioan şi Lidia, au avut casa împodobită de 12 copii, doi băieţi şi zece fete. Înflorirea vieţii omeneşti trebuie să fie ca cea a pomilor: fără programări şi fără limitări. Domnul vieţii nu suportă „corecturi” barbare!

După şcoala din sat şi după cursul mediu, de la Reghin, a urmat Facultatea de Teologie din Cernăuţi, fiind coleg cu părintele profesor Liviu Buzdug din Josenii Bârgăului, satul nostru drag. Absolvirea facultăţii a făcut-o cu lauri. S-a cunoscut foarte bine cu Părintele Stăniloae (+1993), marele teolog român. A urmat un an cursurile de doctorat, dar starea materială i-a blocat cărarea.

Anul 1933 i-a adus căsătoria cu domnişoara învăţătoare Leontina Pop, dintr-o aleasă familie din Mocod care, toată viaţa, a împodobit cu lauri catedra şcolii În acelaşi an a fost hirotonit preot de către episcopul Nicolae Colan pentru parohia Simioneşti din jud. Bistriţa. A avut doi copii foarte buni: pe Leonard, cu frumoase studii de agronomie, la Cluj, şi Mircea (+2005), un distins preot la Săsarm, jud. Bistriţa. A avut şi doi nepoţi scumpi, de la fiecare fiu câte unul.

La pensionarea preotului Ionuc Buzdug, fiu al satului,în 1952, s-a deschis concurs pentru ocuparea parohiei Josenii Bârgăului, condiţionată şi de prezentarea candidaţilor, pe rând, într-o duminică, în parohie. Al doilea preot din şirul candidaţilor a fost părintele Vasile Deac.

Chipul său luminos, ţinuta preoţească, liturghisirea şi predica i-a cucerit pe toţi credincioşii de la primul pas, înconjurându-l ca pe un episcop. Obrazul său distins strălucea în ochii tuturor, începând cu venerabilii bătrâni ai satului şi până la ultimul copil, Toată suflarea din Joseni a intuit în dânsul pe adevăratul preot, mulţumind lui Dumnezeu că ni l-a trimis nouă. „Dacă scrisorile transferului se iscălesc cu cerneală, noi iscălim cu inima, acum, mulţumind lui Dumnezeu că v-a trimis la noi!” Aşa grăia mulţimea, cu glasul ei curat. Frumos acest cor al inimilor! Această aclamaţie a fost cea dintâi dintre multele semne care îl recomandau ca pe un preot cu vocaţie apostolică.

Menţionăm că şi preotul Ionuc Buzdug, fiu al satului, antecesorul său, pe care l-a preţuit frăţeşte, a avut aureola vredniciilor sacerdotale, păstrând vie şi activă viaţa religios-morală a parohiei, ca toţi antecesorii săi.

Portretul fizic şi moral erau îngemănate la Părintele Deac ca două perle, şi un zâmbet floral îi lumina obrazul, fiind o aleasă figură pe ecranul luminos al satului nostru. Fără a plăti vreun tribut exagerării, eu l-am definit ca pe o „icoană între două conduce". Nu e o etichetare forţată dacă spunem şi aceea că la rugăciune era ca un înger, umbrit de duhul Athosului. În ţinuta sa de la sfintele slujbe se ilustra definiţia preotului ca om al rugăciunii şi al evlaviei. În predicile sale găsea calea inimilor noastre.. Avuţia cea mai scumpă a preotului este rugăciunea. Aici cade accentual cel mare în toate definiţiile acordate preotului. Rugăciunea este aureola preotului. Aşa l-am văzut toţi, nu numai noi, elevii, la orele de religie, apropiindu-se de sufletul nostru cu multă delicateţe, pentru a prinde sfintele învăţături chiar în miezul inimii. Ne aducem aminte de Iosif şi de fraţii săi, cum nu ne-au stat lacrimile în timpul povestirii. Şi iarăşi ne amintim cu ce accent ne vorbea de Sfânta Scriptură: cartea scrisă de condeiul Revelaţiei la glasul Duhului Sfânt. Avea cumpănă înaltă pentru adâncimile Revelației, fiind atent cu cele sfinte precum soarele cu regia umbrelor şi a luminii când via dă în copt.

A fost un foarte bun teolog, redactând cu un fin condei, între altele, cartea „Cinstirea Sfintelor Icoane", atingând nişte indici de calitate, care au trezit expresii de admiraţie şi preţuire din partea Părintelui Stăniloae. Părintele Victor Iacob (+1982), protopopul Bistriţei, îl preţuia de două ori: ca fost coleg de studii şi ca preot care făcea parte din spuma protopopiatului, avându-l ca mare sfătuitor, împreună cu părintele profesor Liviu Buzdug.

La Sfintele Slujbe, Părintele Deac era absorbant, nu prin calităţi vocale, ci prin duhul său athonit, slujind atât de intim, încât fiecare simţeam că face parte din familia sufletului nostru, având o curgere firească precum respiraţiile sau bătaia inimii, de parcă şi icoanele coborau între noi. Predicile sale erau bine echilibrate în conţinut şi în timp, lăsându-ne totdeauna împăcaţi şi transfiguraţi ca albina încărcată, sosită bucuroasă la stup. De fapt, rugăciunea curată e permanenta minune a sufletului, pentrucă numai ea ajunge la Dumnezeu, care este „marginea doririlor noastre".

Când vorbesc despre Părintele Vasile Deac, buzele mi se dedau la modulaţii psalmice, semn că tare l-am preţuit, şi nu numai eu, ci toată lumea. Dintre colegii mei de clasă, cu înaltă consideraţie, amintesc pe domnii: colonelul şi scriitorul Nelu Mânzat, profesorul Iuliu Lucuţa şi profesorul şi scriitorul Victor Andreica, din Mijloceni.

De mine s-a ataşat mai mult, ca de un al treilea fiu, după ce am intrat la Teologie, văzându-mă însetat de informaţie şi de bibliotecă. În ochii mei, ca student, chipul său arăta mai mult decât sărbătoreşte: îmi părea coborât din icoană. În vacanţe, cu deosebire vara, zilnic eram invitat. încât am ajuns să-i zic case sale: „mica mea academie". Pentru discuţii aveam fixate şi diferite teme teologice, sociale, literare…Dacă lipseam în vreo zi, mă căuta acasă, îngrijorat să nu fi păţit ceva. *Iată un ghest de grijă părintrască.* Ne vizita şi în sărbători, spre bucuria părinţilor. Se simţea foarte bine în casa cu cindeie, în gospodăria noastră şi în livada patronată de masa mea de studiu. La poartă îl reţinea o răchită albă (Salix ineana), un exemplar falnic, demn de a împodobi o ilustrată, care străjuia curtea, iar când soarele intra în aurul chindiei, inunda, de Rusalii, cu mireasma ei împrejurimile toate. Aici se poposea mai mult, meditativ.

Părintele Deac dorea să-l însoţesc şi la anumite servicii religioase, alături de domnul Toderică Hogiu, diacul bisericii noastre, un om preţuzit, stimat şi iubit de tot satul. Părintele Deac dorea să mă familiarizeze cu practica liturgică, dar eu n-am răspuns nici unei chemări… În timpul studiilor n-am rostit în sfânta biserică nici măcar un Credeu, încât mulţi se îndoiau de destinul meu. La muzică eram de nota 5. Ceea ce m-a salvat a fost dicţia. Episcopul Nicolae Colan, să-l odihnească Dumnezeu cu drepeţii săi! mi-a spus după o conferinţă: „Simion, ţie îţi este destul să vorbeşti, vei fi foarte mulţumit cu asta!" şi îmi dădea pildă pe părintele profesor Liviu Buzdug ca om dedicat cărţii. Ştia că suntem consăteni. Părintele Deac mă căuta şi la Cluj, spre bucuria profesorilor, cu care se cunoştea de la Cernăuţi. La conferinţele preoţeşti, mă minunam ce încredere avea în mine. Nu-i pot uita cuvintele şi ochii blândeţei sale, această crisalidă aşternută pe prispa

sufletului, ce-mi îmbogăţeşte biografia. În rugăciuni nu-l uit niciodată. Când mi-a sosit vremea căsătoriei, m-a prins în braţe şi mi-a spus: „Simion, nu pot să nu te onorez ca naş!” I-am sărutat mâna şi am plâns de bucurie. Ce mare este darul lacrimilor, şi la bucurii şi la dureri! De preoţii din Bârgău era foarte apropiat şi preţuit de ei, Mai apropiat l-a avut pe părintele Augustin Pop, marele martir de la Mijloceni, pe care îl preţuia cu adevărată sfinţenie, deşi ca vârstă îi despărţeau doar 5 ani. Episcopul Nicolae Colan şi arhiepiscopul Teofil Herineanu îl aveau şi ei în ochi între cei mai aleşi preoţi ai eparhiei., dându-l mereu pildă tinerei generaţii. De aceeaşi talie sacerdotală a fost şi preotul Simion Nicolae (+2oo9), succesorul său de la Joseni.

Bucuria josenarilor de-a avea un astfel de preot n-a durat decât 10 ani, după care o suferinţă necruţătoare i-a scurtat firul vieţii. După o suferinţă acută, clipa din urmă şi-a făcut cunoscută prezenţa prin graiul clopotului, în 1963. O singură clipă din viaţa noastră vorbeşte prin graiul clopotului: clipa sfârşitului.

În vremea aceea eram preot la Cuşma, un sat minunat la poalele apusene ale Călimanilor. Cuşmenii sunt buni credincioşi, foarte sociabili şi uniţi ca degetele mâinii. Într-o dimineaţă de septembrie, frumoasă, ca o poruncă de sus, irezistibilă, fără nici o motivaţie, mi-a îndreptat paşii spre satul natal. Mă tot întrebam: cine mă cheamă. Când am ajuns în sat, mi-a zburat gândul la Părintele Deac. De la primul consătean întâlnit am aflat că preotul e tot în suferinţă. După ce mi-am îmbrăţişat părinţii sărutându-le mâna, am plecat la casa parohială. Uşa era deschisă şi părintele singur, parcă mă aştepta. Aţipise. Când i-am sărutat mâna, deschiseră ochii, aceiaşi ochi blânzi, părinteşti… şi lacrimile au făcut cărare. Mi-a zis: „Simion, te-am aşteptat!…îţi mulţumesc!” L-am cuprins în braţe şi pendula lui a tăcut, lăsându-l cu fruntea lui pe pieptul meu…

Douăzeci şi patru de preoţi l-au condus pe DRUMUL CEL MARE, pe acest PREOT în cădelniţa căruia „focul” nu s-a stins niciodată.

Niculae VRĂSMAŞ, *Geologul Zaharie Albu, un explorator merituos*

Născut la Prundu Bârgăului, în 31 iulie 1930, într-o numeroasă familie de ţărani în care erau şase fraţi, geologul Albu Zaharie a urmat şcoala primară cu cinci clase, în comuna natală, după care, în 1941, în urma cedării Ardealului de Nord Ungariei, se înscrie şi termină primele doua clase la Liceul cu Limba de predare Română din Năsăud (Liceul Grăniceresc), iar în 1944 (după realipirea Ardealului de Nord României), continuă pregătirea la „Liceul Alexandru Odobescu" respectiv„Liceul Teoretic" din Bistrița, unde absolvă opt clase în anul 1949, având, printre colegi pe bârgăuanii Alexandru Cristea, artist plastic, Aurel Rău și Teo Vrăsmaș, poeți.

In perioada 1950-1954 urmează cursurile de zi ale Facultății de Geologie-Geografie de la Universitatea„Victor Babeş" din Cluj - Napoca, iar în urma susţinerii examenului de stat-sesiunea iunie 1954 - este declarat Diplomat universitar in specialitatea geologie.

După studiile universitare îşi satisface stagiul militar de patru luni, ca elev la Şcoala de Ofiţeri rezervă, din Beiuş, fiind avansat ca sublocotenent rezervă, iar la următoarele convocări şi aplicaţii militare, cu participare internaţională, în Făgăraş, ajunge la gradul de locotenent major.

Începe activitatea profesională de specialitate în anul 1955 in cadrul Ministerului Minelor Petrolului şi Geologiei, fiind angajat la Exploatarea Minieră Altân-Tepe (Dealul de Foc sau Dealul de Aur) în funcția de Geolog Mină, după care, în 1956 se transferă la Întreprinderea Miniera„Dobrogea"- cu sediul in Constanţa. Aici este însărcinat cu coordonarea şi întocmirea de documentaţii geologice pentru zăcămintele în exploatare existente, având o contribuţie deosebită, atât în ce priveşte elaborarea documentelor de exploatare şi valorificare, cât şi în ce priveşte extracţia raţională a rezervelor şi asigurarea condiţiilor de calitate impuse de activitatea extinsă pe tot cuprinsul Dobrogei (judeţele Constanţa şi Tulcea), geologul Albu Zaharie devenind, în 1958, şeful Serviciului Geologic-Topografic.

Pe tot parcursul activităţii de cercetare geologica şi exploatare valorificare a rezervelor de substanţe minerale utile din Dobrogea, Albu Zaharie a fost remarcat de către conducerea şi cadrele de specialitate ale Ministerului Minelor şi M.M.P.G., ca fiind un geolog care îmbina în mod armonios şi productiv, activitatea geologică cu cea de exploatare şi preparare, astfel încât a fost solicitat la toate controalele, analizele şi dezbaterile efectuate la obiectivele geologico-miniere din raza de activitate a Întreprinderii Miniere „Dobrogea", unde va funcţiona în continuare, în funcţii de conducere, ca Inginer Şef Geolog, până la pensionare, în 1994.

Desfăşurând o intensă activitate şi având merite deosebite, în anul 1968, prin decretul nr. 681 al Consiliului de Stat, I s-a conferit Medalia Muncii, iar Ministerul Minelor, Petrolului şi Geologiei, i-a acordat gradul de Inginer Minier pentru activitatea geologică şi de producţie.

Geologul Albu Zaharie s-a căsătorit în anul 1967 cu Pălagieşu Tulia, farmacistă din Năsăud, având împreună un copil, Albu Ovidiu, absolvent al Facultăţii de Electrotehnică Bucureşti, în prezent Dr. Inginer, angajat la Societatea Româno-Franceză – București, care la rândul lui are doi copii, pe nume Irina şi Marius.

În ultimii ani, Albu Zaharie şi Tulia, s-au retras la Prundu Bârgăului, unde şi-au construit o casă nouă, pe vatra strămoşească, alături de unchiul lor, Albu Matei, marele dascăl bârgăuan, pe care l-au îngrijit până în cel de al 101-lea an de viață.

Îi dorim, dragului nostru coleg şi prieten, deplină sănătate şi la mulți ani, urându-i să ajungă şi el la vârsta de 100 de ani!

Colonel (r) Iorgu S. HAIDĂU,
O rotiță foarte mică în istoria lumii

(CURRICULUM-VITAE)

M-am născut la 18 august 1950 în comuna Sărata, județul Bacău din părinții Stelian și Stratia, țărani cu gospodărie individuală mijlocie.

Am urmat școala generală în satul natal Dealul Nou, până în anul 1965, fiind prima promoție de 8 clase și apoi 12 clase de liceu.

În anul 1965 am fost admis în clasa a IX-a a Liceului,,George Bacovia" Bacău, secția reală, clasă de băieți și după un an am fost selecționat, am susținut examen de admitere și am devenit elev al Liceului Militar,,Ștefan cel Mare" Câmpulung Moldovenesc, pe care l-am absolvit în anul 1969.. ,,Ani de liceu: - știi ce ești, știi ce vei deveni dar nu știi ce vei ajunge".

În perioada 1969-1972 am urmat Școala Militară de Ofițeri de Artilerie,,Ioan Vodă" Sibiu, iar după absolvire am fost repartizat în funcția de comandant pluton la Regimentul 221 Mecanizat din Bistrița.

După un an, am fost numit comandant de baterie, funcție pe care am îndeplinit-o până în septembrie 1981, când am început ca ofițer elev Academia Militară Generală, facultatea arme, secția artilerie, pe care am absolvit-o în anul 1983.

În perioada august 1983 - mai 1985, am fost numit și am îndeplinit funcția de comandant divizion în Regimentul 29 Artilerie Antitanc, Alexandria, județul Teleorman, subordonat Armatei 1-a București.

În mai 1985 am fost mutat la cerere, la Divizionul 130 Aruncătoare, Prundu Bârgăului, subordonat Brigăzii 1 Vânători de Munte, Bistrița în funcția de șef de stat major, funcție pe care am îndeplinit-o până în ianuarie 1988.

În ianuarie 1988, am fost mutat în comandamentul Brigăzii 1 Vânători de Munte, în statul major al artileriei și până în octombrie 1995 am îndeplinit succesiv funcțiile de șef al cercetării artileristice și ofițer 2 la șeful artileriei brigăzii.

În perioada octombrie 1995- octombrie 1998 am îndeplinit funcția de comandant al Divizionului 12 Artilerie Antitanc,,Guruslău", Carei, județul Satu-Mare, din Brigada 4 Mecanizată,,Voievodul Gelu", Zalău.

Din octombrie 1998 și până în august 2000 am îndeplinit funcția de șef birou sprijin operații în Comandamentul Corpului 7 Armată,,General Nicolae Șova", Dej, iar din august 2000 până la data de 31.12 2001, când am trecut în rezervă, am fost încadrat pe funcția de șef secție sprijin operații în Comandamentul Corpului 7 Operațional,,General Nicolae Șova", Dej.

După ieșirea la pensie, în ianuarie 2002, am extins și am modernizat casa de la Josenii Bârgăului, unde mi-am stabilit domiciliul în ianuarie 2004.

Am încercat să fiu util comunității din care fac parte în calitate de consilier și apoi viceprimar, iar acum, după acea experiență de patru ani îmi dau seama că am fost de ajutor văzând respectul pe care mi-l poartă oamenii și cei din echipa în care am lucrat.

În iunie 2008, practic am renunțat la orice funcție în administrația publică dintr-un singur motiv: îmi asum responsabilitatea pentru faptele în care am decizia, atât în activitatea mea cât și a celor din subordine. Locul meu nu era acolo, ca să rezişti în politică îți trebuie anumite calități pe care eu nu le am din păcate.

Nimic nu mai este reprezentativ, conducere după interese, fără nici o perspectivă, ne hrănim cu iluzii și trăim în minciună, indiferent de cine ne guvernează.

În perioada 2009-2012 am fost directorul filialei județene Bistrița-Năsăud a Automobil Clubului Român, am condus asociația sub toate aspectele, am reușit să fac un sediu modern și un atelier reabilitat în măsura posibilităților. Aici l-am avut coleg și am lucrat foarte bine cu maiorul Petre Purcar.

Din anul 2011 îmi desfășor activitatea în cadrul Casei de Ajutor Reciproc a Pensionarilor Bistrița, în calitate de vicepreședinte, iar din mai 2014 președinte.

Din aprilie 2015 sunt și membru în Comitetul Director al Federației Naționale,,OMENIA" a Caselor de Ajutor Reciproc a Pensionarilor din România.

Experiența muncii desfășurate până în prezent în diferite colective îmi dă certitudinea și garanția că voi putea conduce C.A.R. Pensionari Bistrița atât timp cât sănătatea îmi va permite.

M-am căsătorit în iulie 1976 cu Jauca Florica, învățătoare și apoi, din 1977, a lucrat și lucrează în cadrul colectivului de angajați ai Casei de Ajutor Reciproc a Pensionarilor Bistrița.

Avem o singură fiică, Simona-Manuela, născută în anul 1977, care după terminarea studiilor a lucrat în învățământ, acum fiind profesor în învățământul primar la Colegiul,,Liviu Rebreanu" Bistrița, la a treia promoție, de patru și cinci clase.

Am doi nepoți: Ștefan-Andrei în vârstă de 14 ani și Iulia-Maria în vârstă de 11 ani și împreună cu soția facem totul pentru ei: îi educăm în credință, să iubească ce e frumos și bun, să crească mari și sănătoși.

Ginerele meu, Costaru Adrian-Nicolae (născut în anul 1972 la Câmpina), este tot militar, are gradul de locotenent colonel de infanterie, în prezent este comandantul Batalionului 26 Infanterie,,Neagoe Basarab" Craiova.

Are un curs avansat ofițer stat major nivel batalion, brigadă în SUA (2009) și Master comandă conducere forțe terestre – Universitatea Națională de Apărare, București (2011).

A participat la misiuni internaționale: comandant pluton în Kosovo (2002), comandant companie în Afganistan (2003), ofițer stat major (brigadă mixtă) în Afganistan (2010), comandant batalion la B. 811 I.,,Dragonii transilvani" – Afganistan (2015-2016) și activități internaționale: comandant batalion în Polonia (2016) și comandant batalion Cincu (2016).

A fost desemnat,,Omul anului 2016" pe Divizia 4 Infanterie,,GEMINA" și Statul Major al Forțelor Terestre la categoria,,Reprezentarea armatei României în țară și străinătate"

Momente de referință în carieră

Am lucrat numai pe linie de comandă, iar în anumite perioade am desfășurat munci cu un grad sporit de risc.

Aș putea vorbi foarte mult despre funcțiile pe care am fost încadrat, dar vreau să mă opresc la două perioade care au marcat în mod deosebit cariera mea: prima este Regimentul 221

Mecanizat, Bistrița, iar al doilea moment de referință îl constituie Brigada 1 Vânători de Munte, Bistrița și în mod deosebit activitatea în Comandamentul brigăzii.

Regimentul 221 Mecanizat, Bistrița

Aici și atunci în toamna anului 1972, a început drumul lung al carierei mele militare, de la gradul de locotenent la gradul de colonel, de la funcția de comandant de pluton până la funcțiile de comandant de baterie, comandant de divizion, șef de stat major de unitate, ofițer de stat major într-un comandament de mare unitate, comandant de unitate, șef de birou într-un comandament de corp de armată și șef de secție într-un comandament operațional de nivel divizie, pe parcursul a 30 de ani de viață în garnizoanele: Bistrița, București, Alexandria, Prundu Bârgăului, Bistrița, Carei și Dej, în ordinea în care au fost...

Ce mai pot spune?

Am fost la Transfăgărășan, nu aveam nici măcar un an de locotenență și în urma unui accident de mașină cu o zi înainte de a împlini vârsta de 23 de ani, m-am întors la unitate cu o mână legată de gât pentru un concediu de 30 de zile și revenire în spital pentru o nouă operație.

Comandantul regimentului locotenentul-colonel Ștefan Istrate mi-a spus:„te-am pus comandant de baterie și faci bateria” și în concediu medical, civil, cu mâna legată de gât, un subofițer și 10 militari de la Batalionul Disciplinar am făcut bateria.

În opt ani de comandant de baterie, ca instructor și educator, am fost de toate: eram responsabil cu paza poligoanelor de la Dorolea și Cincu, macheta terenului în lăzile cu nisip la aplicațiile tactice de comandament în teren fără trupe, am făcut primul poligon redus antitanc împreună cu maistru militar Ioan Linca și plutonierul Ioan Arapu la baza de instrucție din cazarmă, am condus serii de pregătire a rezerviștilor cu scoatere din producție, am participat și la campaniile agricole, am fost ofițerul de artilerie care a deschis drumul în Academia Militară Generală, facultatea arme, secția artilerie pentru foarte mulți ofițeri din regiment: Nicula Petre, Botiș Cornel, Iacobescu Dumitru, Runcan Alexandru, Alexoaie Costică, Tohati Alexandru, Șofron Constantin, Moldovan Alexandru, Buhos Florentin, Sas George. Am ținut să amintesc în mod deosebit acești ofițeri care s-au remarcat în cele mai multe structuri ale armatei române, dar aș greși dacă nu aș aminti acum și alți ofițeri de artilerie merituoși ai regimentului: lt-col. Aluion V. Ion, lt-col Nae Gheorghe, mr. Zaizon Karol, mr. Hudrea Emil, cpt. Sonea Ioan, cpt. Furcă Ioan, lt.maj. Bura Ioan, locotenenții pe atunci: Lăzăroaie Ovidiu, Darabă Gheorghe, Moldovan Adrian, Moldovan Constantin, Păduraru Ioan,Gherman Pompei, Prodan Petru, Moldovan Dumitru, Chirtoș Liviu, Codarcea Dumitru, Ciobanu Constantin, Șandru Gheorghe, Drăgan Dorel.

Idei nu pot avea decât cei cu o gândire profundă și sunt dedicați întru totul domeniului în care activează, în rest nu sunt decât„abureli” care sensibilizează oameni tot ca ei.

TRANSFĂGĂRĂȘAN - 1973 - O cumpănă a vieții

Pe acest pământ eu când voi trece,
O clipă-n jur o să privesc,
Și chiar de inima-mi îngheață,
Voi crede totuși că trăiesc.

Cu privirea încețoșată,
Privesc eu cum moartea vine,
Îmi surâde și mă iartă,
Dar îmi spune, trec eu mâine.

Când va fi acest mâine?... Nu știm ziua și ceasul. Bine este ca atunci când vine clipa să fim pregătiți și cu sufletul împăcat că am făcut ceea ce trebuie în viață, atât pentru noi cât și pentru cei apropiați nouă și semenilor noștri.

Al doilea moment de referință al carierei mele îl constituie Brigada 1 Vânători de Munte, Bistrița și în mod deosebit activitatea în comandamentul brigăzii

Acesta este momentul perfecționării mele ca ofițer de stat major, am participat la foarte multe activități, unele le-am organizat și condus, la altele am participat efectiv și pot spune că am dat tot ce am putut da pentru reușita lor.

Competența este dată de calitățile native și cele dobândite prin instruire și educare, de respectul față de șefi și încrederea în subordonați.

În orice activitate, indiferent de structură, cei mai puțin dotați sau mai puțin pregătiți sunt de folos în felul lor și pot fi valorificați dacă știi să lucrezi cu ei, periculoși sunt incompetenții ajunși pe funcții și frustrații, iar dacă se constituie în echipă, aceștia creează stare de tensiune în colectivele de muncă, suspiciune, inducere în eroare, incertitudine.

După experiența Prundu Bârgăului, am venit în comandamentul Brigăzii 1 Vânători de Munte și prima acțiune de anvergură a fost misiunea de la Batalionul 27 Vânători de Munte, Borșa.

Comandantul brigăzii, colonelul Paul Ghircoiaș, m-a chemat la dânsul și mi-a spus:„măi Haidău te duci la Borșa și faci depozitul de la Moisei ca cel de la Prundu Bârgăului”. Am înțeles și am plecat la Borșa, m-am prezentat la comandant și i-am spus scopul misiunii mele. Mi-a asigurat în fiecare zi un număr de militari, mijloc de transport și timp de o lună mi-am îndeplinit misiunea, dar am avut și o satisfacție deosebită:„m-am simțit ca la munci agricole în Insula Mare a Brăilei”, poate era normal să fie așa.

În perioada septembrie 1989-aprilie 1990 am înființat **Anexa Divizionului 130 Aruncătoare**. Ca un amănunt al acestei perioade îl constituie faptul că în data de 16 decembrie 1989, comandantul Brigăzii 1 Vânători de Munte, colonelul Paul Ghircoiaș a aprobat documentele operative ale Divizionului Anexă, iar duminică 17 decembrie 1989 am primit„Alarma de luptă parțială”, moment de referință în istoria țării.

Am participat efectiv, la întocmirea documentelor pentru **Poligonul Rotunda,** a fost o muncă titanică în întocmirea hărților cu măsurile de siguranță pentru toate categoriile de armament din armata română, pentru: poligon (B.17 V.M.), Bg.1 V.M., A.a 4-a și C.A.F.A.

Am îndeplinit și funcția de comandant al poligonului temporar, am participat la toate asanările anuale, atât timp cât am fost în comandamentul brigăzii și ca un moment de referință (eu peste tot unde am fost am un moment de referință) și de satisfacție în același timp, îl consider contribuția la reușita unui exercițiu demonstrativ în vara anului 1994, când am răspuns nemijlocit de executarea tragerilor cu toate categoriile de armament ce pot interveni intr-un punct de sprijin de pluton, inclusiv trageri pe deasupra trupelor proprii și de măsurile de siguranță ce s-au impus. Focul de baraj realizat cu aruncătoarele de 82 mm, de front și 120 mm, de flanc l-a entuziasmat pe colonelul Dumitru Marangoci care participa la aceste exerciții din partea Armatei a 4 a, nu i-a venit să creadă, i-am amintit melodia Margaretei Pâslaru „4 rândunici 2 mari și 2 mici”, inspirat de precizia și explozia deodată a acestora. Nu voi uita niciodată titlul„Instituția comandantului” din ziarul Armatei„Scutul Patriei”, scris cu acest prilej.

Subscriu ca participare la toate activitățile Brigăzii 1 Vânători de Munte, în care a fost implicat statul major al artileriei și în mod deosebit aplicațiile tactice, corolarul acestora fiind aplicația cu trupe din vara anului 1995, la care am îndeplinit funcția de șef al arbitrajului de zonă, aplicație în regia colonelului Ștefan Andreica. Amintesc și doi colaboratori dragi mie din pregătirea de luptă: căpitanii, pe atunci, Ioan Gaftone și Ioan Chiriac.

De poligonul Rotunda mă leagă și niște acțiuni de suflet pe care le-am organizat și condus, mă refer la taberele de vară ale copiilor cadrelor militare cu drumeții, focuri de tabără și trageri cu

armamentul de infanterie, generalizate mai apoi și la Casa Armatei cu doamna Cornelia Ardelean Archiudean.

În cadrul statului major al artileriei brigăzii aveam în responsabilitate Batalionul 27 Vânători de Munte, Borșa.

Am lucrat și colaborat forte bine cu șeful artileriei, căpitan Florea Nicușor, șeful de stat major maior Oros Gheorghe, care a îndeplinit în timp și funcția de șef al artileriei, comandanții de baterii: căpitan Gagea Vasile și locotenentul major Fechete Mircea.

Această responsabilitate presupunea: organizarea și conducerea instrucției specifice armei, aplicațiilor tactice, exercițiilor de conducerea focului artileriei, tragerilor de luptă, realizarea bazei materiale pentru instrucție: poligonul redus de artilerie tip baterie, care cuprindea și poligonul antiblindate, poligon de cameră asemănător celui de la Prundu Bârgăului.

Statul major al artileriei Bg. 1 V.M. se bucura în cadrul cdm. bg. de prestanță și respect, determinate de competența în îndeplinirea atribuțiilor de serviciu și participarea ofițerilor din încadrare: Popan Gheorghe, Iacobescu Dumitru, Galoș Vasile, Nicula Petre, Tîrlă Pavel, Purcar Petre, Moldovan Alexandru, Cecălăcean Valerie, Jungheatu Ioan și Vîrjan Dumitru.

Am fost decorat cu Medalia „Meritul Militar” clasa a 2-a 1977,clasa a 1-a 1982, Ordinul „Meritul Militar” clasa a 3-a 1987, clasa a 2-a 1992, clasa a 1-a 1997.

Concluzii

În viață mai sunt și sincope, totul depinde de cum știi să le gestionezi, să treci peste ele și acum la ceas retrospectiv pot spune cu toată sinceritatea că nu sunt supărat pe nimeni, este bine să iei numai parte bună a lucrurilor: separă grâul de neghină, nisipul se cerne singur.

Eu cred că cea mai mare satisfacție a vieții este, să trăiești pe picioarele tale și să beneficiezi din plin de oportunitățile oferite.

În întreaga activitate am fost undeva la mijloc, mereu preocupat să mă adaptez stilului de lucru al șefilor, iar în colectivele din care făceam parte și le-am condus, personalizând relațiile cu fiecare, spre bunul mers al întregii structuri.

În calitate de comandant, sau șef, trebuie să cunoști foarte bine situația și pe cei cu care lucrezi, să ții totul sub control, în limitele legii, să intervii prompt și oportun când este cazul.

Noi suntem o rotiță foarte mică în istoria lumii, ne aducem o contribuție infimă la progresul ei, dar o aducem și ce se face cu noi și pentru noi poate fi semnificativ pentru generațiile viitoare.

Și ca laitmotiv: competența este dată de calitățile native și cele dobândite prin instruire și educare, de respectul față de șefi și încrederea în subordonați.

Col.(r) IORGU HAIDĂU, 23 mai 2017

Un important pion al geofizicii românești,
Ing. Mircea P. Suceavă
Date autobiografice

M-am născut la 29.06.1931, în comuna Prundu Bârgăului, jud. Bistriţa-Năsăud. Mama era învăţătoare, tata student la drept, bunicii – unul preotul comunei, celălalt mic negustor.

Am copilărit în comuna natală, unde am absolvit primele două clase primare, până în toamna lui 1940, când, în urma cedării Ardealului de Nord Ungariei, a trebuit să ne refugiem. Evacuările s-au făcut cu greutate, noi trebuind să plecăm cu încă două familii, cu ce am putut lua cu noi, cu un vagon de marfă sigilat exterior, care după primii 30 km a fost mitraliat de localnicii maghiari. Am avut noroc să nu păţim nimic, deşi vagonul intra în componenţa ultimului tren militar care se retrăgea, vagoanele limitrofe fiind încărcate unul cu muniţie, celălalt cu carburanţi.

Neavând unde să mergem, statul neasigurându-ne un nou habitat, am picat pe capul unui frate de-al tatei, care era inginer la fabrica de celuloză din Zărneşti. După câteva luni, mama a primit un post de învăţătoare suplinitoare, tata lucrând la biroul unui avocat. Abia în 1942, după multe memorii, tata a fost numit judecător în comuna Şercaia, jud. Făgăraş, unde ne-am şi mutat, clasele III şi IV primare le-am absolvit la Zărneşti şi Şercaia.

După clasa a IV-a, trebuind să mă înscriu la un liceu, dar neavând mijloacele necesare, m-a ajutat o mătuşă, soră de-a mamei, care era refugiată la Sălişte, jud. Sibiu, unde funcţiona un gimnaziu mixt, asigurându-mi casă şi masă, alături de fiica ei, mai mare cu un an decât mine. În 1944 aceasta s-a mutat la Sibiu, aşa că eu am fost înscris la Liceul „Gheorghe Lazăr” de aici, până în 1945, când s-a retrocedat Ardealul şi părinţii mei s-au reîntors acasă, de data aceasta la Bistriţa, unde tata a fost transferat ca judecător. La Bistriţa am urmat liceul până în 1950, când l-am absolvit şi trebuia să dau examen de admitere la facultate. În timpul acela apăruse „lupta de clasă” la facultăţi fiind primiţi în proporţie de 70-80% numai fii de muncitori şi de ţărani săraci, consideraţi ca având origine socială „sănătoasă”. Eu, ca fiu de avocat, meserie considerată pe atunci burgheză, nu prea aveam şanse de reuşită. De aceea, dorind să urmez o facultate de mecanică, am plecat cât mai departe de Bistriţa, considerând că distanţa va încetini fluxul informaţional al serviciului de cadre al facultăţii şi eu voi putea lua examenul de admitere. Aşa că am dat examen la Facultatea de Mecanică a Politehnicii Bucureşti. Dar vigilenţa proletară m-a ajuns, notele mi-au fost diminuate şi am ajuns pe lista celor admişi fără loc, cu dreptul de a mă înscrie la Institutul de Mine sau la Universitate. Dorind să ajung inginer, am ales Institutul de Mine, Facultatea de Geologie, unde, având note bune la matematică şi fizică m-au repartizat la Secţia Geofizică, Am absolvit facultatea în 1955, cu specialitatea geofizică. În martie 1955 m-am angajat la „Prospecţiuni” - Întreprindere de Prospecţiuni şi Laboratoare, unde am funcţionat până la pensionare, în 18.01.1994. De-a lungul timpului am fost încadrat, după cum urmează: 14.03.1955 – 01.04.1960 ing. geofizician; 01.04.1960-01.01.1968 – ing. şef echipă; 01.01.1968 – 01.05.1973 - inginer principal geofizician; 01.05.1973 – 01.06.1993 - şef secţia prospecţiuni gravimetrice; 01.06.1993-18.01.1996 – adjunct şef secţie. În anul 1958 m-am căsătorit cu Olivia Rizolo, care era contabilă la BNR Braşov şi cu care convieţuiesc şi în prezent. Nu am avut copii, întrucât până în 1968 activam ca şef de echipă pe teren şi am considerat că pentru un copil ar fi foarte greu cu acest gen de viaţă. Apoi ne-am obişnuit să fim singuri.

Deocamdată mai locuim în Bucureşti, într-un apartament de bloc, dar într-un cartier privilegiat, la limita unui parc cu lac din apropierea stadionului naţional.

Repere din activitatea profesională

1. Modernizarea modului de calcul a înregistrărilor făcute pe teren cu gavimetrele Norgaard
2. Introducerea şi apoi modernizarea calculelor de date topografice şi încadrarea acestora în domeniul geodezic. (La intrarea mea în activitate, punctele în care se făceau măsurători gravimetrice erau pur şi simplu cartate pe hărţi).
3.Demersuri pentru importarea unor gravimetre moderne (GAH, ruseşti, apoi Worden, Scimtrex)
4. Achiziţionarea unui calculator modern pentru secţia de gravimetrie, cu ocazia unui Târg Internaţional Bucureşti.
5. Şcolarizarea unor ingineri de la secţiile de geofizică pentru calculul automat.
6. Înfiinţarea unui grup de calcul automat şi trecerea tuturor prelucrărilor de date geofizice şi topografice pe calculator.
7. Realizarea unei evidenţe la zi a tuturor prospecţiunilor geofizice realizate în ţară şi introducerea datelor acestora pe calculator.
8. Înfiinţarea, în cadrul Secţiei de gravimetrie a unei echipe de sinteze geofizice, responsabilă cu exploatarea integrală a datelor geofizice recuperate, pe zone de interes economic. Ataşarea acesteia a unei grupe de cartografi calificaţi.
9. Aplicarea unei politici de racolare a celor mai buni absolvenţi ai Şcolii Postliceale de Geologie pentru numirea lor ca operatori la gravimetru sau la topografie.
10. Dezvoltarea potenţialului de prospectare gravimetrică a secţiei prin creşterea numărului de echipe (de la 4 la 12)
11. Organizarea, după desfiinţarea Şcolii Postliceale de Geologie, a unor cursuri de pregătire a muncitorilor calificaţi şi trierea acestora în vederea asigurării necesarului de personal operativ.
12. Militarea pentru îmbunătăţirea eficienţei prospecţiunilor geofizice prin organizarea pe teren a unor echipe complexe geofizice, cu păstrarea identităţii echipelor pe metode. Stimularea promovării unei interpretări geologice integrate a datelor geofizice, axate pe zone de interes economic.
13. Stimularea specialiştilor de la gravimetrie pentru participarea la procesul de perfecţionare profesională REC prin prezentarea de lucrări proprii la sesiunile de comunicări ştiinţifice şi la simpozioanele geofizice interne şi internaţionale.
14. Îmbunătăţirea relaţiile de serviciu prin educarea la locul de muncă, în special a tinerilor dotaţi şi doritori să promoveze.

La serviciu am fost apreciat şi am primit următoarele distincţii
Republica Socialistă România – Consiliul de Miniştri
Medalia Muncii – 28.09.1966

Academia Română
Comitetul Naţional Român de Geodezie şi Geofizică
Societatea Română de Geofizică
Medalia Jubiliară 70 ani de prospecţiuni geofizice româneşti (1925-1995) – 21.12.1995

Institutul Geologic al României
Medalia Comemorativă Ludovic Mrazec (1867-1944)
Primul director al IGR
1996

Academia Română

Premiul „Grigore Cobălcescu”, acordat următorilor: Mircea Suceava, Mihai Gradu, Mircea Albaiu, Amuliu Proca, Avram Ştefan pentru lucrarea „Spatial distribution and structural images of banatites from Romania, dedicted from gravity and magnetic”, data 1989

Republica Socialistă Română – Brevet

Consiliul de stat, prin Decretul 137/1971, conferă medalia „A 50-a aniversare a PCR, tov. Mircea P. Suceava, inginer la Întreprinderea Geologică de Prospecţiuni, municipiul Bucureşti, pentru merite în activitatea de partid şi în sfera de construire a socialismului.

Preşedintele Consiliului de stat, N. Ceauşescu

PCR Comitetul Municipal Bucureşti

Cabinetul pentru activitatea ideologică şi politico-educativă

Universitatea Politică şi de Conducere

Diploma tov. Suceava P. Mircea a absolvit Univ. Pol. şi de Conducere, pe care a urmat-o în anii 1978-1982, obţinând calificativul 9,90. Data 25 iunie 1982

Comisia Centrală de Organizare a Festivalului Naţional al Educaţiei şi Culturii Socialiste „Cântarea României” invită pe tov. S.M. să ia parte la Gala Laureaţilor, Festival Naţional „C.R.” 1979.1981, în ziua de 16.12.1981, ora 7.15, la Sala Palatului RSR

Legitimaţie

Republica Socialistă România, Consiliul de Stat

Se atestă că prin Decretul nr. 768 din 28 septembrie 1966, s-a conferit Medalia Muncii tov. Petre Mircea Suceava

Genealogie

Pe linie maternă

Mama: Valeria Suceava, născută Becheş, tatăl ei, Ion Becheş, comerciant în comuna Prundu Bârgăului, din familia Becheş din Bistriţa.

A plecat benevol la Prund, neînţelegându-se cu fraţii şi ţinea o prăvălie mică lângă Biserica Ortodoxă. I-a murit soţia la ultima naştere şi a rămas cu copiii Traian, Elena, Emil, Valeria, Mărioara. S-a recăsătorit cu Eugenia Becheş (Bruj). Din prima căsătorie a avut un băiat – Aurel, ajuns subinginer la Cluj.

Becheş Ion şi Eugenia şi-au crescut copiii împreună.

Pe linie paternă

Tata: Ştefan Suceava, fiul preotului Iuliu Suceava, căsătorit cu Lucreţia Vrăsmaş, care au avut 16 copii, din care numai 9 au ajuns la majorat, şi anume: Teodor, Ionel, Ştefan, Iuţu (mort ca elev), Elenuţa, Marta, Maria, Ana Zoe.

Teodor a ajuns directorul Uzinei de Apă din Cluj până la pensionare, Ionel a fost notar şi pretor, Ştefan a fost judecător şi avocat, Elenuţa - căsătorită Costea, Marta – căsătorită Milea, Maria – căsătorită Hasnaş, Ana – căsătorită Şoneriu, Zoe – căsătorită Ţiganeta.

Iuliu Suceava, cu fratele său Isidor provin din Ibăneştii de Pădure.

A păstorit în Prundu Bârgăului 60 de ani la Biserica Ortodoxă şi a murit la 93 de ani.

Portret de bârgăuan: Octogenarul Gheorghe Gîța

Născut la 13 decembrie 1935 într-o zi de marți, după cum îmi mărturisea mama, datele fiind considerate de unii ca fiind ghinion, dar, în ceea ce mă privește aș spune că nu s-a adeverit.

Locul nașterii fiind comuna Josenii Bârgăului, unde am copilărit alături de părinții mei Dănilă și Floarea, și bineînțeles, fratele Aurel cu doi ani mai mare, care trăiește și acum în casa părintească alături de familia sa.

Cât privește copilăria, aș putea spune că a fost una fericită, cu toate vicisitudinile vremurilor de atunci. Îmi amintesc cu nostalgie momentele plăcute petrecute cu prietenii de atunci când, la sărbătorile de iarnă cât și la cele de Paști, păstram tradițiile moștenite de la înaintași cu accent mare pe umblatul la colindat cu viflaimul, irozii, pluguşorul și celelalte obiceiuri, care astăzi, spre regretul nostru, au început să dispară.

Școala, respectiv cele șapte clase, le-am urmat la Josenii Bârgăului, având învățători și profesori de care îmi amintesc cu plăcere, printre care domnii Pop, Mănarcă, Mazilu, oameni care ne-au deschis orizontul spre cunoaștere și cărora le port o frumoasă amintire.

Amintiri frumoase am și cu foști colegi de la școala primară, din aceleași generații, cum ar fi: Vasile Știrbu, Nicolae Fonogea, Dumitru Vrâncean, Leon Parasca, Vasile Dan, unii dintre ei ne-au părăsit dar au rămas în conștiința multor consăteni de-ai noștri.

Momentele dramatice din copilărie au fost cele legate de al II-lea Război Mondial. În timpul retragerii hoardelor hortiste și fasciste, care au trecut prin comuna noastră, aceștia au aruncat în aer podul ce traversa râul Bistrița provocând o mare durere comunității locale. Ca urmare a acestui eveniment trist sătenii, în frunte cu primarul, au contribuit la refacerea lui provizorie, adunând din curțile oamenilor materialul lemnos cu care s-a improvizat podul pentru a facilita trecerea trupelor sovietice.

În perioada copilăriei admiram, pe timpul vacanțelor și ascultam cu plăcere poveștile și povestirile celor mai mari decât noi, consăteni de-ai noștri, printre care poetul Aurel Rău, juristul Victor Luncan și inginerul geolog Aurel Cot. S-a remarcat, de asemenea, de la școala noastră, verișorul primar Vasile Știrbu, care absolvind Facultatea de Filologie a ajuns conferențiar universitar și doctor în lingvistică, care a plecat la cele veșnice mult prea devreme.

După absolvirea școlii generale în anul 1950, am urmat Școala Medie Tehnică Horticolă, pe care am absolvit-o în anul 1954, obținând diploma de tehnician horticol care mi-a dat posibilitatea să ocup posturi de șef fermă în IAS timp de șapte ani, apoi tehnician principal la Consiliul Agricol Raional și în cele din urmă, șef birou și ulterior șef serviciu la ROMCEREAL Bistrița, de unde m-am pensionat în anul 1998.

Fără să respect o cronologie a lucrurilor, menționez că am satisfăcut stagiul militar în perioada 1955-1958, la specialitatea radiolocație fiind operator de clasă, o armă tehnică la acea vreme, de mare specialitate. Ca un aspect demn de remarcat din acea perioadă, menționez că în timp ce am fost

selecționat, alături de alți militari din unitatea de la Balotești, am avut prilejul să fac garda de onoare în fața unității pe unde a trecut convoiul ce-i însoțea pe Iosif Broz Tito, președintele Iugoslaviei de atunci, alături de Gheorghiu Dej, șeful statului român din acea perioadă, călătorind de la București spre Snagov.

Urmând cursul normal al lucrurilor, menționez că în anul 1960 m-am căsătorit cu Mafta Tămășoi din Rusu Bârgăului având profesia de asistent medical pe care a exercitat-o cu pasiune până la pensionare.

În urma mariajului de 55 de ani au rezultat cei trei copii: Daniel, căsătorit cu Doina, întreprinzători în domeniul textil, Liana, inginer, lucrează la Radio Transilvania Bistrița, în calitate de coordonator al postului, căsătorită cu Eugen Sabo, colonel SRI și au împreună pe Radu George, elev în clasa a VII-a. Mezinul Lucian, inginer la Leoni, căsătorit cu Isabela, au împreună o fetiță de 6 ani Medeea Andreea.

Menționez că toți membrii familiei noastre locuiesc la Bistrița.

Regretul cel mare este că soția Măftuca (Tuța) a plecat dintre noi, în 28 decembrie 2015, lăsând un gol în inimile noastre, dar căreia îi vom păstra o veșnică amintire.

Alături de soția mea am avut de-a lungul timpului numeroși prieteni și apropiați cu care am petrecut clipe plăcute. Dintre aceștia menționez familia Hogiu Wachsmann Titus și Gica. Cu ei am călătorit împreună, în vremea regimului comunist, în Polonia, Cehoslovacia, Germania Democrată, iar ulterior am înnodat prietenii cu familiile Fizeșan, Simi Hogiu de la Mureșenii Bârgăului, fam. prof. Coroș, alături de care am petrecut clipe plăcute chiar în casa familiei Hogiu Wachsmann Titus și Gica, ospitalieri întotdeauna. Din păcate Titus nu mai este printre noi, lăsând un gol în inimile tuturor apropiaților, de care ne leagă amintiri de-o viață.

Pe parcursul anilor am avut o prietenie deosebită cu familia Cristea Nelu și Mărioara, după dispariția acestora păstrând legătura cu fiica lor, fizician Lidia Purghel, care s-a întors pe meleagurile natale împreună cu soțul, prof. dr. Florian Purghel. În anii tinereții am legat o amiciție frumoasă cu familia col.(r) Ioan Mânzat și soția sa Livia, pe care am păstrat-o și în prezent.

Momente deosebite petrecem și cu finii noștri Nelu și Aurica Tămășoi, familia dr. Hriscu Cristea Costel și Aurelia. Deși nu se află în Bistrița și locuiește la Constanța, am păstrat o legătură strânsă cu verișoara mea, dr. Ioana Ciovică, născută Cristea, din Josenii Bârgăului și soțul său Virgil, care spre regretul nostru nu se mai află printre noi.

Legături amicale păstrăm și cu verișorul jurist, Pavel Știrbu, care ne-a fost alături mereu.

Sunt foarte multe lucruri de spus, adunate într-o viață pe parcursul celor 81 de ani, în care am cunoscut oameni minunați, cărora le sunt recunoscător. Mulțumesc celui ce, prin grija sa, găzduiește aceste rânduri.

3.05.2017, Gicu Gîța

5. EVOCĂRI

Niculae VRĂSMAȘ, Petru Creția – 90

Petru Creţia (1927-1997), a fost un important filolog, elenist, editor, traducător şi eseist. În perioada 1952-1971 a urmat o carieră universitară, fiind asistent, apoi lector la Secţia de limbi clasice a Facultăţii de Litere din Bucureşti. În anii 1971-1975 a fost cercetător la Institutul de Filozofie. Din 1975 a îngrijit, alături de Dimitrie Vatamaniuc şi un grup de cercetători de la Muzeul Literaturii Române, sub egida Academiei Române, ediţia critică a operei lui Mihai Eminescu. Din 1971 a coordonat împreună cu Constantin Noica la Editura Ştiinţifică ediţia Platon, *Opere*. După 1989 a condus revista de istorie literară *Manuscriptum*.

Printre reprezentanții „Școlii de la Târgoviște" care în acest an, 2017, ar fi împlinit 90 de ani de viață, se numără Petru Creția, născut în 21 ianuarie 1927, la Cluj, Adela Petrescu, în 22 ianuarie, Mircea Horia Simionescu în 23 și Radu Petrescu în 31 august, același an, în București. Cei menționați au avut o strânsă și lungă prietenie, marcată și printr-o importantă corespondență.

Petru Creția s-a născut la Cluj, ca fiu al funcționarului Aurel Creția, care avea rădăcini în Susenii Bârgăului, după notările din *Ocheanul întors* ale prietenului său Radu Petrescu, având ca mamă pe Călina Creția, născută Humița și originară din Banat, după afirmațiile fiului său, notate în jurnal de același Radu Petrescu, cel cu care a corespondat în autosurghiunul transilvan al acestuia.

Dintre scrisorile trimise de Radu Petrescu, din voluntarul său exil transilvan, multe dintre ele au fost adresate bunului său prieten, Petru Creţia, în care descrie noile sale tărâme ale vieţii şi creaţiilor lui literare, comparativ cu notările din *Ocheanul întors*. Scrisorile trimise lui Petru Creţia provin din arhiva doamnei Adela Petrescu, soţia scriitorului şi au fost publicate în volumul *Corespondenţă; Sinuciderea din Grădina Botanică,* apărut în Editura „Biblioteca Apostrof", 2000,Cluj - Napoca.

Redăm în continuare fragmente din scrisoarea trimisă din Petriș, datată 6 octombrie 1951, la trei zile după sosirea „*…într'un sat la care nu se poate ajunge nici cu maşina, nici cu trenul…"*, dar unde *„Pădurea însă a avut cinstea să-mi pozeze…"*, adresate lui Petru Creţia, o adevărată completare a paginilor jurnalului de la Petriș, din *Ocheanul întors.*

…Sunt lângă Călimani, într'un sat la care nu se poate ajunge nici cu maşina, nici cu trenul, cândva locuit de saşi, acum de colonişti, iar casa mea e de bârne, cu tavan de grinzi şi un pat înalt până la tavan. Ferestrele dau spre spaţii largi cu un verde atât de violent, încât apa din paharul ţinut in dreptul lor se umple de mătăsuri. Zăpada vine până aproape în sat, împreună cu urşii, cu mistreţii şi cu lupii, iar vântul bate din toate părţile. Azi-noapte vântul a deschis un geam slab închis şi n'am băgat de seamă decât de dimineaţă - atât de greu dorm în această Transilvanie extremă. In pod, peste mine, sar găinile şi şoarecii.

In ce priveşte activitatea mea didactică, prietene, a început printr'o plimbare la 14 km., într'o pădure, la cules de jir. Pădurea însă a avut cinstea să-mi pozeze, după cum sper că eu o voi avea-o pe aceea de a primi curând din parte-ţi o scrisoare mai puţin crispată decât cea pe care o ai în mână. Radu"

După răspunsul primit la această scrisoare Radu Petrescu îi scrie din nou, din Petriş, la 3 nov. '51, lui Petru Creţia, cu o vădită plăcere şi bucurie, datorate faptului că trăieşte „*…din plin între Idei şi că este cu neputinţă să mă simt aici în străinătăţi.”*, că nu se simte izolat în satul de la poalele Călimanilor, ci din contră este apărat: „*...Acum mă simt în securitate, prin voi, ca Tiberiu pe care Germanicus îl apăra de pădurile şi ceaţa nordului (şi tu, la rândul tău, eşti un Tiberiu, reprezentat aici de mine)…”*

În izolarea lui transilvană Radu Petrescu era obsedat de idolii săi, rămaşi undeva departe la sud de Carpaţi, pe care adesea îi vedea parcă aievea, transpuşi în alte persoane cu care se asemănau. Astfel, după o călătorie dinspre capitală, Radu Petrescu scrie în jurnalul său:

Şi nu va părea desigur că fabric dacă spun că aşteptând în faţa autogării, cu Schiefferbergul desfrunzit în spate şi cu clădirea galbenă, a sfatului popular, în faţă, peste piaţa pietruită, şeful autogării şi un altul, prin forma specifică a maxilarului inferior, a buzelor, prin desenul arcadei, expresia ochilor, mişcările, genul de sociabilitate şi ticurile facile mi-au amintit cu violenţă pe C. – al cărui tată este din regiunea aceasta. … () ... Am avut revelaţia clară, precisă, a două trăsături de caracter ale lui C.”

Petru Creţia era un sfătuitor, o adevărată enciclopedie pentru Radu Petrescu, care nota în jurnalul de la Petriş: *„Din ce satiră sunt versurile care-mi vin şi pe care îmi place să le însemn aici? A doua? A patra? A, de-aş avea frumosul meu Juvenal cu mine! Să-l întreb neapărat pe C., în prima scrisoare de care voi fi capabil.”*

Scrisorile trimise din Petriş îi erau necesare, în primul rând, chiar lui Radu Petrescu, pentru a-şi transmite Ideile, dar şi pentru a afla noutăţi despre profesorul lui, G. Călinescu, sau despre M. Sadoveanu, care locuia vizavi în Pitar Moş, precum şi despre prietenii săi apropiaţi, între care M.H. Simionescu, a căror lipsă o resimţea profund, după cum reiese şi din scrisoarea sa din 2 decembrie 1951 către Petru Creţia. Apostolul de la Petriş reclamă faptul că trec zilele şi nu poate lucra, trădându-şi deja intenţia de a schimba exilul său voit, cu „*…un an de închisoare absolută în odaia mea din Pitar Moş, întovărăşit numai de caiete.”*

Radu Petrescu a continuat să-i scrie şi de la Prundu Bârgăului, prietenului său Petru Creţia, care copilărise într-o casă de lângă podul de la Suseni, iar tatăl său provenea din aceste locuri. Probabil că aici profesorul Petrescu a fost mult mai ocupat cu treburile şcolii, comparativ cu Petrişul, pentru că îi scrie lui Petru Creţia abia în 8 februarie 1953. Redăm un fragment din această scrisoare trimisă din Prund, despre care spune „*…că aici am nimerit într'un loc care-ţi este intim, în munţi din care la rândul meu voi coborî spre tine.”*

Prundu Bârgăului, 8 februarie 1953

Scumpe Creţia,

Am primit scrisoarea ta cu o plăcere de nedescris, ce plăcere, întradevăr, să verific că totul în lume măcar pentru mine, este armonic şi, vorba lui Călinescu sună frumos, de pildă că totul este în regulă şi că aici am nimerit într'un loc care-ţi este intim, în munţi din care la rândul meu voi coborî spre tine. Lucrul acesta, peste cinci luni, până atunci te rog citeşte din nou capitolele din cartea a IV a lui Pantagruel, …()…Deocamdată sunt ce-am fost totdeauna, un gladiator ce visează purpura imperială, un sclav care îşi pregăteşte fuga, un amiral care aşteaptă valurile să-i restituie flota şi steagurile; dar mai ales aceasta: dornic de veştile tale frumoase. R.P.”

La Biblioteca Județeană „George Coșbuc”din Bistrița a avut loc, vineri 20 ianuarie, la ora 13.00, în Sala Gavril Scridon”, o conferință pe tema Petru Creția - 90, susținută de scriitorul Valentin Coșereanu, la care au participat scriitori și numeroși oameni de cultură, în mare majoritate tineri bistrițeni, având ca amfitrion pe Ioan Pintea, directorul instituției.

IN MEMORIAM

In memoriam prof. Titus Wachsmann –Hogiu[208]

În Sfântă zi de 3 mai 2016 (a treia zi de Paşte)

Tu ai plecat...

Tu ai plecat, eu am rămas
În mare supărare
D-atunci nu pot mai face-un pas
Pe vechea ta cărare.

Tu ai plecat, eu am rămas
Cu mare îngrijorare
În ochii mei, ca printr-un geam
Îmi poţi citi durerea mare.

Tu ai plecat, eu am rămas
Durerea nu-mi dispare
Şi lacrimi zeci în mine strâng
Şi ochii mă dor tare.

Se potriveşte cântecul „Rău mă dor
Ochii mă dor...” sau
„Pe cărarea vieţii mele
Nu mai mergem amândoi
N-ai vrut (ai vrut) să culegi cu mine.
Liliacul cu cinci flori.

[208] Gica Wachsmann – Hogiu, Răsunetul, Mie, 05/03/2017

Curgeţi lacrimi, curgeţi, curgeţi...
Că atât v-a mai rămas
Dorul şi durerea-n suflet,
Lacrimile pe obraz”.

La un an de la plecarea ta în lumea cerului, te comemorăm cu toţii: familia, prietenii, rudele, ce-ţi poartă o vie şi veşnică amintire, Titus.

Eu simt că-mi dai putere şi-ţi mulţumesc. Tu eşti peste tot, aşa cum îmi spuneai înainte de a pleca. De aceea te aştept sau aşteaptă-mă!

Să ai drumul spre infinit presărat cu toate florile grădinii tale, îngrijite cu atâta migală.

Dumnezeu să te odihnească în pace.

Soţia, copiii, nepoţii şi prietenii.

Nu te vom uita niciodată!

Singurătate

În mine-i totul zbuciumat,
Mi-e sufletul neliniştit,
Mă simt cu trupul dezmembrat
În beznă fără de sfârşit.

Mă îndoiesc de toate-n lume:
De gânduri şi de-adânci simţiri.
Azi tuturor le dau un nume,
Că toate-s vechi şi rătăciri.

Mă-ntreb de ce sunt pesimistă,
Şi toate-n negru le privesc?
Dar îmi răspund că eu.... exist
Şi de aceea mă-ndoiesc.

Mă întreb mereu, ce este viaţa?
De ce-i aşa şi nu e altfel?
Cum după noapte-i dimineaţă,
Şi toate curg, şi curg la fel.
De ce sunt tristă, dragă Titus,
Că viaţa-i contradicţii toată
Iar singurătatea-mi face rău.
Soţia Gica Wachsmann-Hogiu

Ultimul drum al lui Tany.
Condoleanţe colegului nostru Nicu Vrăsmaş[209]

Tany s-a născut în 12 februarie 1949, în casa poliției din Sfântu Gheorghe, jud. Covasna, unde locuiau părinții, Elena și Petru Ștefănescu, tatăl ei fiind ofițer, comandant, dar ea nu a călcat pământul de acolo și nici pe cel de la Oravița, unde familia s-a mutat foarte repede, dar pentru puțină vreme, ajungând și stabilindu-se în centrul Bucureștiului, pe Calea Dorobanților nr.36-40, apt.30, la primul etaj dinspre Ambasada Iugoslaviei, din elegantul bloc „Zodiac", construit de Prager, unde încep primele ei amintiri, între care, una importantă, a fost și aceea de a fi martoră la vizita Mareșalului Iosif Broz Tito, care a salutat-o, ea fiind în balcon, cu flori în mână, acolo unde numai copiii aveau voie să stea la astfel de vizite.

„Nu vreau la cămin!", sunt cuvintele care-i readuc în memorie primele amintiri substanțiale din copilăria lui Tany, care plângea în fiecare luni dimineața, când mama ei o trezea în zori ca să o ducă în centrul de pe strada Doamnei, de unde mai mulți copii erau transportați, cu o dubiță, undeva pe la periferia de atunci, a Cartierului Primăverii, la un cămin săptămânal, amplasat într-o mare proprietate a unui boier, înconjurată de un zid din piatră acoperit cu draniță, care a fost naționalizată.

Lui Tany nu i-a plăcut niciodată căminul, stătea mereu izolată și abia aștepta ieșirile în curte, ocolind piscina și rătăcindu-se în grădina imensă dar neîngrijită, unde culegea floricele de câmp și le aranja cu mare grijă într-un frumos buchet, după care se retrăgea lângă grilajul porții și o aștepta pe mama.

În jurul ei se mai adunau câteva fetițe care o imitau, așteptând și ele să le vină mama, până când, educatoarea le apostrofa și le obliga să se adune alături de ceilalți copii, organizându-le un program comun.

Ajunsă acasă devenea extrem de bucuroasă, se simțea în largul ei, îi plăcea interiorul și mobilierul pe care îl mângâia drăgălaș cu mânuța ei fină și delicată, admira frumoasele tablouri care îmbogățeau pereții unei imense sufragerii, se lăfăia în patul mare cu perne pufoase, din dormitor, realizând că aici este adevăratul cămin al ei, unde încerca mai târziu clapele unei vechi pianine sau lua lecții de balet sau citea primele cărți, simțind că acolo este paradisul ei drag, a cărui amintire îi va

[209] Răsunetul, Vineri, 02/24/2017

rămâne vie până în ultimele clipe ale vieții, pe care l-a părăsit în 2003, odată cu mutarea sa definitivă, împreună cu soțul, în locurile de baștină ale acestuia, dar i-a rămas neștearsă în suflet amintirea acestei case, cu toate că a mai locuit și în altele, avute în proprietate, împreună cu soțul, în Drumul Taberei, Vatra Dornei, Piatra Fântânele, Prundu Bârgăului și Bistrița.

Anii au trecut și a început școala primară pe strada Cihovschi, apoi a absolvit, cu media 8, în 1967, Liceul „Mihai Sadoveanu", din apropiere, unde marele scriitor a privit-o și pe ea în ochi, în cursul unei vizite, când a vorbit elevilor de pe un fotoliu, adus special în hol, care a rămas acolo multă vreme, devenind piesă de muzeu.

A urmat Universitatea din București, Facultatea de Geologie-Geografie, unde a avut profesor pe Emil Constantinescu, fost președinte al României, absolvindu-o în 1974 cu media 8 și obținând Diploma de licență în geologie.

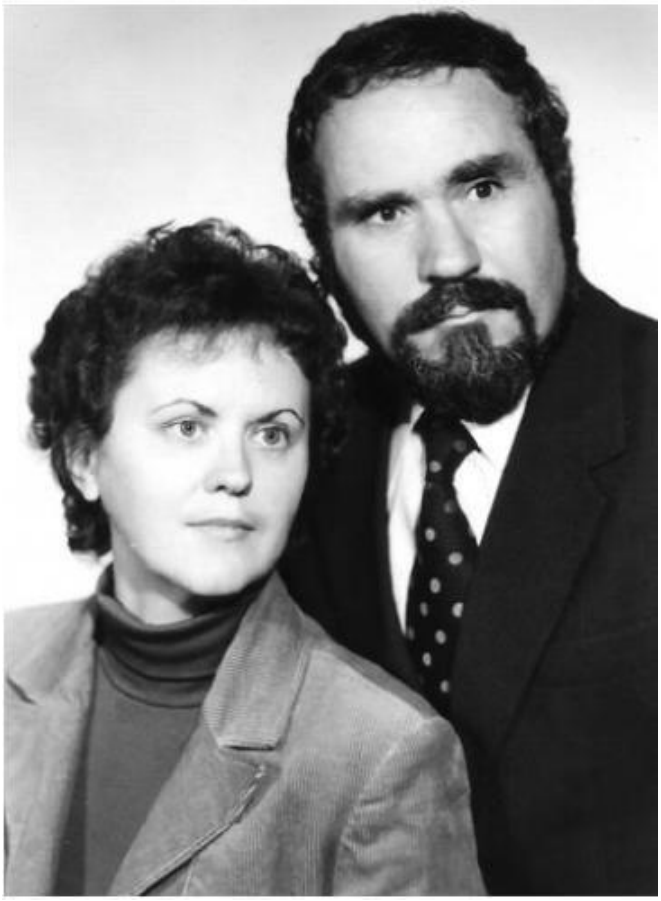

S-a căsătorit, după absolvire, în 30 decembrie 1975, cu Nicu Vrăsmaș, șeful și colegul ei de breaslă, formând împreună o echipă puternică de cercetători în geologie, desfășurând în fiecare vară, importante campanii de teren în întreaga țară, dar mai ales în Munții Călimani-Gurghiu-Hărghita, Bistriței și Bârgău.

Începând de toamna și până primăvara, efectua rapoarte și proiecte de cercetare la sediul din București al întreprinderii, participând la diverse simpozioane științifice, dar și la viața culturală a capitalei.

După pensionarea ei de la firma PROSPECȚIUNI București, în anul 2000, a intrat în noi activități gospodărești, lucrând în grădini și ajutând la construcția unei cabane la Piatra Fântânelelor și a unei case noi la Prundu Bârgăului și apoi a unui apartament la Bistrița, un oraș curat și bogat în activități culturale.

În plan personal viața lui Tany a fost o reușită prin faptul că a trăit într-o bună înțelegere cu soțul ei, cu care a petrecut ani frumoși împreună, singura lor mare supărare fiind faptul că nu au avut copii, cu toate măsurile și încercările lor, dar compensarea acestui necaz s-a produs prin sudarea căsniciei și hotărârea de a construi o casă muzeu la Prundu Bârgăului, *Casa Vrăsmaș - Bibliotecă și Muzeu,* considerată copilul lor, care să rămână comunității și să le poarte numele în posteritate.

***

În seara zilei de 23 februarie 2017, Sultana Vrăsmaș, născută Ștefănescu, a închis, pentru totdeauna, cei mai frumoși ochi, iar inima sa a încetat să mai bată, luând drumul spre ceruri, înaintea soțului său Nicu Vrăsmaș, alături de care și-a petrecut 42 de ani, cei mai frumoși din întreaga lor viață.

***

Slujba de înmormântare a avut loc sâmbătă 25 februarie 2017, la ora 12, în Capela din Bistrița și a fost condusă, de preoții Nicolae Feier, Ioan Jauca și Ioan Fontu, pe ultimul ei drum, la cimitirul familiei Vrăsmaș din Prundu Bârgăului.

Odată cu plecarea ei, în veşnicie, şi-a luat rămas bun de la toate rudele sale, în viaţă, în primul rând de la cei doi cumnaţi, Macedon Vrăsmaş cu fiii Doru, Laura, Nadia, Maria şi Dana, cu soţii şi fiii acestora, Traian Vrăsmaş cu soţia Adina şi fiii acestora Maxim Lucian şi Ana Maria, nepotul Alin al lui Teo, verişoara Elena Vrăsmaş, căsătorită Herţanu, cu fiica Dana şi nepoţii,

verişoara Ioana Vrăsmaş, căsătorită Andron, cu fiul Traian şi soţia Elena, fiica Otilia Elena cu soţul Ionel Tănase şi fiii Teodora şi Ionel, verişoara Ileana Ţifu cu fiul Rareş, şi fiicele şi Ruxandra, verişoara Mărioara Tonea, Ioan Tonea şi fiica Alina, nepotul Mihai Vlad cu fiul Tudor, nepoata Maria Măjer cu soţul Adrian şi fiul Mihai, vărul Grigoraş Sucilea cu soţia Eugenia şi fiii Liviu şi Emilia, verişoara Elena Greabu cu soţul Gicu, fiii lor şi copiii acestora, verişoara Livia cu soţul Vasile Moişan cu fiicele, soţii acestora şi nepoţii, verişoara Mia şi copiii, verişoarele Cuţa Vrăsmaş cu fiul Constantin şi soţia, Silvia Sopco cu soţul, copiii şi nepoţii, vărul Macedon Buraga cu soţia, copiii şi nepoţii, verişoara Eugenia cu fiii şi nepoţii, vărul Buraga Nelu cu soţia, copiii şi nepoţii, verii de gradul doi din familia Vrăsmaş, împreună cu urmaşii lor.

Sultana îşi ia rămas bun de la toate rudele sale, care mai sunt în viaţă, în Bucureşti, Târgu Mureş, Ungaria şi Canada, precum şi de la toţi prietenii şi vecinii din Prundu Bârgăului, precum: familiile Mereuţă, Beşa, Ciupa, Dodu, Rânziş, Moişan, Lucica Rus, Ionică, Ilie şi Nicuşor Rus, Mihai Podişor şi Nicolae Vrăsmaş, împreună cu urmaşii acestora.

Dumnezeu s-o odihnească în pace!

Grigore Vlad pe ultimul său drum

Se spune că: „Viața e un dar nepreţuit, dar numai dacă ştii cum s-o trăieşti şi cum prin moartea ta să ți-o sfinţeşti”

Grigore Vlad s-a născut pe 29 aprilie 1928, în Prundu Bârgăului, din părinții Vlad Dănilă şi Floarea, fiind al zecelea copil și având cinci frați (Ștefan, Ion, Dănilă, George şi Teofil) şi patru surori (Saveta, Paraschiva, Floarea şi Ioana).

A urmat şcoala de şapte clase la Prundu Bârgăului şi a făcut serviciul militar prestând diverse munci, timp de trei ani, având în vedere că tatăl său, proprietar de moară şi velniță, a fost declarat chiabur.

După revenirea din militărie, s-a căsătorit, în 1954, cu Albu Ioana, continuând împreună cu ea munca părinților săi, Dănilă şi Floarea, clădind gospodăria de pe Secu, dotată cu velniță şi moară pe apă.

Funcționarea morii şi a velniței a continuat neîncetat, în ciuda restricțiilor şi cotelor impuse de regimul acelor timpuri, fiind la un moment dat singura moară în funcțiune de pe Valea Bârgăului şi satisfăcând nevoile populației din zonă.

Prin activitățile desfășurate, care au servit întreaga comunitate, în gospodăria lui Grigore Vlad putem spune că s-a creat un loc al comunității bârgăuane.

A trăit împreună cu soția sa în noua casă construită în anul 1957, în care şi-au crescut cei patru băieți: Anton, Grigore, Ioan şi Dănilă, pe care i-au educat în spiritul muncii, generozității şi al bunei cuviințe.

La zece ani după construirea casei, în 1967, a început gospodăria din Tihuța, unde a realizat o fermă de munte.

Grigore Vlad a fost un bun creştin, un regalist înflăcărat, membru al Partidului Național Țărănesc Creştin Democrat, un susținător al cauzei deținuților politici oprimați pe nedrept în închisorile comuniste și al cauzei naționale.

Una din dorințele lui a fost să mai trăiască încă doi ani, pentru a sărbători 100 de ani de la marea unire.

După 41 de ani de căsnicie, în anul 1995, soția sa a trecut în lumea celor drepți, urmată după alți câțiva ani, în 2011, de fiul lor, Anton, spre îndurerarea întregii familii.

La un răstimp de la moartea soției, şi-a unit soarta cu Uşer Palagia (Gica), cu care a conviețuit în bună pace şi înțelegere până s-a stins din viață, în 7 ianuarie 2017.

Sufletele celor plecați de la noi trăiesc în inimile celor rămași aici, îmbărbătându-i şi ajutându-i să devină mai buni. Mulți se pot bucura de nemurire prin cei vii, care sunt gata să le-o

dea. Grigore Vlad a fost un om model, un simbol care reprezintă o adevărată emblemă pentru întreaga Vale a Bârgaielor, fiind cunoscut în întreg județul Bistrița-Năsăud, dar și în afara acestuia, prin vrednicii săi urmași.

Condus pe ultimul său drum, Grigore Vlad, își ia rămas bun de la: copiii săi dragi, nora Lia (văduvă a lui Anton), cu copiii Ioana și Mihai, cu Silvia și familia Viorica și Vasile Lupu; Grigore cu soția Iuliana și copiii George, Iulia, și Grigore cu soția, Ioana și fiica Diana și familia Iacob; Ionică cu soția Mărioara și copiii Ionuț și Maria; Dănilă cu soția Codruța și copiii Patricia, Miruna și Tudor; nora, Sălăgean Codruța, cu soțul Valerian; de la cea care i-a fost aproape, **U**șer Palagia cu copiii Nelu, Lenuța, Maria, Mihaela și Constantin cu familiile lor; de la cumnații Florica și familia, Mărioara cu familia, Ionică și familia, Aurelia cu familia; nepoții din partea fratelui Ștefan, Gicu și familia, Ștefan cu familia, Florica și familia, Dănilă cu familia, Ion cu familia, Elena cu familia, Chivuța cu familia, Constantin cu familia, Toni cu familia; din partea fratelui Ion: Florica și familia, Emanuela cu familia, Maria cu familia, Mărioara cu familia; din partea surorii Saveta: Ileana cu familia, Gaftița cu familia; din partea surorii Paraschiva: Valerica și familia; din partea surorii Floarea: Toader cu familia, Antonia cu familia, Mihai cu familia; din partea fratelui Dănilă: Angela cu familia; din partea surorii Ioana: Teofil cu familia, Viorica cu familia, Macedon cu familia, Livia cu familia, Nuța cu familia; din partea fratelui George: George cu familia, Florica și familia, Greta cu familia, Chivuța cu familia, din partea fratelui Teofil: Traian cu familia, Ileana cu familia; nepoți din partea cumnatei Palagica: Chivuța cu familia, Lioara cu familia și Florin; din partea cumnatului Ionică: Lenuța cu familia; din partea cumnatei Mărioara: Ionică și familia, George cu familia, Lenuța cu familia; din partea cumnatului Grigore: Dana cu familia; din partea cuscrilor: Zăpârțan Ioan cu Florica și familia, împreună cu Adi și familia și Jenica cu familia, Bruj Toader și Angelina cu familia, Fărcaș Valeriu cu familia, Ștefănescu Leonida și Ileana cu familia, familiile cuscrilor Vlad Ilie și Raveca și, în mod deosebit, de la familia Vlad Ilie și Nana, de la familiile mătușilor și unchilor din partea părinților, vecinii de pe Secu și vecinii din pădure, de la Pârâul Poștei; de la prietenii lui duhovnici, preoții Jauca și Turcu împreună cu familiile lor; de la familiile prietenilor de suflet, plecați mai demult dintre cei vii: învățătorul Moldovan Nicolae, farmacistul Păvălean Teodor, maistrul Badiu Vasile, preotul Relea Gavril, avocatul Găurean Nicolae, familiile colegilor de breaslă, morari și cazangii, de pe Valea Bârgăului și din județ, precum și de la clienții lui fideli pe care i-a servit vreme de 60 de ani.

Grigore Vlad își ia, de asemenea, rămas bun de la toți cei care i-au fost alături în viață, finii, nașii, prietenii și toți cei care l-au condus pe ultimul său drum.

Lucrurile bune trăiesc mai mult decât cel care le-a făcut și e o dulce mângâiere să știi că pământul, care se va închide peste tine, nu va acoperi și dreptatea și fapta ta.

Grigore Vlad trăiește prin copiii și nepoții săi, dar și prin toate lucrurile bune pe care le-a făcut, iar oamenii buni, care l-au cunoscut și apreciat, nu-l vor uita și îi vor cinsti în veci memoria.

(Date obținute de la familia Vlad)

6. BÂRGĂUL LITERAR ARTISTIC

ANIVERSĂRI

Scriitorul Niculae Vrăsmaș, la 77 de ani, un apărător al reperelor bârgăuane

Redacţia cotidianului „Răsunetul” este în sărbătoare. Colegul nostru, Niculae Vrăsmaş, mai adaugă un an în jurnalul vieţii.

V-am obişnuit, ca în suplimentul nostru să apară personalităţi ale judeţului care fac cifre rotunde. De această dată, face o excepţie, la o vârstă frumoasă şi cu totul aparte: 77 de ani.

„Aş vrea să opresc timpul în loc, să nu mai îmbătrânesc. Pentru mine este cea mai frumoasă zi. Toată viaţa m-am luptat cu vrăjmaşul din mine şi mi-am dorit să fac doar lucruri frumoase. Promit că de acum nu voi mai număra anii”, spune sărbătoritul.

Asigurându-vă de respectul nostru, vă urăm sănătate, bucurii şi împliniri.

La mulţi ani!

Redacţia „Răsunetul”

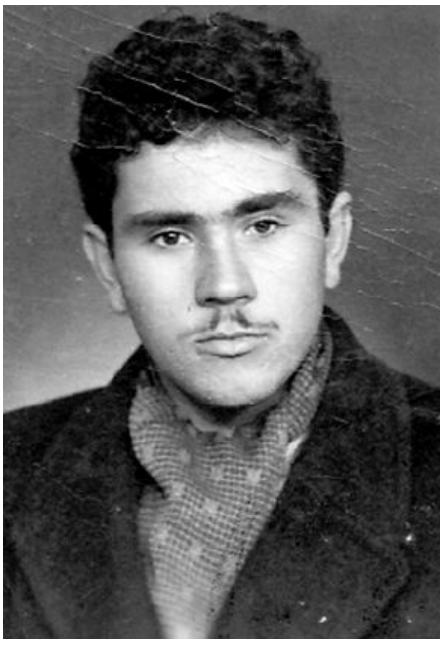

Născut la 3 noiembrie 1939, în comuna Prundu Bârgăului, jud. Bistriţa – Năsăud, urmează cursurile medii şi Universitatea la Bucureşti, absolvind Facultatea de Geologie-Geografie, secţia geologie, în anul 1964, efectuând apoi şi studii post-universitare de prospecţiune, explorare şi exploatare a resurselor minerale, cursuri de limba engleză şi atestare PC.

A lucrat în mai multe unităţi, având ca profil cercetarea geologică, precum: ISEM (1964-1966), IGEX (1966-1970), cu sediul în Bucureşti, IPEG Hărghita, Miercurea Ciuc (1970-1975) şi PROSPECŢIUNI Bucureşti (1975-1999), îndeplinind mai multe funcţii de conducere şi cercetând aproape întreg teritoriul ţării, până în 1999, când se pensionează, dar continuă să lucreze în domeniul resurselor minerale şi a mediului, la mai multe firme private şi activează ca şi consilier local ales, la Prundu Bârgăului.

În 30 decembrie s-a căsătorit, la Bucureşti, cu Sultana Ştefănescu, colegă de geologie, realizând până în prezent o căsnicie deosebită, umbrită doar de lipsa unor copii şi a deteriorării stării de sănătate în ultimi ani, dar ca marcare a trecerii lor prin viaţa pământeană, vor lăsa pentru comunitate „Casa Vrăsmaş - Bibliotecă şi Muzeu”, construită pe vatra părintească din Prundu Bârgăului.

După reîntoarcerea din București în locurile natale, principala sa activitate, după anul 2001, s-a desfăşurat în domeniul publicisticii, în principal la Casa de Presă „Răsunetul” Bistriţa, dar şi la alte ziare şi reviste locale sau naţionale. Începând din primăvara lui 2005 şi până în prezent, lucrează ca redactor responsabil la „Gazeta de Bârgău”, supliment al ziarului „Răsunetul de Bistriţa – Năsăud” ajuns în anul XII, la nr. 130. În 2011 fondează, coordonează, îngrijește și prefațează revista culturală „Anuarul Bârgăuan”, din care s-au publicat, până acum, primele șase volume.

În perioada de activitate la Întreprinderea de Prospecţiuni Geologice şi geofizice, din Bucureşti, activează la Cenaclul literar „Simion Mehedinţi”, condus de scriitorul Ion Lazu, iar din 1999 devine membru al Cenaclului literar „George Coşbuc” din Bistriţa, condus de scriitorul Ioan Moise, apoi devine membru al Societăţii Scriitorilor din judeţul Bistriţa – Năsăud, al Societății Scriitorilor Bistrițeni „Conexiuni”, membru fondator al Clubului Cultural Internaţional „Boemia” și membru al Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România. Este membru fondator al Fundaţiei „Plaiurile Bârgăului”, al Societăţii culturale „Speranţa reînviată”, președinte al Fundaţiei culturale „Valea Bârgăului” și Cetățean de Onoare al comunei natale, Prundu Bârgăului.

A luat parte la numeroase acţiuni culturale, din ţară și din judeţ, precum și la simpozioanele culturale, anuale, ale Văii Bârgăului, începând de la sfârşitul anilor 70, dar cu deosebire după anul 2000, când se alătură organizatorilor și participă cu numeroase comunicări, axate, în principal, pe domeniul monografic, iar începând cu 2009 preia sarcina de principal organizator și moderator al simpozionului, urmând a fonda un anuar al lucrărilor prezentate, care apare începând din 2011 și până în prezent, având ca principală temă „Ţara Bârgaielor”

După retragerea din capitală în locurile natale, a participat cu lucrări ştiinţifice la sesiuni aniversare, desfăşurate în localităţile Bistriţa Bârgăului, Prundu Bârgăului, Susenii Bârgăului, la Colocviile comunei Josenii Bârgăului, la festivalurile „Fire de tort”, ţinute la Reteag, Mănăstirea Salva, Runcu Salvei, Coşbuc, Năsăud, Maieru, Teaca şi Bistriţa, la Saloanele Rebreanu, Saeculum, Beclean şi ASTRA Năsăud. Cea mai mare parte a activităţii sale a constat în cercetarea trecutului ţinutului nord-est transilvan şi a Ţării Bârgaielor, în special, prin studiul arhivelor şi observaţii de teren.

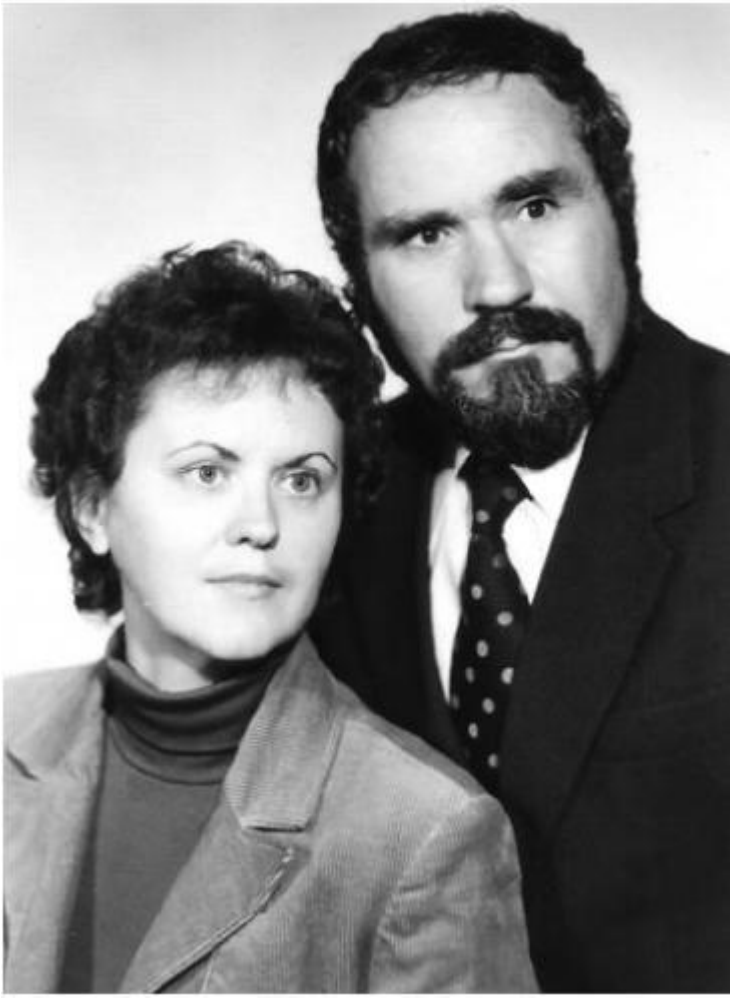

A intrat în publicistică, colaborând la cotidianul „Răsunetul” şi lucrând, din 2005, ca redactor şi apoi redactor şef, la „Gazeta de Bârgău”, supliment care apare cu sprijinul Casei de Presă „Răsunetul de Bistriţa – Năsăud” şi a primăriilor din Valea Bârgăului.

Debutează literar, în revista „Vatra”, nr.9 din septembrie 1988, Târgu Mureş, cu fragmente din *Memoria jurnalului: Radu Petrescu*, într-un grupaj literar, întitulat *Memoria jurnalului: Radu Petrescu*, alcătuit de Ioan Ilieş.

A colaborat, cu peste 50 de studii, eseuri şi articole, preponderent pe teme de cronologie, toponimie, etnografie şi folclor, memorialistică, istorie şi critică literară, la următoarele

publicaţii culturale: „Vatra” (Târgu Mureş), „Revista Ilustrată” (Bistriţa), „Mişcarea literară” (Bistriţa), ,,Eco Terra” (Cluj-Napoca), „Ferma” (Timişoara), „Arhiva Someşană” (seria a III-a, Cluj-Napoca), „Vatra veche” (Târgu Mureş), ,,Dacia literară” (Iași), ,,Cuibul visurilor” (Maieru), „Mesagerul”, „Mesagerul literar şi artistic”, „Răsunetul” și „Gazeta de Bârgău” (Bistriţa).

A publicat, până în prezent, următoarele volume: *Regele brazilor şi folclorul*, Editura „Europres” Bistriţa, 2005, *Prundu Bârgăului, o vatră străveche*, vol. 1, Editura „Karuna” Bistriţa, 2007 şi *Jurnale paralele (Radu Petrescu văzut de un elev al său),* Editura „Eikon”, Cluj-Napoca, 2008, care a primit Premiul pentru debut literar în volum, la Concursul Naţional de Proză a celei de a XXVI-a ediţie a Saloanelor ,,Liviu Rebreanu”, noiembrie 2008, dar şi Premiul pentru beletristică – proză, al „Anului editorial 2008”, oferit de Biblioteca Judeţeană „Octavian Goga” din Cluj-Napoca. A mai publicat *Un brad intrat în legendă - Regele Brazilor în literatură şi folclor,* editura Eikon, Cluj-Napoca, 2010, o ediţie nouă, îmbunătăţită cu date noi privind evoluţia folclorului bârgăuan în ultimele patru decenii, și a îngrijit o serie de articole postume şi volumul omagial *Nori dantelaţi – Nuages denteles*, cuprinzând poeme ale poetului bârgăuan Teo Vrăsmaş, în traducerea lui Florin Avram, apărut în ediţie bilingvă, română-franceză, la Editura ,,Eikon”, Cluj-Napoca, 2008, precum și volumul omagial *Un secol de viață*, dedicat marelui dascăl bârgăuan Albu Matei.

Este fondatorul, coordonatorul, îngrijitorul și prefațatorul revistei de cultură ,,Anuarul Bârgăuan”, din care au apărut până în prezent următoarele șase volume: „Despre Ţara Bârgaielor şi oamenii ei” (vol. I, 2011), „Bârgaiele în spaţiu şi timp… Exerciţii de trecut cu privire spre viitor” (vol. II, 2012), „Repere bârgăuane” (vol. III, 2013), „Bârgaiele între istorie și prezent” (vol. IV, 2014), ,,Bârgaiele între trecut și viitor” (vol. V, 2015) și ,,Bârgaiele la răscruce” (vol. VI, 2016).

Recent, Niculae Vrăsmaș a publicat volumul ,,Moștenirea lui Fabian”, apărut la Editura „Casa Cărții de Ştiinţă”, Cluj-Napoca, 2015, sub egida Bibliotecii Județene „George Coșbuc”, lucrarea primind Premiul pentru Istorie şi Critică Literară ,,Gavril Scridon” al Societății Scriitorilor Bistrița-Năsăud, pe anul 2015 și Premiul pentru Istorie și Critică Literară ,,Andrei Mureșanu”, la manifestarea „Serile de la Casa poetului”, Ediția a V-a (22-26 august 2016, Bistrița).

Niculae Vrăsmaş este cuprins în următoarele dicţionare şi antologii: - Scriitori români la frontiera mileniului III – Dicţionar critic – vol. I Bistriţa-Năsăud, de Dumitru Munteanu, Editura George Coşbuc, Bistriţa, 2009, p. 801-806. - Dicţionarul culturii şi civilizaţiei populare al judeţului Bistriţa-Năsăud, Vol. I, Ţara Năsăudului, Coordonator Ioan Seni, Cuvânt înainte de acad. Dumitru Protase, Editura Napoca star, Cluj-Napoca, 2009, p.411-412. - Dicţionarul scriitorilor români de azi (din România, Basarabia, Bucovina de Nord, Banatul sârbesc, Europa Occidentală, Israel, America), de Boris Crăciun şi Daniela Crăciun-Costin, Editura Porţile Orientului, Iaşi, 2011, p.569. - Solidaritate şi Toleranţă, Antologie de texte Proado, coordonatori: Doina Orza şi Menuţ Maximinian, Editura Mesagerul, 2009, p.307-310. - Boemia, Antologie de Nicolae Băciuţ a Clubului Internaţional de Cultură „Boema”, Editura Nico, Târgu Mureş, 2010, p.16º-163-163. - Conexiuni, antologie de proză, coordonată de Dorel Cosma şi Elena M. Cîmpan, Editura Karuna, Bistriţa, 2010, p.253-265. - Cuvântul în timp, Antologie de poezie, proză şi eseistică, Materiale selecţionate şi aprobate de Grupul Consultativ format din: Felix Nicolau, Ioan Pavel Azap, Ştefan Doru Dăncuş, Gabriel Cojocaru, Editura „Grinta”, Cluj-Napoca, 2011, p.423-442. - „Antologia prozei scurte transilvane actuale”, vol. 3, de Ovidiu Pecican, Editura Limes, Cluj – Napoca, 2011, p.359-368. – „Bârgăuani de top – O carte (incompletă) a spiritualității bârgăuane”, de Titus Wachsmann-Hogiu, Editura Karuna, Bistrița, 2009, p.325-331. – „Dincolo de cuvânt (Confesiunea poetului, prozatorului”, coordonator Valentina Becart, Editura ARHIP ART, Sibiu, 2012, p.249-258. – „O altfel de istorie a literaturii române contemporane”, vol. III, Editura Singur, Târgoviște, 2013, p.131-137. – ,,Antologie de proză contemporană românească, Sărmanul Dionis”, autor Carmen Cătunescu, Editura Scrisul contemporan, Ploiești, 2014. – „Antologie de poezie contemporană românească, Porni Luceafăru”, autor Carmen Cătunescu, Editura Scrisul contemporan, Ploiești, 2014. – „Mierle într-un lan cu maci, Antologie literar-artistică”, îngrijitor Voichița Pălăcean-Vereș, Editura Napoca Nova, 2014 și în dicționarul – ,,Personalități române și faptele lor (1950-2010), (Geologie-Literatură)”, de Constantin Toni Dârțu, Editura Studis, Iași,

2014, p.173-246. – „Un deceniu de Conexiuni”, de Dorel COSMA şi Elena M. CÎMPAN, Editura Nosa Nostra, Bistriţa, 2015, p.294-314.

Referinţe critice: „Radu Petrescu este văzut de fostul său elev în *Jurnalele paralele*: pe de o parte este jurnalul scriitorului, *Ocheanul întors*, iar pe de altă parte propriul jurnal al elevului, pentru că profesorul îi îndemna să-şi noteze într-un caiet impresiile personale despre oameni, profesori şi colegi, prieteni şi cunoscuţi, despre natură, despre fapte şi întâmplări...”

(Ion BUZAŞI, *Jurnale paralele - Radu Petrescu văzut de un elev al său*, România Literară, nr.47, 28.11.2008).

„Alternând fragmente din Ocheanul întors cu cele din propriul jurnal, apelând la documente, amintiri personale, Niculae Vrăsmaş încearcă o reconstituire a ambianţei în care au trăit aventura transilvană soţii Adela şi Radu Petrescu.”

(Mihai Dragolea, *Povestea devotamentului*, Altitudini, An. III, Nr.32, octombrie 2008, p.9.)

„O încercare de a găsi, în însemnări de acum 55 de ani, în scrisori, în arhive sentimentale, semne şi certitudini ale unor legături ce dau să iasă din sfera afectivului şi să intre în cea a spiritului.”

(Eugenia Ţarălungă, *Miscellanea, Breviar editorial”*, în „Viaţa Românească”, nr.1-2, 2009, p.250).

„Cartea lui Niculae Vrăsmaş a primit două premii în 2008: Premiul pentru debut literar în volum, la Concursul Naţional de Proză a celei de a XXVI-a ediţie a Saloanelor „Liviu Rebreanu”, din noiembrie 2008, dar şi Premiul pentru beletristică – proză, al „Anului editorial 2008”, oferit de Biblioteca Judeţeană „Octavian Goga”din Cluj - Napoca. (Menuţ Maximinian, *Niculae Vrăsmaş, prezent în revistele bucureştene*, Răsunetul, 28/02/2009).

„La categoria „beletristică”, premiul a fost împărţit între patru autori. Pentru proza publicată în 2008 autori de succes au fost autorul sexagenar Niculae Vrăsmaş cu volumul dedicat profesorului său Radu Petrescu - „Jurnale paralele -”...” (Patricia Fedorenco, *Editura Eikon, câştigătorul Anului editorial 2008*, Ziua de Cluj, fondat în 2004, nr. 1324, 29.04.2009)

„...premiile pentru proză au ajuns la Niculae Vrăsmaş, pentru „Jurnale paralele”, şi Alex Porc, pentru „Debit de valium”. (Raluca Grecu, Cultura, 28.04.2009)

„Este o întreprindere meritorie, de pionierat, întrucât până la N.V. nimeni nu a adunat într-un singur op tot ceea ce s-a scris despre aceste mari şi reprezentative aşezări ale ţării noastre. Reluând efortul unor înaintaşi (...) Niculae Vrăşmaş reuşeşte să ducă la bun sfârşit un travaliu deloc de neglijat, încurajator pentru noi iniţiative de acest gen în viitor.” (Gavril Moldovan, *O monografie mult aşteptată: Prundu Bârgăului, o vatră străveche, de Niculae Vrăsmaş*, Revista ilustrata, 2007.)

„…Cum Radu Petrescu de la 17 ani (din 1944) a început să ţină un jurnal, i-a îndemnat şi pe elevii săi să ţină jurnale zilnice, bineînţeles învăţându-i „ce şi cum”. Aşa a început un jurnal şi Niculae Vrăsmaş, care i-a fost elev. Şi de la o astfel de întâlnire, profesor-elev, începe această nouă carte despre remarcabilul scriitor Radu Petrescu.” (Virgil Raţiu, *Jurnale paralele - Radu Petrescu văzut de un elev al său*, Mesagerul, 28.06.2008.)

„…Zi de zi, Vrăsmaş scria, la îndemnul profesorului, într-un jurnal care a rămas mărturia proaspătă a unui copil despre clasă şi Radu Petrescu, el însuşi autor de jurnale. Cartea lui Niculae Vrăsmaş este o desfăşurare „paralelă” a însemnărilor, aşa cum se găsesc evenimentele în jurnalul elevului şi cel al scriitorului.” (Victor Ştir, *Niculae Vrăsmaş l-a adus pe Radu Petrescu acasă*, Mesagerul, nr. 3556, 5.06. 2008.)

„Referitor la lucrarea în sine, reţin remarcabila structurare a materialului, Niculae Vrăsmaş, conform mărturiilor din prefaţă, a cercetat cu migală arhive şi documente din perioada respectivă, cu extrase din presă, prezentând cât se poate de veridic şi obiectiv evenimentele cultural-artistice desfăşurate sub emblema Festivalului „Regele Brazilor”. (Ion Moise, *Niculae Vrăsmaş şi bradul său legendar,* Răsunetul, 25.08.2010).

„Cartea este un document pentru că are în cuprins atât importante texte despre manifestările culturale desfăşurate la rădăcina bradului secular în perioada 1968-1977, şi reluate în anii 2001-

2010, cât şi numeroase fotografii." (Jeniţa NAIDIN, *Niculae Vrăsmaş – Scriitorul cu suflet de aur*, Răsunetul, 26.11.2010).

„Ei, bine, un om cu jurnal început în timpul când a fost elev la şcoala elementară este istoricul literar Niculae Vrăsmaş care a publicat una din cele mai afective cărţi dedicate scriitorului Radu Petrescu. Este vorba de *Jurnale paralele. Radu Petrescu văzut de un elev al său*, ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2008, 284 pag."

(Icu CRĂCIUN, *Magistrul și ucenicul*, Mișcarea literară, Anul VI, Nr.4 (24), Bistrița, 2007, p.62)

„Am răsfoit cu plăcere *Anuarul Bârgăuan* (Anul 1, Nr. 1, 2011), volum cu un cuprins bogat şi divers, grupând un număr mare de colaborări şi semnatari, oameni de cultură, scriitori, profesori, cercetători în arhive, texte acoperind domenii ca istorie, etnografie, învăţământ, economie, literatură şi arte, topografie, creaţie populară, unele dintre ele foste comunicări ştiinţifice sau abordări cu alte prilejuri publice, totul preluat în cunoştinţă de cauză, realizat sub îngrijirea şi cu o mare dăruire sufletească şi cu un Cuvânt înainte de Niculae Vrăsmaş. (Aurel RĂU, *Am răsfoit cu plăcere Anuarul Bârgăuan,* Anuarul Bârgăuan, An II, Nr.2, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2012, p.286).

„Cu deosebită discreţie şi fără pretenţia de a-şi copleşi interlocutorii, prin numărul articolelor, Niculae Vrăsmaş intervine în repetate rânduri cu articole interesante ce completează sau fac legătura între conţinutul articolelor propuse, intercalaţiile sale, realizându-se din perspectiva moderatorului decât al redactorului ce-şi doreşte, în primul rând, să evidenţieze calitatea contribuţiilor numeroşilor săi colaboratori. Reuşitele sale sunt în această privinţă demne de subliniat în sensul că se remarcă ca un talentat scriitor, iubitor şi cunoscător al istoriei." (Vasile Dobrescu, *Un veritabil act de cultură,* Anuarul Bârgăuan, An II, Nr.2, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2013, p.293).

„…esenţial nu e să-ţi iubeşti ţinutul din care provii, ci să faci ceva pentru el ca semn al acestei iubiri. Îl respect pe dl. Vrăsmaş pentru altruismul de a lucra mai mult pentru ceilalţi, decât pentru el însuşi. Totodată, îi admir pe constructori." (Ştefan Borbely, *Et in Arcadia ego,* Anuarul Bârgăuan, An. III, Nr.3, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2014, p.278).

„Volumul „Jurnale paralele" al scriitorului prundean Niculae Vrăsmaş, reprezintă un omagiu adus fostului său profesor de limba română, care a devenit cu timpul un scriitor deosebit şi în a cărui operă se vorbeşte şi despre viaţa sa în timpul trecerii vremelnice prin şcoala din Prund." (Virginia Brănescu, *Niculae Vrăsmaş: Jurnale paralele,* Răsunetul, 5.9.2008).

„Niculae Vrăsmaș s-a aplecat foarte mult asupra lui Fabian și a scos tot ceea ce s-a putut pentru a-l pune pe acesta în relație cu Eminescu, dar și pe contemporanii săi. Eu îl felicit pe autor și sunt fericit că sub egida Bibliotecii Județene „George Coșbuc", Bistrița-Năsăud, a apărut o asemenea carte de cercetare, pentru că până la urmă e o lucrare de cercetare în ceea ce privește viața și opera și activitatea a acestui mare și important personaj, Vasile Fabian-Bob-Reu (Rău)." (Ioan PINTEA, cuvânt la lansarea cărții *Moștenirea lui Fabian,* la Bistrița, în 15.01.2016).

„Din câte știu, doar doi autori de seamă din județul Bistrița-Năsăud nu și-au revăzut locul nașterii nici după ce au început a merge pom, nici în tinerețe și nici la maturitate. Este vorba de Vasile Fabian Bob și Liviu Rebreanu. Destinul a făcut însă ca amândoi să fie legați sufletește mai mult de satul Maieru decât de localitățile lor natale. Se cunosc zecile de consemnări ale lui Rebreanu referitoare la Maieru (e suficient să amintim cea pusă de corpul redacțional al revistei „Cuibul visurilor" pe frontispiciul acesteia: „În Maieru am trăit cele mai frumoase și fericite clipe ale vieții mele").

Grație d-lui Niculae Vrăsmaș, prin cartea sa *Moștenirea lui Fabian* (editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2015), veți avea ocazia de a afla multe date biografice despre această personalitate care s-a născut la Rusu Bârgăului în 31 decembrie 1795, din familia lui Petru Reu, caporal în Regimentul II grăniceresc român din Năsăud, și a Anisiei, fiica preotului Bob, din Maieru, care, încă de la botez l-a înfiat și crescut, astfel că nu întâmplător se va numi Bob și nu Reu și și-a început studiile primare la Maieru (aidoma lui Rebreanu), continuându-le apoi la școala nemțească din Năsăud (3 ani), unde l-a avut coleg de clasă pe Ioan Marian, primul său biograf, apoi încă trei ani la Gimnaziul superior greco-catolic din Blaj, după care a urmat, în paralel, Facultatea

de Filozofie și Facultatea de Drept din Cluj. În toată această perioadă a fost un elev și student eminent, și-a însușit o vastă cultură și a ajuns un mare poliglot, cunoscând limbile: latină, greacă veche, germană, ebraică, franceză, rusă și maghiară. Din păcate, în ultimul an de studii va încălca regulamentul academic și, neacceptând pedeapsa corporală, este nevoit să părăsească facultatea. A încercat să-și termine anul la Oradea, dar nu a reușit, după cum a eșuat și când a încercat să-și găsească un post de auditor (judecător) la Regimentul II din Năsăud.

În anul 1820, Gheorghe Asachi a trecut Carpații, în Transilvania, pentru a căuta tineri intelectuali pentru învățământul românesc de la Iași. Însoțit de Asachi, Fabian va călători în Moldova împreună cu: Vasile Popp, Ion Costea și Iosif Manfi. Tulburările din anul 1821 îi determină pe colegii săi să revină în Ardeal, dar Fabian Bob va rămâne, îndeplinind timp de 7 ani

diverse munci, inclusiv institutor în case boierești. În 1 ianuarie 1828 a fost numit profesor de matematică, geografie și latină la Gimnaziul public-național din Iași, iar din 1829 devine colaborator și redactor la „Albina românească” din același oraș. În anul 1834 a publicat manualul de „Geografie elementară”. Tot acum se înființează Academia Mihăileană, de învățământ superior, unde este numit profesor de filozofie și i se acordă titlul onorific de paharnic. Altruistul, onestul și iubitorul de neam Fabian Bob, la moartea căruia, prietenul său Vasile Pop afirma: „era un geniu peste veacul său, așa că dacă ar fi avut o viață mai îndelungată, de care era vrednic, ar fi făcut epocă în literatura națională”, s-a stins din viață prematur, în 7 aprilie 1836, la 41 de ani, în Iași, unde a și fost înmormântat.

Primele versuri le-a scris în latină, cum a fost acel „Carmen onomasticon” (1820), dedicat domnitorului Mihail Sturza, sau alt text intitulat „Alussio”, cu prilejul restabilirii domniilor pământene. Dintre poeziile sale cele mai citate și reproduse în cartea d-lui Vrăsmaș atât în scrierea chirilică, dar și în grafie latină, amintesc: „Moldova la anul 1821” (din care însuși Eminescu, în „Epigonii”, va prelua vestita sintagmă: „S-a întors mașina lumii”…) și „Moldova la anul 1829”, publicate postum în „Foaie pentru minte, inimă și literatură” (anul II, Brașov, 1839, nr. 13, 14 și 15).

Deși are doar 84 de pagini, consider că această carte epuizează cam tot ce s-a scris despre viața și opera unuia dintre primii poeți ai literaturii române, personalitate marcantă nu numai a județului nostru, ci și a României, dovadă – așa cum bine arată autorul ei – s-au pronunțat: Ioan Marian, Ioan Rațiu, Popescu-Scriban, Iuliu Moisil, Titu Maiorescu, Ovid Densușianu, George Călinescu, Teodor Tanco, Sever Ursa etc.”

(Icu CRĂCIUN, Niculae Vrăsmaș și Vasile Fabian Bob, ”Răsunetul Cultural”, Supliment realizat de Societatea Scriitorilor din Bistriţa-Năsăud şi USR Cluj-Napoca.

INCHIS

ZIUA CULTURII NAȚIONALE
LANSARE DE CARTE
Moștenirea lui Fabian
MIHAI EMINESCU
166
DORTMUND
BVB 09

CĂMIN CULTURAL

Liviu Păiuş, apărătorul tradiţiilor someşene, la 75 de ani! Supliment special în Răsunetul!

Sâm, 01/17/2015

Profesorul, folcloristul, etnografistul, publicistul şi monografistul Liviu Păiuş, descendent din marele neam al intelectualilor năsăudeni, împlineşte 75 de ani.

Personalitate marcantă a Văii Rodnei, Liviu Păiuş este un nume care şi-a făcut loc cu sârguinţă în rândul cercetătorilor de frunte ai tradiţiilor năsăudene, editând un număr impresionant de studii care adună toate comorile tradiţionale din această zonă.

Răsunetul aniversar

Liviu Păiuş, apărătorul tradiţiilor someşene, la 75 de ani

Cine s-a născut în ianuarie?

Dar din dar...

75 de ani?

A dovedit, de-a lungul timpului, că se încadrează perfect în portretul dascălului adevărat, preocupându-se de întreţinerea atmosferei culturale a Cetăţii Rodnei, fiind în acelaşi timp, printre membrii fondatori ai publicaţiei cu acelaşi nume, care aduce număr de număr cultura rodneană în faţa publicului din ţară şi străinătate.

Pentru munca titanică depusă, Liviu Păiuş este inclus în dicţionarele „Personalităţi române şi faptele lor”, semnat de Constantin Toni Dîrţu, „Dicţionarul etnologilor români” - Iordan Datcu, „Dicţionarul scriitorilor din Bistriţa-Năsăud” - Dumitru Munteanu, „Dicţionarul culturii şi civilizaţiei populare al judeţului Bistriţa-Năsăud” - coordonator Ioan Seni. Volume precum „Folclorul Văii Rodnei”, „Lacrimi şi durere. Folclor din război”, „Someş, apă mergătoare”, „Istoricul învăţământului românesc din Rodna Veche”, „Sus la munţi, ca negura”, „Folclorul Ţării Năsăudului”, „Monografia comunei Rodna Veche”, ediţiile îngrijite ale lui Ion Pop Reteganul şi Florian Porcius sunt dovezi de necontestat că intelectualul Liviu Păiuş şi-a făcut datoria faţă de neamul său, aşa cum puţini dascăli reuşesc să o facă.

Profesorul Liviu Păiuş s-a ambiţionat să trateze sistematic materialul vad şi eterogen pus la dispoziţie de ţăranul satelor someşene, ştergând colbul uitării de pe cele mai frumoase poezii populare epice, balade, poezii rituale, dovedind astfel că Ţara Năsăudului are unul dintre cele mai bogate tezaure ale culturii populare de pe pământ.

De numele lui Liviu Păiuş se leagă şi înfiinţarea muzeului mineritului de la Rodna, unic în ţară prin exponatele lui. În jurul lui vibrează flacăra vie a culturii din această zonă.

În numele celor care iubesc cultura românească, îi dorim, domnului profesor, mulţi ani cu sănătate, pace şi bucurii alături de cei dragi. La mulţi ani stimate domn profesor!

Ediția ce se află pe piață conține un supliment special Liviu Păiuș. Vă recomandăm acest număr în care au gânduri deosebite pentru Liviu Păiuș o serie de personalități ale județului!

Liviu Păiuș – 77 de ani[210]

În mijlocul lunii ianuarie, în iarnă cu zăpezi atât de curate și albe, mulțumind lui Dumnezeu pentru toate, începem un an nou cu nădejde și cu bucuria fericitului prilej, printre zilele culturii naționale, de a-l ferici cu recunoștința noastră, în 19 ianuarie, pe domnul profesor Liviu Păiuș din Rodna.

Identitatea culturală locală, pe care ne-o descoperă națională, prin munca de cercetare, promovare și învățare-predare pe mai departe, nouă tuturor, ca disciplină obligatorie. O face strălucit de-a lungul vieții domniei sale (77 ani), ca profesor de limba română, etnograf, publicist, cercetător, scriitor, etc.

Prin Muzeul Etnografic și al Minerităului Rodnean, revista „Cetatea Rodnei", cărțile scrise, el, Liviu-Păiuș, de acum ne reprezintă, iar noi ne obligăm la memorie veșnică (de 70 de ori cate 7), la împlinirea desăvârșirii personale în vârsta celor 77 de ani.

Ne aduc mereu aminte de dumneavoastră momente frumoase ca acestea: Nuntă la Perișor, Sfințire de Biserică pe Valea-Măgherușului, Lansare de carte.

La mulți ani cu sănătate!

[210] Preot Ilie PIORAȘ, Răsunetul, Mie, 01/18/2017

CRONICI LITERARE

Zorin DIACONESCU,
Învăţatul Septimus şi cealaltă faţă a lumii

Titus Wachsmann-Hogiu, Septimus W.
despre neliniştile metafizice ale unui neştiutor, Bistriţa, 2014

O carte despre învăţătură trebuie să vorbească despre rosturile celei din urmă, începând cu recunoaşterea necesităţii ei.

Cum vom recunoaşte mai bine nevoia de ştiinţă decât scoţând la lumină neştiinţa noastră? Pentru aducerea la valoarea zero a acestei ecuaţii e nevoie de trudă şi de perseverenţă. *Septimus W.*, un alter ego al autorului, nu doar că nu le-a ocolit, ci le-a dedicat întreaga sa viaţă.

Cititorul este îndemnat de la început să nu uite că structural gândim la fel ca pe vremea clasicilor antichităţii elene, încercând să (ne) explicăm universul în care trăim şi rostul pe care îl poate primi existenţa noastră. Sunt acestea două chestiuni simple şi complicate în acelaşi timp, încât nimeni nu a găsit până acum răspunsul final, definitiv la toate întrebările care ne încearcă în legătură cu cele de mai sus. Acel răspuns al răspunsurilor nu este râvnit de învăţaţi, el ar însemna sfârşitul oricărui progres şi începutul declinului. Îndoiala este cea care îl aduce pe învăţat din nou la masa de lucru, între cărţi şi note, generaţie după generaţie, un admirabil mit al unui meşter Manole, căruia i se risipesc la lumina zilei rândurile scrise pe timp de noapte, care aşteaptă febril căderea întunericului pentru a reaprinde lumânările şi a o lua de la capăt.

În ochii învăţatului, adevărata ameninţare nu e necunoscutul, ci certitudinea.

Din toate timpurile, oamenilor li s-au vândut iluzii ambalate în certitudini, de fiecare dată au fost ispitiţi să creadă că cineva mersese până la capăt pentru a le aduce răspunsurile primare, fundamentale. Vânzătorii de vânt au fost dintotdeauna dibaci, au ştiut să se folosească de imaginaţia omului, dar şi de dorinţa lui de putere, de a şti mai mult decât semenii săi. Aceste încercări de magie, de iluzionism, de obicei nu s-au terminat bine, au făcut victime, dar sacrificiul n-a fost zadarnic fiindcă oamenii au aflat că trebuie să se întoarcă în bibliotecă, că încă mai au de citit de mai multe ori pe atât cât citiseră până atunci, că după fiecare cotitură pe drumul cunoaşterii aşteaptă o noua bucată de drum, nicidecum capătul acestuia.

În epoci diferite, oamenii au fost amăgiţi în mod diferit, frica a fost dominantă în evul mediu, au urmat perioade eroice sau migraţii în masă, probabil prezentul e ameninţat de comoditatea pe care o oferă tehnologia, doar o altă capcană, însă după fiecare euforie urmează nevoia de luciditate. Cartea lui Titus Wachsmann-Hogiu nu este un istoric propriu-zis al cunoaşterii, ci un inventar al acesteia, realizat cu mijloace didactice clasice şi totuşi mereu moderne. *„Această carte nu-şi propune să fie un curs abstract de filosofie ci o abordare concretă a unor nelinişti ce derivă din frământările fireşti ale omului ca fiinţă spirituală, atunci când se situează dincolo de componenta sa materială.”* – ne avertizează autorul încă din introducere.

În aparenţă omul postmodern trăieşte un moment de demobilizare prin suficienţă.

Este o imagine falsă, transmisă şi retransmisă de mediile tributare *ratingului* – ori componenta spirituală a fiinţării noastre este o chestiune de calitate, nicidecum de cantitate. Omenirea nu poate porni spre orizonturile cunoaşterii aşa cum porneşte la iarbă verde în zi de sărbătoare. Vorbim de un drum anevoios care nu este închis pentru nimeni, dar care nu se oferă, ca un trofeu, care nu poate fi meritat, doar muncit – o muncă fără de sfârşit şi fără altă răsplată în afara cartezianului *cuget, deci exist*.

O parcurgere a capitolelor acestei cărţi ne va convinge că autorul se străduieşte se fie în primul rând nepărtinitor şi nu convingător.

Dascălul Septimus ne arată căile şi nu calea. Autorul este conştient de opţiunea partizană a căii, se subînțelege juste, rezultatul unui act de reducţie intelectuală. El îndepărtează discret tentaţia reducţionismului in extremis care este dogma, fără să atace vreuna din dogmele cunoscute. În schimb, cea mai recentă carte a lui Titus Wachsmann-Hogiu ne relevă căile, opţiunea pluralistă, respectând în acest fel până la capăt *adevărata democraţie a spiritului*. În această privinţă autorul se deosebeşte de acei congeneri care, traumatizaţi de perioada profund dogmatică trăită până în 89 cad în capcana propriilor conduite, devenind revendicativi până la înlocuirea dogmei cu o altă dogmă. Autorul rezistă cu brio ispitei de a înlocui ateismul dogmatic al istoriei noastre recente cu compensarea religioasă cu tentă fundamentalistă, la fel de restrictivă, dar şi de contraproductivă. În aceeaşi măsură Titus Wachsmann nu se lasă tentat de a opune materialismului dialectic şi istoric, adevărată religie oficială până în 89, o negare completă şi în bloc a tot ce s-a scris sub egida acelui curent filosofic.

În alţi termeni, autorul refuză cu conştiinciozitate orice abordare politică, care este prin natura ei partizană. Obiectivitatea, urmărită cu consecvenţă în paginile cărţii îl apropie de abordarea orientală, prin tendinţa de a admite contrariile, fără obligativitatea de a le ierarhiza, de a avea o componentă bună şi una rea. Viziunea aceasta îi aparţine dascălului şi este motivată prin conştiinţă. Spiritul partinic înlocuieşte conştiinţa cu interesul, de regulă cel de grup, chiar dacă invocat este interesul naţional. Este crezul dascălului de a le transmite cititorilor că adevăratul interes naţional, nu poate fi decât deschiderea spre adevăr. Adevărul nu poate fi nici condiţionat, nici confiscat.

Privită prin prisma învăţăturilor, dar mai ales a atitudinilor lui Septimus W., lumea contemporană nu iese prea bine. Autorul evită cu grijă astfel de concluzii, tocmai pentru a ocoli interpretările cu tendinţă, dar cititorul nu poate să nu urmeze acest demers pe cont propriu. Nu m-ar mira dacă într-o zi nu ştiu care zelot din nu ştiu care tabără se va trezi să declare această carte o carte subversivă, doar pentru motivul că nu îi *dă dreptate lui şi numai lui*. Astfel de perspective, departe de a speria, nu vin decât să confirme că între coperţile acestei cărţi autorul a scris ceea ce era de scris, fără patimă şi fără gânduri ascunse.

Adrian ONOFREIU, ISTORIE LITERARĂ: *Fragmentarium – Coșbuc* 150[211]

Împlinirea a 150 de ani de la naşterea poetului a ocazionat organizarea unor ample manifestări. În acest context, au fost reeditate unele lucrări dedicate personalităţii şi operei lui George Coşbuc; amintim doar pe cele datorate lui Petru Poantă, *Opera lui George Coşbuc*, Andrei Moldovan, *George Coşbuc sau lirismul pragurilor,* Gavril Scridon, *Ecouri literare universale în poezia lui George Coşbuc, Viaţa lui George Coşbuc,* Andrei Bodiu, *George Coşbuc. Monografie, antologie, receptare critică,* Horaţiu Catalano, *George Coşbuc. Contribuţii pedagogice*, toate, la vrednica editură clujeană Şcoala Ardeleană sau cea a universitarului ieşean cu origini locale, *George Coşbuc în amintirile contemporanilor,* selecţie de texte, note şi cuvânt înainte de Alexandru Husar, Ed. Princeps Multimedia, Iaşi, 2016.

Cu un an mai devreme a fost tipărită lucrarea lui Ion Filipciuc, *George Coşbuc în Bucovina,* Ed. Charmides, Bistriţa, 2015[1].

Toate aceste apariţii sunt producţii de analiză, teorie sau istorie literară. Poate, de aceea, a trecut aproape neobservată o apariţie cu un conţinut aparte. Realizată de un *literat*, dar şi de un *istoric,* lucrarea şi-a propus să abordeze din punct de vedere *ştiinţific* începuturile activităţii poetice a lui George Coşbuc. De aceea, s-a focalizat pe reconstituirea documentară a perioadei studiilor liceale la Năsăud şi a activităţii în cadrul societăţii de lectură a elevilor de aici, „Virtus Romana Rediviva”[2]. Vom constata astfel că preocupări pentru valorizarea creaţiei timpurii a poetului au fost şi altele, decât cele care au devenit „clasice”.

Astfel, un intelectual important al fostei „graniţe militare” năsăudene, Nestor Şimon, s-a preocupat la sfârşitul secolului al XIX-lea de personalitatea fostului lui „conşcolar”, George Coşbuc.

Pentru a afla mai multe despre familia Coşbuc, Şimon s-a adresat încă la 2 noiembrie 1892 preotului Leon Coşbuc din Leşu, cu rugămintea de a culege şi a-i trimite date despre trecutul localităţii. Răspunsul, concretizat în scrisoarea datată 25 iunie 1893 oferă o primă încercare de a

[211] Suplimentul „Răsunetul Cultural”, realizat de Societatea Scriitorilor din Bistriţa-Năsăud şi USR Cluj, Luni, 12/19/2016

schița obârșia și evoluția familiei Coșbuc. Textul scrisorii – reprodus doar în pasajele de interes pentru temă - este de următorul conținut: „Prea stimate domnule secretar! Date exacte despre începutul familiei preoțești Coșbuc, până la al 8-lea preot,, adică până la strămoșul meu Larion Coșbuc, care a fost născut în anul 1764 nu am putut scoate la iveală, deoarece documentele cele vechi, când au intrat ungurii în Hordou, le-au devastat toate. [….]. Atât numai vă pot descoperi, că tatăl meu când a venit de la Blaj ca popă sfințit, a zis strămoșul meu Larion către domnia sa „No dragul moșului, tu ești al 10-lea preot din familia noastră". Iar un unchi al tatălui meu, cu numele Ionică, a trăit 103 ani, de la 1741-1844; […]; mai umblat în lume, i-a spus tatălui meu, care era de numai cam 20-25 de ani pe acele vremuri, cum că familia Coșbuc își are începutul cam pe la anul 1703[3] și că, cel dintâi popă din familia Coșbuc a fost popa Atanasiu, al II-lea, Ciril, al III-lea, Ion, al IV-lea, Eremia, al V-lea, Cifor, al VI-lea, Nelevaica, al VII-lea, Vasian, al VIII-lea, Larion, al IX-lea, Leon Coșbuc, care e preot în Leșu. E de observat cum că, până la anul 1874 în mica parohie Hordou au fost cu totul câte doi preoți, adică tatăl și fiul. *Afară de aceasta, din familia Coșbuc nici un descendent în linie dreaptă nu a îmbrățișat altă carieră, afară de cea preoțească.* […]. Mai observ cum că, familia Coșbuc, din descălecat până al popa Nelevaica a avut conumele de Casian, iar de la el, prin adopție, au luat conumele de Coșbuc. Lucrul s-a întâmplat așa, că așezându-se în parohia Hordou un străin cu muierea sa, probabil rus de origine, cu numele Coșbuc. Om cu carte, a fost mai mulți ani primar în Hordou, fiind avut și neavând erezi, a donat întreaga avere a sa popii Nelevaica și cu averea a primit și conumele adoptatorului, de Coșbuc"[4].

Un alt aspect care rezultă din analiza *documentară* a „cazului" ne arată modul specific de raportare la trecut a intelectualilor care au „sondat" posteritatea poetului. Și, în primul rând, subliniem că pentru o banală apreciere[5], conducătorul societății literare a elevilor năsăudeni în anul școlar 1880-1881, Grigore Pletosu, a fost considerat „primul critic al operei coșbuciene". Însă, mergând pe firul timpului, constatăm că aprecieri mult mai aprofundate au fost făcute și de alții. Revenind la scrisoarea preotului Leon Coșbuc, mai sus citată, vom constata că în finalul ei, după ce enumeră generațiile succesive de preoți și subliniază tradiția acestei funcții, precizează excepția de la aceasta, „fără numai George Coșbuc, fiul lui Sebastian, care după Judecata literaților Români, se numără astăzi între cei dintâi poeți naționali români, cu domiciliul în București"[6]. La fel îl

considera și Nestor Șimon, care-l valoriza în corespondența cu un năsăudean stabilit în București. „George Coșbuc – scria Șimon la 6 noiembrie 1892 lui Andrieșu Gabriel, oficiant telegrafo-poștal în București – un fecior al preotului din Hordou, a trecut în România de vreo câțiva ani. E un poet bun și poate că-l cunoști; de cumva e prin București, pune mâna pe dânsul și-i spune să nu mă uite. Eu i-aș scrie și nu știu unde. […]. George Coșbuc e un copil foarte modest și de treabă, îl cunosc foarte bine, mai aproape, am fost conșcolari și în Cluj a fost un an la Universitate”[7]. Ambii intelectuali probau în textele lor măcar faptul că erau la curent cu aprecierile la adresa operei poetului, atâta câtă era la acel moment și mai ales, faptul că-i știau capabilitățile încă din perioada liceului și a episodicei prezențe la Universitatea din Cluj. Nu mai puțin important și demn de remarcat este și ceea ce probează *documentele* referitor la modul cum a fost construită imaginea poetului în posteritate, în special la Năsăud. Aici, în emulația de după Unirea din 1918, a fost întemeiată o publicație periodică care s-a definit programatic prin cercetarea trecutului și valorificarea lui documentară.

În acest context, redactorul și colaboratorii nu puteau să fie indiferenți față de o mare festivitate, ocazionată de dezvelirea bustului poetului, în vara anului 1926. Însă au obnubilat, în primul rând, efortul depus și realizarea practică a bustului, datorate unuia care nu „era de al lor”, Emil Tișca[8]. Nici o vorbă despre acesta, în toate cuvântările oficiale, consemnările din presă sau broșurile editate cu acel prilej.

Abundă însă materiale datorate „clasicilor” de atunci, înșiruite în numărul festiv al periodicului năsăudean, astfel[9]. Multe dintre acestea, încercau să resusciteze și fac apel la memoria apropiată, deși trecuse destul de mult timp de la „depărtarea” lui Coșbuc dintre ei și stabilirea în București.

„Receptarea” continuă în aceeași notă și în numărul următor. Asumate de redacție, sunt publicate două materiale, cu următoarele precizări – importante - pentru model promovat de aceasta: „Contribuții la viața și activitatea lui George Coșbuc”: „ D-l Anton Demian, învățător în comuna Hordou ne trimite 3 ½ coale manuscris de-a lui George Coșbuc, și anume, poeziile: „Ceas rău”, Femeile din Weinsberg” și „Draga mamei”, scrise de poet probabil la 1883, cum apare din „Tribuna”, nr. 122, a. 1886. Dintre acestea: balada poporală „Draga mamei”, modificată de însuți poetul în acest manuscris, cum se vede din notele marginale, copiată în 18-23 martie 1886 și trimisă spre publicare „Tribunei” a apărut în patru numere din iunie 1886; iar „Ceas rău” a fost tipărit tot în „Tribuna”, în iunie 1886, asemenea, cu modificări. A treia poezie: „Femeile din Weinsberg” n-am aflat să fie publicată, deci urmează aci (p. 74) (vezi în continuare textul, pp. 74-77). Nota: De la d-l învățător pensionar Iuliu Bugnariu, actual șef de birou la administrația pădurilor grănicerești din Bistrița, am primit spre,publicare aceste „Amintiri”, cărora bucuros le dăm loc. Deoarece ele conțin însă date și poezii – cum însuși d-l. Bugnariu zice – „bazate numai pe memorie”, așa, autenticitatea lor rămâne în sarcina D-sale”. (p. 77; vezi în continuare textul, pp. 77-84)[10].

Modelul astfel impus a fost preluat chiar și în prezent. Într-o altă lucrare – de fapt, o reeditare a broșurii lui Nicolae Drăganu din anul 1926 – la sfârșit au fost adăugate, ca „Anexe” câteva piese documentare, primite de editori în perioada realizării lucrării. Deși le-a fost comunicat faptul că majoritatea nu sunt inedite și au mai fost publicate[11], sunt prezentate ca fiind pentru prima dată introduse în circuitul publicistic[12].

În fine, opera lui George Coșbuc a fost invocată și utilizată chiar și în scrierea istoriei. Pornind de la faptele glorioase ale înaintașilor, același periodic năsăudean invocă un material scris de poet, pentru a argumenta măreția momentului bătăliei de la Arcole, din 15-17 noiembrie 1796, când – susține autorul studiului – Napoleon a fost oprit aici de grănicerii năsăudeni[13]. Prelucrarea contribuției lui Coșbuc continuă, preluând interogația acestuia, potrivit căreia „nu e de comparat, bine înțeles – zice Coșbuc mai departe, dar cu toate acestea pomenesc aici lupta de la Călugăreni, pentru că amândouă aceste două lupte au puncte de asemănare” (p. 151).

O posibilă explicație a preocupărilor poetului pentru evocarea unor momente din trecutul zonei natale o aflăm și din alte surse *documentare*. Același Nestor Șimon îl ruga pe Gabriel Andreiașu ca – referitor la Coșbuc - „după ce ai pus o dată mâna pe dânsul, nu-l lăsa din mână, ci îi

predă câte un episod mai însemnat din istoria noastră ca să-l cânte, precum cântau în vechime și chiar și azi poeții altor popoare faptele strălucitoare ale strămbunilor. Sunt multe fapte glorioase ale grănicerilor noștri care ar putea fi eternizate și prin arta poetică. Așa ar fi de exemplu, la înființarea graniței militare Tănase Todoran, unele episoade din luptele cu turcii, francezii, apoi soarta Batalionului I în Ungaria, etc"[14].

Iată cum *o simplă apariție editorială* – trecută într-o notă de subsol sau ignorată total – poate determina o introspecție asupra operei lui George Coșbuc.

---

[1] Despre editarea și receptarea operei poetului, vezi Răzvan Voncu, *Note despre editarea și receptarea operei lui George Coșbuc,* în „România Literară", București, anul XLVIII, nr. 41, 23 septembrie 2016, p. 6. „George Coșbuc – biobibliografie", în „Mișcarea Literară", Bistrița, anul XV, nr. 3 (59), 2016, pp. 53-57.

[2] *George Coșbuc în documentele junimei năsăudene,* volum îngrijit de Adrian Onofreiu, Ioan Pintea, Bistrița, Ed. Născut Liber, 2016.

[3] Vezi aici și Serviciul Județeană Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, fond personal *Anton Coșbuc,* d. 294: „Despre neamul Coșbuc în Hordou în 1750 – fișe de cercetare", d. 299; Szabó T. Attila, „A Coșbuc – család ösei Hordón/Strămoșii familiei Coșbuc în Hordou", în „Erdely Muzeum", 1947, anul II; nr. 1-4, pp. 134-136.

[4] *Nestor Șimon. Corespondență,* volum îngrijit de Adrian Onofreiu, Ed. Supergraph, Cluj-Napoca, 2005, doc. 35, pp. 84-86.

[5] Ședința din 14 decembrie 1880 – partea literară. II.

[6] *Nestor Șimon. Corespondență*….. doc. 35, p. 85.

[7] *Ibidem,* doc.10, p. 47.

[8] Vezi pentru detalii, Vasile Dobrescu, Adrian Onofreiu, „Emil Tișca (1881-1965) – director de bancă și animator al vieții publice și culturale a românilor transilvăneni", în *Liviu Boar la 60 de ani. Arhivist, istoric, profesor,* coordonator Dr. Ioan Lăcătușu, Ed. Eurocarpatica, Sfântu-Gheorghe, 2011, pp. 339-366;

[9] „Arhiva Someșană. Omagiu lui George Coșbuc", Năsăud, nr. 5/1926, *passim.*

[10] „Arhiva Someșană", Năsăud, nr. 6/1926.

[11] Vezi *supra,* nota 8.

[12] *Omagiu lui George Coșbuc cu ocazia dezvelirii bustului în Năsăud,* editori, Daniel Câmpean, Ion Buzași, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2016 (anexele, între pag. 115-134). În locul „cuvântului de mulțumire" pentru „documentele semnalate și oferite de d-l. prof. Adrian Onofreiu, cercetător științific la Arhivele Statului din Bistrița" (p. 115) ar fi fost preferabilă o interpretare a lor - sens în care au și fost „oferite" – ca și citarea surselor, pentru cele deja publicate!

[13] George Coșbuc, „Românii ținând drumul lui Napoleon cel Mare", în „Universul literar", anul 1902, nr. 13; apud. Iuliu Moisil, „Conștiința națională și eroismul grănicerilor năsăudeni", (subtitlul „La Arcole"), în „Arhiva Someșană", Năsăud, nr. 24/1938, p.149.

[14] *Nestor Șimon. Corespondență*…..doc. 10, p. 47.

Adrian MĂNARCĂ,
Poetul Nepereche omorât pe Altarul Unirii

În urmă cu peste șapte decenii am început și eu să fac umbră pământului, iar după ce am deprins, câtuși de puțin, să înțeleg cam ce se petrece în jurul meu, preluând și o tradiție de familie, mi-am îndreptat atenția spre istorie, spre cea adevărată și am căutat să pricep cam ce se întâmplă nu numai în jurul meu, ori în țară, dar și în întreaga lume.

A trecut mult timp, spre exemplu, până am priceput ce a fost cu refugiul, cine și de ce a dăruit o parte a Ardealului, Ungariei și cam cum au înțeles ungurii să se comporte ca și cenderii și autoritățile ungurești, în noile teritorii dăruite lor de Hitler și care au rămas ale Ungariei între anii 1940 – 1944.

Am înțeles atrocitățile, am înțeles pofta de răzbunare a noilor stăpâni și am găsit explicații la motivul pentru care părinții mei au fost obligați să ia drumul pribegiei.

Deschizând ochii într-o lume greu de înțeles, m-am îndrăgostit, printre altele de istorie și nu numai și mi-a fost tare greu să descifrez tainele unei istorii măsluite de interese perverse și străine și trecând treptat ani și trebuind să mai treacă mulți alții până când probabil istoricii noștri, cei mari, să revină totuși la istoria reală, adevărată a acestei țări.

Strămoșii noștri, geto – daco – traci, au fost Poporul Primordial, dar cei care puteau și încă mai pot reda istoria adevărată, în contul strămoșilor noștri nu o fac, pentru că nu vor să-și modifice „tezele de doctorat”.

Cu o istorie strâmbă, am continuat să ne comportăm și noi strâmb, iar străinii ne iau mereu de fraieri și devenim sau ne comportăm, măcar, ca un popor profund delăsător, un popor „ducucit” căruia fiecare stat interesat îi poate anina tinicheaua de gât, ba, fiecare își poate bate joc de noi,ca țară și ca popor.

Se pare că, uităm, surprinzător pentru străinii, care cunosc mai bine ca noi, propria noastră istorie, cât am devenit de indiferenți, ba, pe ici pe acolo, cochetăm tot mai abitir și cu statutul de trădători, măcar unii dintre noi și înclinăm, de-i facem pe înaintași să se răsucească în morminte ba și cochetăm cu dezbinarea țării, pentru că de unitatea noastră ca popor sau ales doar zdrențele.

Exemple avem cu prisosință, dar subiectul este altul, însă nu trebuie să uităm cu câtă ușurință conaționali ai noștri semnează diverse „Declarații” pentru ruperea Unității Naționale, țelul pentru care strămoșii noștri au luptat sute de ani.

Doamne, dă-ne mintea de pe urmă! Câți dintre „marii” lumii nu ar râde în hohote dacă bogățiile României le-ar cădea, pleașcă, în folosul lor ?

Și este obligatoriu să revenim la titlul și să constat cum diverși „patapievici” îl denigrează pe marele Eminescu, care a fost nu doar poet ci și un uriaș patriot.

De ce oare diverși pigmei din actualitate îl denigrează, ba câțiva minusculi dascăli consideră că a „preda” în școală despre Eminescu, despre poezia sa, este o înjosire. De ce neștiutorilor de istorie ?

Normal, pentru că acești „învățați” se pare că nu-i cunosc nici măcar creația literară pentru că despre filozofie, gazetărie, patriotism, nu prea avem cu cine și ce discuta. Măcar, acești „corifei” născuți din nimic ar trebui să-și păstreze elucubrațiile, pentru discuții cu propria „personalitate”, în fața oglinzii individuale.

De fapt nu ne mai surprinde nimic, dacă „primarul” de Sibiu a ținut și ține statuia lui Avram Iancu pe un „târnaț” pentru că nu merită a fi „scoasă la vedre” și din 2011, Marele Tribun nu este așezat pe soclu pentru că a îndrăznit să i se opună în Apuseni „ungurului” Kosuth, am scris între ghilimele naționalitatea pentru că el era de fapt slovaco-neamț. Iarăși istoria, bat-o vina! Avram Iancu ar merita, justificată atenție măcar pentru ipostaza de fost student în drept la Sibiu și nu pentru cea de conducător al românilor la 1848. Cât de mici la minte și la suflete putem fi! Și cum ne lăsăm manipulați de toți „oaspeții” care uită să mi plece de la noi.

Pentru noi, românii, se pare că nu-i ceva compromițător să ne denigrăm înaintașii, cărora le datorăm, totuși, existența și o facem, cu nonșalanță, prefăcându-ne că știm totul despre respectivele personalități. Doamne, cât suntem de mici la minte!

Îl hulim până și pe Eminescu!

O facem, fără a-i cunoaște, cu adevărat anvergura personalității.

Dacă ar fi scris doar „Ce-ți doresc eu ție dulce Românie”, sau „Luceafărul” ar fi fost destul.

Dar, domnilor ce-l huliți, ați pătruns esența „Rugăciunii unui dac” ? Sau a „Scrisorilor” ?

Chiar, de ce îl huliți acum pe Eminescu?

Nu vă convine „apartenența” lui la un anumit partid al vremii sale? Sau poziția sa națională?

Sau va-ți mâniat pe el pentru că de ziua de Sfânta Maria a anului 1871, la Putna, cu Eminescu printre organizatori s-a temeluit „Altarul Conștiinței Naționale”.

Sunteți iritați domnilor pentru că la acest uriaș eveniment istoric a fost prezent și tânărul Ciprian Porumbescu care, entuziasmat, a cântat la vioară „Daciei întregi”? Nu-i așa că nu doriți să-l însoțiți pe Marele Poet „La Bucovina”, așa cum poate vă este ciudă și mânie proletară că nu l-ați putut însoți, ca alți studenți de la Berlin, în vizită de Anul Nou 1870 la fostul Domnitor Al. I. Cuza, la Dobling?

Motive suficiente, nevrednicilor, să-l huliți pe Eminescu! Nu-i mare lucru să-l mai omorâți și voi încă o dată așa cum l-au omorât, înaintașii voștri, pentru că Eminescu a fost omorât mișelește și nu a murit pentru că era nebun sau alcoolic, cum au manipulat unii, informațiile vremii. Și au făcut-o cu aleasă știință.

A fost omorât fiind „tratat” cu mercur și un „bolnăvior” anume a avut misiunea să dea cu bolovanul! Apoi, printre altele, și creierul i-a fost lăsat la ….. alterare pentru că nu trebuia să fie probă că posesorul acestuia era perfect sănătos cu …. capul. Cei de atunci ca și cei de acum chiar suferiți cu …. capul.

Mihai Eminescu a fost victimă a tenacității sale, a luptei stăruitoare pentru Unirea Ardealului cu România și botezarea țării cu numele de Dacia sau Daco-România! N-ați știut?

Dar politicienii vremii, din cele două părți de Carpați nu vedeau cu ochi buni această consecvență a lui Eminescu, chiar și Maiorescu și-a trădat caracterul propriu, iar Marele Poet a fost victimă, pentru că deranja pe mai marii vremii și interesele unora și a altora, care nu voiau să-i supere pe habsburgi.

Mihai Eminescu era un bun cunoscător al istoriei neamului său, știind că poporul în care s-a născut cunoștea dintotdeauna limba română care era urmașa celei „dacice”, limba cea mai veche, limba străbunilor noștri, limbă în care vorbeau și alte neamuri ale vremii. Oameni de anvergură culturală recunosc azi acest adevăr ce vine din străvechime.

Prin poziția sa, consecventă, Eminescu s-a dovedit a fi un bun român, care a luptat, cu ardoare pentru unirea tuturor românilor, numai că imperiile vremii aveau, cu totul, alte interese. Și doreau să și le impună.

Din aceste motive Eminescu a devenit „o problemă stânjenitoare”.

Austro-Ungaria, îl considera un adevărat pericol pentru ordinea imperială, ordinea austro-ungară și „plenipotențiarul” conservator Petre Carp transmitea în ,țară mesajul imperativ „Mai

opriți-l pe Eminescu!”. Eminescu însă nu putea fi oprit și încurca toate marile aranjamente pentru că în ziua de 28 iunie 1883 România trebuia să semneze, spre exemplu, Tratatul militar cu Austro-Ungaria prin care se obliga să renunțe la revendicarea unirii Ardealului cu România. Deci, prin poziția sa, Eminescu putea fi un eventual obstacol, sau putea produce o ……. defecțiune.

În acest joc Austro-Ungaria a rupt relațiile diplomatice cu România pentru 48 de ore. Iar Cancelarul Germaniei Otto von Bismark a amenințat Regatul României printr-o telegramă secretă către Carol I cu declararea războiului dacă România nu intră în „ascultare”! Știați asta domnilor?

Guvernul român a fost somat să desființeze „Societatea Carpații” condusă de Eminescu și să-l anihileze pe acesta văzut atunci drept naționalist și iredentist.

Al naibii cum sună de identic vorbele prin care se vrea să se pună doar „laba” pe un stat, pe o țară!

Iată cum porunca „prindeți-l pe Eminescu și băgați-l la balamuc” a fost pe deplin îndeplinită și se dorea jertfirea sa pentru că era incomod și gândea refacerea Unirii lui Mihai Viteazul, iar de aici până la uciderea sa „științifică” nu a mai fost decât un pas.

După atâția ani, iată că ne mai trezim unii care suntem „mânați” în luptă de interesele altora și dorim dezbinarea țării dezbinând oamenii și insistăm să ne facem auziți și ascultați.

Cât este de ușor să spui că nu-l mai predai elevilor pe Eminescu sau pe Creangă!

De ce doamnă sau domnule profesor?

Pentru că sunt români și dumneavoastră sunteți îngrijorați că nu se împlinește globalizarea? Sau aveți această pornire pentru că nu iubiți România? Eu cred că școala, în care nu doriți să nu-l mai predați pe Eminescu și pe Creangă nu-i școală particulară și nu sunteți titular al „programei școlare”. Hotărârea asta vă aparține sau v-a fost dictată ?De ce sunteți atât de porniți împotriva unor simboluri naționale? Nu vă prieste limba și țara?

E greu să judeci, să fii echidistant, și mai ales e greu, foarte greu, să apreciezi ce e bine și ce e rău atunci când lectura ta particulară se limitează la „fața bukului” sau când temele îți sunt dictate de alții ori probele de promovare îți sunt impuse de cei ce râvnesc de mult la bogățiile țării, care, dintotdeauna, au fost ale românilor.

Dacă terfelim istoria, pe Creangă, pe Eminescu, pe Coșbuc și pe toți ceilalți putem spune liniștiți: dacă respect nu e, dacă iubire nu e, nimic nu e iar dacă dezbinare e, atunci, precis, țară nu mai e! Și putem adăuga chiar și: Porunca a fost îndeplinită! L-am omorât încă odată pe Eminescu!

Dacă ar fi să recunoaștem, cu sinceritate, am constata că cei mai mari dușmani ai României suntem chiar noi românii care ne uităm iarăși tradiția și trecutul, iubim dezbinarea și pentru un pumn de linte ne trădăm cu seninătate Țara!

Doamne, ocrotește-i pe români!

Zorin DIACONESCU,
Mircea Gelu Buta, despre istoria spitalelor bistrițene[212]

Inspirată din istoricul unei vechi și nobile profesii, a eticii profesionale îmbinată cu gândirea socială umanistă, recenta apariție editorială, în urma colaborării a doi autori care au atins deja notorietatea pe plan național [Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu, Istoria spitalelor din Bistrița, volumul I, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017] este, fără îndoială, mai mult decât promite din titlu. Arhivele sofisticate sau modeste permit mai multe abordări, de la cea factuală, care se rezumă la evidența datelor, la sortarea lor cronologică sau tematică și la colaționarea unor seturi în funcție de criteriile de sortare - sau o interpretare în spirit holist, care încearcă să descopere oamenii din spatele faptelor și evenimentelor, trăirile altor generații care ne privesc din poze așa cum se făceau fotografiile în vremurile de demult, o manieră care a început să ne placă din nou, din moment ce se folosește cu spor o aplicație grafică ce transformă imaginile noastre digitale de azi, adăugându-le o aură „de epocă".

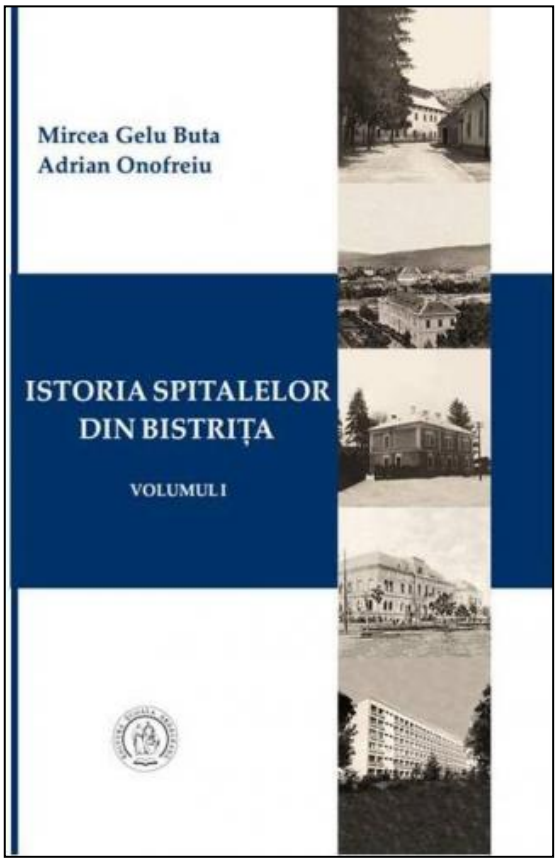

Prin acest amănunt, am sugerat și interesul, nu doar curiozitatea pe care îl stârnesc astfel de cărți. Ele constituie, cred că nu exagerez, o renaștere a preocupării pentru identitatea noastră colectivă, ca element cheie al sentimentului de apartenență, a rădăcinilor pe care le avem într-un anumit loc și într-o anumită cultură, o viziune din ce în ce mai actuală cu cât mobilitatea noastră socială este din ce în ce mai mare.

Este de înțeles că partea cea mai consistentă a cărții se ocupă de sfârșitul secolului 19 și prima jumătate a secolului 20, o perioadă din care sunt disponibile mai multe documente, inclusiv fotografii. Gruparea lor pe anumite criterii de selecție este însă o opțiune a autorilor care prin aceasta doresc să demonstreze un anumit grad de dezvoltare a civilizației și culturii acestei regiuni, aflată mai de timpuriu sub semnul Europei datorită privilegiilor comerciale din Evul Mediu și a căilor deschise nu doar pentru transportul mărfurilor, ci și pentru libera circulație a ideilor.

Profesia medicală are un istoric îndelungat și palpitant atât în occident, cât și în răsărit, occidentul european fiind cel care a trecut mai de timpuriu la standardizarea industrială a producției de medicamente, cu un oarecare impact și asupra modului de exercitare a profesiei de medic, cu semne distincte în zona Bistriței, unde farmaciile și așezămintele spitalicești constituie o realitate de secole. Important este să înțelegem că întregul sistem local-regional nu a constituit, primordial, o imitație a unor realități existente în occidentul continentului, ci a fost de la început rodul unor strădanii locale, al priceperii învățate din generație în generație, dar și al preocupării comunităților locale pentru sănătate și pentru igienă ca expresie, în ultimă instanță, al opțiunii pentru un anumit standard de viață.

[212] Răsunetul, Mar, 05/16/2017

Nu este vorba doar de un anumit nivel al dezvoltării economice, ci de o dezvoltare strategică, din care face parte atât medicina militară, bine reprezentată local încă din preajma Primului Război Mondial, precum și o dezvoltare a învățământului medical, școlile de nivel mediu asigurând personalul calificat fără de care numeroasele așezăminte spitalicești, dacă este să ne raportăm la numărul total al populației, nu ar fi avut cum să funcționeze eficient.

Fiecare epocă a avut politici distincte și în privința sistemului medical, a organizat și reorganizat instituții, a numit sau destituit demnitari, dar nu ar fi avut cum să implementeze un anumit nivel al serviciilor medicale în absența tradiției. Încercarea din anii ’70-’80 ai secolului trecut de nivelare a diferențelor dintre diferitele regiuni ale României a fost un eșec tocmai pentru că a fost operată pe verticală, pentru că s-a construit fără o fundație corespunzătoare, iar instituțiile create la ordin nu și-au crescut niciodată rădăcini adevărate, care să reziste.

Cartea nu evocă doar istoricul instituțiilor și al profesiei medicale în acest ținut, cândva „grăniceresc” în sensul că aici se termina Europa și începea lumea de la răsărit. Este o reprezentare a unei vieți sociale complexe, cuprinzând, mai ales prin ilustrații, viața de familie, socială și o anumită trimitere spre coeziunea unor comunități locale care au supraviețuit schimbărilor de regim politic, dovedindu-se mai puternice.

Tocmai acum, când preocupările pentru identitatea națională au devenit din nou o prioritate, astfel de scrieri joacă un rol crucial, deoarece nu putem vorbi de o identitate națională în absența identității locale, cu toate încercările nivelatorii ale unor regimuri mai mult sau mai puțin autoritare. O națiune nu poate fi alcătuită dintr-o masă amorfă de indivizi coordonați de la centru, care împărtășesc o istorie comună, relatată în spiritul justificării prezentului prin trecut, mai exact, a singurului rol atribuit trecutului și anume acela de a justifica prezentul.

O carte cum este „Istoria spitalelor din Bistrița” demonstrează, pe de altă parte, că nu poate fi benefică excluderea lecțiilor trecutului, că niciodată prezentul nu își va permite să spună că trăitorii de azi nu au ce învăța de la trecut. Tehnologiile nu sunt comparabile, nu folosește o astfel de comparație, în schimb este importantă raportarea individului la tehnologia pe care o utilizează, felul în care este capabil să accepte sau nu noutatea și gradul de inovare și creativitate al gândirii unor generații.

Mențiunea „volumul 1” este, implicit, o promisiune. Autorii vor continua să adune materiale și vor aduce lucrarea până în prezent, descriind în continuare „evoluția în timp a îngrijirilor de sănătate din ținutul Bistriței, așa cum au fost ele percepute de populație și gestionate de autorități”.

David DORIAN,
Jurnale paralele; întâlnirea lor în eternitate

În „Jurnale paralele” Niculae Vrăsmaş transpune în faptă exemplul magnific al discipolului ce poartă recunoştinţă veşnică maestrului. Rar întâlnim o asemenea luminoasă evocare a unui profesor model, a unui scriitor tânăr ce a mişcat prin exemplul său de nobleţe atâtea elanuri în sufletul unui adolescent.

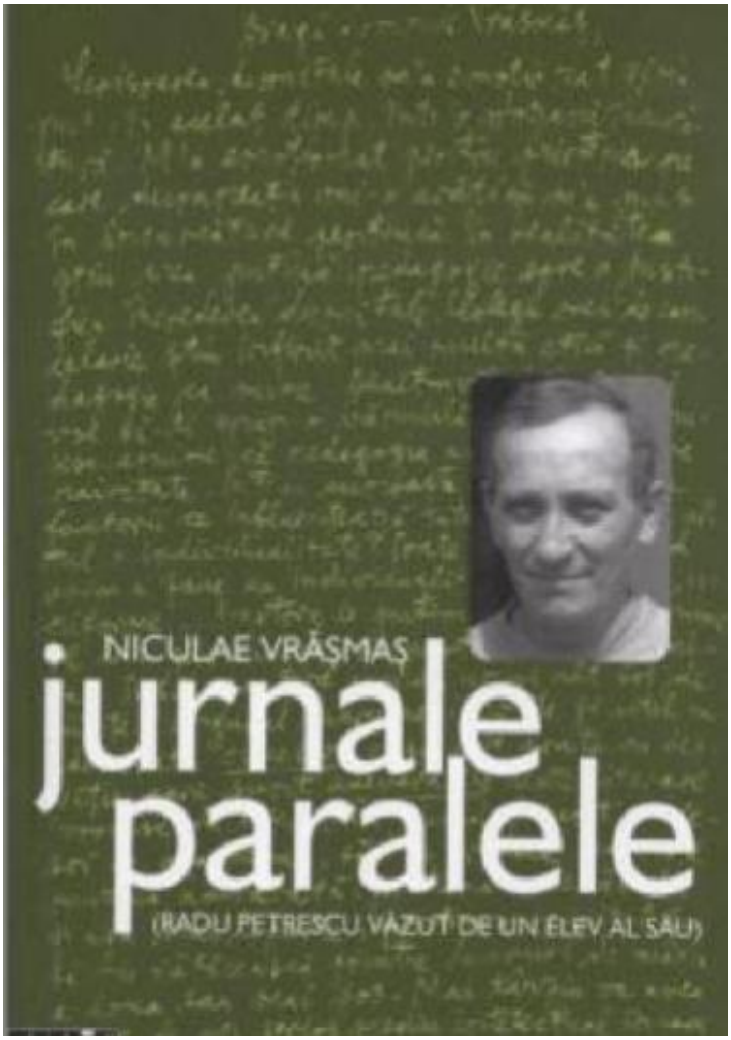

Cartea este cea mai frumoasă mărturie despre perioada când Radu Petrescu a predat la şcoli gimnaziale din ţinuturile bistriţene, mânat de hotărârea eroică a apostolatului. Radu Petrescu era un spirit eminamente urban, legat cu toate fibrele de Bucureşti, de avantajele pe care le putea oferi Capitala unui cărturar de talia sa.

Iată cum îşi explică demersul său Niculae Vrăsmaş: „În toamna anului 1952, când eram elev în clasa a şaptea la şcoala din Prundu Bârgăului, am avut şansa de a-l cunoaşte pe Radu Petrescu, cel care mi-a fost profesor de limba română, desen şi constituţie. Încă de la prima noastră întâlnire, m-am simţit atras, în mod cu totul deosebit, de tânărul meu profesor originar din Bucureşti, dar mi-am dat seama cu mult mai târziu că această întâlnire a fost fundamentală pentru mine. Ea a avut un rol benefic şi a fost un punct nodal din viaţă, care mi-a oferit un adevărat model, pe care consideram, încă de atunci, că ar trebui urmat.”

Jurnalul lui Niculae Vrăsmaş are calitatea evocării minuţioase, întreprinse cu acribia cercetătorului, mai ales cu emoţia artistului, a scriitorului de valoare care ar fi putut deveni, fără sincope, elevul lui Radu Petrescu. Numai tribulaţiile împlinirii profesionale a viitorului inginer geolog ce părăseşte Prundu Bârgăului, locul obârşiilor sale ţărăneşti, au făcut ca Niculae Vrăsmaş să nu urmeze în tinereţe cariera maestrului, cu toate că elevul de atunci a descins în capitala României, în Bucureştiul atât de iubit de Radu Petrescu, urmând o şcoală medie tehnică de geologie, apoi facultatea în aceeaşi specialitate. Viaţa de internat, lumea obsedantului deceniu, cum mai e cunoscut deceniul cinci, sunt evocate cu nostalgia tinereţii, fără accente critice exacerbate, aşa cum procedează unii acum, într-o furie demolatoare a tot ce a existat în vremea comunismului. De parcă existenţa omului, cu interferenţele ei, ar trebui văzută la modul maniheist, simplificator. Ce mi se pare mai ciudat, este atitudinea intransigentă, fără nuanţe, a unor cronicari ai acelei perioade, sau cea a tinerilor „ce-şi dau cu părerea" despre acele vremuri.

Autorul „Jurnalelor paralele" dă de înţeles, prin atitudinea sa detaşată, că parcursul individului şi al societăţii e supus vremurilor, dar că omul, prin capacităţile lui morale, se poate ridica deasupra vicisitudinilor istoriei. De altfel, însuşi maestrul său, în jurnale, are o atitudine detaşată faţă de tribulaţiile istoriei. „Radu Petrescu nu a înregistrat partea întunecată a lumii, a ocolit întotdeauna răul din notările sale, înregistrând cu multă stăruinţă inefabilul", notează despre el Niculae Vrăsmaş. Rezistenţa sa, dacă ar fi să identificăm o asemenea atitudine, este una estetică.

Autorul „Jurnalelor paralele", inedită punere faţă în faţă a două jurnale, dintre care unul presărat de naivităţi şi ingenuităţi ale începuturilor, altul - expresie a unei viziuni artistice ample, aparţinând celui mai înzestrat diarist al literaturii române, completează, din unghiuri inedite, imaginea plină de culoare şi propensiune creatoare a scriitorului Radu Petrescu. Aflat pe urmele consemnate în jurnalele maestrului, îndeosebi pe cele din „Ocheanul întors", jurnalul şederii marelui scriitor în spaţiul fabulos al Petrişului, Dipşei şi al Prundului, Niculae Vrăsmaş aduce lămuriri la notaţiile adeseori lapidare, scormonind în cenuşa amintirilor, face o paralelă între ceea ce au perceput ochii maestrului şi ceea ce au surprins rândurile jurnalului şcolăresc ţinut în acelaşi timp de elevul silitor, remarcat în diverse ipostaze didactice de profesorul de limba română pentru prospeţimea, mimetismul pozitiv, sclipirile sensibilităţii remarcabile.

Jurnalul lui Niculae Vrăsmaş este mărturia vie, autentică a acelor ani despre oamenii şi locurile obârşiilor sale, a devenirii unui adolescent sub înrâurirea dascălului de vocaţie. El mai prezintă virtuţile inegalabile ale memorialistului, se dezvoltă în monografia unui ţinut fabulos, încărcat de istorie, a cărui emblemă, piramida împădurită a muntelui Heniu, se profilează, pentru eternitate, pe cerul celui mai fascinant spectacol. Schimbările aerului, trecerea norilor, răbufnirile inefabile de culoare sunt notate cu acuitatea peisagistului în jurnalele lui Radu Petrescu.

Despre toate acestea, Niculae Vrăsmaş vorbeşte în cuvinte surprinzător de exacte: „Periplul său transilvan a fost cel al unui navigator al spiritului, care străbătea marea întinsă a cerului şi a norilor, acoperitoarea unor necunoscute peisaje şi oameni, într-o mişcare continuă, care l-au captivat."

Ţinutul Bârgaielor a dat oameni de seamă care au scris despre asprele lui frumuseţi. Să-i amintim pe Aurel Rău şi Dinu Flămând, scriitori de marcă ce-şi au originile aici. Dar poate nimeni ca Niculae Vrăsmaş nu a relatat cu atâta simplitate şi căldură despre bârgăuani, despre adolescenţa copilului de ţăran iubitor de carte, hotărât să urmeze îndemnurile profesorului.

Demnă de reţinut, imaginea de icoană a bunicului, evocarea ultimelor sale zile de viaţă, agonia morţii ce tulbură înţelegerea adolescentului despre rosturile omului. Scriitorul Radu Petrescu vine în întâmpinarea neliniştilor tânărului cu explicaţia că moartea face parte din viaţă, că ea trebuie văzută ca punctul culminant al existenţei.

Cartea lui Niculae Vrăsmaş despre peregrinările transilvane ale lui Radu Petrescu se vrea un posibil ochean re-întors, a cărui menire este de a ţinti, de la distanţa multor ani, figura celui ce a privit lumea cu ocheanul întors, prin lentila care depărtează, într-o discreţie şi înţelegere profunde.

Niculae Vrăsmaș observă, cu spiritul adolescentului deschis la spectacolul existenței, modalitatea în care Radu Petrescu selectează din infernul cotidian „emblematicul, miniaturalul, acele detalii fascinante aparent inofensive dar pline de substanță și persistentă aromă intelectuală."

Autorul bistrițean vorbește la modul elogios despre cel ce „a evitat magistral, întotdeauna, să descrie sau să comenteze anumite aspecte și întâmplări cotidiene, legate de vremurile grele pe care le-a trăit, conștient că nu trebuie să participe la unele fapte sau să înregistreze detalii ale acțiunilor, care l-ar fi compromis (în ochii ideologilor regimului), aducându-i chiar și posibile necazuri". Cu toate acestea, Radu Petrescu adoptă în romanul jurnal al său o atitudine ușor critică la adresa unor colegi îndoctrinați politic, cărora le schițează din câteva linii portrete izbutite, demne de condeiul unui Balzac. Față de aceștia, într-o paralelă a percepției acelorași fapte, spiritul curat al adolescentului Niculae Vrăsmaș nutrește simpatii naive, în notele sale de jurnal, cum ar fi, bunăoară, cele vorbind despre tovarășa Pavlov, profesoara de limba rusă.

În fața măreției muntelui, aidoma lui Thomas Mann, Radu Petrescu trăiește fascinația atotputerniciei naturii. Niculae Vrăsmaș insistă asupra atitudinii visătoare, a transei în care se cufunda dascălul său când privea pe fereastra clasei muntele Heniu, înconjurat de neguri sau sclipind orbitor în nuanțe de violet și rubiniuri celeste. Curgerea norilor, jocul luminii, consistența aerului interpus între obiectul contemplat și ochiul privitorului sunt elemente ale unei filosofii artistice dintre cele mai originale.

Iată cum și-l amintește Niculae Vrăsmaș pe scriitorul cu viziune de pictor: „Când profesorul Radu Petrescu intra în sala de clasă își lăsa pe catedră catalogul și maldărul de albume de artă (…), după care, în mod aproape automat, de fiecare dată, se ducea la fereastră și se uita câteva clipe spre cadrul delimitat anterior, în centrul căruia trona muntele de care era aproape fascinat. Era un adevărat ritual al începutului de lecție, un fel de rugăciune interioară care îi dădea noi puteri."

Muntele, așadar, cât și frumusețea fizică și morală a oamenilor acționau ca un stimul creator. Despre binefacerile șederii la Petriș și Prund, în veșnicia senină a satului, marele romancier vorbește adeseori, reflectând asupra mecanismelor actului creator. Învățăcelul cel mai talentat al său notează, în cartea pe care i-o dedică, despre profunzimea lăuntrică a creatorului Radu Petrescu, despre efectul reconfortant al peisajului idilic: „Simțindu-se de mai multe ori nedreptățit, Radu Petrescu se închidea în el, se zbuciuma foarte mult, aproape că se îmbolnăvea. Dar marea lui sensibilitate rămânea cea artistică, ea întotdeauna îl salva. Era destul să se uite la peisajul din jur, să privească cerul și norii, de care era îndrăgostit chiar și atunci când erau întunecați, sau să inhaleze aerul proaspăt pe care îl savura, dar și îl percepea, ca nimeni altul, pentru a se reface total."

Un moment emoționant prezintă Niculae Vrăsmaș în cartea sa, preluând întâmplarea relatată de fiul profesorului, cercetătorul Iorgu Petrescu, într-un interviu acordat revistei liceului din Prundu Bârgăului.

Într-o vizită a elevilor la Muzeul Grigore Antipa, aceștia s-au întâlnit, în virtutea hazardului, cu fiul celui ce a dat nume liceului lor. Iată cum relatează acesta fabuloasa întâlnire: „Nu cred că exagerez când îndrăznesc să afirm că această întâlnire din sălile muzeului a fost un miracol și nu o simplă coincidență (soția mea Angela s-a interesat din curiozitate cum nu procedează cu fiecare grup ghidat de la ce școală sunt copiii și astfel a putut fi posibilă această întâlnire neașteptată."

Ne imaginăm enorma emoție pricinuită de întâlnirea cu acei copii veniți dintr-un nord îndepărtat de țară unde distinsul său părinte a trăit clipele cele mai frumoase și fecunde de viață și creație. Despre tatăl său, Iorgu Petrescu afirmă, în același interviu: „Omul nu era diferit de creatorul Radu Petrescu, trăia și credea în lumea ideilor, fără însă a se izola și a nu fi agresat aproape continuu de mizerul cotidian, dacă nu chiar sinistrul cotidian."

Pentru cel ce se află pe urmele mentorului, nu numai Prundul natal, ci și Petrișul e loc de peregrinare. După mai bine de cincizeci de ani, Niculae Vrăsmaș reface traseul devenirii lui Radu Petrescu. Înarmat cu răbdare și dăruire, identifică din însemnările profesorului său locuri din „satul cu neguri până-n pământ", trăind o năucitoare revelație, o secretă comuniune cu ele.

În satul ctitorit de colonișți sași, autorul „Ocheanului întors" întâlnește, în toamna anului 1951, când descinde, o comunitate săsească încă activă, puternică. Remarcă ținuta înaltă și mândră a

femeilor de o stranie frumusețe, descinse parcă din pânzele unor maeștri flamanzi. Descrierile ținutului parcurs pe jos sau în căruță, drumurile aventuroase la Dipșa, peste Dealurile Jelnei spre Bistrița, reține atenția cititorului, prin cuvinte ce substituie culori și nuanțe, într-o complementaritate sinestezică demnă de un mare stilist.

Însemnările lui Radu Petrescu dobândesc strălucirea nestematelor scoase din adâncuri. Studentul lui George Călinescu (cu care Niculae Vrăsmaș îl confundă pe Radu Petrescu, spre deliciul și simpatia îngăduitoare a cititorului) face aici portretul de excepție al Cristinei Damian, gazda sa, o româncă neaoșă frumoasă, vorbitoarea unei limbi presărate cu cuvinte și expresii arhaice, purtătoarea unor obiceiuri și eresuri venite din negurile istoriei transilvane. Petrișul păstrează locurile aproape neschimbate ca în urmă cu peste jumătate de veac, pe când Prundul de altădată, de pe vremea ședерii lui Radu Petrescu, a suferit prefaceri care îl fac de nerecunoscut din paginile „Ocheanului întors”.

La Prund, Radu Petrescu începe o viață nouă, marcată de noi elanuri creatoare, dar și de o mai mare aplecare asupra menirii sale (totuși, vremelnică) de dascăl. Rămâne imun la intrigi, la propaganda regimului.

Ca profesor, încurajează latura creatoare a elevilor, în care descoperă talente surprinzătoare ce-l entuziasmează. Entuziasmul profesorului poate fi rezumat în cuvintele pe care le scria în jurnal: „Cu acești copii aș putea face o altă literatură, o altă pictură, luând totul de la început, departe de rânjete.”

Elevul său, Niculae Vrăsmaș, se remarcă acum la compuneri, prin însemnările asidue pe care le începe într-un jurnal pe care, după știința noastră, le continuă și astăzi. Dar atunci, copilul de țăran învață și citește cărți împrumutate de la profesorul său, visează la fete blonde (la care mai visează și astăzi), doarme, se plimbă, cade în melancolii poetice, meditează, trăiește din plin. Nu uită însă să noteze aproape zilnic în jurnal, să facă descrierea detaliată a unor chipuri de profesori, băieți sau fete. Asupra celor din urmă, întâlnite pe stradă, pe peronul gărilor, la Prund sau la Bistrița, se apleacă viitorul inginer și scriitor.

Fragmentul de jurnal, reprodus de Radu Petrescu, în care tânărul lui învățăcel vorbește despre „o fată cam de vreo 13-14 ani, înaltă, cu părul blond, albă la față, cu o corpolență foarte frumoasă, îmbrăcată îngrijit, cu o poșetă roșie foarte elegantă în mână”, conduce imaginația spre aventuri erotice adolescentine, inițieri în taina inefabilă a iubirii.

În capitolul cel mai amplu, „Jurnale paralele”, care dă și numele cărții, sunt reproduse fragmente din jurnalul elevului Niculae Vrăsmaș, cu adăugiri și reveniri actuale, puse față în față cu cele din „Ocheanul întors” ale profesorului său, ce vorbesc aproximativ despre aceleași personaje sau întâmplări. Prospețimea și ingenuitatea celor aparținând adolescentului completează la modul fericit mesajul diaristic. Mimetismul, având ca model pe unul dintre cei mai străluciți stiliști din literatura română, nu putea avea decât urmări pozitive.

Proiectul ambițios și inedit de a pune față în față, a așeza în oglindă, într-un paralelism cu punctul de întâlnire în eternitate, două mărturii de viață, două manifestări ale sensibilității poetice, reprezintă una dintre cele mai frumoase reușite.

Pavel Costea jr., *Fereastra*

Ne-am obişnuit ca televizorul să rostogolească prin ochiul lui sticlos valuri de violenţă, iar la răstimpuri, să facă auzite chiar vocile unor profeţi care anunţă că, pentru noi, timpul a intrat în agonie, iar spaţiul se va rupe în bucăţi. Prin fireşti asocieri, mă simt atunci asaltat de un şuvoi de imagini dureroase, dar mult prea vii ca să accept credinţa conform căreia, memoria nu e absolut fidelă, ci brodează în jurul unui sâmbure de adevăr. Chiar dacă au fost ţinute mult timp sub presiunea unei surdine, amintirile care vin spre mine sunt inexplicabil de proaspete. Cutele memoriei lasă libere chipuri şi voci, replici şi fapte, reminiscenţe scăpate din tenebrele unei istorii căreia nu trebuie să-i permitem să se mai repete.

Dilatat ameninţător prin intensitatea retrăirii, ecranul care le filtrează începe să semene uimitor cu fereastra care lega odinioară cu lumea odaia în care familia mea îşi petrecea o mare parte a zilei. Episoadele întunecate de aripa războiului stau lipite de ea asemenea fluturilor de noapte atraşi de lumina palidă a lămpii.

Mi-aş fi dorit ca în bucla timpului să redescopăr vremurile de mare stabilitate, când, prin decupajul străveziu, priveam forfota străzii, un du-te vino de oameni şi care, contrastau cu pacea calmă a interiorului. Aşteptam pe atunci, cu mare nerăbdare, momentul în care prindeau viaţă amurgurile, cu lumina lor tremurătoare, de vitraliu, alunecând spre placa biroului în faţa căruia tata zăbovea pentru a transforma în cifre munca noastră de peste zi. Tot acolo, răsfoia nerăbdător ziarul „Universul”, la care era abonat, sau punea la cale partidele de pescuit menite să ne încarce cu energia izvoarelor de munte după o săptămână de efort.

Din păcate, glisajul produs îmi propune doar o sticlă murdară şi fisurată, sluţită de agresivitatea războiului şi, mai ales, lipsită de forţa magică de a capta frumuseţea lumii, transformând viaţa în poveste. Din direcţia ei, îşi face loc, la fel ca în vremurile acelea amare, lumina crudă a zilei alungată de spaimele întunericului, concretul transformat în coşmar insuportabil, dornic să se instaleze cu orice preţ în sufletele şi casele noastre. Mă simt ciudat, aici şi acolo, acum şi atunci, în vârtejul nenorocirilor care au început în anul 1940. Toamna acelui an a

prăbuşit peste noi ca un trăsnet vestea cedării unei părţi din Ardeal. Tuturor ne intrase moartea în suflet, dar nu toţi aveam aceeaşi libertate de a ne hotărî soarta.

Cu toată confuzia creată, surorile mele au intuit că locurile care de ani buni însemnau pentru noi „acasă” vor deveni o ameninţare. Ca răspuns la presiunea evenimentelor, ele au luat calea pribegiei, reorganizându-şi viaţa înafara teritoriului ocupat.

Maria, recent căsătorită cu un moldovean de ispravă, ne-a rămas relativ aproape, oprindu-se la Vatra Dornei, nu departe de graniţa de atunci. Pe Eleonora au dus-o paşii spre obârşia noastră, în zona Sibiului, unde a funcţionat o vreme ca director de şcoală elementară. Chiar dacă părea inutilă şi uşor ridicolă o astfel de preocupare, ea şi-a pus mai întâi la adăpost mobila „de salon” şi cărţile achiziţionate din venitul primilor ani de apostolat. Mergeam uneori împreună cu tata la d-l învăţător Uşeriu, care acceptase să le găzduiască, pentru a vedea în ce stare sunt fotoliile îmbrăcate în pluş de culoarea vişinei coapte şi celelalte piese migălos sculptate, dar, de fapt, căutam printre lucruri un parfum discret, amintind de vremea în care eram o familie fericită.

Când situaţia de pe front s-a agravat, Ştefan, fratele mai mare, le-a urmat pilda. Plecat de la Bucureşti spre judeţul Ismail, unde găsise un post de notar, el a parcurs un traseu lung şi întortocheat pentru a face posibilă o ultimă întâlnire fugară cu tata, pe frontiera temporară de la Măgura. Între timp, eu alesesem să le fiu alături părinţilor, fiindcă la Cluj, unde mă pregăteam să devin „comerciant”, riscurile erau la fel de mari ca şi acasă. Deşi păreau conştienţi de pericolele care îi ameninţau, ai mei se considerau prea bătrâni, pentru „a-şi lua lumea în cap”, iar pe mine, fiind cel mai tânăr, preferau să mă ştie sub aripa lor.

La pescuit, alături de Miron Ciobotar, paznic de vânătoare

Fizic, golul produs prin plecarea celor dragi a fost repede ocupat de câţiva militari unguri. Alături de ei, în casa aproape integral rechiziţionată, beneficiase de spaţiu şi un frizer limbut, pe care l-am suspectat de la început că lucrează „sub acoperire”. Ne-a atras în primul rând atenţia prin încălţămintea uşoară, din pânză, purtată parcă pentru a-i camufla paşii, atunci când se prelingea ca o pată unsuroasă pe lângă pereţii prăvăliei. Apărea în preajma noastră ori de câte ori se înfiripa vreo discuţie, sub pretextul şubred că are nevoie de apă. La fântâna, aflată în curtea casei, ajungea astfel pe traseul cel mai incomod, traversând încăperea noastră, coborând scara înaltă de la exterior, pentru a o urca apoi cu vasul plin.

Vizy Geza, acest chiriaş care voia să pară inofensiv, contribuise, cu siguranţă, alături de familia Wokalek, la înscrierea tatei pe o „listă neagră” întocmită de autorităţile maghiare. Aflasem despre existenţa acesteia de la d-l avocat dr. Ştefan Pop care, căsătorit fiind cu o nemţoaică, inspira suficientă încredere pentru a fi angajat la popota ofiţerilor. Semnale asemănătoare ne-au venit şi din alte surse. În mod evident, rămânerea pe poziţie presupunea un mare risc, dar părinţii mei respingeau cu fermitate ideea plecării, motivând că, atâta timp cât nu au făcut nimănui rău, nu au de ce să se teamă.

Dacă stau acum să caut o explicaţie pentru obstinaţia cu care tata ignora avertismentele, cred că descopăr în atitudinea lui curajul şi încrederea în Dumnezeu a celui care şi-a petrecut copilăria şi tinereţea în singurătatea muntelui, pândit de primejdii necunoscute, dar totuşi ocolit de ele. O vreme, am avut cu toţii impresia că va fi în continuare ferit de rele. Învăţase chiar să facă faţă neajunsurilor provocate de ocupaţia străină simulând normalitatea. Într-un astfel de efort, i s-au alăturat şi câţiva prieteni, în ziua în care, fiind Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel, ne sărbătoream şi eu şi tata onomastica. Formam, în prăvălie, un grup mic, însufleţit de glasul plăcut baritonat al ginerelui domnului Staicu, un prieten de familie. Timbrul cald, dar puternic al vocii tânărului

învăţător Liviu Mănarcă, făcea să vibreze emoţionant melodia „ Pe Mureş şi pe Târnave”, când atmosfera a fost brusc tulburată de bătăi autoritare în fereastră. Jandarmii cu pene de cocoş cereau cu iritare linişte şi, cu toate încercările mele de a justifica buna dispoziţie, am fost nevoiţi să ne despărţim, revenind cu părere de rău şi obidă la tăcerea apăsătoare impusă de vremelnicii ocupanţi.

Chiar dacă teama pentru viaţa şi bunurile noastre făcea parte din cotidian, nu ne-am fi imaginat că ceea ce e mai rău va veni spre sfârşitul războiului, când ocupanţii vor lovi ca o fiară grav rănită tot ce întâlnesc în cale. În 1944, când România a schimbat tabăra beligerantă, am simţit revărsându-se din plin asupra noastră furia celor care îşi vedeau ameninţate poziţiile din Ardeal. Fiindcă se dorea să rămânem departe de evoluţiile de pe front, am primit ordin să predăm autorităţilor puţinele aparate de radio existente în sat. Se pare că, atunci când l-am depus pe al nostru, am trezit suspiciuni, fapt care ar explica ordinul de domiciliu forţat venit în scurt timp. Mi-a fost destul de greu să-mi temperez firea activă şi neastâmpărul anilor tineri, rămânând zi şi noapte în casă. Fereastra mă mai ţinea în contact cu lumea, dar plăcerea contemplaţiei s-a întors împotriva mea. Îndărătul ei, m-a descoperit şeful de post Horvath, scandalizat de faptul că nu iau parte la pregătirea tranşeelor. În zece minute, interdicţia de a ieşi din casă a fost reformulată ca ordin de înrolare în detaşamentele de muncă. La comandamentul militar, unde m-am prezentat fără întârziere, fuseseră convocaţi în acelaşi scop Gh. Popandron, Simion Roginã, Liviuţ Vlad şi numeroşi alţi concetăţeni pe care îi cunoşteam doar vag. Dacă în ceea ce mă priveşte era evidentă îngrijorarea, de cealaltă parte, a ocupanţilor, puteam observa agitaţia şi deruta. Ca dovadă, am fost mai întâi conduşi la Bistriţa, pentru a reveni în aceeaşi zi, fără explicaţii, la casele noastre.

Costea Pavel în ultimul an de viaţă

După o noapte de nesomn, ne-am târât în coloană spre Mureşenii Bârgăului pentru a lua parte acolo la săparea tranşeelor. Dormeam în şurile oamenilor, mâncam numai hrană rece, uneori alterată, iar munca pentru unul ca mine, neobişnuit cu efortul fizic, era de-a dreptul istovitoare. Îmi amintesc că au fost şi câteva zile în care am suferit toţi de-o gravă indigestie cauzată de conservele expirate. Asta s-a întâmplat la Viişoara, unde am fost duşi atunci când frontul s-a apropiat ameninţător. În trecere prin Prundu Bârgăului am reuşit să mă văd pentru câteva clipe cu ai mei, care m-au sfătuit să fug cu prima ocazie. Primeam de la ei şi pachete însoţite de scrisori în care îmi sugerau acelaşi lucru. Am aflat mai târziu, din ceea ce mi-a relatat mama, că în îmbrăţişarea mea, tata a simţit, la această ultimă întâlnire, o disperare şi o afecţiune, pe care le-a interpretat ca presentiment al unei despărţiri definitive. De fapt, eu am conştientizat abia atunci că, şi lor şi mie, ni se poate întâmpla tot ce e mai rău. Nenorocirea s-a produs până la urmă, dar eu am aflat despre moartea tatei cu două zile întârziere.

Evadasem, împreună cu un grup de bârgăuani, de la Şintereag, unde fuseserăm duşi în final şi ne strecuram pe lângă linia ferată sau pe uliţele lăturalnice, evitând şoseaua principală. Peste tot era un adevărat haos, unii se întorceau pe la casele părăsite de teama ocupaţiei, alţii fugeau din calea noilor învingători, în timp ce militarii ruşi înaintau dârz şi hotărât. La Rusu Bârgăului, un consătean care m-a recunoscut mi-a relatat în grabă tragedia abătută asupra familiei mele. Deşi am trăit în ultima vreme cu spaima în suflet, nu puteam accepta adevărul, fiindcă mi se părea prea crud. Abia la Prund, mergând paralel cu şoseaua, dar departe de ea, am întâlnit-o pe doamna învăţătoare Butaci, care mi-a confirmat ceea ce deja aflasem. Detaliile le-a adăugat mama, atunci când, convins că pericolul a trecut, m-am apropiat de casă. Realitatea cu care mă confruntam mă durea atât de tare, încât cuvintele se transformau brusc în imagini care îmi înţepau retina până la lacrimi.

Se pare că începutul sfârşitului a avut ca martor tot fereastra, unde jandarmii au transmis imperativ ordinul „Brake iute, ieşi afară!” Mi-l imaginam pe tata pregătindu-şi îngrijorat ţinuta, apoi punându-şi, deloc grăbit, hainele cele mai bune, inelul de aur şi ceasul placat cu aur, aşa, ca să se ştie că cel săltat din somn ca un răufăcător este, de fapt, un cetăţean onorabil. Împreună cu alţi indezirabili a fost trimis la Bistriţa pentru cercetări, dar atenţia celor de acolo era total absorbită de circumstanţele retragerii. Neavând timp să rezolve vendetele locale şi negăsindu-le celor arestaţi vreo vină reală, ofiţerii de la comandamentul militar au decis eliberarea lor. Câţiva din grup au profitat de şansă pentru a-şi pierde imediat urma. Tata a făcut încă o dată imprudenţa de a nu urma sfatul prietenilor, respingând ajutorul oferit de proprietarul unui local din Bistriţa, vechi cunoscut originar de pe Valea Bârgăului, care s-a oferit să-l ascundă. Îşi dorea, la fel ca şi ceilalţi şapte rămaşi în oraş, să ajungă cât mai repede acasă, unde se temea că lucrurile nu merg bine, iar camionul militar care s-a oferit să-i transporte era binevenit. La destinaţie, situaţia nu le-a mai fost favorabilă. Cineva a decis să-i conducă pentru o ultimă formalitate la comandament, dar înainte de aceasta, tata a cerut permisiunea să-şi anunţe soţia că s-a întors, pentru a conveni asupra locului în care să-i lase cheia de la poartă.

Scurta lor convorbire s-a desfăşurat în chenarul ferestrei care, în ultima vreme, fusese martoră la atâtea întâmplări nefericite, dar poarta a rămas închisă, fiindcă tata nu avea să se mai întoarcă în viaţă. Chiar dacă au plecat precipitat, ocupanţii maghiari au găsit timp pentru a ciurui cu gloanţe trupurile celor care le-au stat ca un ghimpe în suflet.

Din acest coşmar, început cu ani în urmă, nu ne-am putut elibera decât foarte târziu. Fereastra, scăpată de elanul demolator al buldozerelor ceauşiste, străjuieşte şi astăzi panglica şoselei care curge parcă neliniştit spre viitor.

Martirii de sub Heniu

Virginia BRĂNESCU, „Anuarul Bârgăuan”
(într-o nouă ediție, 2016)
O oglindă vie a spiritualității Văii Bârgaielor[213]

De curând a apărut (la Ed. ȘCOALA ARDELEANĂ) ANUARUL BÂRGĂUAN NR 6, care...” Este o publicație culturală, ce cuprinde domeniile științe, cultură, artă și literatură, cu privire la ținutul bârgăuan și zonele adiacente, editată în cadrul Fundației Culturale „VALEA BÂRGĂULUI” de redactorul fondator, Niculae Vrășmaș.

Primul volum întitulat „DESPRE ȚARA BÂRGAIELOR ȘI OAMENII EI”, coordonat și îngrijit tot de domnul Niculae Vrășmaș, a fost lansat cu ocazia jubileului de 40 de ani de la înființarea SIMPOZIONULUI CULTURAL al VĂII BÂRGĂULUI și a cuprins lucrări inedite apărute în ultimii ani, dar și comunicări mai vechi susținute în cadrul simpozionului (în 2011).

La apariția acestei prestigioase publicații, poetul Aurel Rău scria:...”Evident, un astfel de început ar trebui continuat. Cu o preocupare sporită pentru o construcție concertantă și o problematică specifică. Eventual cu fixări de rubrici, care să permită o cuprindere mai conformă cu exigențele și cerințele unei publicații periodice. Situație în care și-ar avea rostul ei și constituirea unui comitet de redacție.”

Ajuns la cel de-al șaselea număr, multe din cerințele enunțate de poetul sus-amintit s-au realizat, rămânând doar să se mai constituie un comitet de redacție. (Prefață, pag. 51).

[213] Răsunetul, Sâm, 07/30/2016

Spicuim din conținutul prezentului ANUAR câteva rubrici cum sunt: „Cadrul natural al Țării Bârgaielor” (Geografie), „Istorie”, „Repere” (Biserica, Școala, Casa Regală, Panteonul personalităților bârgăuane) „Etnografie și folclor”, „Evocări”, „Comemorări”, „Bârgăul literar și artistic” și „Interviu”.

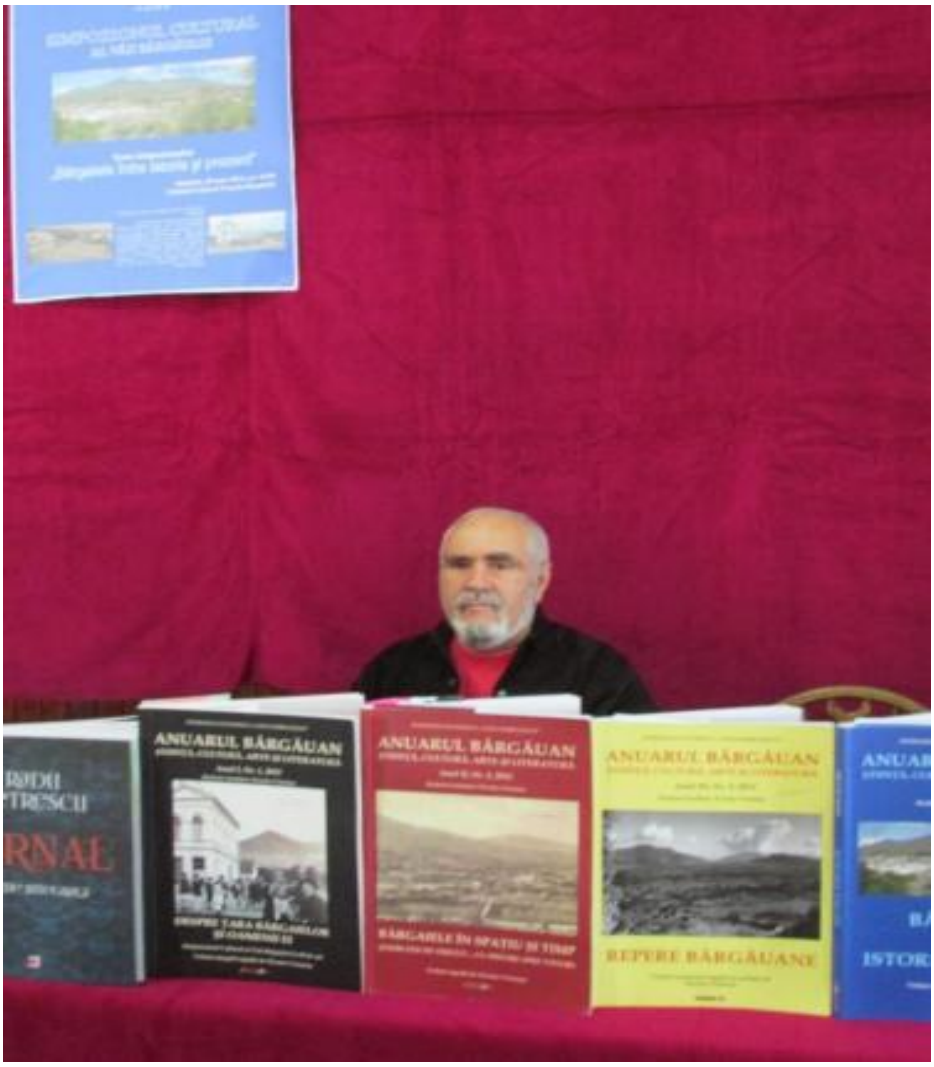

„Volumul de față, al şaselea, întitulat BÂRGAIELE LA RĂSCRUCE, cuprinde numeroase și inedite lucrări, aparținând unor importanți specialiști în domeniu, cunoscători ai zonei, printre care și mulți tineri pasionați de cunoașterea Țării Bârgaielor”, ne spune domnul Niculae Vrășmaș în „Prefață”.

Și iată, că prin intermediul acestor 6 volume, istoria Văii Bârgaielor are o oglindă vie a spiritualității ei specifice din zonă. Și nu e puțin, căci cine nu are istorie e nimeni. Și Bârgăul are istorie, imortalizată de un vrednic fiu al său, inginerul scriitor, Niculae Vrășmaș.

Adrian L. MĂNARCĂ, Argument

De fiecare dată când îmi parvine vestea că vreunul dintre foştii mei colegi, actuali cunoscuţi, ori prieteni, este pe cale să scrie o carte, sau să lanseze una, mă încercă o mare bucurie pentru că totdeauna îmi amintesc de uriaşa semnificaţie cuprinsă în cele câteva cuvinte ce pot însoţi, aproape mereu, momentul şi când spun cu voce tare sau măcar în gând „CARTE FURMOASĂ CINSTE CUI TE-A SCRIS.” simt o emoţie deosebită.

Mihai Bîltag

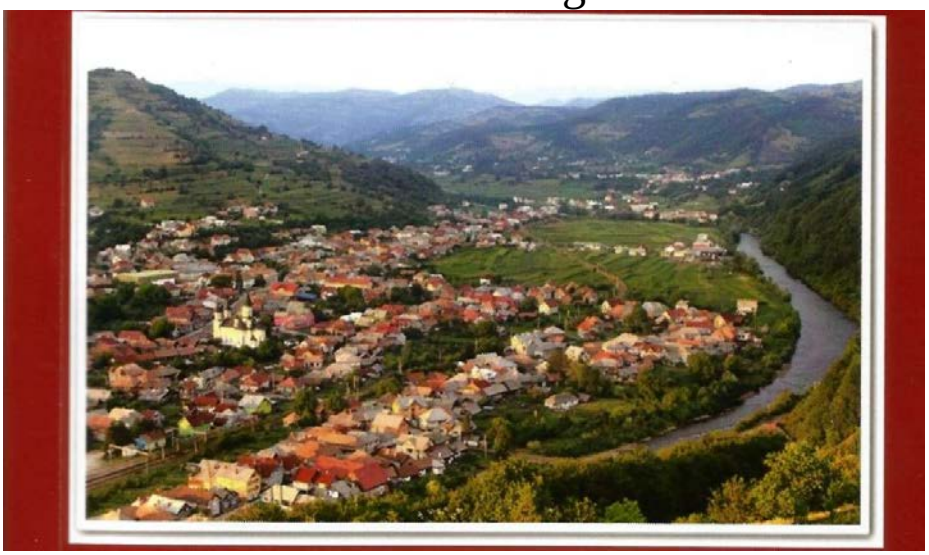

Istoria neamului meu

Editura Barna'S 2017

Niciodată, când am participat la lansarea unei cărţi şi autorul mă ruga să vorbesc şi eu cu ocazia aceasta, mereu remarcabilă, nu numai pentru el ci şi pentru familie ori prieteni adevăraţi nu m-am referit la conţinutul cărţii, cu toate că de regulă, o sau le citeam, ci mă refeream la personalitatea autorului, la ambientul, la ţintele şi personajele ce populau cartea. Şi asta, doar motivat de faptul că o prea lungă referire la conţinutul propriu zis răpea, de regulă, sau măcar estompa curiozitatea de a parcurge cu sporită atenţie conţinutul efectiv al ofertei autorului.

Despre Mihai Bîltag se pot spune o mulţime de lucruri frumoase şi printre acestea cred că nu e puţin lucru să subliniez că este la a doua carte, prima o carte de poezii, în care pana autorului s-a înclinat, cu sporită frumuseţe, asupra propriilor trăiri de familie, de tinereţe, trăiri ce purtau cu ele şi dragoste şi tandreţe dar şi multe nostalgii şi tot atâtea aduceri aminte.

O scriere simplă, dar cu viersuri ce purtau în ele toată bogăţia sentimentelor alese, trăirilor omeneşti.

Această a doua carte, de astă dată în proză, cuprinde pagini de adâncă rezonanţă sufletească în care ne întâlnim cu minunate retrăiri de odinioară pentru că nu există familie fără părinţi, fără bunici, fără copii şi rude, fără momente deosebite de maximă rezonanţă sufletească şi sătească, fapt ce adânceşte cu trăiri splendide adevărul cuprins în înţelepciunea vorbelor conform cărora „veşnicia s-a născut la sat”.

I.P.S. Bartolomeu Anania spunea adesea, în predicile sale de profunzime spirituală, referindu-se la Apocalipsă, că atâta vreme cât între casele satelor populate de români cărările, potecile, sunt bătătorite, atunci cu siguranţă nu va mai fi nici o Apocalipsă.

Respectând proporţiile este de subliniat că personajele din această carte a lui Mihai Bîltag nu sunt numai rude şi amintiri ci sunt personaje reale, vii care şi acum dau viaţă satelor noaste.

Tocmai de aceea cartea este o reuşită pentru că întra-un Ardeal, prea adesea râvnit de unii şi de alţii avem, cu fiecare astfel de ocazie, şansa să descoperim obârşia şi autenticitatea personajelor şi a satelor. Întâlnim oameni adevăraţi cu obiceiurile şi tradiţiile lor, cu viaţa şi năcazurile lor, cu sentimentele şi credinţa lor şi fiecare personaj vine cu caracterul lui şi ne spune adesea foarte răspicat că este mândru că s-a născut la sat şi este român.

Adevărurile ieşite din pana autorului, caracterizările, trăsăturile de caractere ale celor ce populează şi dau viaţă cărţii, dovedesc fineţea autorului, tenacitatea cu care aceştia au insistat pe tipologia celor care i-au fost aproape, sau foarte aproape, într-o viaţă de om ce nu s-a sfiit vreo clipă să recunoască faptul că a proveni de la sau dintr-un sat poate fi o mândrie autentică mai ales când şti să te comporţi astfel încât cei din preajmă să te privească cu respect şi tot atâta admiraţie.

Privilegiul oferit în noua sa carte de Mihai Bîltag este unul reconfortant, unul ce ne vorbeşte, cu suficientă pricepere, despre tipologii şi caractere semn al unei puteri de observaţie evidentă care face din cartea, în sine, o lectură interesantă cu personaje ce merită cunoscute, cu atât mai mult cu cât ele pot semăna cu fiecare dintre cei apropiaţi nouă.

Autorul îşi construieşte cartea cu atenţie căutând să nu se abată de la rigurozitatea oamenilor ce trăiesc pe Gersa, ca şi în alte locuri ale judeţului.

Sunt oameni ce demonstrează tuturor că nu au făcut degeaba umbră pământului şi care-şi apără cu demnitate statutul.

Personajele cărţii nu au nimic de ficţiune, sunt reale şi convingătoare.

Cartea îi cuprinde în paginile sale, fără multe artificii şi înfloriturі, tocmai pentru că Mihai Bîltag dorește să ni se arate aşa cum au fost. Sunt autentici şi, mai ales dovedesc a fi dintr-o bucată, adică cu caractere puternice.

Pot fi oricând exemple, mai ales acum când acestea ne lipsesc.

Simplitatea este totdeauna onorantă, mai ales atunci când este dublată de caractere puternice. Mihai Bîltag ne prezintă simplu şi convingător astfel de oameni, care sunt oameni adevăraţi, de toate zilele și care pot fi, oricând exemple. Felicitări Mihai Bîltag!

POEZIILE ANUARULUI

Gheorghe MIZGAN, *Roua din cuvânt*

MARTOR PENTRU GÂND

Privirea-mi adâncită-n zare
Scrutează file strălucind –
De-ale cuvintelor ninsoare
Cupola gândului lucind.

Se varsă luciul din morminte
Spre-n josul paginii curgând,
Lăsând săpat doar prin cuvinte
Poemul martor pentru gând.

MEMORIA ULCIORULUI DE LUT

Se-aştern petale moi de trandafir,
Pe piatra caldă prinsă-n caldarâm,
Când vântul frământat e musafir –
Un oaspete ciudat din alt tărâm.

Pe luciul apei, încă fremătând,
Din licăritul cursului prin pietre,
Pluteşte frunza ruptă dintr-un gând
Spre nuferi galbeni prinşi adânc în vetre.

În vadul apei, parcă, strălucind
Al razelor surâs din azimut;
Peşti vii se zbenguiesc, pe rând, lucind –
Sunt clipe din ulcior adânc de lut.

TE VĂD

Te văd frumoasă şi pierdută
În falduri prinse-n stăvilar,
Cu trupul trestie-abătută
Ce-ascunde nuferi din cleştar.

Te văd lucind în ochiul Lunii,
Frânturi de umbre te rănesc,
Din răni se-adapă bând păunii
De parcă sufletu-l strivesc.

Îţi văd tristeţea încolţind
Al trupului dezmierd nocturn,
Săgeţi de viperă-nmulţind
Veninul scurs din vechiul turn.

Cântând tristeţi la mandolină
Te văd înmugurind rodii,
Ca fluturii de pe colină
Cu aripi noi din păpădii.

MĂRGĂRITAR STRIVIT

Când cerul cu polen din stele plânge,
Marama nopţii dezvelind comori,
Mărgăritar strivit din stropi de sânge
Marcând condensul clipelor din zori.

Iar paşii mei călăuziţi de gând,
Cu-ale dorinţelor galop se-ntrec;
Cu valul adierilor de vânt
Răcoarea dimineţii o petrec.

Dar visul tău – pretext de amăgire,
Deşi mărunt cuprinse Universul,
Dorinţelor strivind a lor trăire,
În spaţiu-n care-ncape numai versul.

NĂVALNICUL FLUX

Din miezul veşnicei făclii,
Distinsă doamnă, îţi ofer
Rubine şi safire vii...

Pe cel din urmă giuvaer.

Când stele încă licăresc
Pe bolta cerului senin,
Ca florile speranţe cresc
Umplând tot spaţiul citadin.

Pe magistrala dintre noi
Dorinţele se-ntrec roind,
În flux năvalnic, în convoi,
Cetate de simţiri zidind!

CONTRASTE

Sunt roşii trandafirii-n burg,
Iar daliile-s nestemate,
Aprins e Soarele-n amurg,
Culori ce par amalgamate.

Dar, negru e pământul lor,
Suport al umbrei funerare;
Prea mulţi tăciuni în vatră vor
S-aprindă foc de disperare!

Iar cerul, parcă-i mai albastru
Când lacul în adânc e negru...
Se-aprinde-n noapte câte-un astru
Ciupind al nopţii hău integru.

Regina nopţii, atât de albă,
Parfumul revărsând discret...
Contraste reunite-n salbă
În spaţiul temporal concret.

CÂND LUNA-I FELINAR

Călătorind, aş vrea să mă trezesc
Prin peisaj din sufletul în care
Safire ascunse-n măşti bizare
Eliberându-le, să-l limpezesc!

Să plouă iar, în cântul de viori,
Iubirea să-ncolţească pe câmpii,
Seninătatea serilor târzii
Pătrundă sufletu-n adânci fiori...

Dorinţa mea încearcă în zadar
Să-nsenineze atmosfera,
Sufletu-i de nepătruns, ca sfera.
E noapte gri, iar Luna-i felinar.

ŞOAPTE DE TOAMNĂ

Se lasă-ncet al toamnei aşternut,
Foşnind prin parcuri frunze-n rugăminţi,
Sfioase prin cărări ca la-nceput
Din primăvara zilelor fierbinţi.

Lumina se retrage pe alei,
Iar umbrele se-ascund sub povârniş,
Amurgul desenează din condei
Având-şi călimara-n luminiş.

Dar în adânc, sub pleoapele-nserării,
Se-ascund secunde grele prinse-n zbor
Când vântu'-naripatul dezmierdării
Surprinde-n foşnet frunzele când mor.

Şi plouă-n toiul nopţii gânduri vii,
În şoaptele visării-n zbor de-o clipă,
Când strugurii culeşi acum din vii
În beciuri mustului îi dau aripă.

PETALELE IUBIRII

Din cer, petalele iubirii
S-au scuturat în aşternut –
Pe unde calcă numai mirii
În fericirea de-nceput.

Încet, petale veştejite
Purtate-n vântul căsniciei,
Sunt duse-n pajişti înăsprite
De valurile rodniciei.

RITMUL SECUNDEI

În zborul tomnatic roind printre stele
Aud cum punctează secunde ce trec –
Sunt clipe desprinse din gânduri rebele
Marcând existenţa al timpului sec.

Prin spaţii-ancorate-n magnetice câmpuri,
Cu fulgerul prins în celula din sferă,
Se-ntrec în imagini frenetice gânduri
În ritmul secundei mai mici de pe Terră.

În zborul gândirii secunda îngheaţă
Captivă în biţii magneticei unde,
Purtând nemurirea din clipa măreaţă
Când sursa-i blocată în gropile-afunde.

Acrostih pentru Niculae Vrăsmaş

Ninge grabnic pe Bârgău,
Imnuri se înalţă-n slavă,
Curg cuvintele pe zgău
Umplând anuar cu lavă.
Lumina propagată-n hău
Aduce fiinţe de ispravă
Eliberând valea de rău.

Veninu-i scurs într-o enclavă;
Rămas-a numai domnul Rău,
Ăla cu poeme-n salbă,
Să lumineze-n făgădău
Mai aprig cu Vrăsmaş la halbă.
Anuarul bârgăuan
Şade-n case suveran.

EVENIMENTE CULTURALE

Menuţ MAXIMINIAN: *„Conexiuni" sub semnul Papei Francis*[214]

A apărut numărul 31 al revistei „Conexiuni" editată de Palatul Culturii Bistriţa, ce stă sub semnul întâlnirii directorului Dorel Cosma, preşedintele Federaţiei Internaţionale de Folclor, cu Papa Francis în Piaţa San Pietro din Vatican. „Au fost momente pe care nu le poţi uita niciodată", scrie dr. Dorel Cosma în textul ce însoţeşte imaginile surprinse de la întâlnirea în care Sanctitatea Sa a binecuvântat Palatul Culturii şi oraşul nostru.

Un eveniment important şi pentru comunitatea noastră care, iată, este aşezat într-un loc binemeritat în revista „Conexiuni", ca semn peste timp al unei întâlniri istorice. Editorialul din acest număr vorbeşte despre noua faţă a Bătrânei Doamne care, după renovare, a devenit Palatul Culturii. „Bistriţa merită o astfel de instituţie.

Amploarea manifestărilor culturale şi mesajele transmise din Bistriţa în toate colţurile lumii exprimau într-un fel necesitatea unei înnoiri", spune dr. Dorel Cosma. La rândul lui, primarul municipiului Bistriţa, Ovidiu Creţu, declară: „Din acest an, activitatea Centrului Cultural Municipal revine într-un spaţiu recent reabilitat şi în mod fericit numit Palatul Culturii, ceea ce va da un plus de valoare şi prestanţă activităţilor culturale viitoare"

Despre evenimentele care au avut loc la deschiderea Palatului Culturii scriu Mircea Seleuşan, Alexandru Cristian Miloş, Victor Ştir. În pagină este aşezat şi Imnul Palatului, muzică Alexe Savu, text Cornel Udrea.

Sunt consemnate şi prezenţele Centrului Cultural Municipal în paginile revistelor americane, cărţile recent apărute ale membrilor „Conexiuni", dar şi evenimente literare, amintind aici lansarea cărţilor semnate de Dorel Cosma şi Elena M. Cîmpan, dar şi a Dicţionarului scriitorilor români contemporani. Merită evidenţiat premiul obţinut de „Antologia Conexiuni" la Cluj-Napoca, la Gala Ligii Scriitorilor Români, dar şi recenta apariţie a volumului de versuri „În grădina timpului", semnat de Dorel Cosma, în albaneză.

Ziua culturii naţionale, concertul Orchestrei Operei Române din Craiova, reuniunea corală „Bartolomeu Anania", expoziţiile de pictură, Gala folclorului transilvan, Maialul maghiar, Târgul de Paşti Ostermarkt, Festivalul etniilor Pfingstfest sunt prezente şi ele, atât cu însemnări cât şi cu imagini, în spaţiul revistei. De asemenea, merită menţionat faptul că pentru întreaga activitate în domeniul culturii, prof. dr. Dorel Cosma a primit titlul de Cetăţean de Onoare al oraşului Voiron, fapt consemnat şi în publicaţie.

Acest număr din „Conexiuni" cuprinde activitatea bogată derulată în prima jumătate a anului de instituţia de cultură bistriţeană, dar şi evenimentele la care au participat artiştii noştri în ţară şi străinătate, fiind o oglindă tipărită a fenomenului cultural.

[214] Menuţ MAXIMINIAN, Răsunetul, Mie, 06/29/2016

Virgil RAȚIU, *Întâlnirile Coşbook* [215]

Poeţii Aurel Rău şi Dinu Flămând au fost prezenţi, joi, la Bistriţa, în cadrul „Întâlnirilor Coşbook”. La Biblioteca Judeţeană „George Coşbuc”, situată pe strada Al. Odobescu din Bistriţa. Au fost lansate cărţi noi şi vechi. La editura Tracus Arte a apărut antologia de poezie simbolistă franceză „Prin pădurile de simboluri”, o ediţie nouă, care la vremea ei, 1970, a făcut vogă în lumea literară. Traducătorul, Aurel Rău, aşază în pagini 60 de poeţi franţuji, începând cu Charles Baudelaire şi Stephan Mallarmé şi încheind cu André Gide. Despre antologie – un reper literar – au vorbit Andrei Moldovan şi Vasile George Dâncu.

Cartea semnată de Dinu Flămând este „Stare de asediu”, o antologie lirică de autor, Editura Şcoala Ardeleană, Cluj, 2015. Roxana Sicoe-Tirea semnează, la aceeaşi editură, volumul „Dinu Flămând şi exerciţiile de libertate”, studiu monografic şi antologic. Au prezentat: Adrian Popescu, Ioan Pintea, Mircea Măluţ.

[215] Mesagerul, Vin, 21/08/2015

Victor ȘTIR, Serviciul Județean al Arhivelor Statului, lăudat pentru tezaurul păstrat[216]

În sala de expoziții a Serviciului Județean al Arhivelor Statului (SJAS) a avut loc luni, de la ora 10.00, sărbătorirea celor 185 de ani care se împlinesc de la înființarea instituției. Întâlnirea a fost moderată de șeful Serviciului, Cornelia Vlașin, oficialii prezenți fiind subprefectul Terente Ciui și vicepreședintele Consiliului Județean Ioan Țintean, alături de care s-au aflat comandantul Brigăzii 81 Mecanizate„Grigore Bălan", colonel doctor Iulia Berdilă, directorul Spitalului Județean de Urgență, prof.univ.dr. Mircea Gelu Buta.

În alocuțiunea sa, Cornelia Vlașin a făcut o densă prezentare a istoricului instituției: înființată prin Regulament Organic la 1831, în Țara Românească, și în 1832 în Moldova, pentru ca la 31 octombrie 1862 domnul Cuza să procedeze la organizarea modernă a arhivelor, înființând Direcția Centrală a Arhivelor Statului, cu sediul la București; SJAS a fost înființat în județul nostru la Năsăud, în 1937.

Cornelia Vlașin a subliniat importanța SJAS în reconstituirea documentației pentru proprietăți sau a altor categorii de documente cuprinse în cei 6.200 de metri liniari de arhivă și peste 800 de fonduri documentare.

În continuare, subprefectul Ciui a evidențiat rolul central pe care-l ocupă SJAS atât prin păstrarea documentelor, cât și prin câmpul de cercetare pe care îl oferă în zona științei și a utilității imediate în favoarea cetățeanului, iar profesorul universitar Vasile Dobrescu, de la Universitatea„Petru Maior" din Târgu Mureș, a prezentat volumul „Batalionul I Grăniceresc de Gardă 1933-1940", editat de dr. Adrian Onofreiu (SJAS) și dr. Dan Lucian Vaida (Muzeul Grăniceresc Năsăud), amintind rolul benefic al înființării acelei unități militare sub oblăduirea lui Carol al II-lea, aflat în exil în zona noastră.

[216] Victor STIR, Mesagerul, Luni, 31/10/2016

În alocuțiunea sa, prof.univ.dr. Mircea Gelu Buta, asiduu cercetător de documente istorice și autor, împreună cu dr. Adrian Onofreiu, al unor lucrări importante, a scos în evidență contribuția la arhivistică a lui Christian Pomariuf (Apffelbaum), a lui Franz Zimmerman sau a lui Albert Berger, apoi s-a referit la volumul„George Coșbuc în documentele Junimii năsăudene”. În prezentarea pe care a făcut-o aceluiași volum, directorul Bibliotecii Județene„George Coșbuc”, poetul și preotul Ioan Pintea, care a ținut recent un discurs despre aniversarea lui Coșbuc la Academia Română, s-a arătat încântat de cât de familial este în marea instituție Grigore Pletosu, profesorul marelui poet. Ca runcan, directorul Pintea a afirmat că este foarte mândru de Batalionul I Grăniceresc de Gardă (1933-1940) de la Năsăud, dar și de faptul că regele Carol al II-lea a locuit în imobilul în care ființează Biblioteca Județeană. Adrian Onofreiu a citit textul„Rostul nostru”, o profesiune de credință a muncii în instituția aniversată, iar profesorii năsăudeni Ioan Mititean și Ioan Seni au lăudat instituția și pe oamenii ei, cu un subînțeles„regret” că Arhivele nu mai sunt în„orașul academicienilor”.

În încheiere, Cornelia Vlașin a avut cuvinte foarte bune despre nivelul profesional al colectivului cu care lucrează, fapt care face posibilă cercetarea științifică, activitatea curentă și derularea parteneriatelor cu mai multe instituții.

Adrian ONOFREIU, *Rostul nostru*

Într-o lume dominată de ritmul mereu grăbit al vieții cotidiene și al comunicării rapide prin intermediul internetului, abordarea atitudinală față de o instituție dedicată trecutului pare ușor desuetă. Și totuși…..

Instituția arhivelor s-a conturat vocațional și organizatoric în prima parte a veacului al XIX-lea. A urmat parcursul începuturilor, prima conturare legislativă din anul 1925, noua abordare din 1971 și stadiul actual, definit de Legea 16/1996 republicată în 2014.

Dacă la începuturile sale instituția a excelat prin caracterul preponderent științific al definirii activității, treptat, această trăsătură a fost obnubilată de diverse domenii care i-au fost adăugate. O înrâurință covârșitoare în acest sens a avut actul decizional din anul 1951, când a fost încadrată în structurile Ministerului Afacerilor Interne.

La ceas de bilanț, instituția este definită de câteva trăsături organizaționale. În primul rând, din punct de vedere vocațional, s-au hiperdimensionat activitățile specifice funcției publice. Fapt nu întâmplător, deoarece prin dobândirea acestui statut, lucrătorii au devenit încorsetați de normative care stabilesc ierarhii profesionale similare celorlalte categorii de funcționari publici. Evoluția încadrării personalului în această direcție a dus la atomizarea unor profesii din varii domenii, în creuzetul reprezentat de funcția publică[217]. Apoi, subfinanțarea perpetuă a creat doar un minim confort din punct de vedere salarial, restul definindu-se prin sintagma de a fi bucuroși că avem încălzire și lumină. Nici încadrarea personalului nu este corespunzătoare.

Prioritizarea atribuțiilor instituției a făcut ca activitatea de control, nespecifică perioadei de început, să devină extrem de importantă, cu cheltuielile de resurse umane și materiale implicate.

Sistemul de concepere a funcționalităților este definit de coduri numerice, începând de la 00.00.01, multiplicate în proporție exponențială, cât și de normative ale sistemului informatic, concretizate în câmpuri inexpresive/limitative din punct de vedere al conținutului științific.

La toate se adaugă și apariția mugurilor concurenței, generată de prevederile unei legi vetuste, 138/2013, care introduce sintagma OEPSA[218]. Nu întâmplător, regăsim aceste societăți în domeniul arhivelor de la instituțiile de stat sau publice, și nu în zona a ceea ce rămâne – de regulă, arhiva - după lichidarea unor instituții/întreprinderi.

Și totuși…..

Instituția a făcut față noilor provocări, printr-o enigmă și un miracol. Asaltului reprezentat de afluxul solicitărilor, ca rezultat al actelor legislative de natură restitutivă, i-a răspuns prin documentarea trecutului, referitor la dreptul de proprietate, vechime în muncă, școlaritate, stare civilă, statutul diferitelor categorii sociale (refugiați, persecutați din diverse motive).

A îndeplinit, atât cât i-au permis resursele de care dispune, funcția de păstrare a trecutului, prin preluarea documentelor create de instituții/organizații demult dispărute în procesul - parcă fără sfârșit - de tranziție la o lume nouă, fără a aplica – în acest caz, cu rezultate distructive definitive – diverse etichete ale societății actuale, referitor la trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat. În acest mod au fost salvate pentru viitor, documente create de instituții ale statului, ale partidului unic de până în 1989 și a întregii sale structuri de organizații subordonate sau controlate, ale instituțiilor de învățământ și a persoanelor fizice sau juridice private.

A pus la dispoziția autorităților administrative și juridice informația necesară pentru aplicarea corectă - cel puțin din punct de vedere al realităților din trecut - a diferitelor reglementări legislative.

---

[217] Să ne aducem aminte de activitatea benefică a înaintașilor, un Cristian Pomarius, Franz Zimmermann, sau mai aproape de noi, Albert Berger, altruist sprijin al cercetărilor lui Nicolae Iorga în arhiva Bistriței, au realizat lucruri deosebite din postura de *arhivar*.

[218] Operatori economici prestatori de servicii arhivistice.

Și, nu în ultimul rând, a reprezentat o sursă importantă pentru cercetarea istorică, prin introducerea în circuitul științific a informațiilor conținute în documentele pe care le administrează și prin unele realizări, la nivel instituțional sau individual, în domeniul istoriografiei.

Privind în viitor, rosturile instituției pot fi definite de câteva coordonate importante.

În principal, ea trebuie să-și exercite în continuare funcția principală de a prelua și păstra informația conținută în documentele create, care fac parte din fondul arhivistic național. Aici, prin promovarea unei imagini reale, a parteneriatului și deschiderii către societate, putem determina conștientizarea rolului și locului instituției, în așa fel încât răspunsul să se concretizeze în identificarea ei ca sigură, serioasă și responsabilă în păstrarea documentelor. Și poate, atunci s-ar produce miracolul respectării prevederilor legale, prin depunerea documentelor la arhive în mod voluntar - și nu prim mijloace coercitive greu de aplicat - conștientizând unicitatea instituției. Evident, personalul din acest domeniu ar putea să fie pregătit și constituit într-un compartiment distinct.

Fixarea rolului și cadrului general al arhivelor, în contextul existenței patrimoniului cultural național, ar trebui să determine încadrarea asumată în acest concept. Să nu ne fie frică de faptul că suntem o parte a acestui patrimoniu, acceptând aceasta, alături de alte instituții, muzee, biblioteci, care, toate, sunt depozitarele lui.

Cea mai importantă funcție rămâne însă *redobândirea caracterului științific*, ca definitoriu pentru activitatea noastră. Aici, arhivele trebuie să-și definească clar, în primul rând politica de personal, prin recrutarea din mediul universitar și cercetarea academică a cunoscătorilor trecutului, a paleografiilor și limbilor în care sunt scrise documentele, cu deosebire, cele din perioada medievală și modernă.

Să nu uităm că rostul principal al instituției este acela de a depozita informația despre trecut. Ea trebuie apoi cunoscută, documentele prelucrate și redate celor interesați. Numai așa, aceștia vor învăța cât de importante sunt documentele, își vor corecta multe din cunoștințele sumare sau trunchiate despre trecut și vor conștientiza că, de fapt, instituția arhivelor este partenera lor, le păstrează și dezvăluie trecutul. Edificator în acest sens este rezultatul aplicării unui chestionar în anii 2000, când s-a concluzionat, din partea respondenților, că în fiecare structură teritorială a arhivelor, ar trebui să existe și o formă instituționaliză de cercetare științifică[219].

Prin cele două direcții expuse, s-ar schimba situația actuală, în care toți facem de toate, dar nimic temeinic și durabil.

Evident, auxiliarele reprezentate de informatizare, sisteme de management, trebuie să-și găsească rostul și locul lor, utilitatea în folosul instituției, și nu doar ca modalități de control și verificarea activității.

Nu în ultimul rând, activitatea să fie organizată pe baza unor principii generale, din care, apoi, să fie defalcate cele specifice. Nu ar trebui să ne ferim de modelul de succes al proiectelor - pe teme și termene mai extinse de realizare - atât în activitatea noastră, cât și în relațiile cu societatea.

Numai așa vom putea să ne redefinim instituțional și să esențializăm, parafrazând cronicarul, că „nu este cu mai de folos zăbavă, decât …..cititul documentelor!

[219] Nu ne întrebăm de ce nu s-a scris încă științific istoria Bistriței, a Becleanului, iar cea a Năsăudului ….nu se mai termină la volumul II ?

Olimpiu Nușfelean în revistele literare[220]

Sfârșitul primăverii și începutul verii au fost benefice din punct de vedere publicistic pentru Olimpiu Nușfelean, poet, prozator, eseist, director al revistei Mișcarea literară.

El semnează mai multe articole în câteva publicații ale breslei.

Astfel, în România literară (nr. 25/2017), revista fanion a USR (director N Manolescu, director ex. Gabriel Chifu), este prezent cu un comentariu intitulat

Despre localismul literar, o temă actuală, incitantă, menită să configureze aspecte importante ale vieții literare de la noi. Aproximând situația localismului în raport cu globalizarea, care elimină farmecul identităților, autorul ajunge să pună în discuție, prin prisma activității de la Mișcarea literară, situația revistelor care apar în provincie: „În cele din urmă, îmi place să cred că revistele din provincie dezvoltă nişe în care revistele centrale se regăsesc ca nişte extensii, păstrându-şi clar un comportament autonom. Acestea menţin – pe termen lung – mai viu spiritul limbii şi nuanţa naţională a discursului, ameninţată de globalizarea unor limbi, limbi care înnoiesc într-un fel limba naţională, o fac mai utilă în actualitate, dar o şi încarcă de multe barbarisme şi o fac mai artificială.

Revistele tradiţionale/canonice (nici nu spun cele ale USR) s-ar putea considera văduvite de o cantitate de interes, care se răspândește spre alte publicaţii.

Revistele din provincie ar putea fi suspectate că amplifică anumite reticenţe faţă de presa centrală. Simple presupuneri... Dacă unele reviste din provincie au dificultăţi în realizarea sitei critice, trebuie să observăm că nici revistele mai mari nu stau toate foarte bine la acest capitol. E o problemă naţională... Dar asemenea reviste descoperă şi utilizează mai uşor resursele financiare locale, în situaţia în care nu există agenţi literari care să colecteze fonduri sau să angajeze abonamente pentru revistele canonice.

Ca filosofie, revista „locală” poate fi văzută ca o „sinteză” a aspiraţiilor revistelor canonice şi ca nuanţare a culorii literaturii, teritoriul „administrativ” fiind reprezentat însă relativ, sumarul ediţiilor menținând în bună vecinătate scriitori din diferite zone culturale ale ţării. Ele creează şi ameliorează un spaţiu literar complementar, care poate să urce tendinţa de afirmare a valorilor, în general, într-un spaţiu revitalizat şi, în acelaşi timp, să se nutrească de la un spirit critic naţional. Şi, desigur, întăresc şi ele spiritul naţional agresat de mondializare.”

În revista Apostrof nr. 5?2017 (redactor-șef Marta Petreu), Olimpiu Nușfelean este prezent cu eseul Plânsul Arhanghelului Mihail, temă generată de lectura celebrului roman Laur de Evgheni Vodolazkin, cu acțiunea plasată în Evul Mediu, dar care, prin protagonistul romanului, dezvoltă o meditație despre viață și mântuire, despre relația omului cu Dumnezeu.

Se pare că acest roman l-a preocupat pe scriitorul bistrițean în mod aparte, căci el semnează, pe aceeași temă – poate dezvoltată într-un studiu mai amplu - două eseuri, Cămașa Ustinei și De partea vieții, publicate în revista Contemporanul – Ideea europeană (director Nicolae Breban) și, respectiv, Viața Românească nr. 6/2017 (redactor-șef Nicolae Prelipceanu).

[220] Răsunetul, Dum, 06/18/2017

Distincţie importantă primită de preotul scriitor Ioan Pintea din partea Patriarhului Daniel[221]

Preotului şi scriitorului Ioan Pintea, managerul Bibliotecii Judeţene „George Coşbuc” Bistriţa, i s-a decernat, din partea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, Ordinul „Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul”. Momentul festiv s-a petrecut la Mănăstirea „Înălţarea Sfintei Cruci”- Caraiman din Buşteni, unde s-a desfăşurat a doua ediţie a colocviului de literatură creştină „Ridicat-am ochii mei la munţi”.

Potrivit Ziarului Lumina, invitatul special al colocviului a fost preotul și scriitorul Ioan Pintea, directorul Bibliotecii Județene „George Coșbuc” din Bistrița-Năsăud, care a susținut prelegerea cu tema „George Coșbuc. Poetica solemnității. Note asupra unui discurs estetic”.

„Coșbuc, după părerea mea, schimbă mecanismele poeziei românești. Coșbuc vine cu această vitalitate extraordinară în poezia românească, cu această solaritate, cu această descriere a luminii. Nu știu dacă avem un poet mai solar decât Coșbuc!

[221] TimpOnline.ro, 30 august 2016 de Cristiana Sabău Sursa foto: Facebook

Coșbuc este un maestru al jocului în poezie. Natura la Coșbuc este ceva dinamic, este de fapt un decor, o scenă foarte vie, în care se mișcă personaje, în care apare dialogul, în care apare ceva ce nu prea mai apare în literatura română, cel puțin la vremea respectivă, acest nerv dramaturgic. În poezia lui Coșbuc apare ceva foarte modern, apare personajul. Coșbuc este un poet foarte viu, vitalist, un poet al vieții, așa cum suntem noi creștinii, cu bucurie multă, cu satisfacție multă, cu lumină multă, cu fericire multă. Coșbuc se comportă în poezie ca un creștin!", a spus Ioan Pintea.

Pentru bogata și intensa activitate culturală, părintelui Ioan Pintea i s-a decernat, din partea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, de către Preasfințitul Părinte Episcop Varlaam Ploieșteanul, Ordinul „Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul", moment foarte emoționant pentru preotul cărturar.

Colocviul s-a desfăşurat în sala de conferințe a Centrului Social-Pastoral „Sfânta Cruce" din cadrul primitoarei vetre monahale de la poalele vârfului Caraiman. La el au participat peste 30 de scriitori, având ca moderatori pe părintele consilier patriarhal Nicolae Dascălu, directorul Publicațiilor *LUMINA*, și pe Daniela Șontică, redactor-șef adjunct al cotidianului *Ziarul Lumina* și coordonator al suplimentului *Lumina literară și artistică.*

Andrei MOLDOVAN,
Mediocritatea literară și succesele ei[222]

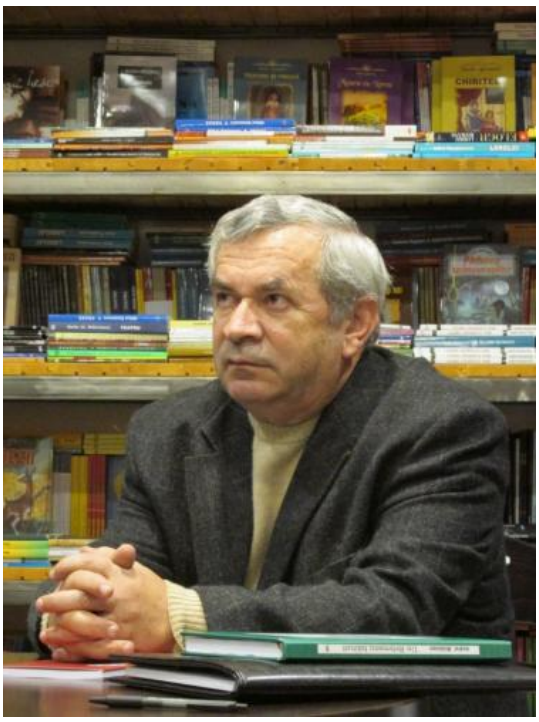

Este dincolo de orice îndoială faptul că mediocritatea este o realitate a tuturor timpurilor, că ea tinde mereu să se impună, să cuprindă prim-planul, să fie ovaționată. În literatură au existat în toate timpurile autori care au produs doar texte mediocre, iar timpul, de multe ori, a trecut peste ei de parcă nicicând nu ar fi fost. Din păcate, nu totdeauna lucrurile stau astfel.

Atunci când mediocritatea literară are în spate autori care reprezintă persoane de influență în societate, cărora li se pare că poziția socială le conferă și geniu artistic, în jurul lor se formează un cor encomiastic sau măcar un grup vocal bine conturat. Nu ar fi nimic grav în asta, poziția fiind la un pas de ridicol, dacă între vocile lăudând inepții nu ar fi și unele credibile. Ce îi îndeamnă pe o seamă de confrați, altfel scriitori cu un statut dobândit prin valoarea scrierilor lor, să încurajeze nonvalori, cu bună știință, ar fi greu de spus. O seamă de relații de prietenie? Avantaje materiale? Șantaj? Slăbiciune? Lipsa de profesionalism?

Pentru că abia din acest punct, când autorul mediocru este girat de mincinoase judecăți de valoare aparținând unor condeie avizate, când are succes, el devine cu adevărat primejdios. Iar aceasta pentru că atacă o scară a valorilor, pune la îndoială chiar noțiunea de valoare, ridică aberația pe piedestal, sprijinit de mijloacele materiale pe care le are sau pe care le dobândește, cu largul concurs al corului amintit, format în general din semidocți, dar în care se amestecă, aproape inexplicabil, și unele nume credibile.

Indignarea mea îi vizează pe confrații care găsesc de cuviință să gireze prostia, și nu o fac din nebăgare de seamă, accidental, ci deliberat. Îmi este greu să cred că din când în când nu le trece prin minte afirmația cronicarului, cum că scrisul rămâne pe veci. Un scriitor nu poate să șteargă pur și simplu cu radiera ceea ce a trimis în lume prin scrisul său. Ceea ce a scris îl urmărește, uneori împotriva voinței sale, toată viața, ba chiar și după moarte. S-au compromis uneori și scriitori importanți, iar memoria colectivă îi reține mai degrabă prin greșeli decât prin opera durabilă.

Revenind la succesele, posibile astfel, ale mediocrității literare, putem să spunem, fără a da greș, că ele tind să nască mici monștri. Numai că un monstru mic poate deveni mare, de îndată ce îi stă la îndemână să o facă. Cine nu își amintește de împăratul Nero și de incendierea (fie și legendară) a Romei, din lipsă de inspirație! George Coșbuc, preocupat de exigența judecăților de valoare surprinde drama, dar și demnitatea criticului literar care refuză să laude versurile proaste ale prințului Siracuzei: „Te rog să lași în pace muza,/ Căci tu ești cel mai prost poet/ În Siracuza.” Este scos din temniță doar pentru a asculta din nou versuri ale prințului și a le aprecia. Răspunsul criticului este simplu: „E cheia temniței la voi?/ Haid', duceți-mă înapoi!” („Poet și critic”) Micii monștri ai mediocrității literare, bine sprijiniți, ar ajunge repede „monarhi de geniu”, dacă le-ar sta la îndemână.

Cu mediocritatea literară primejdioasă se poate lupta, cred, doar prin afirmarea valorilor durabile.

---

[222] Editorial preluat din Suplimentul „Răsunetul Cultural”,(Dum, 05/07/2017), realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud și USR Cluj.

Stoicul „Vrăjmaș” al lui Liviu Ioan Stoiciu, văzut de Niculae Vrășmaș

Vrăjmaș nu înseamnă **Diavol, Satan, Drac sau Necuratu**, deci nu poate fi încadrat în această categorie, el poate fi **credincios** (creștin, catolic, budist sau musulman), în esență el este o ființă (om sau animal), bun, viclean sau rău, ușor de convertit de Diavol, dar nu poate fi confundat cu acesta, pentru care Vrăjmaș este doar un eufemism.

Eroii romanului „Vrăjmaș”, al lui LIS, apărut la Editura Polirom, Iași, 2014, premiat ca „Cel mai bun roman” în cadrul Colocviului National al Romanului Romanesc de la Alba-Iulia, ediția 2015 sunt mai mult sau mai puțin „Vrăjmași”, situați la frontiera dintre bine și rău, unii plasați în extremele acestor direcții, în esență sunt însă oameni care au credință în Dumnezeu și se luptă cu Diavolul care are de multe ori succes în atragerea lor în păcat, nefiind o axă sau o graniță între cele două lumi.

Eroii lui LIS sunt și stoici și „vrăjmași”…..

Un călugăr, deși este un slujitor al lui Dumnezeu, sau un copil nevinovat cu priviri și gânduri vrăjmașe, pot fi sau deveni, ca oricare alți semeni, homosexuali, hoți, curvari, sinucigași, criminali în serie sau ucigași înnăscuți, dar și cu dracul intrat în ei, ca diavol și nu ca Vrăjmaș, vrăjmășia fiind doar o însușire a fiecăruia, mai mult sau mai puțin dezvoltată, care poate favoriza tentațiile și păcatele accesate dintr-un fișier al fiecăruia de către Diavol, care poate folosi drept armă de constrângere parola Vrăjmaș, Vrăjmașul nefiind Diavolul ci victima cea mai accesibilă a acestuia, de aceea nu e rău să ai vrăjmași, care pot fi pilde folositoare pentru ceilalți, vrăjmășia în adevăratul sens al cuvântului, trebuie considerată ca un semnal de avertizare a răului ce poate fi, de cele mai multe ori, evitat.

Numele meu, Vrășmaș, întotdeauna a stârnit curiozități, fiind apreciat uneori ca inamic, dușman, adversar, pizmaș, dar și ca vrăjitor, mai rar primind și alte porecle. În familie am avut mai mulți dascăli și preoți cu numele Vrășmaș, între care cel mai vechi a fost preotul Ștefan Vrășmășiu, la 1793 și ultimul dr. Eliodor Vrășmaș Moldovan, preotul roman actual de la Lucerne, Elveția. Pentru mine viața nu a fost deloc ușoară, mereu m-am luptat cu Vrăjmașul din mine, fiind angajat, la fel ca semenii mei, într-o luptă greu de câștigat.

Romanul „Vrăjmaș”, al lui Liviu Ioan Stoiciu, are o construcție ce ar putea fi asemănată cu Dracula, lui Bram Stoker, în care narațiunea se bazează pe jurnalele lui Jonathan Harker, Mina Murray, Lucy Westenra, dr. Steward, a scrisorilor semnate de Mina și Cuky, Mina Harker, etc, dar și cu **Tetralogiea lui Lawrence Durrell: Cvartetul din Alexandria,** compus din romanele: Justine, Balthazar, Mountolive și Clea, comparativ cu care personajele **Iordache, Oana, Ivan și Fără Nume**, la care s-ar putea adăuga un nou personaj, noul născut al lui Oana și Iordache, în chip de **Înger sau Vrăjmaș**, personaje cu mare viitor, ce pot fi exploatate în vederea continuării romanului.

9. Călugărul Iordache și văduva Oana, „în așteptarea Antihristului”

Iordache un absolvent de geografie devine călugăr pe Ceahlău locuind într-un bordei și consumând rădăcini de schinduc, găsit doar pe Ceahlău, adus de pe muntele Athos, care erau macerate în țuică tare și aveau efect aphrodisiac, după care lui îi lasă impresia că i-ar fi luat mințile dracul, urcă la stația meteorologică unde are o aventură amoroasă cu o frumoasă necunoscută alături de care petrece o noapte band schinduc și făcând dragoste, după care intră într-o amnezie totală, fără să vorbească nimănui despre această întâmplare a destinului, căindu-se și rugându-se în tăcere pentru iertarea păcatului, iar după un an și jumătate, atras de a trece pe la stația meteo, află că femeia în cauză a stat doar o noapte acolo, rătăcită prin viscol după un Revelion la Cabana Dochia, femeie pe care simțea că a lăsat-o însărcinată, toate acestea frământându-l timp de patru ani și determinând-ul la plecarea lui definitivă, ca o evadare, de la schit, fără a se întoarce acasă, hoinărind și cerșind în straie de călugăr, ziua, câștigă la loto și cunoaște o tânără văduvă bogată, în casa căreia

este primit și trăiește fericit în noua situație, Oana oferindu-I de toate și mulțumindu-se doar să facă sex, **Iordache însă visează că și-a vândut sufletul Vrăjmașului, și începe să creadă că acest lucru este adevărat**.

12. Iordache

Devenit călugăr după 89, Iordache a fost înainte profesor prin Oltenia, a rămas în sinea lui călugăr și după ce a părăsit mănăstirea, stând un an și trei luni alături de O, care suferă un avort, îl învață internetul, în sat obișnuiește să meargă la cimitir unde simte că este activat de niște „ochi ai minții care-l trimite într-o meditație ciudată și care i se stinge imediat ce iese din cimitir" făcându-l să creadă că intră în legătură cu morții care îi vorbesc, întâlnește o pisică tărcată care vine mereu la mormânt, aducând o floare, o frunză sau o hârtie, semn că intră în legătură telepatic, alteori stand pe o bancă aude un banc la care râde cu hohote deși nu e nimeni pe acolo, dar la ieșire întâlnește pe nea Ghiță un vecin care se miră, dar în mintea lui apare „ca prin vis" un bărbat frumos, necunoscut, de 62 de ani, din București, care „vrea să intre în legătură cu o entitate dintr-o lume paralelă", **dar nu-I acordă atenție presupunând că e o intervenție a diavolului sau o atingere telepatică prin care străinul îi comandă viața de la mare distanță**, de astădată prin vecinul întâlnit care îi spune că „mai e o lume, înafară de asta a noastră, mai e o lume invizibilă. Am auzit că nordicii vorbesc de lumea elfilor, fantomelor, extratereștrilor, mă refer la îngeri, nu la omuleții de pe alte planete", apoi îi întinse o tăietură din ziar, adusă de o nepoată, nea Ghiță subliniind în final că este „convins că există un popor român ascuns" și că „sufletele morților sunt printre noi, într-o altă dimensiune".

Iordache o părăsește discret pe Oana, având un gând de sinucidere prin aruncare în fața trenului, însă renunță la apariția unui „înger căzut", se gândește la Muntele Athos unde un vis anterior îl vestea că acolo va muri, apoi doarme prin gări și urcă nerăbdător spre Ceahlău, unde rămâne într-un bordei de la schit.

20. Oana și Iordache

Oana nu vrea să-l piardă pe Iordache, pe care îl ține acasă, fără a-l lăsa să-și caute de lucru, ea având o stare materială bună și un post sigur la o bancă din oraș, recomandându-i să citească și să încerce a scrie o carte, ea împlinindu-i dorințele, cum este excursia de la mănăstirea Cernica, loc pe care I îl știa bine și de care i s-a făcut dor, dar avea și dorința de a se ruga pentru „păcatul părăsirii schitului", O rugându-se pentru viitorul lor, în timp ce I a dorit să meargă la cimitirul mănăstirii, **unde „ca prin vis" îl aude pe străinul din București, acum mult mai aproape de el, dar se ferește să nu intre în el „duhul necurat",** se întorc la Bacău explicându-i femeii că intrările lui în cimitire îl trezesc la realitate, apoi amândoi se simt din nou foarte bine și dragostea lor anunță să dea roade, O bănuind că a rămas însărcinată, dar nu poate să doarmă din cauza lui I, pe care **îl macină gândul că mintea sa este controlată telepathic de individul din București, lucru despre care el „bănuiește că e mâna Vrăjmașului la mijloc, fiind astfel stigmatizat, mai exact, I are acces telepathic, magnetic" la informații din memoria străinului, gândește parcă și cu creerul lui, care nu s-ar mira să aibă aceleași amintiri",** Oana găsește în sufragerie niște hârtii cu citate, scrise de I, apoi o altă hârtie, filă de jurnal datată cu un an în urmă „Costinești, 24 august", când I a mers pe plajă singur și era la un pas de a se îneca, marea fiind extreme de agitată, fapt despre care el nimic nu a spus

30. Iordache se înțelege foarte bine cu Oana,care crede că a rămas gravid, alcătuind împreună un cuplu fericit, ocrotit de îngeri, dar aude vocea bucureșteanului care îi spune că „sufletele morților au perioade când se întorc în locurile natale și că sunt întâmpinate permanent de clarvăzători cu lumini aprinse și cu rugăciuni. Se întâlnesc în afara timpului**.", I nefiind un clarvăzător și nici-un medium dar e convins că de vină e străinul de 62 de ani, ale cărui cuvinte sunt preluate întocmai.**

34. Iordache se trezește pe 3 septembrie bolnav,asudat și **speriat de moarte visând că i-au crescut coarne de drac**, pe care le pipăie și le simte și intrând în baie vede două pete roșii pe frunte și locul acestora îl durea, cade în genunchi și se roagă făcând cruce pe locul cu pricina, dă vina pe subconștientul său care îi întinde noi capcane și **crede că Vrăjmașul stă la pândă** și într-o zi va apărea cu chipul diavolului în oglindă și începe să creadă că are pe dracul în el, după ce mai înainte-

i intrase în minte **necunoscutul de 62 de ani, despre care începe să bănuiască faptul că „că ăsta e <u>Vrăjmaşul</u>** şi mi-a data cum încă un semn de osândă." „<u>Vrăjmaşul</u> înnoieşte zi de zi legăturile mele" iar eu „mă leg singur cu legăturile pe care mi le dă chiar **<u>Vrăjmaşul</u>** şi mă omor cu patimile care pe el îl bucură." Toate aceste gânduri îl determină pe I să-şi facă bagajele, nu îndrăzneşte să meargă la doctor simţind că trebuie să dispară ascunzându-se de el însuşi, ia câteva lucruri în rucsac şi cardul cu banii câştigaţi la Loto – întâmplare despre care a crezut că „**a fost mâna lui Dumnezeu",** dar acum are convingerea **„că la mijloc a fost mâna diavolului,** de fapt, care l-a amăgit când a câştigat la Loto – probabil că **Vrăjmaşul îi cere acum să-şi vândă şi sufletul, după ce i-a preluat trupul**" (faptul că-I pot creşte coare), I se crede „îndrăcit" şi simte că e „posedat", că diavolul e în el, lasă un bilet Oanei („Iartă-mă. Te iubesc. A venit vremea…) care părea o sinucidere, la care chiar se gândeşte să se arunce în faţa trenului dar îl salvează îngerul şi pleacă la Bucureşti.

38. Oana, întoarsă acasă, se întristează de plecarea lui I, nu-i vine să creadă şi începe cercetările de a-l găsi, dar o cuprinde supărarea şi deschide o sticlă de whisky, se îmbată, apoi alunecă în baie lovindu-se la cap, cheamă salvarea şi ajunge la spital, unde **nu poate să doarmă având teama că va trece în altă lume**, iar uitându-se la tv **are impresia că primeşte mesaje, fără a fi internet în spital.**

46. Iordache se opreşte câteva zile în B la un hotel fără a-şi căuta rude sau prieteni, vizitează Cişmigiul şi Herăstrăul, unde oprit pe o bancă îl cercetează un câine ce parcă simte răul din el, încearcă să se odihnească şi să se recreeze dar nu poate să o uite pe Oana, pe care o iubeşte dar e sigur că o va pierde, însă iubirea lui se va îndrepta spre Maica Domnului, se simte obosit şi pândit de boală, îi ard ochii şi strănută, îşi pipăie mereu fruntea în care mai deslueşte încă urma înroşită a coarnelor, fiind bântuit tot mai intens de ziaristul bucureştean care este acum mai aproape şi se crede „în telepatie cu diavolul său păzitor", dar ştie că budiştii susţin că „diavolii sunt înlăuntrul individului", de unde provin şi ispitele, se întreabă „dacă nu cumva şi-a vândut sufletul în vis sau când s-a hipnotizat singur, de curiozitate, la schit", când călugării au apreciat că are epilepsie, dar el s-a crezut „mort", ajuns într-o altă lume total necunoscută, întâmplare care l-a determinat să părăsească Ceahlăul fiind apoi dat dispărut, dar şi în Bucureşti se simţea urmărit, făcând legătura cu Ivan, jurnalistul, dar el totuşi speră să-l ajute Dumnezeu.

49. În anul Apocalipsei, IVAN adună documente de presă, să lase mărturie: legături, informaţii, ştiri, teorii, interferenţe

Se întreabă cât mai are de trăit şi e nehotărât, nu ştie ce să mai facă în viaţa lui, îşi macină mintea de la care crede că i se trage tot răul şi încearcă „să aibă acces acolo unde nu ajunge nimeni, în straturile superioare ale acestei lumi", unde au acces doar „geniile, bune şi rele", dorinţa lui fiind intrarea într-o altă dimensiune, în care scop îşi asumă diferite experienţe, cum ar fi să atragă energia copacilor e la munte sau a florilor din balcon, crede că mintea este o piedică în evoluţia spiritual, dar citeşte şi meditează până, uneori, la leşin, are chiar gânduri de sinucidere, alteori vrea să apeleze la hipnoză pentru a-şi cunoaşte destinul şi starea minţii lui, toate aceste informaţii, gânduri şi întâmplări notându-le în **jurnalul său, ce face parte din acest roman (Miercuri 5.09.2012– Duminică 30.12.2012), care flanchează chiar acţiunea şi interferează cu personajele,** el însuşi ajungând, la final, să fie sătul de a căuta lumea paralelă, sau viitorul necunoscut, stand în aşteptare până la ultima pâlpâire a luminii din inima sa, când va pleca pe lumea cealaltă…cunoscuse mai multe femei, printre care şi pe fosta lui iubită Oana, care îl sună acum să facă revelionul cu ea la Bacău, dar are şi o vedenie cu el beat mort, deşi nu mai băuse alcool de 25 de ani, căzând peste un reşou de la care ia foc şi moare, ars de viu, în noaptea de Revelion, dar visul său nu se realizează, petrecându-şi revelionul împreună cu Oana, pentru care, surpriza cititorului, este fostul iubit din studenţie, pe nume Paul, Ivan, sau Fără Nume.

56. Iordache se duce ca turist la mănăstirea Căldăruşani, unde starețul îi acordă cazare, vizitează împrejurimile, se sperie de siluete translucide, apariţii fantomatice şi spirite rele, se impresionează de povestirile unei femei şi apoi ale unui domn, care-l abordează, relatându-i **despre diavolul care pune totul la cale, Vrăjmaşul arătându-li-se în imagini de groază, d**espre care

Iordache crede că acestea ar fi doar **o vedenie a lui Ivan**, dar nu pricepe de ce îl bântuie și pe el, dacă nu cumva ziaristul e chiar diavolul.

64. Iordache, în plimbările sale, întâlnește pe marginea lacului mănăstirii două tinere studente la Teologie care făceau plajă, speriate la început, î-l invită pe pătura lor, lui nu-i nedevenindu-i a crede că nu și-a băgat dracul și aici coada, privirea uneia dintre fete amețindu-l, îl adoarme, apoi trezindu-se era singur, alunecă în apa rece, iar mintea lui developează întâmplări pe care nu și le poate explica, dar rămâne la ideea că **fata aceea drăguță, care l-a pironit, dacă nu amândouă, erau însuși diavolul și ca urmare fuge spre mănăstire pentru a se ruga cu intensitate.**

73. Iordache are o altercație cu un călugăr drogat care îl agresează homosexual,dar pe care îl lovește, considerând că **„și-a băgat iar Vrăjmașul coada.”,** aceste întâmplări, dar și un semn al unei lumânări care s-a stins, îl determină să ceară plecarea de la mănăstire, pe care administratorul o aprobă fără să-I ceară nici-o taxă, călugărul mărturisindu-i că înțelege starea lui de a trece prin **„încercări de la cel Vrăjmaș, să vă deruteze…”**

78. Iordache pleacă la mănăstirea Balamuci-Sitaru, „cunoscută și ca **pușcărie a preoților”,** unde este primit ca vizitator, în ideea că la plecare își va achita nota de plată pentru găzduire, participă voluntar la unele munci, frecventa des biblioteca și făcea plimbări numeroase în pădurea din vecinătate.

87. Iordache ține o vreme canonul tăcerii,simțind că **„Demonul din el s-a mai liniștit”** și privește la pădurea din spatele mănăstirii.

98. Iordache, întors de la muncă, bea la bufet ascultând poveștile călugărilor, care știu multe, caută în bibliotecă pagini xeroxate, nefiind internet.

108. Iordache înregistrează tot felul de știri, **dar continuă să creadă că e prins de controlul Diavolului și că e urmărit „și de slujitorii lui Dumnezeu”, dar bine că nu și de către autorități.**

116. Iordache e preocupat de postul tăcerii care îi dă senzația de curățire lăuntrică, este taina care te apropie de clarviziune, dar i se pare că iar **gândește la comanda jurnalistului Ivan din București,** fapt pentru care se duce la stareț să-i ceară o ieșire la București, obține aprobarea și actele, dar brusc îi apare în minte Oana, cea pe care o ascunsese într-un „colț al creierului”și pe care nu mai vrea să o tulbure, rezistă ispitei diavolului și se întoarce la stareț și i-a scris că nu mai pleacă, rămânând să continue canonul tăcerii.

134. Iordache se întreabă „E stăpânit de diavol dacă e îndrăgostit de o femeie frumoasă cum e Oana? **E opera Vrăjmașului faptul că a părăsit schitul de pe Ceahlău**, în orice caz…”, acum se plimbă prin pădure și într-o seară se rătăcește, se înțelege prin semne cu un țăran care-l conduce, aude voci interioare, desigur ale lui Ivan.

141. Iordache are parte de un nou incident, mult mai grav, când un călugăr bolnav îi strigă în față **„că-l vede pe diavol când îl privește”,** sfidare la care nu se aștepta și care îl va face a înțelege că trebuie să plece și din această mănăstire, mai ales după o discuție cu bibliotecarul, călugărul inteligent, în vorbele căruia **simte intervenția jurnalistului bucureștean, care „a dat de gol prezența Vrăjmașului…”,** după care nu poate dormi până târziu, având un vis erotic, gol împreună, nu cu Oana ci cu o necunoscută, vis pe care îl consideră un semn rău, care îl derutează țintuindu-l între pereții camerei, mai ales de teama întâlnirii cu nebunul.

148. Iordache încetează postul tăcerii, își face ordine în lucrurile personale, apoi se duce la duhovnicul mănăstirii pentru ai cere sfaturi, ieșind mult mai năucit și cu amețeli, se închină la icoanele mari din biserică și se întoarce istovit în camera lui.

155. „Iordache nu mai avea curajul să meargă la trapeză **– dacă-l întâlnește pe călugărul care-l vede în el pe Vrăjmaș?”** Ne-având rezerve de mâncare în cameră îl roagă pe călugărul bibliotecar să-i aducă masa în cameră fiind sleit de foame și având amețeli, dar mai ales fiind cuprins de o slăbire a trupului, nu are poftă de mâncare, abia gustă ceva și ațipește fiind **trezit brusc și speriat la culme de un urlet care-l țintuiește în pat,** dar liniștea care urmează îl convinge că a visat, începe să mănânce, apoi iese, **furișându-se prin spate și urmând drumul de căruțe, spre**

pădure, încercând să-și limpezească mintea, în ideea părăsirii definitive a mănăstirii Balamuci, dar nehotărât în ce direcție să o apuce și ce anume să facă, să se reintegreze în societate, să se apuce de pictat, știind că are talent, să profeseze geografia nu prea îl mai atrăgea, bani avea, gândurile sale îl readuc, spre înserat, din pădurea liniștită, când îi atrase atenția o cărare la dreapta pe care zări o bluză roșie atârnată de o creangă, spre care se îndreptă rămânând pironit în fața unei imagini care i-a oprit inima: ***„nu departe de bluza roșie era întins pe pământ un călugăr, cu un cuțit înfipt în spate, între omoplați. Visa ? Numai în filme a mai văzut un asemenea cuțit înfipt între omoplați. A vrut să o ia la fugă dar nu s-a putut mișca din loc, călugărul îi era cunoscut, îi fusese tăiat gâtul? Era numai sânge la gât, i s-a tăiat carotida? În loc să fugă, s-a apropiat, omul era întins pe o parte, i se vedea jumătate de față, era…Era călugărul care urlase că văzuse în el diavolul! Nu putea să creadă, s-a aplecat și a pus mâna pe mâna călugărului, era rece, i-a atins fruntea, era rece. Ar fi vrut să-l ajute…A auzit ceva foșnind, care s-a smuls, s-a speriat groaznic, a fost la un pas să leșine, s-a lăsat pe un genunchi, un animal sălbatic fugise, poate a lins sângele mortului, i s-a părut că vede doi ochi aprinși nu departe, în penumbră, o fi fost o pisică sălbăticită. Brusc s-a trezit la realitate, ce căuta el acolo? Dumnezeule, ar putea fi acuzat că el l-a ucis. Era paralizat, nu mai putea să plece din loc, a făcut un efort supraomenesc să se îndepărteze.”***

163. Iordache pleacă noaptea de la mănăstirea Balamuci, pe jos, până la șoseaua asfaltată de la Grădiștea, având ocazie imediată de o limuzină, condusă de un individ simpatic și amabil, care îl va duce direct la ușa unui autocar din București, în care avea biletul reținut pe mobil pentru o excursie în Grecia, o adevărată minune, prin care imaginea călugărului ucis în pădure va rămâne în urmă, f**ugarul rugându-se în sufletul său lui Dumnezeu.**

214. Iordache

Fugarul Iordache ajunge în Grecia, hotărât să se ascundă și a nu se mai întoarce în țară, unde nu mai are nimic și pe nimeni, Oana având desigur pe altul, se amăgește că nu a fost dat în urmărire internațională, dar nu scapă din cap călugărul înjunghiat în pădure, cel care văzuse în el diavolul, crimă de care poliția îl consideră pe el principalul suspect, după incidentul avut cu victima, fiind posibilă o condamnare pe nedrept a sa, o lovitură grea a destinului, poate ca urmare a afuriseniei călugărilor sau este mâna diavolului instalat în el care îl stăpânește cu toate rugăciunile și mătăniile sale săvârșite în bisericile vizitate și la toate icoanele întâlnite, în vederea iertării de păcate și ocrotirii sale, găsindu-și pe litoralul Mării Egee un loc de muncă onorabil, evită românii vorbind stricat limba natală, ferindu-se a fi acaparat de către femeile frumoase, deși simte că are puternice atracții erotice, nu vrea complicații de frica posibilității de a fi căutat și **își programează o vizită la Muntele Athos pentru a se mărturisi părintelui duhovnic Iulian Lazăr, dar îl apucă o slăbiciune trupească și o stare de amețeală și cade lângă un perete crezându-se bolnav…**

492. OANA, întreprinde numeroase cercetări în scopul de a-l găsi pe Iordache, reușind să reconstituie traseul urmat de acesta pe la mănăstiri, apelând discret și la poliție, află că tatăl viitorului său copil a fost o perioadă căutat pentru **o crimă petrecută la mănăstirea Balamuci, dar criminalul s-a predat singur** după două săptămâni, Iordache fiind scos de sub urmărire ar putea acum să apară, dar Oana simte că nu se va întâmpla așa ceva, considerându-se nevinovată de o ultimă noapte de amor, petrecută împreună cu Fără Nume, de Revelion, convinsă că „iubirea telepatică” dintre ea și acesta va continua, într-o noapte auzindu-l urlând de o criză de stomac, dar e convinsă că el va trăi cât ea în gând, ea gândindu-se dacă copilul ei, care a început deja să miște, va fi un sfânt sau diavol, îngrozindu-se de ultima variantă.

49/482 IVAN În anul Apocalipsei, IVAN adună documente de presă, să lase mărturie: legături, informații, știri, teorii, interferențe

La 62 de ani, **IVAN** se întreabă cât mai are de trăit și e nehotărât, nu știe ce să mai facă în viața lui, își macină mintea de la care crede că i se trage tot răul și încearcă „să aibă acces acolo unde nu ajunge nimeni, în straturile superioare ale acestei lumi”, unde au acces doar „geniile, bune și rele”, dorința lui fiind intrarea într-o altă dimensiune, în care scop își asumă diferite experiențe, cum ar fi să atragă energia copacilor de la munte sau a florilor din balcon, crede că mintea este o

piedică în evoluția spirituală, dar citește și meditează până, uneori, la leșin, are chiar gânduri de sinucidere, alteori vrea să apeleze la hipnoză pentru a-și cunoaște destinul și starea minții lui, toate aceste informații, gânduri și întâmplări notându-le în **jurnalul său, ce face parte din acest roman (Miercuri 5.09.2012–Duminică 30.12.2012), care flanchează chiar acțiunea și interferează cu personajele,** el însuși ajungând, la final, să fie sătul de a căuta lumea paralelă, sau viitorul necunoscut, stand în așteptare până la ultima pâlpâire a luminii din inima sa, când va pleca pe lumea cealaltă…cunoscuse mai multe femei, printre care și pe fosta lui iubită Oana, care îl sună acum să facă revelionul cu ea la Bacău, dar are și o vedenie cu el beat mort, deși nu mai băuse alcool de 25 de ani, căzând peste un reșou de la care ia foc și moare, ars de viu, în noaptea de Revelion, dar visul său nu se realizează, petrecându-și revelionul împreună cu Oana, pentru care, surpriza cititorului, este fostul iubit din studenție, pe nume Paul, Ivan, sau Fără Nume.

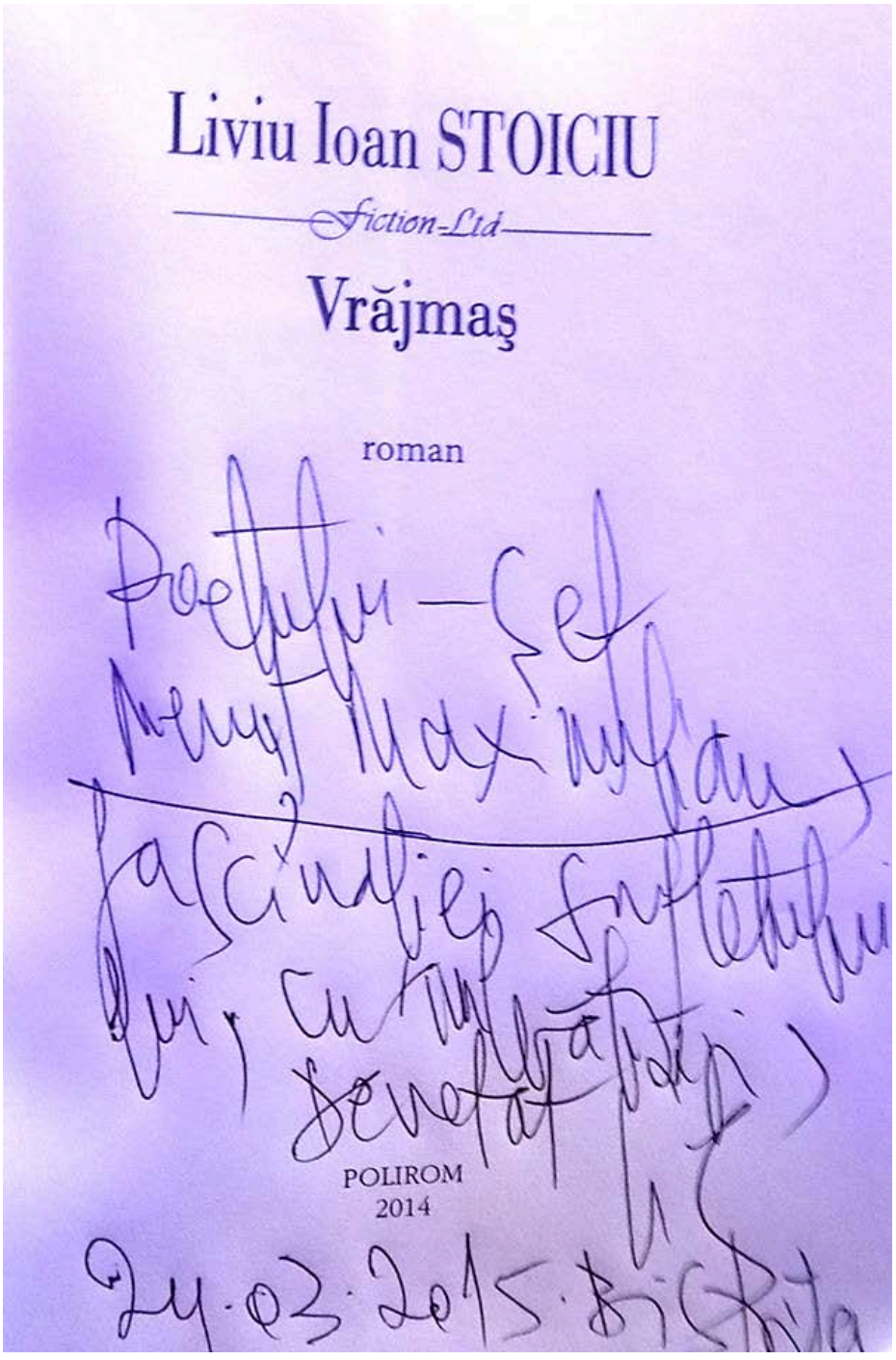

7. INTERVIU

Niculae Vrăsmaş a vrut să fie actor, a ajuns geolog şi a devenit cunoscut ca scriitor

Niculae Vrăsmaș s-a născut la 3 noiembrie 1939, în comuna Prundu Bârgăului, și a urmat cursurile medii și Universitatea la Bucureşti, absolvind Facultatea de Geologie-Geografie, secţia Geologie.

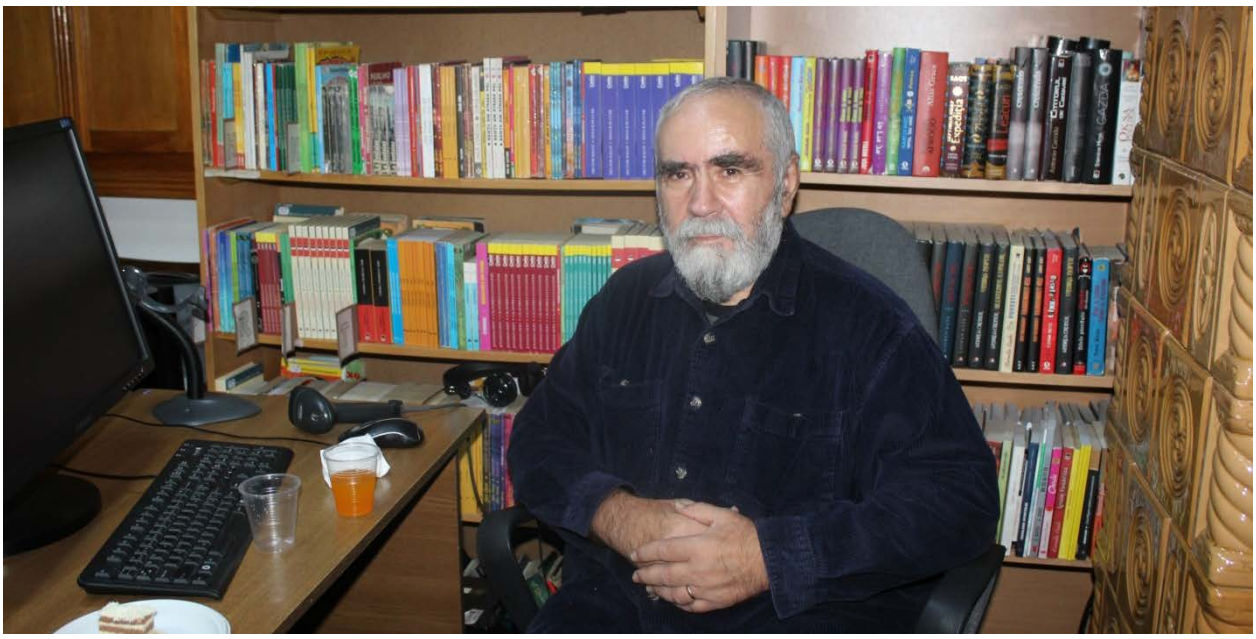

Aţi stat 50 de ani în București...

Da, după liceu am absolvit la București o școală de doi ani de geologie, apoi am încercat să mă fac actor; am recitat la examen „Scrisoarea a III-a”, de Mihai Eminescu, am luat proba cu aprecieri din partea lui Ion Lucian, care mi-a sugerat că m-ar prinde registrul comediei. „Toată lumea vrea să joace Hamlet!”, a spus profesorul și actorul. Din nefericire, am căzut la examenul de constituție, dar în toamnă am intrat la Facultatea de Geologie a Universității din București.

Care era atmosfera Bucureştiului studiilor?

Îmi plăcea foarte mult teatrul, frecventam spectacolele, de asemenea, mergeam la concerte de muzică clasică. Tot atunci am fost la câteva cursuri ale lui George Călinescu, profesorul fascinant care preda cu amfiteatrul plin, nu numai de studenți; în auditoriu erau oameni din diferite categorii sociale, interesați să-l asculte. Sigur că e foarte mult de povestit despre epocă. Eram în plină„implementare” a socialismului. Am trecut peste toate...

Și cariera de inginer geolog?

Deplasări pe munții patriei, cercetare, descoperiri de zăcăminte etc. Lucram în echipă, în natură. A fost frumos, uneori și greu, mai ales iarna. Cunosc bine cea mai mare parte a țării. Eram și mai tânăr...

Aţi scris mai multe cărți, două dintre ele cu un foarte frumos răsunet în comunitatea scriitorilor, mă refer la„Jurnale paralele” și la cartea dedicată lui Vasile Fabian, „Moștenirea lui Fabian”. Cum s-a petrecut realizarea lor și ce e cu ele?

„Jurnale paralele” se referă la„Jurnalul” scriitorului Radu Petrescu, fostul meu profesor din clasa a VII-a la școala din Prundu Bârgăului și la„Jurnalul” pe care eu îl țineam atunci ca elev.

După retragerea mea din activitate, m-am mutat din București la Bistrița și am revenit la pasiunea mea de tinerețe, scrisul.

Cartea dumneavoastră s-a bucurat de succes...

Da, Radu Petrescu face parte din Școala de la Târgoviște și interesul pentru perioada tinereții lui a atras spre cartea mea. Ion Buzași a scris în „România literară" iar Mihai Dragolea în „Altitudini", din București și, cum e de înțeles, cartea a avut cronici și în presa literară din provincie. Au mai scris: Virgil Rațiu, Ioan Pintea, Menuţ Maximinian, Gavril Moldovan, Icu Crăciun. Recent, a scris David Dorian un text foarte bun, amplu.

Cum a fost începutul „Jurnalelor paralele"?

Prin intermediul scriitorului Mircea Nedelciu, librar, pe atunci la „Cartea Românească", am obținut telefonul Adelei Petrescu și am comunicat cu văduva scriitorului, pe care o cunoșteam de la Prund. Mi-am amintit perioada copilăriei, am citit tot ce a scris Radu Petrescu, firește, cuprinzătorul său „Jurnal", și din memorie s-a articulat lumea amintirilor, cu perspectiva mea matură asupra universului scriitorului, rezultând cartea care cuprinde viețile noastre paralele. Cartea se referă la relațiile scriitorului cu contemporani, la corespondență, la cărțile sale.

Prin cartea despre Vasile Fabian, „Moștenirea lui Fabian", l-ați adus pe cărturarul secolului al XIX-lea în atenția contemporanilor noștri, operând câteva ajustări biografice la ce se știa până acum.

Da, se știa despre Vasile Fabian că este moldovean. În biografia pe care am scris-o am arătat că se numea Reu, născut la Rusu Bârgăului și înfiat de preotul Bob din Maieru, bunicul său dinspre mamă.

A fost un cărturar de elită şi poliglot, Vasile Rău (Reu) Bob–Fabian a devenit un strălucit profesor la Academia Mihăileană din Iaşi, fiind autorul mai multor manuale şcolare, între care o gramatică româno-latină, o aritmetică şi „Elementele geografiei", publicate în l834. A fost numit paharnic de către domnitorul Mihail Sturza şi a devenit, post mortem, unul dintre primii poeţi clasici ai Moldovei şi ai ţării, fiind originar de pe Valea Bârgăului.

Gazetăria este una dintre pasiunile dumneavoastră de după găsirea libertății, la pensie. Ați lucrat cu stăruință și aplicație la „Anuarul Bârgăuan" și„Gazeta de Bârgău".

Anii au trecut și suntem la al șaptelea număr al „Anuarului Bârgăuan", în care se publică materiale prezentate anual la Simpozionul Văii Bârgăului.

Înainte de„Gazeta de Bârgău" a mai apărut ziarul „Valea Bârgăului", în perioada interbelică, vreo șase numere, dintre care s-a mai păstrat doar unul. Nici Teodor Tanco nu a putut să o introducă în „Istoria presei din județul Bistrița-Năsăud", din lipsă de informații.

În perioada aprilie 1992-septembrie 1995, a apărut „Gazeta de Bârgău" seria veche, reluată ca serie nouă începând din 2005, care a avut mai mult noroc la această formă, care a ajuns până aproape la numărul 150. Așa cum cunoașteți, presa printată nu are, în prezent, zile prea fericite.

La ce alte publicații ați mai colaborat?

De-a lungul timpului, la mai multe și sporadic: „Vatra" (Târgu Mureș), „Revista Ilustrată" (Bistriţa), „Mişcarea literară" (Bistriţa), „Eco Terra" (Cluj-Napoca), „Ferma" (Timişoara), „Arhiva Someşană" (seria a III-a, Cluj-Napoca), „Vatra veche" (Târgu Mureș), „Dacia literară" (Iași), „Cuibul visurilor" (Maieru), „Mesagerul de Bistriţa-Năsăud", „Mesagerul literar şi artistic", „Răsunetul" și „Gazeta de Bârgău" (Bistrița).

Ce proiecte literare aveți care își așteaptă rândul?

Sunt mai multe: un roman, o carte despre Teo Vrăsmaș, fratele meu, poet și animator cultural, și probabil editarea unor fragmente din Jurnal. Totul e să avem sănătate, să putem merge mai departe.

Interviu realizat de Victor ȘTIR